

Riksdagens snabbprotokoll

2023/24:100

Onsdagen den 17 april

Kl. 09.00–22.12

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:670

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:670 Trafiken i södra Sverige och södra delarna av Örebro län vid snöoväder av Matilda Ernkrans (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 19 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 16 april 2024

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:672

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:672 Inglasning av balkonger av Alireza Akhondi (C)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 19 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 16 april 2024

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:675

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:675 Regionala skillnader i ungdomsarbetslöshet

av Serkan Köse (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 7 maj 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 10 april 2024

Arbetsmarknadsdepartementet

Johan Pehrson (L)

Enligt uppdrag

Kerstin Bynander

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:685

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:685 Säkerheten på Europaväg 45 mellan Vänersborg och Mellerud

av Mats Wiking (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 26 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är att det är fullbokat i kammaren.

Stockholm den 16 april 2024

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:686

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:686 Infrastrukturen i Kalmar län

av Tomas Kronståhl (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 17 maj 2024.

Skälet till dröjsmålet är att det är fullbokat i kammaren.

Stockholm den 16 april 2024

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Andreas Carlson (KD)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:687

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:687 Biodiversitetsavtalet
av Rebecka Le Moine (MP)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den
24 maj 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrange-
mang.

Stockholm den 16 april 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2023/24:120 och 132 till skatteutskottet

2023/24:129 till civilutskottet

2023/24:131 till justitieutskottet

Skrivelser

2023/24:125 till skatteutskottet

2023/24:127 till näringsutskottet

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Justitieutskottets betänkanden

2023/24:JuU16 Polisfrågor

2023/24:JuU21 Processrättsliga frågor

Civilutskottets betänkande

2023/24:CU9 Familjerätt

Kulturutskottets betänkande

2023/24:KrU6 Idrott och friluftsliv

Utbildningsutskottets betänkande

2023/24:UbU14 Höskolan

§ 4 Förbättrade möjligheter att ändra kön

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU22

Förbättrade möjligheter att ändra kön

föredrogs.

Anf. 1 YASMINE BLADELIUS (S):

Herr talman! Sverige var det första landet i världen
att införa en könstillhörighetslag. Året var 1972. Med
den nya lagen blev det möjligt att byta kön i juridisk

mening. Men mycket har förändrats på 50 år. En mo-
dernisering av lagen har därför utretts i över tio års tid.

Herr talman! I dag är det en åldersgräns på 18 år
för att ändra juridiskt kön eller för att få underlivski-
rurgi. Men Rättsliga rådet, som är den instans inom So-
cialstyrelsen som fattar de besluten, kräver också att
särskilda skäl ska finnas för att godkänna underlivski-
rurgi på personer under 23 år.

Den som vill ändra juridiskt kön eller genomgå un-
derlivskirurgi behöver i dag uppfylla flera olika krav.
Man behöver ha fått diagnosen transsexualism. Man
behöver ha fyllt 18 år och vara folkbokförd i Sverige.
Man behöver ha ett särskilt läkarintyg. Oftast behöver
man också ha varit i kontakt med den könsbekräftande
vården i över två år för att Rättsliga rådet ska godkänna
ansökan. Handläggningstiderna varierar över landet,
men de är oftast otroligt långa. Det kan ta fem till åtta
år att ändra juridiskt kön. Det är något som vi vet drab-
bar individen oerhört hårt.

Herr talman! Trots att vi inte har gjort om lagen helt
på 50 år har vissa förändringar ändå gjorts med tiden.
Möjligheten att ändra juridiskt kön var fram till 2013
än mer begränsad än vad den är i dag. Fram till 2010
var man tvungen att vara ogift för att ändra juridiskt
kön. Fram till 2013 fick man bara ändra juridiskt kön
om man var svensk medborgare. Det fanns också ett
krav på att man skulle vara steril för att få ändra juri-
diskt kön. Man förbjöds också att spara ägg och sper-
mier.

De kraven och de begränsningarna ledde till att inte
många sökte könsbekräftande vård eller inte fick den
vård som de sökte. När tvångssteriliseringarna avskaf-
fades skedde också nästan en tredubbling av antalet an-
sökningar till Socialstyrelsens rättsliga råd om att
ändra juridiskt kön. Många personer som då befann sig
inom den könsbekräftande vården hade förmodligen
helt enkelt avvaktat med att ansöka om ändring av ju-
ridiskt kön i väntan på att tvångssteriliseringsskravet
skulle tas bort.

Herr talman! Vad är då könsdysfori? Socialstyrel-
sen definierar könsdysfori som ett psykiskt lidande el-
ler en försämrad förmåga att fungera i vardagen som
orsakas av att könsidentiteten helt enkelt inte stämmer
med det kön som man givits vid födseln. Könsdysfori
kan vara kroppslig, till exempel ett obehag av en eller
flera delar av kroppen. Det kan handla om skäggväxt,
bröstkorg eller om kön. Den kan vara social, till exem-
pel ångest eller obehag av att andra människor helt en-
kelt använder fel pronomen eller tolkar in en i fel kön.

Det är också vida känt att många fler transpersoner
har erfarenhet av psykisk ohälsa jämfört med befolk-
ningen i allmänhet. Den minoritetsstress som personer
som bryter mot normer kring kön och sexualitet upp-
lever påverkar naturligtvis kraftigt. Det är också enligt
forskare den enskilt viktigaste förklaringen till varför
den psykiska ohälsan hos transpersoner är större än hos
befolkningen i övrigt. Samtidigt visar också forsk-
ningen på att lidandet av könsdysforin minskar i de
allra flesta fall med könsbekräftande behandling.

Herr talman! I dag har 17 länder i världen en modern könstillhörighetslag. Med på den listan finns samtliga nordiska länder förutom Sverige. En bred majoritet av riksdagens partier har därför sedan 2011 varit överens om att en modernisering av lagen behövs. Jag är därför väldigt glad över att vi socialdemokrater tillsammans med Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i dag står enade i det nya uppdaterade lagförslaget om förbättrade möjligheter att ändra kön.

Lagförslaget som vi nu debatterar är ett väl genomarbetat förslag som bygger på en lång rad utredningar och två större remissrundor, en 2018 och en 2021. Den senaste remissrundan avsåg den socialdemokratiska regeringens utkast till lagrådsremiss och hade en remisslista på över 150 aktörer. Därefter arbetades ytterligare ett förslag fram som presenterades i en lagrådsremiss i juni 2022. Lagförslaget som vi i dag debatterar bygger på just den lagrådsremissen. I förslaget har också Lagrådets synpunkter omhändertagits, och därmed var det en helt färdig produkt att lägga fram som en proposition av regeringen.

Herr talman! Efter valet fanns lagförslaget på den nya regeringens propositionslista. Men eftersom regeringen och samarbetspartiet Sverigedemokraterna inte kunde komma överens inom sig lades förslaget i stället fram som ett utskottsinitiativ av Moderaterna och Liberalerna på socialutskottets bord.

Sedan utskottsinitiativet med bred majoritet antogs i socialutskottet i september i fjol har utskottet dessutom vidtagit flera ytterligare beredningsåtgärder, givet det speciella förhållandet att det lades fram som ett utskottsinitiativ och inte som en proposition. Bland annat har hearingar genomförts med berörda myndigheter. Vidare har justitieutskottet, skatteutskottet och arbetsmarknadsutskottet getts möjlighet att yttra sig över ärendet.

Herr talman! Det här är en fråga som har arbetats fram, arbetats om och beretts många gånger om. Det har genom åren gått från att i en första lagrådsremiss 2018 föreslå självidentifikation för ändring av juridiskt kön, sänkning av åldersgräns för ändring av juridiskt kön till 12 år, att personer i åldern 15–18 år skulle kunna ansöka om ändring av juridiskt kön utan vårdnadshavares samtycke, och att personer i åldern 15–18 år skulle kunna genomgå vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen efter tillstånd från Socialstyrelsen till att nu gå fram med ett förslag som bygger på kompromisser, samarbete och som stöds, herr talman, av en bred majoritet i kammaren och hbtqi-rörelsen. Även om det inte är någon hemlighet att flera partier och delar av hbtqi-rörelsen egentligen hade velat gå längre genom att införa en ordning som helt och hållet bygger på individens självbestämmande vid ändring av juridiskt kön har man alltså ändå landat i att detta är ett bra förslag och en bra bit på vägen.

Det är ett stort styrkebesked, i mitt tycke, att vi nu i dag samlas kring detta kompromissförslag och därmed också äntligen kan modernisera en föråldrad könstillhörighetslag som det sista landet i Norden.

Herr talman! Förslaget till ny lag om förbättrade möjligheter att ändra kön är en viktig och efterlängtd reform som kommer att stärka friheten och förbättra livsvillkoren för transpersoner. Det är en viktig reform för de personer som i dag lider av de långa väntetiderna och de mycket omständliga processerna för att få ändra juridiskt kön.

Förslaget innebär att lagstiftningen avseende ändring av juridiskt kön tydligt skiljs från frågan om underlivskirurgi, det vill säga att det medicinska könsbytet skiljs från det juridiska könsbytet i lagstiftningen. Lagförslaget innebär också att en ändring av juridiskt kön fortsatt ska kräva en kontakt med vården och att en prövning av den sökandes könsidentitet ska genomföras. Det ska alltså inte längre krävas en könsdysfori-diagnos för att ändra juridiskt kön, och utredningen inför ett byte av juridiskt kön ska vara mindre omfattande än i dag.

För att ändra juridiskt kön är det i grunden 18-årsgräns som gäller, samtidigt som 16- och 17-åringar kan medges ett byte om vårdnadshavaren samtycker och undertecknar och skickar in ansökan samt om intyg getts efter vårdkontakt.

Herr talman! Till lagförslaget har vi socialdemokrater också lagt fram förslag om fyra tillkännagivanden som majoriteten ställt sig bakom och som jag kort ska redogöra för.

Det första handlar om att regeringen bör ta lämpliga initiativ för att ta fram föreskrifter om själva ansökningsförfarandet. Det gäller bland annat vilka underlag som ska bifogas ansökan och vilka yrkeskategorier som ska vara behöriga att skriva ut intyg. Vi lyfter här särskilt betydelsen av att föreskrifterna tillgodoser behovet av en säker identitetskontroll.

Det andra handlar om ett nationellt kunskapsstöd. Gällande den medicinska utredningen vid byte av juridiskt kön innebär lagförslaget att det i normalfallet ska räckas med en enklare medicinsk utredning av könsidentiteten. Vi anser att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett nationellt kunskapsstöd när det gäller denna prövning.

Vi har också föreslagit ett tillkännagivande om förebyggande av brottsligt agerande. Vi anser att det är svårt att fullt ut överblicka vilka eventuella konsekvenser upprepade personnummerbyten kan komma att medföra för myndigheter och aktörer och anser därför att regeringen bör följa utvecklingen noga och vid behov återkomma till riksdagen med lagförslag.

Det fjärde och sista tillkännagivande vi föreslår handlar om tillämpningen. Vi anser att regeringen noga bör följa tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen och utvärdera effekterna av densamma inom tre år från ikraftträdandet.

Herr talman! En moderniserad könstillhörighetslagstiftning har utretts, analyserats och beretts i över tio års tid. Nu finns en kompromiss på riksdagens bord. Vi är redo att gå till beslut och genomföra en försiktig men likväl oerhört betydelsefull modernisering av den svenska lagstiftningen i syfte att förbättra livsvillkoren för transpersoner.

Jag yrkar härmed bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 2 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Herr talman! Det är inte helt nytt att skriva lag genom utskottet. Det har hänt tidigare. Särskilt mitt utskott, civilutskottet, har utmärkt sig genom att skriva lag relativt ofta. Vi skrev till exempel lagen om attefallshus som komplementbyggnader. Vi höjde bullerregler. Vi har tidigare även hanterat lagen om könsneutrala äktenskap i civilutskottet.

Det finns dock problem med att skriva lag i utskotten. Särskilt är det ett demokratiskt problem. När det skulle skrivas lag i civilutskottet förra mandatperioden var just Socialdemokraterna mycket tydliga med att det definitivt inte var bra att skriva lag i utskott. De lyfte särskilt det faktum att man tar bort möjligheten att följdmotionerna på lagen. Man förstör alltså en del av den tänkta demokratiska processen här i riksdagen, något som också konstitutionsutskottet har anmärkt på. I praktiken blir det ju bara de riksdagsledamöter som råkar sitta i rätt utskott som får möjlighet att påverka lagen. Därför bör det bara vara små förändringar man genomför i utskotten.

Med tanke på Socialdemokraternas ändå hårda kritik då mot att använda utskotten för att skriva lag är det märkligt att man nu väljer att göra just det som man tidigare har kritiserat. Jag vill passa på att fråga Socialdemokraterna om man har bytt uppfattning när det gäller att skriva lag i utskotten och i så fall varför man har gjort det.

Anf. 3 YASMINE BLADELIUS (S) replik:
Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är känt att Sverigedemokraterna inte vill se den här lagstiftningen och förändringen. Jag kan förstå att det är tufft att fråga när man inte vinner regeringsförhandlingarna tas vidare från regeringens bord till riksdagens bord.

Det är klart att lagstiftning bäst regleras i och av regeringen. Det är där alla resurser finns och ska finnas. Där har vi inte ändrat ståndpunkt, herr talman. Men när det gäller just det här lagförslaget har det arbetats fram, utretts, omarbetats och lagrådsremitterats under flera års tid. Det är också så, herr talman, att den produkt vi i dag debatterar och senare förhoppningsvis kommer att besluta om är ett lagförslag som var helt färdigt att läggas fram på propositionslistan men som sedan drogs tillbaka.

Detta är inte vilket lagförslag som helst. Det har inte arbetats fram i riksdagens socialutskott utan i Regeringskansliet. Det har gått igenom Lagrådet, och Lagrådets synpunkter har omhändertagits. Det var en färdig produkt då, och det är en färdig produkt nu. Därför är det inte orimligt att vi har tagit det på socialutskottets bord och i dag förhoppningsvis också beslutar att bifalla det.
(Applåder)

Anf. 4 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Herr talman! Jag hade hellre sett att socialutskottet lagt betydligt mer resurser på varför människor inte trivs i sina biologiska kön än på att ändra juridiskt kön.

Socialutskottet hanterar ju vårdfrågor, medan mitt utskott, civilutskottet, hanterar medmänskliga förhållanden. Jag brukar kalla min föreläsning om vad civilutskottet gör ”Från vaggan till graven”. Det är alltså civilutskottet som har all lagstiftning från det att du föds till det att du dör, och även hur arvet efter dig ska hanteras. Vi har allt från namnlag, vårdnad, boende, umgänge, äktenskap och samboskap till ersättningsrätt, överskulsättning och avtalsrätt. Vi har även konsumenträtt och bostadsfrågor.

Vi i civilutskottet fick inte ens frågan från socialutskottet om hur deras lagstiftning skulle fungera ihop med den lagstiftning som civilutskottet hanterar. Jag hävdar att det är en skandal i sig.

Men ännu värre är att det förvandlar den här nya lagen till högst oklar lagstiftning, som blir både luddig och tvetydig. Den juridiska könstillhörigheten riskerar ju att upphävas av skrivningar i föräldrabalken eller andra lagar som styr mellanmänskliga förhållanden.

Jag undrar varför ni i socialutskottet anser att ni vet bättre än vi i civilutskottet hur mellanmänsklig lagstiftning påverkas. Varför tyckte ni annars att det var onödigt att ens fråga civilutskottet hur det faktiskt påverkar de mellanmänskliga lagar som vi hanterar?
(Applåder)

Anf. 5 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att berätta för ledamoten från Sverigedemokraterna och konstatera vad könsdysfori är. Det är ingenting som går att behandla eller bota tillbaka till att man tycker att det kön man föddes i känns rätt. Det är inte vad könsdysfori handlar om, för det första.

För det andra vill jag återigen säga att det här lagförslaget låg på propositionslistan. Om det hade lagts fram som en proposition, som det var tänkt från början, hade civilutskottet inte haft mer att säga till om än de har i dag, förutom att de röstar i den här kammaren. Men det blev inte så, eftersom Sverigedemokraterna och regeringen inte kom överens mellan sig. Därför drogs propositionen tillbaka.

Återigen: Det var ett färdigutrett förslag. Det var en färdig proposition som låg på propositionslistan, och den hamnade på socialutskottets bord. I dag kommer vi förhoppningsvis också att bifalla förslaget.
(Applåder)

Anf. 6 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Herr talman! Från 2008 till 2018 ökade antalet personer med diagnosen könsdysfori bland unga med registrerat kön man i åldern 18–24 år med 400 procent. Antalet nya fall av diagnostiserad könsdysfori bland unga med registrerat kön flicka i åldern 13–17 år har ökat med närmare 1 500 procent sedan 2008. Bland personer med diagnosen är det, enligt Socialstyrelsen,

vanligt med autism eller psykiatriska diagnoser som depression och ångestsjukdomar.

Vi hör många kritiska, oroliga röster från profession och forskning men också från personer som själva diagnostiserats med könsdysfori. Varför har då Socialdemokraterna i den situationen valt att ignorera och köra över minoritetsskyddet och att inte låta expertmyndigheter, profession och berörda organisationer få tre månader på sig att göra inspel när det gäller det nya lagförslaget? Varför röstade Socialdemokraterna mot en remiss av utskottsinitiativet?

Anf. 7 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Det är vid här laget vida känt att Kristdemokraterna är emot det här lagförslaget. Kristdemokraterna ser till och med ut att ha satsat alla resurser på sitt partikansli på att både försena och stoppa förslaget.

Herr talman! Jag har full respekt för att Kristdemokraterna och Socialdemokraterna inte är överens i frågan. Det jag dock inte har respekt för är att Kristdemokraterna inte bara rakt ut säger som det är: att de inte vill ha en lag som gör det enklare för personer att ändra kön i Sverige. De vill inte att den juridiska processen ska skiljas från den medicinska processen och har gjort allt för att måla upp olika skräckscenarier och försena processen i utskottet.

Det här lagförslaget är ett väl genomarbetat förslag som var färdigt att läggas fram som proposition.

Herr talman! Det finns inte någon evidens som talar för att det skulle finnas ett samband mellan att det blir enklare att ändra juridiskt kön och att fler söker sig till den könsbekräftande vården. Det är inte heller något som har observerats i våra grannländer, som har en mer liberal lagstiftning än den som vi föreslår här i Sverige. Antalet personer som söker sig till den könsbekräftande vården har ökat i de länderna, men det har också ökat i övriga länder som inte har den liberala lagstiftningen, exempelvis Sverige, Storbritannien och så vidare.

Den svarta bild som Kristdemokraterna målar upp handlar alltså i grunden om att de helt enkelt inte vill se den här lagstiftningen alls, herr talman.

(Applåder)

Anf. 8 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Herr talman! Jag noterar att Socialdemokraterna gärna talar om hur det fungerar att vara kristdemokrat. Jag tar mig rätten att beskriva det på egen hand. För oss kristdemokrater handlar det här om en försiktighetsprincip, inte minst utifrån den ökning vi har sett av psykisk ohälsa men också den oro som finns bland dem som jobbar nära personer som lider av könsdysfori. Det är den svenska professionen vi lyssnar till.

Jag känner väl till att det finns lagstiftning i andra länder. Jag noterar också att det inte har genomförts grundliga utvärderingar av hur det har fallit ut.

Detta handlar ofta om ett litet antal personer, vilket har betydelse när det gäller de där stora samhällseffekterna. Och jag har inte hört mig själv skrämmas med det; det vill jag ha noterat.

Jag vill ställa en fråga också gällande den andra delen av lagpaketet. En av de lagar som vi ska fatta beslut om i dag handlar också om kirurgiska ingrepp. Förslaget är att vid kirurgiskt könsbyte ska Socialstyrelsens tillståndsprövning tas bort.

Mycket av den kritik som finns i dag gäller just de irreversibla ingreppen, som får långtgående konsekvenser för personerna. Min fråga till Socialdemokraterna är: Varför vill ni ta bort tillståndsprövningen?

Dessutom är författningskommentaren om avlägsnande av könskörtlar med 23 år som huvudregel otydlig i fråga om när undantag ska kunna göras från 18 års ålder. Vi i KD har i vår reservation ett tillägg om till exempel att individen ska vara fullt fysiskt utvecklad.

Min fråga till Socialdemokraterna är: Vad är anledningen till att ni i dag föreslår att förenkla för kirurgiskt könsbyte?

Anf. 9 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Bara i Europa är det alltså tolv länder som har lagar om ändring av juridiskt kön som helt och hållet bygger på självidentifikation, alltså inte det som Sverige nu går fram med som förslag till lagstiftning. Redan 2014 införde Danmark en könstillhörighetslag baserad på självidentifikation. År 2016 var det Norges tur. År 2019 var det Islands tur. Och år 2023 var det Finlands tur.

Vi behöver inte stå i de här talarstolarna eller någon annanstans och kasta forskningsrapporter mot varandra eller bygga upp skräckscenarier. Vi behöver bara snegla mot våra grannländer och titta på hur det har fungerat där under alla åren de har haft en lagstiftning som bygger helt och hållet på självidentifikation. De skräckscenarier som vi hör från talarstolen och hört i debatten från Kristdemokraterna har man över huvud taget inte sett i våra grannländer.

Jag är alltså inte orolig, herr talman. Jag är glad över att vi nu tar steg framåt för att underlätta livsvillkoren för transpersoner i Sverige.

Det är också intressant att ledamoten i talarstolen lyfter upp att det handlar om få personer, en liten grupp personer i vårt samhälle, som kommer att få det bättre med den här lagstiftningen. Både härifrån talarstolen och i den övriga debatten målar Kristdemokraterna nämligen annars upp det som att oändligt många unga personer enkelt och lättvindigt kommer att byta kön och sedan ångra sig. Det är faktiskt en lögn, herr talman.

När det kommer till vården vill vi inte förenkla lagen. Vi vill ändra det till att vårdprofessionen, den högspecialiserade vården, ska ta beslutet om vilka behandlingar patienterna i Sverige ska få också i den här gruppen, precis som överallt annars.

(Applåder)

Anf. 10 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för anförandet av Yasmine Bladelius.

Jag noterade i anförandet att man var glad över att lagförslaget nu ligger på bordet för votering i eftermiddag och att en stor majoritet av riksdagen och av de berörda lobbyorganisationerna är överens och positiva till förslaget. Det man kanske missar att säga, som framgår av tidigare replikskiften, när man målar upp att det är Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna som är skeptiska till förslaget är att det inte bara är vi som är skeptiska. Yasmine kan ha missat debatten de senaste månaderna, men det är en lång rad från professionen inom läkarvården som är djupt kritiska. Det finns en remisslista med en rad olika remissinstanser som har lyft upp en viss skepsis om förslaget, och jag instämmer i deras försiktighetsprincip. Det gäller även Svenska Bankföreningen, Skatteverket, Socialstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och så vidare.

Demoskops senaste mätning visar att endast 20 procent av Sveriges befolkning är positiva. Inte minst inom Socialdemokraternas egna väljarled är en majoritet emot förslaget. Det kan vara väl värt att uppmärksamma de som lyssnar på debatten att det inte är Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna allena som är kritiska.

Jag har naturligtvis också haft diskussionen hemma vid bordet med vänner och andra i min bekantskapskrets, och jag har lovat att ställa en fråga till Socialdemokraterna från de kvinnor jag har pratat med, nu när vi ändå står här. Vad är det att vara en kvinna, när man vill förenkla och ska kunna identifiera sig hur man vill? (Applåder)

Anf. 11 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Hur man är kvinna är hur man känner sig. Känner man sig som kvinna är man kvinna. Så enkelt är det för mig. Jag tänker att det inte är lika enkelt för ledamoten Christiansson.

Så är det för mig. Jag är också glad över att vi nu kommer att göra det möjligt för fler att enklare få ändra sitt juridiska kön till det som man känner sig som. Det är vad den lag vi nu debatterar handlar om.

Herr talman! Jag säger återigen att den här lagstiftningen finns i alla våra grannländer, och den har funnits ganska länge i de flesta av våra grannländer. De problem och den oro som Sverigedemokraterna lyfter upp i frågan har man inte sett röken av i våra grannländer. Det har skett en marginell ökning av dem som vill ändra juridiskt kön, men det har också skett samma ökning i Sverige. Det handlar inte om hur man väljer att liberalisera lagstiftningen. Det är inte så att en stor del av dem som lever i vårt samhälle kommer att genomgå juridiskt könsbyte. Det är inte enkelt på något vis.

Jag kan upplysa Sverigedemokraterna och ledamoten i talarstolen om att för att ändra juridiskt kön behöver man också hantera alla myndigheter, sjukvård, körkort – allt i dag är kopplat till ditt personnummer. När du ändrar personnummer behöver du också göra en himla massa arbete själv för att över huvud taget kunna fungera i samhället.

Trots att vi förenklar möjligheten att ändra juridiskt kön är det inte något man kommer att göra lättvindigt. (Applåder)

Anf. 12 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Yasmine för svaret, och jag tackar för raketten och ärligheten att det är vad man känner sig som.

Ledamoten tog upp att det handlar om hur ledamoten Christiansson definierar sig. Det handlar egentligen inte vad jag definierar mig som, utan det är fråga om oron som inte minst kvinnolobbyn ger uttryck för. Det är oron för det långsiktiga jämställdhetsarbetet som man har arbetat för i det här landet som ligger där och skvalpar i bakgrunden. Även de kvinnor som jag har i min bekantskapskrets lyfter fram den frågan. Det handlar därför inte så mycket om vad jag tycker.

Det är bra att det är tydligt att vi ska identifiera oss som vi känner oss. Jag kommer inte att gå ned på den nivån, men jag skulle kunna dra en lång rad exempel på vad man i förlängningen kan identifiera sig som. Det är bra att Socialdemokraterna ändå är tydliga i sin åsikt. Det är enligt mig en postmodern relativistisk syn på samhället som jag absolut inte delar och som jag med all min kraft motverkar på alla sätt jag kan. (Applåder)

Anf. 13 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Likaså är jag tacksam för uppriktigheten från Sverigedemokraterna i frågan. Jag tror att många uppskattar att höra hur Sverigedemokraterna ser på hur man identifierar sig.

Herr talman! Remissinstanserna är något som Sverigedemokraterna ofta lyfter fram. Många av de remissinstanser som har blivit tillfrågade, senast var det över 150, var positiva. Bland dem finns Jämställdhetsmyndigheten, Sveriges läkarförbund, Diskrimineringsombudsmannen, Barnombudsmannen och många fler.

Jag har full förståelse för att man är orolig inför ny lagstiftning, förändrad lagstiftning och nya beslut. Men vi behöver inte i den här talarstolen stå och kasta skräckscenarier eller forskningsrapporter på varandra. Vi behöver bara titta på våra grannländer. Den oro man känner i Sverige har inte på något sätt visat sig stämma i övriga nordiska och europeiska länder som har infört en mycket mer liberal lagstiftning än den vi föreslår här i Sverige.

Jag känner mig lugn, herr talman, och jag är också glad över att vi i dag tar steg för att förbättra livskvaliteten för transpersoner i Sverige. (Applåder)

Anf. 14 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för anförandet.

Danmark fattade i september 2014 beslut om att sänka åldersgränsen till 15 år för att byta juridiskt kön baserat på självidentifikation. Norge gjorde detsamma 2016 med en åldersgräns på 16 år. Island har sedan

2019 faktiskt ingen åldersgräns alls, utan det är föräldrarna som får avgöra. I Finland är det sedan april förra året 18 års åldersgräns, men nu med ett borttaget krav på diagnos. Som de flesta säkert känner till fattade man i Tyskland häromdagen beslut om en åldersgräns på 14 år, baserat på självuppfattning och utan diagnos.

Socialdemokraterna har vid flera tillfällen hänvisat till att Sverige är sist ut i Norden. Vi hörde det i replikskiftet och, tror jag, även i anförandet. Man pekar på att våra nordiska grannländer utgör goda exempel på hur det har gått att införa lagen. Jag undrar dock vad Socialdemokraterna baserar uttalandet på eftersom det helt saknas konsekvensanalyser, utvärderingar och uppföljningar om utfallet i samtliga länder där man har genomfört dessa lagförändringar.

Anf. 15 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! De skräckscenarier som har målats upp från bland annat sverigedemokratiska ledamöter här och ute i vårt land har med stor sannolikhet, naturligtvis, uppmärksammats i våra grannländer och i de europeiska länder som har infört en mycket mer liberal lagstiftning än den vi föreslår här i Sverige. Det har inte på något vis kommit indikationer eller att man har sett några av de skräckscenarierna i de länder som har infört denna lag.

Låt oss se på skräckscenariet att jättemånga män kommer att byta kön till kvinnor för att få tillgång till kvinnofängelser. Det är inte något som Kriminalvården över huvud taget ser som möjligt eftersom det finns väl utarbetade procedurer för vem som placeras på vilket fängelse. Det är inte heller enkelt att byta juridiskt kön. Även om vi förenklar detta byte i lagstiftning är det inte lätt att byta juridiskt kön, och många myndigheter och instanser ska hanteras efter ett personnummerbyte. Detta kommer inte att påverka idrottsrörelsen, omklädningsrum eller liknande, som också är argument vi har hört.

Herr talman! Detta finns redan i dag. Det är ingen ny lagstiftning. En person kan redan i dag byta juridiskt kön. Dessa problem kommer inte att uppstå bara för att vi förenklar lagstiftningen. Det är ett argument som är påhittat av Sverigedemokraterna och det andra parti som är emot detta förslag för att de inte rent ut vill säga att de inte vill förbättra livskvaliteten för dessa personer.
(Applåder)

Anf. 16 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik:

Herr talman! Jag noterar att jag och ledamoten nog har fått lite olika signaler om hur det har funkat i de olika länderna. Jag menar att det har dykt upp ganska många exempel på där det inte har funkat bra, trots att det alltså inte har gjorts någon formell utredning eller utvärdering.

Norge lyfts ofta fram som ett land vars lagstiftning är ganska lik den som nu föreslås i Sverige, och här finns exempel på män som har bytt juridiskt kön för att komma in på utbildningar som vänder sig till enbart kvinnor och sedan direkt efter bytt tillbaka och fått

stanna kvar på utbildningen. Och eftersom man inte har gjort någon uppföljning eller för statistik har man i Norge ingen aning om hur många biologiska män som är placerade på kvinnofängelser. Ingen kan svara på det eftersom man inte har vågat utreda det.

En person som hade bytt juridiskt kön till kvinna klagade hos Norges motsvarighet till Diskrimineringsombudsmannen eftersom andra hade klagat på att han, eller hen, hade befunnit sig i ett omklädningsrum för kvinnor. Det slutade med att personen i fråga fick rätt och att ett antal kvinnor sedan inte vill gå tillbaka till det badhuset. Hur situationen ser ut i omklädningsrum för kvinnor förs det alltså ingen statistik över eller görs någon uppföljning av. I stället är det just enstaka fall som dyker upp i pressen och går att urskilja i det juridiska systemet, och jag vill påstå att det dyker upp ett och annat exempel.

Ledamoten avslutade med att påstå att Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna har påhittade argument för att försöka driva upp stämningen, men låt mig åter hänvisa till Norge. Där säger två professorer som forskar om just detta: "Vår uppmaning till svenska politiker är att avsätta mer tid för att utreda hur en ny könstillhörighetslag skulle kunna se ut och vad detta skulle kunna innebära i olika typfall. Om lagen införs i sin nuvarande form är vår bedömning att verkningarna i vissa fall kan bli än mer långtgående än i Norge."

Varför väljer Socialdemokraterna att inte lyssna på professionen, och varför hänvisar de till exempel som inte har utvärderats eller inte ens finns?
(Applåder)

Anf. 17 YASMINE BLADELIUS (S) replik:

Herr talman! Om en person har bytt kön till kvinna är hon en hon, inte en han eller en hen.

De exempel Sverigedemokraterna tar upp i talarstolen och i debatten i övrigt kommer inte att bli verklighet bara för att vi genom lagstiftning lite grann förbättrar möjligheten för transpersoner att ändra juridiskt kön. Sverige har en könstillhörighetslag sedan över 50 år, och det är redan i dag möjligt att ändra sitt juridiska kön. Om man nu hade velat gå igenom den långa och krångliga process det innebär att byta juridiskt kön bara för att få komma in i ett omklädningsrum för kvinnor hade man redan kunnat göra det.
(Applåder)

Anf. 18 CARITA BOULWÉN (SD):

Herr talman! Vi debatterar nu socialutskottets betänkande 22 *Förbättrade möjligheter att ändra kön*. I första hand yrkar jag enligt 11 kap. 5 § riksdagsordningen på att betänkandet återförvisas till socialutskottet för ytterligare beredning. Det skulle ge alla ledamöter som är tveksamma till om förslaget är tillräckligt bra eller inte stöder förslaget över huvud taget en chans att göra om och göra rätt. I andra hand yrkar jag bifall till reservationen.

Herr talman! Dagens lagförslag har fått massiv kritik, och vi menar att det aldrig borde ha lagts fram. Tillvägagångssättet har varit både anmärkningsvärt,

märkligt och oansvarigt. Sverigedemokraterna menar att förslaget är rent förkastligt och motsätter sig det starkt eftersom det riskerar att få oanade och allvarliga konsekvenser, inte bara för den enskilde utan för samhället i stort. Förslaget och betänkandet hör helt enkelt hemma i papperskorgen.

Herr talman! Låt mig vara tydlig med att jag känner stor ödmjukhet inför det lidande och den svåra situation personer med könsdysfori ofta befinner sig i, och jag känner genuin oro för alla de barn och unga som av olika anledningar mår psykiskt dåligt och inte får den hjälp och det stöd de behöver. Men med denna lag riskerar det att bli ännu värre.

Den tidigare regeringens ansvariga och oerhört dåliga förslag om ny könstillhörighetslag landade efter valet på den nya regeringens bord. Men eftersom man inte kunde enas i frågan lades ingen proposition fram. Det hindrade dock inte Moderaterna och Liberalerna från att fortsätta att driva frågan. De kom alltså överens om att bortse från regeringsunderlagets splittring och öppnade för stöd från vänsteroppositionen för att kunna driva igenom sitt förslag. I socialutskottet lades sedan fram ett så kallat utskottsinitiativ med ett skarpt lagförslag. Det var ett agerande som måste anses mycket anmärkningsvärt.

Förslaget innebär att det blir enklare att genomföra juridiskt könsbyte. Till skillnad från i dag ska det varken krävas en ordentlig medicinsk utredning eller en könsdysforidiagnos. Åldersgränsen sänks från 18 till 16 år för att tillåta barn och unga att genomgå juridiskt könsbyte. Utöver detta ska det inte heller krävas tillstånd från Socialstyrelsen för kirurgiska ingrepp i könsorganen för att fullt ut byta kön.

Att tillåta juridiskt könsbyte utan en ordentlig medicinsk utredning är som att öppna Pandoras ask. Vi kan inte fullt ut förutse vilka konsekvenser detta kommer att få. Dock varnar en mängd tunga remissinstanser för en rad konsekvenser. Vi riskerar att få en helt förändrad och verklighetsfrånvärd bild av vad kön är, nämligen en biologisk skillnad mellan könen. Faktum är att det finns två kön. Antingen föds du till kvinna eller till man. Alla har rätt att identifiera sig som de önskar, men staten kan inte införa ett juridiskt system som vilar på könsidentitet. Trenden går också mot att det är upp till dig att definiera vem du är samtidigt som begreppet kön har vidgats från att enbart avse män och kvinnor till att omfatta transpersoner med en mångfald av identiteter.

Herr talman! Könsdysfori bland barn och unga har ökat lavinartat i vårt land, inte minst bland unga tjejer, som i många fall har annan psykiatrisk samsjuklighet. Det är mycket bekymmersamt. Man behöver på allvar utreda vad detta beror på och inte försöka lösa det med en quickfix. Den ökade förekomsten av könsdysfori bland barn och unga är alarmerande och kräver en långt mer genomtänkt och försiktig hantering än vad Moderaterna, Liberalerna och vänsteroppositionen verkar förstå.

En rad företrädare för professionen, bland andra barnläkare, specialistläkare inom både barnmedicin

och psykiatri, sjuksköterskor och professorer från både Sverige och kringliggande länder har varnat för att driva igenom detta lagförslag. De betonar risken för att ett juridiskt könsbyte kan innebära ett första bekräftande steg mot medicinska åtgärder och irreversibla ingrepp som hormonbehandling och kirurgiska ingrepp med sterilitet, livslång medicinering och kroppsliga skador som följd.

Detta är något som individen i fråga senare kan ångra som vuxen. Det är också något som allt fler unga vuxna vittnar om som genomgått könsbyte och som är starkt kritiska till hur de, trots nuvarande lagstiftning med krav på medicinsk utredning och diagnos, inte fick den vård de egentligen behövde. Trots detta är det alltså sex av åtta partier som nu vill införa enklare möjligheter att byta kön i stället för att låta försiktighetsprincipen råda.

Herr talman! Det finns från min och Sverigedemokraternas sida en äkta och genuin oro för att allt fler barn och unga riskerar att inte få den vård de faktiskt behöver med det här förslaget.

Vi har en transvård som inte fungerar. Agnes Wold – jag gissar att de flesta av er här vet vem hon är – har i sociala medier uttryckt: ”Jag börjar sakta komma till insikten att hela epidemin av könsdysfori bland ungdomar kan ha orsakats av tillgången till transvård, som byggdes ut i början av 2000-talet. Det är fasansfullt. En sjukdom skapad av vården.” Skulle det vara ett faktum är det rent fruktansvärt.

Helt klart är att vi behöver göra en grundlig översyn av transvården. Vi behöver också stärka den psykiatriska vården, inte minst vid BUP. Vi behöver öka kompetensen och korta köerna, något som vi Tidöpartier nu också gör.

Herr talman! Vi börjar där. Vi i Sverigedemokraterna menar att irreversibla ingrepp i form av könsbyte ska grundas på evidens och forskning innan ingrepp görs på barn och unga. Och den könsbekräftande vården, som redan utförs i Sverige, bör utredas genom en oberoende granskning.

Det har också framkommit från bland annat SBU att det vetenskapliga underlaget inte räcker för att bedöma effekterna av hormonbehandling hos barn och ungdomar med könsdysfori. Det saknas också sammanhållna data som beskriver förloppet för dem som söker för och får diagnosen könsdysfori i Sverige. Det är således angeläget att vården är eftertänksam när det gäller ingrepp och behandling.

Följderna för de barn och unga som under resans gång upptäcker att de ångrar sig kan för såväl den enskilde som för dennes föräldrar som haft tillit till vården innebära ett livslångt lidande både fysiskt och psykiskt.

Herr talman! Frågan om könstillhörighet och genuspedagogik har stått högt på agendan under ganska lång tid. En högröstad debatt och kampanjer om att genus och ifrågasättande av könstillhörighet är positivt har parats med budskapet om att normbrytande beteende är att föredra. Samtidigt har antalet unga som söker könsbekräftande vård liksom även för andra behov

av psykiatrisk vård ökat. Frågan är: Finns det något samband?

Inom såväl medier som i samhällets olika verksamheter och institutioner har barn i väldigt unga år blivit ifrågasatta om deras vardagliga val, om deras könstillhörighet och identitet. Allt detta har pågått relativt oemotsagt och utan tydliga konsekvensanalyser inom medicin och etik.

Det är inte politikens roll att påverka och styra medborgarna till olika livsval, klädval, filosofiska val eller andra val som naturligt vilar på den enskilde. Politikens roll är i stället att verka för att varje individ får det stöd och den vård som denne behöver. Sådant stöd och vård måste vila på evidens och beprövad erfarenhet.

Vi i Sverigedemokraterna anser att tonen i samhällsdebatten har varit alldeles för hög och ensidig. Här har regeringen en möjlighet att föregå med gott exempel och följa svensk lagstiftning om saklighet och opartiskhet och att instruera sina myndigheter att neutralisera kommunikationen med allmänheten och mellan myndigheter i frågor som rör så viktiga, grundläggande saker som medicin och livsval.

Bland dem som byter kön har även de som väljer att återgå till sitt ursprungliga kön ökat, det vill säga en detransformering. Detta eftersom de helt enkelt tagit ett beslut för snabbt och i många fall fått allvarliga skador såsom ärrbildningar, ökad psykisk ohälsa, infertilitet och nervproblem. Det är inte heller ovanligt att de personer som väljer att detransformeras blir utstötta ur gemenskapen inom hbt-rörelsen.

Enligt forskning är hjärnan inte fullvuxen förrän vid 25 års ålder. Det är först då en person kan bedöma risker och se saker ur ett helhetsperspektiv. Eftersom det saknas evidens för att behandla barn och unga med den här typen av ingrepp och behandlingar anser vi inte att det bör tillåtas förrän man har fyllt 25 år.

Herr talman! Andra viktiga aspekter är dessutom att hela jämställdhetsarbetet undermineras, då det är det biologiska könet som är utgångspunkten för kvinnors rätt, inte det upplevda. Det kommer att få konsekvenser för statistik, vård, kvinnors trygghet, idrott och andra områden där kön faktiskt spelar roll – något som även Sveriges kvinnoorganisationer har varit tydliga med.

Utöver detta finns risken för id-bedrägerier, då könsbyte innebär att man får nytt personnummer och ny identitetshandling, något som även remissinstanserna Bolagsverket, Ekobrottsmyndigheten, Migrationsverket med flera har angett som farhågor.

Herr talman! Avslutningsvis: Trots alla varningar från professionen, från drabbade och deras anhöriga, från kvinnoorganisationer och från myndigheterna har Moderaterna och Liberalerna med stöd av vänsteroppositionen alltså beslutat att gå vidare med detta starkt kritiserade förslag. Det gör de trots att det inte finns stöd från vare sig samarbetspartierna, deras egna ledamöter, medlemmar eller väljare.

En majoritet av Sveriges befolkning vill inte ha den här lagen. Det är således inte bara ett dåligt förankrat

förslag till beslut utan även odemokratiskt, något som lär spå på politikerföraktet ytterligare, tyvärr.
(Applåder)

I detta anförande instämde Alexander Christiansson, Mikael Eskilandersson, Rashid Farivar, Angelica Lundberg, Mona Olin, Michael Rubbestad, Carina Ståhl Herrstedt, Erik Westroth och Leonid Yurkovskiy (alla SD).

Anf. 19 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag tänker gå igenom några saker. Det kan ju låta som att det här förslaget har hafsslafsats fram till vårt bord. Det är inte så. Det är en extrem resa vi har gjort med förslaget från 2010 och framåt.

Det har varit två stora remissbehandlingar, den senaste 2021, med 155 remissinstanser. Det är alltså ett väl genomarbetat förslag. Alla de synpunkter som fanns i remissbehandlingarna har omhändertagits i förslaget. Förslaget har också ändrats betydligt, och jag kommer att gå in på det i mitt anförande.

Sedan är jag inte förvånad över att just SD har motsatt sig förslaget. Höger rörelsen som är emot trans, förändring och allt som har med det här att göra finns ju överallt. Det är bara att gå in och titta på vad som händer i USA exempelvis. Det här är en stark rörelse, och jag anser att ni tillhör den. Det gäller inte bara själva fakta i fallet, utan det handlar också om att vara med på den högerextrema vågen runt de här frågorna.

Det är några saker som är lite märkliga. Byte av juridiskt kön och könskorrigering har ju varit möjligt ganska länge. Har det varit ett problem i badhusen? Har det varit en väldigt stor fråga i allting som ledamoten lyfter fram? Det har det inte. Frågan diskuterades ju inte ens innan förslaget landade på bordet. Nu är det ett väldigt drag under galoscherna, måste jag säga.

Agnes Wold, ursäkta men hon är väl mest expert på bakteriologi. Det är ungefär som att vem som helst kan gå in i den här debatten och säga precis vad som helst.

Min fråga till ledamoten är: Ursäkta mig, men har inte den här frågan tittats på av de 155 remissinstanserna?
(Applåder)

Anf. 20 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Det är just detta professionen lyfter upp: Man har inte fått yttra sig i frågan. Remissinstanserna, som det hänvisas till, har inte fått ta hänsyn till förändrade förutsättningar, nämligen den kraftiga ökningen när det gäller speciellt unga tjejer som fått diagnosen könsdysfori. Under den tidigare remissrundan upplevde många remissinstanser också att de hade alldeles för kort tid på sig att svara på remisserna och valde därför att avstå. Utöver detta har en rad tunga remissinstanser uttryckt sig negativt och haft farhågor gällande detta förslag.

Vi ville därför yrka på en ny remissrunda i socialutskottet, vilket övriga partier avsgo. Vi anser inte att

detta förslag är tillräckligt berett, och det anser inte heller professionen.

Anf. 21 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Det handlar om delar av professionen, inte professionen som helhet. Vilka var det som tyckte att detta var ett bra förslag från början? Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Barnombudsmannen, Sveriges Psykologförbund och Svenska Läkaresällskapet. Det fanns de som var kritiska till 12-årsgränsen; deras synpunkter har vi fångat in i det förslag som ligger på bordet. De som var kritiska till att könsbyte skulle tillåtas från 12 års ålder var Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD och Svenska Barnläkarföreningen. Detta är omhändertaget.

Denna debatt har varit helt vild. Inte ens Natofrågan har vi diskuterat så ingående, utan den debatten var en västanfläkt i jämförelse. Men den här frågan har verkligen grävt ned sig i alla möjliga typer av lager.

Ni talar om detta med jämställdhet. Ursäkta, men träffade vi inte Jämställdhetsmyndigheten tillsammans? Eller är det bara en hägring som jag har sett? Och vad sa SCB? De sa att dessa förslag funkar väldigt bra när det gäller statistik. Eller har jag fel? Var det inte det SCB sa? Vad har ledamoten för källa när det gäller detta?

Detta handlar om en väldigt begränsad grupp människor – vi måste komma ihåg det. Jag tycker att det ibland låter som att vi pratar om en extremt lång kö, att det är 500 000 som står och bankar på Socialstyrelsens dörr. Så är det inte.

Jag sitter själv i Rättsliga rådet, och jag måste säga att det är beklagansvärt att se dessa sju åtta år gamla utredningar. Det handlar om människor som har kämpat sig fram i vården och hos myndigheterna och fått vänta mycket länge. Den lilla, marginella ändring vi nu gör kommer att underlätta för dem.

Är det domare och politiker som ska sitta och titta ned i människors inre liv? Jag tycker inte det.
(Applåder)

Anf. 22 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, Karin Rågsjö, för ytterligare frågor! Som jag påpekade i mitt anförande och som jag svarade tidigare har en farhåga lyfts. Vi har sett en kraftig ökning av speciellt antalet unga tjejer med psykiatrisk samsjuklighet som upplever att de har könsdysfori. Det vi i stället behöver göra är att se till att de får den vård de behöver – att vi kortar köerna, inte undantar dem från vården. De riskerar att i stället cementeras i sin könsdysfori när de inte får den hjälp och det stöd från professionen som de faktiskt behöver.

Vi har nu sett att ett antal personer som har genomgått könskorrigering har ångrat sig. Borde vi inte i stället tillämpa försiktighetsprincipen, lyssna in och se var det brister, vad vi har gjort fel och vad vi kan göra bättre, i stället för att skynda på detta och låta allt fler få möjlighet till juridiskt könsbyte, vilket professionen tydligt pekar på riskerar att få barn och unga att gå

vidare med medicinska behandlingar och underlivskirurgi?
(Applåder)

Anf. 23 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har nog aldrig hört Sverigedemokraterna prata så mycket och så gott om hbtqi-rörelsen. Det var helt nytt för mig att höra ledamoten prata sig varm för denna grupp. Jag vill påstå att Sverigedemokraterna inte direkt är kända för att jobba för hbtqi-personers rättigheter. Jag är beredd att säga att oavsett hur länge vi utreder denna fråga skulle Sverigedemokraterna aldrig rösta för ökade rättigheter för hbtqi-personer.

I sitt anförande nämner ledamoten Boulwén att förslaget innebär att barn och unga, det vill säga 16-åringar, ska få fatta beslut om könsidentitet. Jag tycker att detta är en bra väg att gå. Jag är helt övertygad om att 16-åringar tillsammans med sina vårdnadshavare kan ta det beslutet.

Men samtidigt som Sverigedemokraterna är emot en 16-årsgräns för detta beslut argumenterar de i andra sammanhang för att 13-åringar ska kunna dömas för brott som vuxna. Då är barn och unga tillräckligt vuxna för att fatta ett beslut. Jag tycker att ledamoten talar emot sig själv.

Jag har de senaste dagarna fått flera kommentarer från föräldrar till barn och unga med den här känslan. De vet att det är på allvar – det gäller liv och död för dessa barn och unga.

Frågan till ledamoten är därför: Är det verkligen så att 16-åringar inte klarar av att ta ett sådant här beslut?

Anf. 24 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Johansson, för frågan! Till att börja med vill jag vara tydlig med att vi står för alla människors rättigheter. Vi brukar inte dela in folk i olika grupper utan förutsätter att alla får den vård och den behandling de behöver, oavsett om de hör till någon rörelse eller inte.

Det jag lyfte tidigare är ett stort orosmoment. Jag bryr mig personligen väldigt mycket om barn och unga som far illa. Vi har nu sett att detta har resulterat i att fler barn och unga mår dåligt. Man har däremot inte kunnat visa att den här förändringen har gjort att tillräckligt många mår psykiskt bättre. Vi ser, som jag sa tidigare, larmrapporter om personer som upplever att de blivit pushade in i detta inom vården och sedan ångrat sig och står kvar med allvarliga men för resten av livet.

När vi ser detta borde vi i stället, som jag sa tidigare, mer tillämpa en försiktighetsprincip och inte forcera fram detta. I stället bör vi titta på vad vi har gjort fel och hur det kommer sig att så många nu får diagnosen könsdysfori. Finns det något annat vi kan hjälpa dessa flickor, som det i första hand rör sig om, med? Det har ju visat sig att de många gånger har en psykiatrisk samsjuklighet. De behöver få hjälp och vård. Att bara ändra ett personnummer säger ni är så lätt, men

det finns ingen statistik som visar att detta skulle få dem att må bättre.

Anf. 25 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har nog inte riktigt samma definition som ledamoten av vad det innebär att stå upp för alla människors lika rätt och värde. Men jag lämnar det, så får var och en fundera över om vi har samma definition av alla människors lika rätt och värde.

Personer som mår dåligt och lider av psykisk ohälsa behöver vård och behandling, och de ska såklart få den bästa vård och omsorg de kan få. Just därför tycker jag att det är viktigt att skilja på dessa två processer. Det handlar om möjligheten till juridiskt könsbyte respektive kirurgisk eller annan medicinsk behandling. Vi vill göra detta till två processer så att den högspecialiserade vården kan fokusera på vård, omsorg, behandling och utredning av dessa barn och unga för att säkerställa vad orsaken till den psykiska ohälsan är – en könsdysforidiagnos eller något annat. Men som det är nu får dessa barn och ungdomar, som vi hörde tidigare, vänta i många år på att få komma till vården och få den hjälp de behöver.

Vi förbättrar alltså vården och omsorgen genom att göra på det här sättet. Det är det som är viktigt för mig – att skilja på de två processerna.
(Applåder)

I detta anförande instämde Emelie Nyman (C).

Anf. 26 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Jag vill förtydliga: Jag talade om alla människors rättighet att få den vård de behöver.

Vad gäller det ökade antalet barn och unga med könsdysfori vill jag återigen säga att det fortfarande inte finns något som tyder på att en ändring i personnumret skulle göra att de mår bättre. Ledamoten tar upp att det är långa köer till vården. Jag instämmer i det. Det är just detta som vi i Tidöpartierna nu försöker åtgärda. Vi förbättrar vården. Vi kortar köerna. Vi ger mer pengar till psykiatrin för att kunna ta hand om de personer som verkligen mår dåligt. De blir inte hjälpta av en skjuts in i könsbyte, utan de blir hjälpta av vård, helt enkelt.
(Applåder)

Anf. 27 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! Den här diskussionen blir mer och mer förvirrad ju längre den pågår, tycker jag. Det verkar som om vi talar om helt olika saker. Jag har inte hört någon här i debatten påstå att personer som mår psykiskt dåligt skulle må bättre av att få en ändrad siffra i personnumret. Det är inte alls detta som vi diskuterar.

Det är också konstigt att vården är uppe så mycket för diskussion, för den här ändringen handlar ju inte om vården, särskilt inte om någon annan vård än den som rör ingrepp i könsorganen. Det är det enda som finns specificerat just i lagtext. Övrig vård har vi överlämnat till professionen att göra rimliga bedömningar om. Vem kommer att må bättre, och hur ska

utredningarna gå till? Hur ska vi göra för att personer som är i behov av könsbekräftande vård ska få den, och hur ska den bedrivas?

Sedan finns det människor som mår psykiskt dåligt. De ska självklart få hjälp. Om de är transpersoner eller inte spelar ingen roll. Men detta handlar inte om det.

Jag tycker också att det är olyckligt att det hänvisas väldigt vagt till professionen. Det är ganska talande att ledamoten använder Agnes Wold som exempel på professionen. Hon är ju en typisk representant för den del av professionen som har varit ute i debatten, nämligen de som inte har specialistkunskaper om just den här typen av vård utan är specialister på annan form av vård men nu är ute och debatterar. Jag tänker att de framför allt får beskrivas som debattörer med starka åsikter i frågan.

Om man ska få reda på vad professionen tycker är det bättre att titta på till exempel vad Socialstyrelsen skriver på sin hemsida om vad som ska gälla för den här vården. Man kan läsa remissyttranden från olika organisationer och så vidare, som vi har diskuterat här tidigare. Jag är intresserad av att få höra hur ledamoten tänker kring sina yttranden om att det här inte får människor att må bättre och på vad sätt det hjälper att hänvisa till aktörer som till exempel Agnes Wold i den här debatten.
(Applåder)

Anf. 28 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Westerlund, för frågan! Att jag har hänvisat till Agnes Wold beror på att hon lyfte en fråga som var väldigt oroväckande. Jag hänvisade inte till professionen när jag nämnde henne.

Däremot vet säkerligen ledamoten Westerlund att det har varit mycket omdebatterat i medierna från specialtläkare inom både psykiatri och barnmedicin. Psykiatriker och många som arbetar just med dessa frågor ställer sig väldigt kritiska till det här förslaget.

Jag noterar att ledamoten reagerar på att jag pratar om vård. Är det inte just det som det handlar om? Väldigt många av de personer som upplever att de har könsdysfori har annan psykiatrisk samsjuklighet. Borde man inte då se till att korta köerna, så att de verkligen får den vård och den hjälp som de behöver? Det är ju detta ni gör genom att förenkla, så att man inte behöver en ordentlig medicinsk utredning eller en diagnos för att ändra kön. Ni öppnar upp för att vem som helst ska kunna byta kön enkelt utan några problem och utan någon diagnos i botten. Där ser jag ett problem.

Att ledamoten reagerar när jag pratar om vården säger nästan mer om ledamoten och ledamotens parti än om mitt anförande och mina svar.
(Applåder)

Anf. 29 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! Vi debatterar i dag konststillhörighetslagen, som styr ändring av juridiskt kön och ingrepp i könsorganen – ingen annan vård.

Självklart är det jättebra att göra satsningar så att vårdköer kan kortas både inom den könsbekräftande vården och inom annan vård. Men grejen är att det inte är något som har med debatten om just den här lagen att göra, utan det är andra satsningar.

Sedan ser vi att det kommer att bli en positiv effekt för just den könsbekräftande vården. Den kommer att avlastas när man slipper göra dokumentation som bara handlar om att få igenom en juridisk ändring av könet och inte har med vården att göra. Därför kommer köerna att kortas. Det är positivt, men det har inte med vården i övrigt att göra.

Socialstyrelsen har preciserat sig på sin hemsida, så att det ska vara tydligt. Man skriver: Oavsett personers juridiska kön kommer alltid en diagnostisk utredning att göras innan behandling påbörjas. Att ändra juridiskt kön har inte att göra med att det ska bli lättare att få den här vården, utan det har att göra med att avlasta vårdpersonalen i deras arbete, så att de kan fokusera på att just ge vård.

Sedan kan vi göra andra satsningar på vård som olika människor kan vara i behov av för att de mår psykiskt dåligt. Vi är nog alla ganska överens om att det är bra med den typen av satsningar. Det gäller bara att hålla isär olika områden och debattera det som vi ska debattera här i dag och inte ge oss in i en diskussion om hur vården ska se ut.

Jag är också nyfiken på hur ledamoten tänker kring kön. I anförandet lät det som att ledamoten tänker att könsidentitet inte finns. Det är ju anmärkningsvärt, eftersom det är själva grunden för hela existensen av den här lagen. Vi debatterar ju inte huruvida det i huvudsak finns två biologiska kön, utan vi diskuterar just könsidentitet. Det är det som är anledningen till att vi har en könstillhörighetslag och att det är möjligt att ändra juridiskt kön baserat på könsidentitet.
(Applåder)

Anf. 30 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Westerlund, för frågan! Jag noterar att ett flertal ledamöter väljer ut några ord och ändrar lite och får det till något helt annat än vad jag faktiskt framförde.

Jag kan inte låta bli att återgå till detta att vi inte skulle diskutera vård. Hela tanken är ju, som ledamoten själv säger, att de här personerna ska undantas vården för att korta köerna. Vårt argument är att de behöver den vård som vi pratar om.

Ni gör det enklare för dem, så att de inte behöver en diagnos för att kunna byta juridiskt kön. Men professionen varnar för att just detta att ändra juridiskt kön är inkörsporten till andra ingrepp.

Jag noterar att ledamoten skakar på huvudet, men jag har naturligtvis läst betänkandet och vet vad som står där, och vi har vår reservation. Dessutom tar man bort Socialstyrelsens utlåtande om underlivs kirurgi, som också är ifrågasättande. Vi säger: De här människorna behöver mer vård, inte mindre vård.
(Applåder)

Anf. 31 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Tack, Carita Boulwén, för anförandet, och tack, Ulrika Westerlund, för en ganska snygg övergång till min fråga!

Jag reagerade också på att ledamoten nämnde definitionen av kön när vi nu diskuterar könstillhörighetslagen. Men den definition av kön som vi har i Sverige i dag har vi ju haft sedan 1972. Jag undrar ganska kort om det argumentet bygger på Sverigedemokraternas okunskap kring den lagstiftning vi debatterar i kammaren i dag, eller om det faktiskt är så att Sverigedemokraterna vill ändra definitionen av kön i Sverige – alltså att de vill ändra den lagstiftning som finns i dag?
(Applåder)

Anf. 32 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Det jag sa var att faktum är att det finns två kön. Man föds till antingen flicka eller pojke, kvinna eller man. Alla har rätt att identifiera sig som de önskar, men staten ska inte införa ett juridiskt system som vilar på könsidentitet. Det var vad jag sa.

Anf. 33 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Staten har redan i dag ett system som vilar på könsidentitet, därav min fråga. Det låter som att ledamoten inte tycker att det är en rimlig ordning i lagstiftningen. Då tycker ledamoten inte att befintlig könstillhörighetslag är en bra lagstiftning, vilket innebär att man vill ändra definitionen av kön i Sverige. Då tycker jag att man ska säga det eller att man inte har kunskap om den lagstiftning som faktiskt är skriven i Sveriges lagbok i dag.

Det blir ganska märkligt att stå här och debattera en könstillhörighetslag som man inte ens förstår, fru talman.

Jag tycker att denna okunskap har bidragit till de felaktigheter som vi nu har hört om i väldigt många månader. När jag nu har upplyst ledamoten om vad som faktiskt står i svensk lagstiftning i dag undrar jag: Är Sverigedemokraterna öppna för, och håller med om, att kön definieras utifrån människors könsidentitet, som det står i lagstiftningen i dag? Eller vill Sverigedemokraterna rulla tillbaka bandet till före 1972 och göra massiva förändringar i befintlig könstillhörighetslag?
(Applåder)

Anf. 34 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Det vi diskuterar i dag är förslag om att man ska kunna genomföra juridiskt könsbyte enklare, utan krav på ordentlig medicinsk utredning eller på könsdysforridiagnos, som krävs i dag. Åldersgränsen sänks från 18 till 16 år när det gäller att tillåta barn och unga att genomgå juridiskt könsbyte. Utöver det ska det inte heller längre krävas tillstånd från Socialstyrelsen för kirurgiska ingrepp i könsorganen för att byta kön fullt ut.

Det är detta som vi diskuterar här i dag, och det är där jag har invändningar.
(Applåder)

Anf. 35 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Nu är debatten kommen, här i Sveriges riksdag, om socialutskottets betänkande *Förbättrade möjligheter att ändra kön*. I samhället i stort har debatten dock pågått länge, allra särskilt och allra mest intensivt under de senaste veckorna.

I grunden välkomnar jag verkligen den debatt som varit och som pågår. Det är bra att komplexa frågor likt denna debatteras. Det är bra om debatt både kan sprida kunskap och tydliggöra politiska skiljelinjer. Det är också oerhört välkommet om debatten får fler att få upp ögonen för transpersoners stora utsatthet. Jag är övertygad om att debatten har bidragit till allt detta.

Tyvärr har debatten också haft inslag som är allt annat än välkomna. Debatten har stundtals och på sina håll varit både hätsk och hatisk. Tyvärr har väldigt många missuppfattningar, sammanblandningar och direkt felaktiga uppgifter förekommit och fortplantats i debatten. Därför känns det angeläget för mig att i denna debatt nu göra en tämligen omfattande beskrivning av förslaget och dess bakgrund.

Fru talman! Låt mig börja 1972! Det var nämligen då Sverige fick världens första könstillhörighetslagstiftning. Sedan dess har det varit möjligt att ändra sitt juridiska kön i Sverige. I den debatt som rasat har det dock emellanåt låtit som att det är med det förslag som nu ligger på riksdagens bord som möjligheten att ändra kön införs. Så är alltså inte fallet. Vad förslaget handlar om är att modernisera en över 50 år gammal lagstiftning.

En viktig modernisering av lagstiftningen gjordes 2013, då steriliseringskravet avskaffades. Det var ett beslut som fattades efter proposition från den dåvarande alliansregeringen. Sedan avskaffandet av steriliseringskravet ställs det inga som helst krav på att man på något sätt ska förändra kroppen för att få tillstånd att ändra juridiskt kön. Däremot är det samma lagstiftning som reglerar både ändring av juridiskt kön och underlivskirurgi, och det är samma utrednings- och beslutsprocess. Denna sammanblandning är olycklig, och det har vi moderater påpekat i många år.

Redan 2014 lämnades också förslag i en offentlig utredning om att upphäva könstillhörighetslagstiftningen från 72 och ersätta den med två nya lagar – en som reglerar ändring av det juridiska könet och en som reglerar underlivskirurgi.

Det förslag som vi i dag debatterar innebär att vi gör just denna uppdelning. Vidare innebär förslaget att vi gör processen för att ändra juridiskt kön något enklare. Det är inte rimligt att ställa samma utredningskrav för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen som för irreversibel underlivskirurgi. Och det är inte rimligt att det ska ta många år – kanske 5, 6, 7, 8 år – att ändra juridiskt kön. För de personer som inte har ett juridiskt kön som stämmer överens med den egna könsidentiteten innebär väntan på att få lov att

ändra uppgiften i folkbokföringen ofta ett stort och onödigt lidande. Därför är denna reform viktig.

Men är det inte viktigt att också gå försiktigt fram? Den frågan hörs i debatten. Jo, jag och Moderaterna tycker det. Det är klokt att gå försiktigt fram, och det är just precis vad vi gör.

S och MP lade i regeringsställning gemensamt fram ett väldigt långtgående förslag 2018. Det var ett förslag som fick svidande kritik både i fråga om sak och i fråga om hur det hade beretts. Därefter återkom S och MP 2021 med ett nytt utkast till lagrådsremiss. Också det förslaget var betydligt mer långtgående än det försiktiga förslag som vi nu är sex partier som sluter upp kring.

Vi moderater har avfärdat tidigare långtgående förslag. Vi har sagt nej till att öppna för underlivskirurgi på minderåriga, nej till en ordning för ändring av juridiskt kön som bygger helt på självidentifikation, nej till att låta så unga personer som 12-åringar ändra juridiskt kön och nej till att låta minderåriga självständigt ändra sitt juridiska kön.

Men i dag säger vi ja till en moderniserad lagstiftning där vi har balanserat olika intressen och synpunkter. Inte minst har vi vägt individens självbestämmande mot risken för missbruk. För att säkerställa att möjligheten att ändra juridiskt kön är reserverad just bara för dem som är i behov av att ändra sitt juridiska kön tycker vi att det fortsatt är motiverat med en prövning.

Vårt förslag innebär att en utredning av en persons könsidentitet ska genomföras, liksom en behovsprövning. En läkare, i normalfallet en psykiatriker, eller en psykolog ska bedöma om den sökandes upplevda könsidentitet stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen och huruvida det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid. Prövningen och kravet på kontakt med hälso- och sjukvården är också betydelsefull för att utesluta eller fånga upp annan problematik än könsinkongruens.

En del av förslaget till uppdaterad lagstiftning som väckt särskild debatt avser åldersgränsen för att ändra juridiskt kön. För oss moderater är det en självklar utgångspunkt att den som är myndig självständigt ska kunna ansöka om att ändra sitt juridiska kön. För oss har det varit uteslutet att låta minderåriga på egen hand ansöka om en ändring. Därför är jag glad att utskottet enats om ett förslag som ligger helt i linje med Moderaternas utgångspunkter.

Med förslaget blir det för en 16- eller 17-åring möjligt att ändra sitt juridiska kön, men det förutsätter att det är vårdnadshavarna som gör ansökan. Vidare krävs såklart den utredning och den prövning som jag nyss beskrev och sedan slutligen ett beslut från Socialstyrelsen.

Fru talman! Betänkandet rör också frågan om underlivskirurgi. För underlivskirurgi kvarstår dagens åldersgränser liksom såklart omfattande krav på utredning och diagnos. Det finns flera remissinstanser, däribland Svenska Läkaresällskapet, som menar att en

särskild lag om underlivskirurgi inte behövs. Min, Moderaternas och utskottets uppfattning är dock att en särskild lag fortsatt är befogad – detta eftersom irreversibla ingrepp måste ges med stor försiktighet. Därför är det också väldigt bra och välkommet att stora delar av vården vid könsdysfori sedan årsskiftet bedrivs som nationellt högspecialiserad vård.

Fru talman! Jag är bohuslänning. Jag bor en trekvarts resa från den norska gränsen. Därför är jag mycket i Norge, och jag följer norsk politik och samhällsdebatt tämligen nära. Det är inte utan förvåning jag har konstaterat att den försiktiga reform som vi nu gör i Sverige har vållat en enormt mycket mer omfattande debatt än den debatt som föregick Norges reformering 2016.

Den norska lagstiftningen som infördes då, fru talman, är nämligen mycket mer långtgående än den reformering som riksdagen ska ta ställning till i eftermiddag. I Norge utgår ändring av juridiskt kön helt från självidentifikation. I Norge är det möjligt att ändra juridiskt kön redan från 6 års ålder. Den som är 16 år i Norge kan helt på egen hand ansöka om att ändra sitt juridiska kön, utan tillåtelse från föräldrarna.

Fru talman! Jag nämner detta för att sätta in förslaget vi nu debatterar i ett sammanhang och för att påminna om att de många och omfattande farhågor som har lyfts fram i debatten, nu senast av Sverigedemokraternas Carita Boulwén, alltså inte har infriats i övriga nordiska länder.

Faktum är att samtliga nordiska länder har lagstiftning som helt bygger på självbestämmande. Övriga Norden ställer inga krav på kontakt med vården eller på en prövning av könsidentiteten. Men det kommer vi alltså fortsatt att göra i Sverige. Vi lutar oss mot de erfarenheter som kommer från övriga Norden, men vi väljer likväl att gå försiktigt fram.

Sådana är vi moderater. Vi är ett liberalt parti som alltid utgår från individen och dennes rätt till frihet och självbestämmande. Men vi är också ett konservativt parti som tror på försiktig samhällsförändring och som förstår att även frihet kan missbrukas.

Sedan 2011 har Moderaterna ett stämmobeslut om att modernisera könstillhörighetslagstiftningen. Sedan dess har vi varit tydliga med att vi vill göra det enklare att ändra juridiskt kön. Nu gör vi helt enkelt precis det som vi har sagt att vi ska göra.

Fru talman! Detta sammantaget är bakgrunden till att vi moderater har landat där vi har landat. I dag är jag stolt över att Moderaterna också i denna komplexa och laddade fråga är samlingspartiet i svensk politik. Sex av riksdagens åtta partier stöder det balanserade förslag som riksdagen har att ta ställning till. Den stora majoriteten svenskar kommer aldrig att märka att lagen ändras, men för ett antal transpersoner gör den nya lagen stor och viktig skillnad. Det borde faktiskt alla kunna ställa sig bakom.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet. (Applåder)

I detta anförande instämde Malin Höglund, Marie Nicholson, Thomas Ragnarsson och Jesper Skalberg Karlsson (alla M).

Anf. 36 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Svensk höger är på många sätt ett märkligt väsen. Det är som att man accepterar vänsterns grundpremissor och sedan får ett behov av att visa att man är bättre än vänstern själv på att uppfylla dem och driva vänsterns frågor.

I mitt huvudanförande kommer jag att gå in lite på och tala om hur jag upplever ledamöterna i utskottet i den här frågan. Jag anser att ledamoten Hultberg är påläst och resonerande och tar de här frågorna på allvar – ett genuint intresse. En lång rad problem har lyfts upp från andra partier, från professionen och från remissinstanser.

Därför tycker jag att det är så märkligt att man väljer att gå vidare med här förslaget. Förslaget är ju inte ens populärt bland de egna väljarna eller den egna partigruppen. Ursprungsförslaget kom, föga förvånande, från vänstersidan. Då undrar jag: Hur ska man som moderat väljare tolka det här? Med Moderaterna får man alltså mer vänsterprogressiva könslagar än innan. Moderaterna fullföljer det som Socialdemokraterna påbörjade.

Jag har därför några frågor, fru talman. Har Moderaterna gjort en faktisk analys av de potentiellt negativa konsekvenser som förslaget kan medföra? Det hörde jag inte någonting om i ledamotens anförande. Varför vill man inte jobba vidare med förslaget?

På tal om grundpremissor lyfte Socialdemokraterna en viktig sak. Frågan dök upp om vad det är som avgör om man är man eller kvinna. De menade att det är hur man känner sig. Den frågan vill jag rikta även till Moderaterna: Instämmer Johan Hultberg med Socialdemokraterna att det är upp till en själv att bestämma?

Anf. 37 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det är en märklig historiebeteckning. Jag kan konstatera att det är få frågor som har varit så utredda, omdebatterade och föremål för så gedigen process och behandling som den fråga som vi nu diskuterar. Jag har full respekt för att vi som partier och enskilda ledamöter landar i olika ställningstaganden. Alldeles uppenbart landar Sverigedemokraterna och Moderaterna väldigt olika i den här frågan liksom i många andra frågor som har med hbtqi-personers rättigheter att göra.

Som moderat är det alltid viktigt att bejaka den enskilda individens rätt att få vara sig själv, att få vara den han eller hon är. Jag konstaterar att den här frågan har utretts allra mest sedan steriliseringskravet upphörde 2013, något som Sverigedemokraterna tyvärr inte ens kunde ställa sig bakom.

Sedan dess har behovet av att modernisera den här lagstiftningen varit stort. Det var regeringen Reinfeldt som tillsatte en utredning 2014, och nu, tio år senare, är vi äntligen framme och redo att gå till beslut. Det

här är ett väl genomarbetat förslag, där vi alltså har lyssnat på remissinstansernas kritik.

Jag tackar för att ledamoten uppfattar mig som balanserad, påläst och så vidare. Vi har verkligen försökt att ta oss an frågan på ett seriöst sätt och lyssnat på remissinstanserna. Jag och Moderaterna konstaterar att förslaget får omfattande kritik från hbtqi-rörelsen, som tycker att förslaget inte är tillräckligt långtgående. Samtidigt får vi kritik från Sverigedemokraterna och andra från ett helt annat perspektiv. Detta får mig att tro att vi någonstans ändå har landat ganska rätt.

Frågan tillbaka till Sverigedemokraterna är väl om det egentligen är så att man vill avskaffa dagens köns-tillhörighetslagstiftning. Jag har svårt att dra någon annan slutsats av de inlägg som hittills har kommit från Sverigedemokraternas representanter, inklusive Yurkovskiys här.
(Applåder)

Anf. 38 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Tack för svaret, ledamoten! Jag noterar dock att jag inte fick svar på min sista fråga.

Om vi börjar med problemen som har uppstått: Ja, man har utrett frågan väldigt mycket, men det är fortfarande mycket som återstår, och det är därför den här debatten är så lång.

Den sista frågan fick jag alltså inte svar på. Jag citerar min partiordförande när han för några år sedan sa: ”Om jag åker tunnelbana i Tokyo, är jag då japan?”

Det här är faktiskt en angelägen jämförelse, för grundpremisen att man kan byta kön och att det är helt upp till självidentifiering öppnar en port för en massa andra frågor som man också behöver ta ställning till. Det finns personer som identifierar sig som djur, en annan ålder etcetera. Vi har också personer som kanske upplever sig som överviktiga fast de egentligen är undernärdade. Det vore det märkligt att försöka hantera det på samma väldigt ensidiga sätt som man hanterar den här frågan.

Med det ger jag ledamoten möjlighet att svara på frågan igen: Ställer han sig bakom det som Socialdemokraterna anförde, det vill säga grundpremisen att det är upp till individen själv att avgöra huruvida man är man eller kvinna?

(Applåder)

Anf. 39 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag står här och söker efter orden för vad jag tycker om ledamotens sätt att argumentera. Jag vet inte riktigt hur jag ska kommentera det. Jag tycker att det någonstans vittnar om den nonchalans som Sverigedemokraterna visar för den här lilla, men utsatta, gruppen personer. Jag tycker faktiskt att vi i den här kammaren måste ta dessa människors livssituation på större allvar än att raljera över att någon kan känna sig överviktig. Jag tycker att det är motbjudande att argumentera på det sätt som ledamoten precis gjorde.

Nu ska jag försöka komma tillbaka till saken. Jag vill återigen påminna om att Sverige som första land i

världen 1972 fick en könstillhörighetslagstiftning på plats.

Förslaget ändrar inte synen på vad kön är. Det finns två biologiska kön, och sedan är det uppenbart att människor har andra könsidentiteter. För att hjälpa människor, förbättra deras livsvillkor och respektera deras sätt att vara de de är har vi den här lagstiftningen – som inte rör särskilt många av oss utan faktiskt väldigt få. För de personer den berör är det en viktig lagstiftning, men en lagstiftning som blivit föråldrad. Därför görs nu den här lilla, försiktiga men ändå viktiga moderniseringen av en över 50 år gammal lagstiftning.

Sverigedemokraterna är fortfarande svaret skyldiga om man över huvud taget vill erkänna människors möjlighet att ändra sitt juridiska kön. Hittills har det bara kommit ifrågasättanden av själva grundidén från Sverigedemokraterna. Då tycker jag att de ska stå för det, och då förstår jag också varför de önskade en följd-motion, för i den följd-motionen hade väl förslaget varit att man skulle upphäva dagens lagstiftning.
(Applåder)

Anf. 40 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Fru talman! Ledamoten Johan Hultberg beskriver förslaget till ny lagstiftning som något enklare och som en liten, försiktig förändring.

I dag behöver man vara 18 år för att ändra juridiskt kön, och det krävs en könsdysforidiagnos. Det betyder att det behöver genomföras en ganska omfattande utredning, vilket vi har talat om här tidigare i dag. I den utredningen finns ett team av olika professioner som ska stötta upp och bidra med olika perspektiv. Jag tror att vi är överens om att väntetiderna är alldeles för långa, att vården är ojämlig runt om i landet och att utredningarna behöver gå fortare. Jag är glad över att vi tillsammans jobbar med det i regeringen.

I Moderaternas och Liberalernas förslag till utskottsinitiativ står det att det ska vara en förenklad prövning av könsidentiteten och att den ska vara mindre omfattande än i dag och så långt som möjligt utgå från den enskilda individens uppfattning om sig själv. Dessutom ska åldern för att ändra juridiskt kön sänkas till 16 år. Jag undrar, fru talman, på vilket sätt ledamoten menar att det är en försiktig förändring.

Anf. 41 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag menar att detta är en försiktig förändring givet att vi trots att vi gör den här liberaliseringen och gör lagstiftningen något enklare och att det blir något enklare att ändra sitt juridiska kön ändå kan konstatera att vi i ett nordiskt perspektiv kommer att ha den mest restriktiva lagstiftningen. I inget annat nordiskt land kommer det att vara så svårt att ändra sitt juridiska kön som i Sverige. Det tycker jag gör att det är en träffande och korrekt beskrivning. Jag vill vara ärlig mot väljarna.

Det här är inte den stora reformering som RFSL och många andra organisationer har efterfrågat. Amnesty och andra organisationer pekar på att förslaget kanske inte riktigt ligger i linje med vad Europarådet

eller FN har krävt. Det är alltså en försiktig modernisering, men den är likväl viktig.

Vi har tagit intryck av de många synpunkter som framkommit i remisshanteringen. Vi har, som jag nämnde i mitt anförande, vägt individens självbestämmande mot risken för missbruk. Jag tror att risken för missbruk är ganska liten, men jag tar den på mycket stort allvar. Därför tycker jag att det är befogat att ha en prövning men att det inte är rimligt att man ska ha samma höga krav på att få ändra en uppgift i folkbokföringen som på att få irreversibel underlivskirurgi.

Jag beklagar att Kristdemokraterna inte längre står upp för vad de tidigare sagt om att det är viktigt att skilja det juridiska från det medicinska. En försiktig modernisering är precis vad det här är, fru talman.

(Applåder)

Anf. 42 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Fru talman! Karolinska institutet hänvisar till internationella studier som visar att 80–90 procent av barn och ungdomar senare ångrar sin önskan om könsbyte. Det är en av anledningarna till att just åldersfrågan är så viktig för oss kristdemokrater.

Professorer och specialistläkare varnar för – det är alltså inte jag som gör det – att det finns en sannolikhet som är rätt stor för att om man har ändrat sitt juridiska kön kommer även medicinsk behandling sedan att påbörjas tidigare. Vi vet, inte minst från de senaste åren, att det uppmanas till större försiktighet när det gäller exempelvis hormonbehandling. Vi hör också röster från personer som ångrar sig och som har gått igenom irreversibla behandlingar.

Vad är det som gör att Moderaterna kommer fram till slutsatsen att just 16 år är den bästa åldern för att byta juridiskt kön? Om det här med att ändra juridiskt kön, som det låter från ledamotens sida, inte medför några större risker och är ett ganska enkelt juridiskt beslut och om självidentifikationen är central – varför spelar då åldern så stor roll?

Anf. 43 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag har rakt igenom den här kammardebatten, genom hela utskottsbehandlingen och i den offentliga debatten varit tydlig med att det här är en komplex fråga. Det är viktigt att ta med olika aspekter i beredningen.

När det gäller just åldersgränsen tycker jag att det är viktigt att betona vikten av att den enskilde har en mognad och en förståelse för vad det innebär att ändra sitt juridiska kön. Det har även framkommit i remissbehandlingen tidigare. Flera remissinstanser riktade kritik mot de tidigare förslagen där åldersgränsen var 12 år och argumenterade för att det snarare är rimligt att höja den gränsen. Flera pekade på 15 eller 16 år, och det är mot den bakgrunden som vi har reviderat eller snarare omarbetat förslaget i grunden. Nu har vi lagt fram ett förslag som handlar om att bara den som är myndig, alltså 18 år, på egen hand ska kunna ansöka om att få sitt juridiska kön ändrat och att den som är 16

eller 17 år om det är vårdnadshavarna som gör ansökan ska kunna ändra sitt juridiska kön.

Det här är en avvägning. Jag förstår att många unga transpersoner är otroligt besvikna på vårt förslag och önskar att man kunde få ändra sitt juridiska kön tidigare, men det blir ändå en viktig möjlighet för några få. Jag fick ett brev från en mamma som underströk varför det var viktigt för hennes barn och påpekade det faktum att när man är 16 år blir man plötsligt sökbar i alla register, till exempel Ratsit. Det är viktigt för en person att kunna vara den person som han eller hon är.

Det här är ett balanserat förslag där vi har lyssnat på olika aspekter, gjort en avvägning och landat i åldersgränsen 16 år. Nu får vi kritik både för att den är för hög och för att den är för låg, men jag tar ansvar för det balanserade förslaget som sex av åtta partier ställer sig bakom.

(Applåder)

Anf. 44 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tänkte inleda med att fråga Johan Hultberg hur det kommer sig att regeringspartier tar så lätt på att de rundar lagen och skapar lag i utskottet.

Jag ställde tidigare en liknande fråga till Socialdemokraterna. De hade inga större betänkligheter när det gällde att runda regeringen, vilket jag tolkar som att det mest beror på att de själva numera inte ingår i regeringen.

Men det är verkligen att binda ris för egen rygg att som regeringsparti framföra nya lagförslag via utskottet. Man tar ju bort hela den möjlighet som finns att följdmotionera på lagen, en möjlighet som jag saknar och som jag tror att alla som inte sitter i socialutskottet saknar i samband med att den här lagen hanteras.

Man valde också att inte tillfråga civilutskottet, som jag sitter som vice ordförande i, hur den här lagen skulle påverka de lagar som vi hanterar. Det är ju så att socialutskottet hanterar allt vårdnadsfrågor. Mellanmänniska förhållanden hanterar civilutskottet. Det är civilutskottet som har namnlagen och alla lagar om vårdnad, boende, umgänge, äktenskap, samboskap, ersättningsrätt och så vidare. Det är faktiskt inte socialutskottet som hanterar särskilt mycket av det som sker mellan människor. Då kan jag undra varför man utesluter civilutskottet när man skickar ut förslaget på remissrunda.

(Applåder)

Anf. 45 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Vi har varit väldigt lyhörda i arbetet i utskottet när det har kommit förslag, till exempel om att låta olika andra utskott yttra sig.

Det har varit viktigt för mig och för Moderaterna att bejaka det faktum att vi må tycka olika i sak men att vi ändå har strävat efter att nå så stor samsyn som möjligt i utskottet om hur själva processen, beredningen, ska gå till.

Från Moderaternas sida tyckte vi att det inte fanns anledning att bereda särskilt många olika utskott

möjlighet att yttra sig. Men vi biföll alla yrkanden om att låta andra utskott yttra sig.

Det önskades att arbetsmarknadsutskottet, skatteutskottet och justitieutskottet skulle få yttra sig. Då sa vi: Bifall! Det är bra. Låt de här utskotten få yttra sig.

Det var ingen sverigedemokrat eller någon annan ledamot i utskottet som tog upp att det skulle vara något yttrande från civilutskottet, så det är bakgrunden till det.

Sedan tar inte jag lätt på att vi ska stifta lag i riksdagen. Det här är absolut en exceptionell hantering. Men det är ju på det viset att frågan har utretts sedan 2007. Det har varit svårt för olika regeringar att få fram ett färdigt förslag.

Jag var stolt och glad när Kristdemokraterna som ansvariga i Socialdepartementet satte upp propositionen på propositionsförteckningen. Men tyvärr backade man från det. Då tog vi det som var en färdigutredd produkt som hade varit hos Lagrådet och lade fram den som ett utskottsinitiativ därför att vi tycker att det efter 10, 15, ja, 17 år av utredning och debatt faktiskt är tid att gå till beslut.

Anf. 46 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Fru talman! Det är ju lätt att stå här och hävda saker, men jag uppfattar det som att Sverigedemokraterna faktiskt har tagit upp frågan om att skicka ärendet på remiss till civilutskottet.

Oavsett detta är det ju så att det finns en lång rad lagar som vi hanterar som ni själva borde kunna tänka ut att vi kan behöva lite experthjälp med. Inte bara våra ledamöter utan alla ledamöter som sitter i socialutskottet borde reagera på det här.

Hur påverkas rätten att byta namn?

Hur påverkas vårdnad, boende och umgänge av lagen?

Kan arvsrätten på något sätt påverkas när det står fel personnummer och kanske fel namn i testamentet?

Vad händer med enskilda firmor som har personnummer som organisationsnummer?

Hur fungerar konsumenters rättigheter i förhållande till lagen när det blir lättare att byta personnummer? Kommer alla avtal att följa med automatiskt, eller finns det avtal som kan anses upphöra? Och hur säkerställer man att avtal verkligen hålls?

Vad händer med reglerna om bolagsmålvakter och huvudmän för aktiebolag? Vilka uppdrag följer med? Behövs en ny stämman, eller kan man bara ändra?

Vad händer med näringsförbud, och hur får man dem att följa med?

Allt detta är saker som vi hade kunnat titta närmare på om vi fått en förfrågan. Men nu valde man att helt bortse från att civilutskottet hanterar mellanmänniska förhållanden. I stället ansåg sig socialutskottet stå över det och veta att det inte kommer att bli några problem trots att man borde tänka lite längre och fundera lite över vad som händer om man gör det enklare.

Vi har ju sett i våra grannländer att det har ökat kraftigt i de länder som har infört det. Finland hade en ökning som var mycket större än man hade förväntat sig när det gällde hur många som ansökte om att ändra könstillhörighet, så att det blir en ökning kan vi ganska lätt förutse.

Anf. 47 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Självklart är det på det viset att all lagstiftning påverkar annan lagstiftning och andra samhällssektorer. Det är därför det har varit så viktigt att den här produkten har föregåtts av en gedigen process och att det har varit remissbehandling.

Jag känner mig väldigt trygg med det här förslaget. Det är alltså inte någonting som vi skrivit ihop på något partikansli här i Sveriges riksdag, utan det är en proposition som saknar en sak: regeringens underskrift. Det är ett välberett förslag som jag känner mig väldigt trygg med.

Sedan vill jag återigen påminna om att det inte är någon ny möjlighet som vi inför med den här lagstiftningen. Vi förändrar en 50 år gammal lagstiftning. Alla de utmaningar och bekymmer som eventuellt påverkar civilutskottets område är sådant som vi har att hantera också i dag.

Anf. 48 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD)
replik:

Fru talman! Tack, Johan Hultberg, för anförandet!

I tidigare replikskiften här kom frågan vad Sverigedemokraterna anser om frågan kopplad till ålder och så där. Det är säkert känt för de flesta att vi menar och driver i vår reservation att 25 års ålder är rimligt. Då ska man kunna fatta beslut som i förlängningen blir oåterkalleliga. Då pratar vi inte om juridiskt kön utan om medicinskt.

Men också där, för att återgå till delar av forskningen och professionen, menar man att den här öppningen och förenklingen kommer att göra det svårt för läkare som jobbar med de här frågorna att göra sitt arbete och göra en grundlig analys. De kommer att känna sig tvingade att gå på den självbekräftande delen av upplevelsen av vem man är.

Jag vill egentligen bara ställa en kort fråga till Johan Hultberg.

Vi har pratat om olika konsekvenser av det här förslaget, som ledamoten menar är genomarbetat och så vidare. Men det finns också en oro inte minst inom idrotten, som jag själv jobbar med som kulturpolitiker. Den finns även i dag, kan vi läsa om, runt om i världen där man har gjort de här förenklingarna. Även i Norge finns faktiskt den diskussionen även om den inte lyfts upp här. Vad händer när biologiska män ska tävla mot biologiska kvinnor?

Det blir ju en jämställdhetsfråga. Idrotten i Sverige är grundad på att man ska tävla på lika villkor, och det blir det inte i de här fallen.

Senast i förrgår läste jag om ett basketlag i USA med unga tjejer som valde att lämna walkover i kvartsfinalen eftersom de skulle spela mot biologiska killar.

Jag tycker att detta är problematiskt, och det är något som behöver lyftas upp i den här debatten. (Applåder)

Anf. 49 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det var många olika aspekter och frågor i ledamoten Christianssons replik. Jag ska se om jag hinner bemöta allt.

Vi börjar med det återkommande som handlar om att om vi gör det enklare att ändra juridiskt kön kommer fler att söka sig till den könsbekräftande vården och så vidare. Det finns ju inga belegg för det. Jag tycker att det är viktigt att understryka det.

Det som också är otroligt viktigt för Moderaterna – där är vi kanske till del mer överens, moderater och sverigedemokrater – är att de irreversibla behandlingarna ges med väldigt stor försiktighet.

Det är därför det är så bra och så viktigt att den här vården har gått från att tillåtas bedrivas överallt, i hela Sverige, till att Socialstyrelsen nu har styrt upp den.

Nu är det nationell högspecialiserad vård. Det beror på att patientgruppen är liten och att det är viktigt att samla kompetens på några få ställen för att kunna genomföra bra utredningar och hantera det vårdbehov som den här lilla patientgruppen har.

Fru talman! Nu är det bara på tre enheter i Sverige som lejonparten av vården vid könsdysfori får bedrivas. Det är där man gör utredningar och ger underlivskirurgi. Detta är viktigt för att säkerställa att det bara är de som har verkligt behov och blir verkligt hjälpta av den här behandlingen som ska få den.

Hur idrotten ska bedrivas och hur man ska dela upp tävlingsklasserna är inget som vi lagreglerar i dag. Jag har heller aldrig någonsin hört att idrottarna efterfrågat att vi från lagstiftningens sida skulle gå in och styra vilka tävlingsklasser det ska vara i till exempel friidrotten. Jag tycker också att det fortsatt är rimligt att idrottsrörelsen precis som i dag får bestämma över hur tävlingsklasserna ska vara utformade.

(Applåder)

Anf. 50 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Johan Hultberg för svaret. Jag förstår ledamotens ingång i den här frågan. Jag väljer att inte säga Moderaternas ingång, för när jag diskuterar med andra moderata riksdagsledamöter är de inte riktigt av samma uppfattning. Det kanske vittnar om splittringen inom Moderaterna i frågan. Jag tycker att det här är fascinerande. I Demoskops senaste undersökning ser vi att en stor andel av de moderata väljarna är emot förslaget som det är utformat i dag, faktiskt en nästan exakt lika stor andel som av våra sverigedemokratiska väljare. Jag tycker att det är beklagligt att man väljer att gå vidare med detta på det här sättet.

Med den lagstiftning vi har i dag är det egentligen samma problematik. Men vi har sett en otrolig ökning av könsdysfori, inte minst från 2010 och framåt. Frågan har blivit debatterad i medier vansinnigt mycket. Vi har professorer som pratar om social smitta och

sådana saker; det finns trender inom sociala medier och så vidare som det inte går att blunda för. Jag menar på att detta kommer att bli allt vanligare.

Jag menar också att det liksom i andra länder kommer att räcka med ett tillfälle när exempelvis en fotbollsförening eller volleybollförening hamnar i den här situationen och blir anmäld för diskriminering. Det kommer att bli projicerande, och det kommer att bli en norm i Sverige. Jag menar att det är en farlig utveckling. Jag tror att många unga flickor som vill satsa på idrotten kommer att utsättas för det här och att det kommer att bli på precis samma sätt som i andra länder. Det är mycket beklagligt att Moderaterna ställer sig på barrikaden för den utvecklingen.

(Applåder)

Anf. 51 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Social smitta – det för mina tankar till en svunnen tid när debatten handlade om homosexualitet.

Att det är idrotten själv som bestämmer tycker jag fortsatt är rimligt. Det är heller inte så enkelt som att det bara skulle handla om biologiskt kön. Ett exempel inom friidrotten är Caster Semenya, en framgångsrik löperska som är biologisk kvinna men har väldigt höga nivåer av testosteron. Från friidrottens sida har man sagt att det då inte blir tävling på samma nivå och på lika villkor. Därför har man reglerat testosteronnivåerna. Om vi bara hade gått på biologiskt kön hade den typen av reglering inte varit möjlig. Jag tror att vi som lagstiftare ska passa oss för att gå in och reglera hur idrotten ska bedrivas.

Jag är bekymrad över att så många transpersoner inte känner sig välkomna inom idrotten, inte deltar i fritidsaktiviteter, inte idrottar och inte rör på sig och att de har betydligt sämre både psykisk och fysisk hälsa än vad befolkningen i stort har. Detta har jag inte hört någon ledamot från Sverigedemokraterna lyfta.

Jag tror att det är viktigt att vi förmår se olika intressen, balansera dem och ta farhågor på allvar och inte gör en höna av en fjäder. Jag tycker att det förslag vi har lagt fram innebär en försiktig modernisering. Vi har från utskottet tydligt sagt att vi noggrant ska följa upp lagstiftningen för att säkerställa att implementeringen blir bra och att de olika farhågorna inte besannas. Jag tar alla de här farhågorna och riskerna på största allvar. Men jag tycker också att det är viktigt att vi ser livsvillkoren för transpersoner.

(Applåder)

Anf. 52 TALMANNEN:

Det har kommit frågor till mig och kammarkansliet om vad som händer om den här debatten inte är slut till klockan 16, när det är tänkt att vi ska fatta beslut. Svaret är att om debatten pågår längre än till klockan 16 kommer beslut att fattas vid nästa voteringstillfälle, vilket blir i morgon klockan 15.20.

Anf. 53 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag skulle först vilja göra ett litet tydliggörande. Jag har inte hört något parti säga att könsdysfori inte finns eller att man inte ska ha rätt att byta kön. Men i debatten framstår det ibland som om det skulle finnas somliga som anser det. Det blir lite intressant.

Vi kristdemokrater har landat i ett nej till den sänkta åldersgränsen. Vi har också sagt nej till frikopplingen mellan juridiskt och fysiskt kön och sagt att vi vill behålla kravet på diagnos. Därutöver har vi sagt att vi vill ha en ökad och förbättrad evidensbaserad vård, och det jobbar vi för tillsammans i regeringen.

Det sägs i debatten av flera talare, bland annat Johan Hultberg, att det här är en mindre förändring. Man får redan i dag byta kön – det är korrekt. Det är heller ingen som säger att vi inte ska få byta kön. Men det är ingen mindre förändring. Det är en väldigt stor förändring där man frikopplar det fysiska könet från det juridiska könet. Även om det inte sägs i debatten uppstår faktiskt det lilla fenomenet, åtminstone under en period, att man har två kön.

Vi människor är inte öde öar. Det här är en jättespännande diskussion även rent filosofiskt. Att lyssna på debatten är ideologiskt och filosofiskt jätteintressant. Att säga att jag själv, enbart jag, kan värdera bara mig är extrem individualism. Vi lever ju i relation till andra också.

Det är här professionen har varit orolig. Man har signalerat att detta kan användas på ett felaktigt sätt i kriminalvården. Man har signalerat att det rent fysiskt behövs forskning om manlig och kvinnlig sjukvård.

Då blir min fråga till Moderaterna: Om det nu visar sig att professionen, idrottsrörelsen, kvinnorrörelsen och många andra får rätt, vad gör ni då?

Anf. 54 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Felaktigheterna fortsätter i debatten. Nu sa ledamoten Jacobsson att han invänder mot att frikoppla det juridiska från det medicinska. Det finns inga krav på att man ska göra några förändringar av sin kropp för att få lov att ändra juridiskt kön. Men det är en sammanblandning i lagstiftningen. Den sammanblandningen har Kristdemokraterna tidigare varit emot. Jag har lyssnat på Acko Ankarberg Johansson när hon i den här talarstolen beskrivit behovet av att separera lagstiftningen i två som nödvändig. Jag beklagar att Kristdemokraterna har gett upp den idén.

Apropå kriminalvården konstaterar jag att vårt förslag innebär att vi gör viktiga förbättringar för att hantera de utmaningar som kan finnas. Vårt förslag innebär att vi gör viktiga förändringar av häkteslagen och fängelselagen för att säkerställa att kriminalvården ska ha ett bättre lagrum för att kunna göra kloka placeringar.

Herr talman! Mot bakgrund av erfarenheterna från andra länder och av hur det har fungerat i Sverige så här långt känner jag mig trygg med att den här lagstiftningen kommer att fungera väl. Möjligheten att ändra juridiskt kön har vi haft sedan 1972. Det är varje år ett

antal hundra personer som gör den ändringen. Jag menar att det inte är en revolution som vi nu gör utan en reformering av en gammal lagstiftning. Vi gör det något enklare att ändra det juridiska könet, men vi är fortsatt mer restriktiva än vad man är i övriga Norden. Vi ställer fortsatt krav på en prövning och på att man som enskild ska ha kontakt med vården, inte minst för att kunna fånga upp om det finns annan psykisk ohälsa eller annat som är orsaken till att man känner ett lidande och ett behov av att ändra sitt juridiska kön.

Anf. 55 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Johan Hultberg känner sig trygg. Det är ju skönt om vi är trygga. Jag känner mig tyvärr inte lika trygg.

Vi gör nu en förändring där vi redan ser att ett stort antal, ett ökande antal, personer, upplever könsdysfori. Vi ser också att forskning, bland annat vid Karolinska institutet, pekar på att 80–90 procent inte upplever samma situation när de kommit ur tonårsperioden och puberteten.

Den oron är det en del som signalerar. Det är bland annat därför vi har sagt att vi inte vill röra på åldersgränsen. Det är ju inte så att kristdemokrater går omkring i största allmänhet och är elaka mot människor, utan vi känner en oro utifrån de rapporter som har kommit, framför allt utifrån det som professionen signalerar.

Herr talman! Detta väcker en relevant fråga. Vi har säkert olika partikulturer, men i vårt parti har det förts många samtal. Vi har en gemensam regering, och i regeringslägret ska ju varje minister stå för exakt det som regeringen står för. Men sedan råkar ju regeringen bestå av partier – det är en sådan där spännande, fascinerande situation som kan finnas i åtminstone levande demokratier med många partier.

Hos oss resulterade detta i långa samtal där vi i vår grupp sa: Nej, vi känner oss inte trygga med den här lagstiftningen; vi känner oss inte trygga med det som är på väg fram. Det är bland annat därför som det i dag går via riksdagen i stället.

Här uppstår å andra sidan ett dilemma. Finns det fler frågor där det statsbärande partiet Moderaterna ämnar gå via riksdagen om man inte kommer överens i regeringen? Finns det fler frågor där vi ska hantera vår relation på det sättet? Jag personligen tycker att det är tveksamt att vi står här i dag. Det är tråkigt. Jag förstår att vi gör det, och jag har all respekt för att vi befinner oss här, men jag känner mig inte trygg, och jag tycker att det är tråkigt.

Anf. 56 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Låt mig börja med det sista. Det var på det sättet att det fanns ett färdigutrett förslag på Socialdepartementet som ansvarig minister, kristdemokraten Acko Ankarberg Johansson, satte upp på regeringens propositionsförteckning. Jag har respekt för att man byter uppfattning i ett parti. Förslaget var färdigberett. Två av tre regeringspartier ville fortsatt att det skulle bli en proposition. Kristdemokraterna sa nej.

Det är bakgrunden till att vi står här i dag. Då blev överenskommelsen att vi tycker olika – Moderaterna och Liberalerna får ta det färdigberedda förslaget som ett utskottsinitiativ, och Kristdemokraterna kommer att säga nej. Fair and square! Men det är inte så att det är vi som har öppnat upp för att gå via en annan väg.

Jag känner mig fast övertygad om att det fortsatt är inom regeringen och inom Tidösamarbetet som vi kommer att adressera de många och stora samhällsutmaningar som vi står inför och där vi också är överens. Detta är ju en udda fågel. Vi brukar kunna komma överens. I den här frågan har vi inte gjort det. Det beklagar jag. Men jag är ändå också stolt över att vi nu äntligen kan komma till beslut.

Vi tycker olika, det finns olika uppfattningar – det är bra i en demokrati, men det är viktigt att också kunna komma till ett beslut. Det kommer vi förhoppningsvis att göra i eftermiddag, eller möjligtvis i morgon, men jag säger ändock: Äntligen!
(Applåder)

Anf. 57 ERIC WESTROTH (SD) replik:

Herr talman! Jag sitter i skatteutskottet, och vi fick visserligen tillfälle att yttra oss om utskottsinitiativet, men vi tycker ändå att frågan är otillräckligt beredd och att alltför många frågetecken kvarstår.

När det gäller just folkbokföring och identitetsförvaltningen, med dess nuvarande tillkortakommanden, har Sverigedemokraterna och Moderaterna kämpat som örnar sida vid sida för att få ordning på bristerna i just denna. Vi vet att det finns individer ute i samhället som har lyckats få flera identiteter, och vi kan anta att detta används såväl i kriminella syften som för att otillbörligen plocka ut medel från våra gemensamma välfärdssystem.

Nu läggs med detta utskottsinitiativ ett förslag på bordet där man förutom personerna som man har för avsikt att hjälpa även öppnar dörren för individer med oärliga avsikter att erhålla legitima identitetshandlingar. Det skapar också svårighet för framför allt privata företag som använder Sparregistret för att kolla upp personer, då kopplingen mellan individers olika personnummer saknas där. Det kan gälla kreditupplysningsföretag och banker men även utländska myndigheter som saknar kontrollmöjligheter mot svenska myndigheter.

Därför vill jag fråga ledamoten varför man forcerar fram den nya lagen innan man utrett och kommit till rätta med de synpunkter som många tunga remissinstanser pekar på när det gäller just byte av personnummer.

Anf. 58 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Ett förslag som har utretts och debatterats i tio femton år kanske inte jag skulle beskriva som framforcerat. Hur det än är har vi tagit dessa legitima och relevanta invändningar på största allvar. De remissynpunkter som det hänvisas till framfördes ju gentemot tidigare, mer långtgående förslag. Den remissomgången handlade om ett förslag som byggde

helt på självidentifikation, där man skulle kunna ändra sitt juridiska kön utan kontakt med hälso- och sjukvården och utan prövning. Det skulle bara vara en enkel administrativ åtgärd.

Då var det ett par remissinstanser – Bankförningen och Brå – som lyfte fram oro kring det. De sa att de inte kan överblicka konsekvenserna av en sådan ordning. Detta har vi instämt i. Därför tycker vi att det är rimligt att fortsatt ställa krav på en prövning. Det reser en hög tröskel för att den här lagen ska missbrukas. Det har varit viktigt för mig och Moderaterna.

Ja, det innebär att det blir svårare för de personer som är i verkligt behov av att ändra sitt juridiska kön. Det innebär att det kommer att vara mer tidskrävande och mer prövande för den lilla utsatta gruppen, men vi tycker att det är befogat för att adressera just de utmaningar som ledamoten Westroth lyfter.

Med beaktande av remissinstansernas synpunkter har vi jobbat om förslaget i grunden och lagt ett annat förslag på riksdagens bord som har tagit hänsyn till de här farhågorna.

Sedan tycker jag att det är viktigt att understryka att moderater, kristdemokrater, sverigedemokrater och liberaler fortsatt axel mot axel måste jobba vidare för att bekämpa välfärds kriminalitet och säkerställa att Sverige har ett bra folkbokföringssystem. Det arbetet behöver fortsätta oaktat den här lagstiftningen, för de här problemen finns i dag och behöver adresseras, och där ser vi fram emot ett fortsatt gott samarbete.

Anf. 59 ERIC WESTROTH (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Hultberg för svaret.

Vi kan ju ändå konstatera att det kommer att ske en förenkling av byte av juridiskt kön. Med tanke på det tillströmmande antalet människor som säger sig lida av könsdysfori kommer det naturligtvis att bli fler som beviljas byte av juridiskt kön och därigenom får byta personnummer. Med tanke på att man i stället för enbart självupplevelse ska ha en vårdkontakt med ett yttrande från vårdinstans blir det ju svårt med det stigma man bygger upp för en vårdinstans att neka en person som upplever denna dysfori.

Jag hade tänkt ta ett antal av remissinstanserna, men för att förkorta debatten har jag hoppat över dem.

Jag undrar om ledamoten anser att man tillräckligt har utrett möjligheten att – som man gör i Norge – på sikt införa könsneutrala personnummer i stället för att enskilda individer ska hålla på och byta personnummer.

Anf. 60 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! För att svara kort och koncist på den sista frågan tror jag att det hade varit alldeles utmärkt om vi hade kunnat ha könsneutrala personnummer. Det hade underlättat den här frågan enormt mycket.

Det finns dock också stora problem med det. För det första har inte minst Skatteverket varit väldigt tydliga med att det skulle innebära enorma kostnader att få på plats ett sådant nytt system. Det vore också

problematiskt då många andra av våra system är uppbyggda kring kopplingen till personnummer, för forskning och annat.

Om vi hade börjat om på noll hade det kanske varit en bra väg framåt, men nu har vi det system vi har. Då är det viktigt att vi gör det något enklare att ändra sitt juridiska kön, men inte hur enkelt som helst, för det är viktigt att se till att möjligheten att ändra juridiskt kön bara är reserverad för dem som verkligen är i behov av det.

Vi har därför tyckt att det är motiverat att fortsatt ha prövning, för att se till att möjligheten inte kan missbrukas. För Moderaterna och Sverigedemokraterna är det otroligt angeläget att vi kan bekämpa kriminalitet och att inte spela några kriminella i händerna genom denna möjlighet. Därför är prövningen viktig. (Applåder)

Anf. 61 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för ditt inledande anförande och för att du står ut med alla repliker som kommer nu!

Moderaterna eller ledamoten hänvisar till att föräldrarna behöver ge sitt medgivande när deras barn vill byta juridiskt kön, om barnet är under 18 år. Frågan som uppstår för mig är: Vilka föräldrar kommer egentligen att våga säga nej? Det finns redan nu tecken på att föräldrar som har uttryckt oro och velat säga nej har blivit anmälda till socialtjänsten för att ha nekat sitt barn "nödvändig behandling", som det uttrycks. Jag undrar först och främst: Hur ser ledamoten på denna risk?

Sedan skulle jag vilja citera en ledarskribent i Dagens Nyheter, som skriver: "Att bekräfta en felaktig självdiagnostisering och erbjuda barn ett nytt juridiskt kön i stället för adekvat behandling mot sitt lidande är ingen liten sak. Det är ett juridiskt steg mot ett medicinskt haveri." Jag tycker att det är en mening som fångar upp det hela riktigt bra.

Ledamoten nämnde också att det ska finnas en prövning för att säkerställa att det verkligen finns ett behov. Detta är vi såklart helt överens om, men jag ser en risk. När vi nu tar bort diagnosen, hur säkerställer vi att det verkligen finns ett behov när vi i stället flyttar över det hela till individens självbestämmande och 16-åringens föräldrar inte vågar säga nej?

Anf. 62 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att påminna om varför vi sätter diagnoser. Nu finns det läkare i salen som kan beskriva detta bättre, men i grunden handlar det om att diagnoser ligger till grund för medicinska behandlingar. Att ändra uppgiften i folkbokföringen är ingen medicinsk behandling, så därför tycker jag att det är rimligt att vi tar bort kravet.

Som vi var inne på i det föregående replikskiftet är prövningen ändå motiverad för att säkerställa att det bara är just de personer som är i behov av att ändra sitt juridiska kön som ska få lov att göra detta och för att vi ska ha möjlighet att fånga upp om det finns annan

ohälsa. Vi är tydliga i författningskommentarerna med att prövningen också handlar om att utesluta annan problematik.

Sedan tycker jag att det är lite anmärkningsvärt för ett parti som Sverigedemokraterna att spela ned föräldraansvaret och föräldrarnas förmåga att ta ansvar för sina barn och för sina beslut. Jag vill börja med att påminna om att ändring av juridiskt kön inte är en behandling, så det skulle vara väldigt märkligt om man blev kritiserad för det. Jag tycker att det är viktigt att understryka föräldraansvaret.

Jag tycker att vi har gjort en rimlig avvägning när vi säger att det i grunden bara är den som är 18 år som ska kunna ansöka om att ändra sitt juridiska kön men att det under vissa omständigheter ska vara möjligt att ändra juridiskt kön för den som är 16 eller 17 år. Då ska föräldrarna inte bara ge sitt medgivande, utan vårdnadshavarna ska också göra själva ansökan.

Anf. 63 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik:

Herr talman! Tack, Johan Hultberg, för svaret!

Jag hade egentligen tänkt ställa en annan fråga på detta tema, men jag känner att jag behöver backa tillbaka till ett tidigare replikskifte där social smitta lyftes upp. Jag kan tycka att ledamoten från Moderaterna lite raljant hänvisade till en gammal typ av retorik kopplad till när man en gång i tiden diskuterade homosexualitet och sådana saker.

Begreppet social smitta är ett begrepp som används inom psykiatri i dag. Det är inget konstigt alls, utan det handlar om att beteenden, känslor eller tillstånd sprids spontant inom en grupp eller ett nätverk. Det finns många positiva exempel på detta. Det är vedertaget att ungdomar som bor med studenter som har bra betyg ofta brukar ta efter detta och också få bättre betyg. Det ger alltså positiva konsekvenser.

Detta är något som många läkare och psykologer har lyft upp i denna kontext. I boken *Ånger*, som kom ut tidigt 2024, har granskande journalister från bland annat *Uppdrag granskning* tittat på transvården, och där lyfts social smitta upp återkommande.

Vi har en ökning på 2 300 procent av inkomna könsdysforidiagnoser sedan år 2000, om jag inte minns fel, och man vet inte varför. Det är också primärt flickor som lider eller söker. Social smitta lyfts fram liksom att vi har smartphones och sociala medier – det är Tiktok, det är Instagram och det är influencers.

Alla människor som kommer ut och visar att de är födda i fel kropp och söker stöd för detta får likes, beröm och mycket kärlek. Det visar sig då att många, framför allt flickor, känner igen sig i att ha detta behov och därför dras till det som en del av den sociala smittan.

Detta är något som många psykologer ser väldigt mycket oro kring, för när folk kommer och söker hjälp är det samma historier som de får höra. Oavsett vem det är så är det samma historier, och det är just de historier som man har fått från sociala medier. Man säger alltså inte alltid det man känner, utan man säger det

som har spridits, tack vare den så kallade sociala smittan.

Jag undrar lite grann hur ledamoten ser på dessa risker.

(Applåder)

Anf. 64 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Det som fick mig att reagera på begreppet social smitta var att i min värld är smitta inte direkt något positivt laddat ord. Om man då använder det i samma mening där man pratar om personer som är trans tycker jag att det ger en ganska olustig smak och känsla.

Jag tycker att det är jätteviktigt att vi har en bra transvård i Sverige, och det är därför det är så otroligt välkommet att denna vård har blivit nationell högspecialiserad vård.

Som vi är överens om i denna kammare, från höger till vänster, är det otroligt viktigt att denna lilla patientgrupp, som behöver ett bra omhändertagande, möts av ett multidisciplinärt team där det finns olika kompetenser för att både kunna göra en ordentlig och bra utredning och kunna bedöma vilka vårdinsatser som är adekvata, som på riktigt minskar lidandet och som kan vara motiverade utifrån biverkningsaspekter och annat.

Jag tycker att det är otroligt bra och viktigt att denna vård har blivit nationellt högspecialiserad. Det är viktigt att detta också skapar förutsättningar för bättre uppföljning och forskning. Här har regeringen tagit flera viktiga initiativ och gett regeringsuppdrag till Socialstyrelsen att fortsatt följa upp till exempel hormonbehandling, som har varit en omdebatterad fråga men som, vill jag understryka, inte alls behandlas i förslaget.

När det gäller orsakerna till ökningen vet vi för lite om dem. En orsak kan till exempel vara att vi avskaffade kravet på tvångssterilisering 2013. Då såg vi en enorm ökning av ansökningar om att få ändra sitt juridiska kön. En annan orsak är förhoppningsvis att normerna i samhället har blivit mer tillåtande. Ledamoten nämnde att man får likes och hjärtan, men tyvärr är det många transpersoner som alltjämt också möts av hat och hot.

Anf. 65 HANS EKLIND (KD) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag säga att jag verkligen respekterar den moderata riksdagsledamoten. Du är saklig, Johan Hultberg, och den samtalston i vilken denna diskussion förs tror jag att vi tjänar väldigt mycket på.

Jag tänker inte använda mina två minuter då jag tror att vi har använt rätt mycket tid redan nu, men jag begärde replik då ledamoten i talarstolen sa att man går försiktigt fram. Detta kontrasterar mot det som Mikael Landén, professor i psykiatri och överläkare vid Sahlgrenska universitetssjukhuset, säger, nämligen att vi står inför seklets största medicinska skandal. Min fråga är kort: Har han fel?

Anf. 66 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Ja, det är min bestämda uppfattning.

Jag tycker verkligen att vi går försiktigt fram. Visst finns det kritiska läkare i debatten, och visst finns det olika uppfattningar. Men det förslag som nu ligger på riksdagens bord, färdigt för omröstning, har ju tagits fram med beaktande av vad de olika remissinstanserna har lyft.

Det finns ett starkt stöd för den här reformeringen hos de olika professionsföreningarna, exempelvis hos Läkarförbundet och Sveriges Psykologförbund. Olika regioner har också tillstyrkt förslaget, och stöd finns hos Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Med det sagt tycker jag verkligen att vi går försiktigt fram.

Det är också viktigt att återigen påminna om att förslaget främst handlar om att göra det något enklare att ändra det juridiska könet. Det har alltså ingenting med medicin att göra. Jag tror tvärtom att det är bra att vi separerar dagens lagstiftning, herr talman, och dagens process. I dag är det samma process för att ändra det juridiska könet som för att få underlivskirurgi. Det är på samma blankett till Socialstyrelsen som man kryssar i att man ansöker om att ändra sitt juridiska kön och att man ansöker om underlivskirurgi.

Detta tror jag är otroligt olyckligt, för det om något riskera ju att leda in personer i en behandling. Jag tror att det är viktigt att vi separerar de här frågorna. För många kan det hjälpa att enbart få ändra sitt juridiska kön, så att man när man kommer till sitt postombud eller ska boka en resa kan få uppfattas och legitimera sig som den man är. Det handlar också om att personer inte ska kunna göra slagningar på nätet och ifrågasätta vem man är. I dag kan den som uppträder som kvinna bli ifrågasatt av någon som säger: "Nej, minsann – jag har läst på nätet, på ratsit.se, att du är man!" Därför är den här förändringen viktig.

Vi går dock försiktigt fram, och vi kommer fortsatt att ha den mest restriktiva lagstiftningen i Norden.

Anf. 67 HANS EKLIND (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Johan Hultberg för svaret.

Poängen är att barnläkare och specialister menar att ett byte av juridisk könstillhörighet förstärker den känsla av könsdysfori som de här personerna ger uttryck för. Karolinska institutet konstaterar att det växer bort i 80–90 procent av fallen.

Jag har en ny fråga. Professorn i psykiatri har alltså inte rätt, och då blir min fråga: Har Johan Hultbergs egen partiledare, tillika statsminister, också fel när han säger att han hellre vill ha en 18-årsgräns för byte av juridiskt kön?

Anf. 68 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Åldersgränsen har ju varit föremål för en omfattande debatt, och den frågan är svår. Jag tycker att det är bra att vi har fått gehör för de grundläggande utgångspunkter som Moderaterna har haft i den här frågan, nämligen att 18 år är grunden. Det är vad förslaget handlar om. Det är bara den som är

myndig som på egen hand ska kunna ansöka om att få ändra sitt juridiska kön.

Sedan har Moderaterna varit tydliga med att vi under vissa omständigheter och förutsättningar är beredda att sänka den åldersgränsen, och det är vad vi gör med det här förslaget. Nu säger vi att den som är 16 eller 17 och som har kontakt med vården – som genomgår en prövning där vården provar personens könsidentitet, gör en behovsprövning och utesluter annan problematik – ska kunna ändra sitt juridiska kön om vårdnadshavarna gör ansökan och Socialstyrelsen beviljar den. Det uppfattar jag också är det som statsministern i grunden har gett uttryck för.

Jag är alltså stolt över att vi efter alla dessa år nu ändå har kunnat samla en bred majoritet för att göra det jag verkligen tycker är en försiktig men viktig modernisering av en över 50 år gammal lagstiftning.

Anf. 69 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)
replik:

Herr talman! Jag vill passa på att tacka för Hultbergs tålamod med de många replikerna.

Replikerna föranleds av att det inte har funnits någon annan plattform att ställa frågor på. Vi har inte kunnat diskutera frågorna någon annanstans, för gång på gång har ministrar vid frågestunder och så vidare duckat för frågan och hänvisat till att den ligger i socialutskottet. Där har ingen sakk Diskussion förekommit över huvud taget, och det har inte varit möjligt för oss att få svar på de frågor som har väckts kring förslaget. Därför blir det många repliker i dag.

Inte minst har vi förvägrats möjligheten att skicka ut ärendet på en ny remissrunda, trots att förutsättningarna faktiskt har funnits. Socialstyrelsen har ju sedan den tidigare remissrundan genomfördes kommit med nya råd gällande hormonbehandling av barn, och detta hade de tidigare remissinstanserna inte möjlighet att ta i beaktande i sina remissvar.

I nästan alla andra sammanhang pratas det vitt och brett – vilket naturligtvis är gott och sker med all rätt – om att beslut ska fattas utifrån beprövad vetenskap, kunskap och vetenskapliga bevis. Vad är det som gör att man här och nu är redo att fatta beslut som egentligen inte baseras på någonting av detta? Målgruppen är inte så stor; det framgår av ledamotens inlägg. Det finns ingen majoritet i det egna partiet, och det finns ingen majoritet för frågan hos det svenska folket.

Vad är det som gör att frågan är så viktig att driva innan alla har fått säga sitt utifrån de nya vetenskapliga bevis som har framkommit?

(Applåder)

Anf. 70 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Frågan om hormonbehandling berörs över huvud taget inte av det här förslaget. Den berörs inte heller av dagens lagstiftning. Det tycker jag alltså är ett ganska svagt argument för att genomföra en ny remissrunda.

Det den här lagstiftningen, liksom den befintliga lagstiftningen, reglerar är ramarna för möjligheten att

ändra sitt juridiska kön. Det finns också en särskild skyddslagstiftning när det gäller explicit, och enkom, underlivskirurgi – och den skyddslagstiftningen behåller vi ju. Som jag sa i mitt anförande tycker vi att det är viktigt att vi fortsatt är väldigt försiktiga med att ge den typen av behandling, och därför har vi fortsatt en särskild lagstiftning som reglerar det, med åldersgränser.

Sedan är det Socialstyrelsen som ger ut kunskapsstöd och vägledning gällande hur vården ska bedrivas. Precis som ledamoten Carina Ståhl Herrstedt nämner har Socialstyrelsen ändrat de riktlinjerna och det kunskapsstödet, och det välkomnar jag. Jag tycker att det är positivt att man intar en mer försiktig hållning kring den här typen av behandlingar. Men det är en fråga för expertmyndigheten och ytterst för vården. Det är inte vi i riksdagen som ska fatta beslut om exakt vilka olika behandlingar som ska bedrivas.

Självklart ska vård i Sverige ges utifrån evidens och beprövad erfarenhet. Jag vill understryka att den lagstiftning som vi nu talar om när det gäller underlivskirurgi inte så att säga trumfar övrig lagstiftning som reglerar hälso- och sjukvården. Det är i stället en extra försiktighetslagstiftning som reser en extra tröskel för att få den här typen av behandling.

I grunden ligger den generella lagstiftningen, alltså hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen, som tydligt föreskriver att all vård ska ske utifrån evidens och beprövad erfarenhet. Vården ska ges av legitimerad personal – som får sin legitimation indragen om den inte lever upp till kraven.

Anf. 71 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)
replik:

Herr talman! Jag tackar Johan Hultberg för svaren.

Självklart är det så att hormonbehandlingar inte diskuteras i det här förslaget. Men vi pratar ju fortfarande om att sänka åldersgränsen för när man kan ändra ett juridiskt kön, det vill säga att göra det lättare. Med det följer att allt fler kommer att gå vidare till någon form av behandling – det är ju självklart – och att det kommer att handla om hormonbehandling i de behandlingarna. Det var lite därför jag lyfte upp det.

Det rent konstitutionella problemet menar vi dock är att förslaget skulle ha gått ut på en ny remissrunda nu när det har kommit ny evidens och saker har blivit ändrade. Minoritetsskyddet fick vi inte lov att använda, utan det avslogs i utskottet. Det finns ett undantag i riksdagsordningen för att frångå detta, och det är om åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppstå. Det avsevärda menet ska då motiveras. Jag läser och läser, och jag kan inte någonsans se att detta är motiverat. Vad är det som skulle innebära ett avsevärt men i det här ärendet?

Att fördröja lagförslaget skulle absolut inte innebära något avsevärt men. Tvärtom skulle det sannolikt öka risken för skador som aldrig går att återställa om riksdagen fattar det här beslutet. Det skulle öka risken att människor går vidare med sin ansökan och gör ett

faktiskt könsbyte i alldeles för tidig ålder. Det går inte att återställa, och vi ser jättemånga som ångrar sig.

Anf. 72 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Nu sa ledamoten Ståhl Herrstedt att det är självklart att fler kommer att söka sig till den könsbekräftande vården om vi gör det enklare att ändra juridiskt kön. Det finns inga belägg för detta påstående.

Något som det däremot finns en del forskning om är att det är viktigt för denna grupp att kunna få ett juridiskt kön som stämmer överens med självidentifikationen för att minska det psykiska lidandet och förbättra hälsan. Det finns forskning som tydligt visar att detta minskar ångesten, förbättrar den psykiska hälsan och rent av kan ha positiva effekter när det gäller att minska risken för självmord. Detta är ju en grupp som dessvärre är kraftigt överrepresenterad i självmordsstatistiken.

Det är ju så, herr talman, att Sverigedemokraterna och Moderaterna tycker olika i den här frågan. Det har jag respekt för. När vi lade detta utskottsinitiativ på riksdagens bord ville Sverigedemokraterna inte att en beredning av ärendet över huvud taget skulle påbörjas. Efter fem månaders beredning i utskottet kom man med ett förslag om en ny remissomgång. Jag tycker att det är rätt uppenbart vad det handlar om. Det handlar om att fördröja ett beslut.

Jag tycker att man ska vara ärlig och säga att man är emot förslaget men att man vill att vi röstar om det. Det har utretts, debatterats och remissbehandlats i omgångar sedan 2007. Nu är det 2024, herr talman. Är kammaren redo att gå till beslut? Svaret är ja. (Applåder)

Anf. 73 LIZA-MARIA NORLIN (KD):

Herr talman! Vi debatterar här i dag förslag på ny lagstiftning som berör frågor som kräver ödmjukhet, eftertänksamhet och respekt. Det handlar om människor, ofta unga, som är i behov av stöd. Det är därför viktigt att gå varsamt fram av omsorg för de människor som är berörda.

Tyvär är det förslag som ligger på bordet ett illa berett förslag med flera frågor som är obesvarade. Det är ett förslag som riskerar att förvärra situationen i stället för att hjälpa sårbara människor. Mikael Landén, professor i psykiatri och överläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, beskriver det som seklets största skandal.

Herr talman! I första hand vill jag yrka bifall till att återförvisa betänkande SoU22, som baseras på Moderaternas och Liberalernas utskottsinitiativ, till socialutskottet. Om det inte blir ett återförvisande yrkar jag bifall till Kristdemokraternas reservation i betänkandet.

Svensk transvård har stora brister med stort mänskligt lidande som följd, inte minst för barn och unga. Vi kristdemokrater arbetar därför bland annat för att stärka elevhälsan och för en elevhälsogaranti. Vi arbetar för en bättre och mer jämlik vård för personer med könsdysfori. Unga som lider av könsdysfori behöver

snabbt få påbörja en utredning, erbjudas god vård och få stöd utifrån vårdens bedömningar.

Tillsammans med regeringen jobbar vi för att minska köerna och öka likvärdigheten inom vården. Vi i KD är övertygade om att ett förstatligande av svensk sjukvård skulle ge förutsättningar för en bättre transvård. Regeringen har dessutom gett uppdrag som syftar till att öka kunskapen och motverka bristerna i bemötandet från vård- och omsorgspersonal.

I januari överfördes transvården till den högspecialiserade vården, vilket vi välkomnar. Det är viktigt för en mer likvärdig vård, större patientnytta och förbättrad kvalitet. Koncentrationen av vård ger också bättre förutsättningar för forskning och utveckling.

I dag, herr talman, säger vi kristdemokrater nej till att sänka åldersgränsen för byte av juridiskt kön från 18 till 16 år. Vi säger nej till att ta bort Socialstyrelsens tillståndsprövning för kirurgiskt könsbyte. Alla vårdåtgärder ska vara medicinskt motiverade och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi säger nej till att förenkla prövningen för juridiskt könsbyte. Det bygger i grunden på självidentifikation eftersom kravet på könsdysforidiagnos tas bort. Läkarna får inte heller möjlighet att fästa vikt vid tidsaspekten, det vill säga hur länge upplevelsen av könsinkongruens har funnits där.

Minns du hur det var när du var 15–16 år? Jag har i flera år jobbat på både högstadiet och gymnasiet och har utöver mina ordinarie ämnen undervisat i ämnet livkunskap. Jag har mött många unga i behov av vuxna som har tid, som hör och ser, som finns där och som man kan hålla i handen, vara arg på, ifrågasätta, granska eller älska. Det handlar om mötet med kroppen och de egna förväntningarna. Det är kanske första gången man ifrågasätter sina föräldrars och samhällets värderingar. Här byggs den egna identiteten, mer eller mindre medvetet.

I mitt föräldraskap, med tonåringar, har jag sagt till barnen när de ska gå in i högstadieåldern: Håll i er nu – nu kommer en av livets svårare tider. Det är fantastiskt på många sätt, men att gå från barn till vuxen gör ont. Jag brukar säga att man kommer ut på andra sidan, och där är det lite lättare att andas. Hjärtats bergochdalbana lugnar ned sig. Ungefär så är det för de allra flesta tonåringar.

De senaste tio åren har vi sett en påtaglig ökning av antalet nya fall av diagnostiserad könsdysfori. Ökningen är störst bland barn mellan 13 och 17 år, i synnerhet bland flickor. Dessutom vet vi från bland annat Socialstyrelsen att många personer som diagnostiseras med könsdysfori även har en hög förekomst av flera andra psykiatriska diagnoser. Det är vanligt med autism, depression och ångestsjukdomar. Frågan vi bör ställa oss är varför vi ser denna ökning.

Samtidigt har vi haft en utveckling i Sverige under 2000-talet där psykiska besvär har ökat bland barn och unga. Allvarlig psykisk påfrestning är vanligast bland unga kvinnor – över en fjärdedel av dem mellan 16 och 29 år lider av detta. 43 000 nya barn sökte sig till BUP under 2023. Det är en ökning med 40 procent på tio år.

Vad är det vi missar? Jag vet att detta inte är temat för dagens debatt, men det förstärker behovet av att tillämpa försiktighetsprincipen när vi fattar beslut här i dag.

I dag är frågan: Vad gör vi särskilt för de unga som söker vem de är, de unga som undrar över sin könsidentitet och de unga som är födda i fel kropp? Är svaret att låta en 16-åring ta ansvar för beslutet? Jag vet att en läkare eller psykolog fortsatt ska vara inkopplad, att vårdnadshavares medgivande behövs och att Socialstyrelsen ska fatta beslut. Det jag undrar är på vilken grund och med vilket underlag detta ska göras. Just detta är oklart i det nya lagförslaget.

Det som är tydligt är att man inte ska kunna ställa krav på en könsdysforidiagnos. Man ska inte heller ta i beaktande hur lång tid barnet har upplevt att födelsekönet inte stämmer överens med könsidentiteten.

I förslaget står att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska föregås av en förenklad prövning av könsidentiteten som ska vara mindre omfattande än i dag och så långt som möjligt utgå från den enskilda individens uppfattning om sig själv. Hur kan det vara rätt att ta bort det multifunktionella stöd som vården i dag erbjuder när det handlar om en 16-åring som vill eller funderar på att ändra kön i lagens mening? Hur ska detta stöd se ut?

Det låter ibland i debatten som att byte av juridiskt kön är något ganska okomplicerat.

Det låter även som att just detta är det avgörande för personens mående. Men det är mer komplext än så. Och att inse komplexiteten är att vara omsorgsfull.

Professionen varnar för risker och konsekvenser av att någon som 16-åring får byta juridiskt kön utan diagnos och att det kan leda till att irreversibla behandlingar på sikt påbörjas tidigare än i dag och för fler personer som sedan kommer att ångra sig. När lagförslaget nu dessutom innebär att man avskaffar Socialstyrelsens tillståndsprövning vid kirurgiska ingrepp i könsorganen borde varningsflaggorna vara tydliga.

Det är obegripligt att socialdemokrater, moderater, centerpartister, liberaler, vänsterpartister och miljöpartister inte ser riskerna och inte vill hantera detta med större försiktighet. Det är obegripligt att ni inte kunde tillåta ett remissförfarande på tre månader för att just dessa förslag ska granskas och kommenteras av profession, forskare, expertmyndigheter och organisationer. Varför är det så bråttom att det inte ens går att ge detta tre månader till?

Varför är detta viktigt? Jo, det är viktigt för att vi vet att kunskapsläget sedan december 2022 har förändrats, inte minst genom att Socialstyrelsen reviderade sina rekommendationer och förordar större försiktighet.

Låt oss återförvisa lagförslagen, lyssna in de olika röster som berörs av lagen, lyssna in professionen, expertmyndigheter och vetenskap. Det är så vi kan göra vad vi kan för att samhället ska ge bästa stöd och vård för personer som är i en utsatt situation. Låt oss lyssna in innan vi fattar beslut. Vi kan inte blunda för de risker och den oro som finns. När nya lagar även gäller barn

borde verkligen försiktighetsprincipen vara självklar. Förslaget om en ny könstillhörighetslag är förhastat och inte demokratiskt förankrat. I dag är det upp till varje riksdagsledamot att göra sitt val. Jag vet hur jag kommer att rösta. Gör om och gör rätt! Hitta en bättre lösning framåt som sätter barnens bästa i fokus och som förbättrar transvården i Sverige på riktigt!
(Applåder)

Anf. 74 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! När man lyssnar på denna debatt får man déjà vu-känslor från när vi diskuterade partnerskap för samkönade och när vi diskuterade könsneutral äktenskapslagstiftning. I dessa frågor har KD varit starka motståndare. Jag minns med vilken emfas Kristdemokraterna för tio år sedan slogs för att kravet på tvångskastrering skulle vara kvar för dem som ville byta kön. Det är därför inte förvånande att höra denna argumentation. Man kan fundera på om det finns något enda exempel där riksdagen har fattat beslut om lagstiftning som skulle öka friheten för denna grupp och som KD faktiskt har röstat för.

Det andra som vi hör från talarstolen är att man är född till man eller kvinna. Men så är det inte alltid. Det finns ett antal barn som föds varje år och där man på förlösningen inte kan avgöra om det är en person av manligt eller kvinnligt kön.

Det finns ett lite större antal individer som inte känner att de är födda med rätt könsidentitet. Man kan fråga sig om KD ställer sig bakom det uttalande som vi har hört flera gånger nu om att man föds till man eller kvinna. Hur svårt ska det vara?

Det tredje som jag skulle vilja ta upp är att vi gång på gång får höra: Professionen tycker, och professionen tänker. Senast var det någon professor i psykiatri som tydligen bor i Göteborg. Det finns 50 000 läkare i Sverige. Det finns läkare som tycker i stort sett precis vad som helst om vilken fråga som helst. Vill man veta vad professionen tycker, är det då inte bättre att ni kristdemokrater lyssnar på vad Läkarförbundet säger? Läkarförbundet är positivt till förslagen i promemorian, och Läkarförbundet är positivt till förändringar vad gäller att separera kirurgiska ingrepp från annat. Svenska Läkaresällskapet tycker till och med att man borde ha gått längre. Man ska inte ifrågasätta läkares beslut.

(Applåder)

Anf. 75 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Herr talman! Jag undrar då vad i min argumentation som du, Anders W Jonsson, så starkt vänder dig emot? I dag debatterar vi ett specifikt lagförslag, och jag tänker ägna denna debatt åt just detta.

Kristdemokraternas ingång i all politik är att värna människovärdet, att vara en stark röst för barn och också att vara en stark röst för äldre personer i vårt samhälle, men särskilt för de personer som inte har en så stark röst, alltså de mindre grupperna i samhället. Därför har vi tagit oss an denna fråga på ett mycket seriöst sätt. Min kollega i utskottet, Christian Carlsson,

har jobbat på ett gediget sätt och rätt mycket i god dialog med er som har lagt ett annat förslag här på bordet. Vi har lyft fram att det finns behov av hearingar och att få lyssna in professionen i denna process, vilket utskottet också har lyssnat till. Men utskottet har inte lyssnat till att detta förslag, som i sin helhet inte har skickats ut på remiss, ska skickas ut på remiss.

Men jag tycker att det vore spännande att få höra vad i min argumentation som du, Anders W Jonsson, så starkt vänder dig emot? Kristdemokraterna står bakom nu gällande lagstiftning. Det vill jag ändå vara tydlig med att säga i detta rum.

Vad föds man till? Det är inte Kristdemokraterna som bestämmer hur kromosomkombinationer ser ut. Jag vet att det finns barn som föds där det är svårt att avgöra vilket kön de föds till. Det har vi en särskild lagstiftning om. Vad jag förstår finns det inget förslag till förändringar i det förslag som vi har i dag. Det hanteras på ett särskilt sätt. Det som gäller nu handlar om var vi står i dag.

Men min fråga till dig, Anders W Jonsson, är: Hur kan ni ställa er bakom det förslag som ligger på bordet i dag när ni egentligen är för en självidentifikation fullt ut som grund för byte av juridiskt kön?

(TALMANNEN: Jag påminner om att vi i kammaren inte säger du till varandra utan talar via talmannen.)

Anf. 76 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag drar bara de historiska parallellerna. Varenda gång som det har varit en aktuell fråga som har handlat om hbtqi-personers rättigheter har KD alltid varit vid sidan och slagits för att ett bevarande ska gälla och att man inte ska utöka dem. Men sedan är det så, precis som ledamoten säger, att när det väl har gått ett eller annat år brukar KD vara för de förändringar som har gjorts. Det är därför som ledamoten nu säger att när det gäller alla tidigare förändringar som har gjorts och som man alltid har varit emot, även att ta bort tvångskastreringen, har man ändrat sig. Jag tror att det kommer att bli så även i denna fråga.

Det andra gäller att jag återigen hör ledamoten reducera detta med könsidentitet till en fråga om kromosomer. Det är inte så enkelt som att man bara kan se om det är en Y-kromosom eller inte. Könsidentitet handlar om någonting helt annat. Inte ens i situationer på förlossningen är det så enkelt som en del har sagt att man föds till ett manligt eller kvinnligt kön. Jag förstår att om man har detta för ögonen kan man hamna i denna typ av ganska konstiga ställningstaganden.

Det tredje handlar om att man ständigt återkommer till den högt aktade professionen. Jag skulle där önska att åtminstone Kristdemokraterna kunde skilja på vad en enskild läkare eller bakteriolog tycker i ett riksdagsärende och faktiskt lyssna på de instanser som representerar exempelvis Sveriges läkare. Då är Läkarförbundet jättetydliga i sitt remissvar. De står bakom dessa förändringar. Och Svenska Läkaresällskapet, som alltså är professionens organisation, är beredda att gå längre. De tycker inte att politiker över huvud taget

ska ifrågasätta de beslut som läkare har fattat. Så varför lyssnar man inte i dessa fall på professionen?

Detta är en kompromiss, och vi står bakom kompromissen – sex av åtta partier. Och om något år tror jag att KD också kommer att säga att man står bakom de förändringar som vi i dag ska göra.
(Applåder)

Anf. 77 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att förtydliga. Jag kanske var otydlig, vilket jag i så fall ber om ursäkt för.

När det gäller kön tror jag att vi är överens om – vi har tidigare här pratat om lagstiftning – att det finns ett biologiskt kön och att det avgörs av kromosomer. I vissa fall när barn föds kan det vara svårt att definiera. Sedan kan vi prata om könsidentitet – den upplevda. En del lider av könsdysfori. Här har vi en lagstiftning där vi i dag diskuterar hur det ska gå till när man vill byta juridiskt kön.

Här är Kristdemokraterna tydliga. Ska man kunna byta juridiskt kön bör man vara 18 år gammal. Det bör också finnas en könsdysforidiagnos som grund. Här tycker vi uppenbarligen olika. Min fråga till ledamoten är ändå: Ser inte ledamoten med oro på att man när man är så ung som 16 år ska fatta den här typen av beslut?

När det gäller professionen är den inte helt entydig. Det är vad som gör att det är komplext. Det är vad som gör att vi från utskottet ville skicka ut det på remiss. När det gäller flera av dem som man talar om här som har yttrat sig i frågan var det innan Socialstyrelsen ändrade sina rekommendationer. Det kom i december 2022. Lagrådets yttrande kom i juni 2022.

Det har alltså hänt någonting med kunskapsläget här. Det är inte bara enskilda professorer som vi talar om eller enskilda läkare. Det är också Karolinska institutet. När de fick möjlighet att kommentera detta i samband med ändringen 2022 föreslog de inte 16 år utan 18 års ålder.

Anf. 78 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag funderar lite kring Kristdemokraternas engagemang i just hbtqi-frågor. Jag kan också konstatera att Kristdemokraternas statsråd Acko Ankarberg Johansson själv har stått i den här kammaren och sagt att man kommer att lägga fram en proposition om en moderniserad könstillhörighetslag.

Man valde själv när man tillträdde att lägga den på propositionslistan. Jag antar att man i varje fall då ansåg att det var färdigberett och att man var redo att gå till beslut. Egentligen kan man väl hävda det socialutskottet gör är att förverkliga det som Acko Ankarberg Johansson har sagt att man ska göra.

Fru talman! Det är svårt att förstå var Kristdemokraterna står när det kommer till hbtqi-personers rättigheter. Det är som också Anders W Jonsson konstaterade. Varenda gång vi har diskuterat en fråga som kan förbättra tillvaron för hbtqi-personer i Sverige men också i världen har Kristdemokraterna satt sig på

tvären. Man har hävdad att man inte har haft tillräckligt med underlag och att det kommer att påverka samhällets övriga medborgare.

Det är en otrolig orättvisa som jag är väl medveten om. Hbtqi-personer måste alltid vänta på ett heterosexuella och majoritetssamhället ska säga ja, sedan får man existera med samma villkor som alla andra. Det är en otrolig orättvisa som jag tror att många är väl medvetna om.

Jag skulle vilja höra: Vad är Kristdemokraternas förslag? Jag vet, fru talman, att vi diskuterar just det här förslaget. Men det är relevant i sammanhanget. Kristdemokraterna har till exempel stoltserat på olika pridetåg runt om i landet. Det är klar relevant att veta: Vilka hbtqi-förslag har Kristdemokraterna för att stärka situationen för Sveriges transpersoner i dag? (Applåder)

Anf. 79 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Fru talman! Det finns många viktiga frågor som vi skulle behöva debattera här i kammaren i dag. Jag väljer att framför allt fokusera på det lagförslag som vi ska fatta beslut om. Det är nog att lägga tid på det nu. Men jag uppskattar engagemanget för frågor som rör hbtqi-rörelsen. Jag får återkomma till den typen av debatter framöver.

Det man ska veta när det gäller Kristdemokraternas engagemang för människor oavsett hur de identifierar sig i sexuell läggning, religiös tillhörighet eller whatever är att det är människovärdet som står främst. Vi kan debattera andra debatter som vi har haft tidigare, men jag tycker inte att det hör hemma i debatten i dag. I dag har vi en viktig lagstiftning att diskutera.

Det rör några få, som vi har talat om, i samhället i dag. Hur kan vi stötta och hjälpa där på bästa sätt? Vi står bakom nu gällande lagstiftning. Det vi har motsatt oss i förslaget – och jag upprepar det igen – är att sänka från 18 till 16 års ålder och att ta bort kravet på att det också ska finnas en utredning för könsdysfori.

Att både sänka åldern för unga personer och att ta bort kravet gör att man tar bort en del av det stöd som finns runt personen som ska fatta ett beslut om juridiskt kön, som är den ordning som vi har i dag. Här tycker vi olika som partier. Det är ingenting konstigt med det.

Det är tydligt att Socialdemokraterna vill ha en större del av självidentifikation. Vi tycker att det ska finnas ett stöd när man ska fatta beslut om juridiskt kön. Det är vad vi röstar om i dag.

(Applåder)

Anf. 80 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Fru talman! Det fanns också delar i mitt inlägg om förfarandet som jag också önskade få svar på. Det är ett kristdemokratiskt statsråd som har lovat att man ska gå fram med lagstiftningen som nu socialutskottet gör i stället. Det får ledamoten gärna svara på.

Med det sagt kan jag också konstatera att Ebba Busch har sagt samma sak på Stockholm Pride. Hon har sagt att man ska modernisera

könstillhörighetslagen. Det är absolut den lagstiftningen vi diskuterar här i kammaren i dag. Det är absolut en fråga som är relevant när det kommer till hbtqi-personers rättigheter i dag. Det är en relevant frågeställning utifrån det som är på riksdagens bord att diskutera. Det är en lagstiftning som vi ska diskutera. Det är en lagstiftning som är viktig att förändra. Det är vad vi nu gör.

Jag skulle vilja ha svar på: Vad har förändrats hos Kristdemokraterna sedan man tillträdde och lade lagen på propositionslistan? Vi skulle fatta beslut om det den 24 februari 2023. Det är över ett år sedan. Det var ett kristdemokratiskt statsråd som valde att sätta den på propositionslistan. Vad förändrats för Kristdemokraterna under den tiden?

(Applåder)

Anf. 81 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik:

Fru talman! När det gäller förfarandet ges det en rättvisande bild. Det finns ett engagemang från statsrådet Acko Ankarberg Johansson och ett starkt engagemang från Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch i de här frågorna.

Det har också uttryckts i olika sammanhang. När vår partiledare Ebba Busch talade och debatterade i samband med Pride var det hon sa att hon ville se förändringar och en moderniserad lagstiftning.

När det väl kom till förhandling i regeringen tyckte Kristdemokraterna fortsatt att en sänkning till 16 års ålder inte är en väg som vi ser framför oss, utifrån att kunskapsläget har förändrat, och därav var inte regeringen överens. Sedan har det varit upp till utskottet att agera i den här frågan, och därav har vi debatten i dag. (Applåder)

Anf. 82 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Det har varit en väldigt lång resa runt dessa frågor. En del anser att det har gått alldeles för fort. Det kan inte jag tycka när man ser startpunkten för ungefär 17 år sedan.

Kommer detta att bli en revolution, eller kommer det att bli någonting annat? Kommer vi att sticka ut väldigt mycket i Norden? Det har vi redan diskuterat. Det kommer vi förstås inte att göra. Detta är ändå en ganska modest förändring.

Det har varit en enorm uppmärksamhet kring förslaget i jämförelse med exempelvis Natofrågan, som jag tycker är lite större än den här marginella förändringen. Jag tänkte göra en liten historisk exposé för allas skull, så att vi vet vad vi talar om.

Sverige införde världens första könstillhörighetslag 1972. Det kan vi vara stolta över. Nu har det gått ett antal år, 52 år, och nu ska vi ändra den. Man kan säga att det inte har varit så väldigt snabba tag, eller hur?

Den prövning vi har haft av identifikation av kön i dag är en lika omfattande process som inför underlivs-kirurgi. Det har jag kunnat sitta och lyssna på och se på i just Rättsliga rådet som har fattat beslut om det.

Våra nordiska grannländer skiljer på det juridiska könet och medicinska ingrepp och har separat lagstiftning för detta. Deras erfarenheter pekar på att de farhågor som lyfts fram i debatten i Sverige inte har infriats. Med den nya könsidentitetslag som ligger på riksdagens bord blir Sverige faktiskt sist i Norden att göra denna uppdelning.

År 2013 avskaffades kravet på sterilisering för byte av könstillhörighet. Förstår ni? Det är inte så länge sedan. Det var ganska många som höll igen och inte försökte byta kön under den perioden.

Frågan om att separera juridiskt kön har vi diskuterat väldigt länge. Alliansregeringen tillsatte en utredning för att se över könstillhörighetslagen i februari 2014, för tio år sedan. Betänkandet *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering* överlämnades till den dåvarande ministern Gabriel Wikström i januari 2015 – ni förstår. Här fanns förslag om att dela upp lagen i två delar, införa självbestämmande, sänka åldersgränsen för underlivskirurgi och ha en 12-årsgräns för ändring av juridiskt kön. Det var då.

År 2018 presenterade den nya S-MP-regeringen en inriktning för en modern könstillhörighetslagstiftning. Förslagen kom från 2014 och fick väldigt kraftig kritik, och frågan försvann under en period från vårt bord.

År 2021 återkom Löfvenregeringen med ett nytt förslag, som skickades ut på remiss. Förslagen i utkastet till lagrådsremiss innebar att alla förslag kring kirurgi på omyndiga ströks. Även alla förslag om att omyndiga skulle kunna ansöka själva, alltså utan vårdnadshavare, ströks. Åldersgränsen sattes dock fortfarande till 12 år för förändring av juridiskt kön, och det huvudsakliga myndighetsansvaret flyttades alltjämt från Socialstyrelsen till Skatteverket vid första ansökan. Förslaget omarbetades sedan efter kritik.

Sedan kommer vi till den 2 juli 2022. Då lade Anderssonregeringen fram sitt färdiga lagförslag i en lagrådsremiss – lagrådsremiss nummer två i detta ärende. Förslaget innebar att tidigare förslag om att flytta ansvaret från Socialstyrelsen till Skatteverket ströks men att dagens ordning med myndighetsprövning och krav på läkarutlåtande behölls. Självbestämmandet hade alltså tagits bort. Åldersgränsen för att ändra sitt juridiska kön flyttades upp till 16 år i stället för 12.

Det förslag som nu ligger på bordet och som vi nu diskuterar är just det förslaget.

Det har som sagt varit en väldigt lång process. I den senaste remissrundan, som gick ut 2021, deltog 150 aktörer av olika slag. Därefter omarbetades förslaget, och i det lagförslag som ligger på bordet har också Lagrådets synpunkter omhändertagits.

Så vad gäller? Lagförslaget innebär att den som vill ändra sitt juridiska kön måste ansöka om det. Till ansökan måste lämnas ett intyg från legitimerad läkare, normalt en psykiatriker, eller legitimerad psykolog. Åldersgränsen är 16 år, och föräldrars tillstånd krävs. Ansökan ska sedan skickas till Socialstyrelsen, som fattar beslut.

För att få bifall på ansökan krävs att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med personens upplevda könsidentitet och att det kan antas att personen kommer att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid. Om dessa kriterier inte är uppfyllda ska ansökan inte bifallas av Socialstyrelsen. Det måste alltså vara väl grundat.

Kan vem som helst få sitt juridiska kön ändrat? Nej, enligt lagförslaget krävs det att sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och att det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet ”under överskådlig tid”, precis som jag sa tidigare.

Betyder detta att personer kan ändra juridiskt kön utan att genomgå behandling för att förändra sin kropp? Så är det redan i dag. Den som beviljats ändring av juridiskt kön enligt dagens lagstiftning kan få det vid första ansökan oavsett om personen genomgår medicinsk eller kirurgisk behandling eller ej.

Det har förekommit väldigt mycket idéer om hur detta ska gå till. Kan till exempel ungdomar själva besluta om att ändra sitt kön medicinskt? Nej, för medicinsk och kirurgisk behandling gäller samma åldersgränser som förut: 18 eller 23 år beroende på typ av behandling. All medicinsk och kirurgisk behandling är högspecialiserad vård. Vi lämnar alltså över ansvaret till dem som ska ha hand om detta, det vill säga professionen.

Kan ungdomar gå till skolsköterskan eller en kurator på ungdomsmottagningen och skaffa sig ett intyg? Nej.

Finns det risk för att lagändringen gör att fler personer dras in i medicinsk behandling eller kirurgiska ingrepp trots att de inte har behov av det? Vi ska komma ihåg att man med dagens ordning söker på samma linje, så att säga, eller samma kö. Detta är en väldigt lång process, och med det nya lagförslaget förenklas den självklart för dem som vill ändra sitt juridiska kön.

Har det påverkan på omklädningsrum? Det är en fråga som kommer upp. Då undrar jag: Hur mycket av det hade ni hört innan debatten om det här lagförslaget drog igång? Hur mycket av sådana problem har vi fått höra om medialt eller i riksdagen? Man kan ju redan nu ändra sitt juridiska kön och sin identitet. Vi har då inte vare sig sett eller hört detta.

Sedan har vi frågan om skyddade boenden. Både KD och SD har ju nu visat en väldig fäbles för kvinnorörelsen och för kvinnor generellt, och det är väl bra. Tillträde till skyddat boende för kvinnor ges efter behov. Är då könstillhörighet den stora frågan här? Eller är det att kvinnojourerna generellt går på knäna på grund av brist på resurser och att så många kvinnor mördas av sina partner? Detta tycker jag är den stora frågan. Det andra har varit en icke-fråga, vad jag har sett, men sedan har delar av kvinnorörelsen lyft den.

Finns det risk för att lagen används av brottslingar som vill skaffa sig en ny identitet, kan man oroligt fråga sig. Det ska göras en prövning av medicinsk eller psykologisk expertis innan en ansökan beviljas. Här

går vi mycket längre än Danmark och Norge. Vi har ytterligare prövningar av läkare och psykolog.

Kommer horder av gängkriminella nu att byta juridiskt kön? Jag ser inte det komma, men vi får väl undersöka saken. Jag tror inte det. Jag tror att man i så fall skulle ha sett det tidigare.

Vad har expertmyndigheterna och professionerna sagt i sina remissvar på förslaget som skickades ut till 155 remissinstanser? Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Barnombudsmannen och Sveriges psykologförbund har sagt ja till lagförslaget generellt. Även Svenska Läkaresällskapet har sagt ja men vill gå ett steg längre, så att säga.

Det finns remisskritik som det har tagits hänsyn till i lagrådsremissen. Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD och Svenska barnläkarförbundet har sagt nej till en 12-årsgräns. Nu har vi tagit hand om det och landat på 16 år, som ni vet. Jag menar att det som kom upp i den stora remissrundan är omhändertaget.

Har det gjorts en jämställdhetsanalys? Jag är jätteglad att så många fler partier nu är intresserade av jämställdhetsfrågor. Det bådär gott framöver.

Vad gäller för effekterna på könsuppdelad statistik? Lagrådsremissen har i ett särskilt avsnitt analyserat effekterna ur jämställdhetssynpunkt. Statistiska centralbyrån bedömer att de föreslagna reglerna medför ingen eller mycket begränsad påverkan på SCB:s verksamhet. Jämställdhetsmyndigheten delar den bedömningen. Jag tror att man ska lyssna på dem som vet i stället för på det som åker runt i luften.

Vad säger Socialstyrelsen om att det finns så många ångrare? De ser en ökning av unga personer som tackar nej till kontakt när de kommer fram i kön och uppger att de inte längre har behov. För dem som står i vår kö och påbörjar utredning, säger Socialstyrelsen, har det ofta gått många år sedan de kom ut eller landade i sin könsidentitet. Den absoluta majoriteten av dem kvarstår i sin identitet, säger Socialstyrelsen.

Sitter man i Rättsliga rådet kan man följa de här individerna. Det är tragiskt att se hur lång tid de får stå i kön. Det handlar också om många äldre – 40–50-åringar är inte helt ovanligt. Frågan har också handlat väldigt mycket om stigma tidigare.

Vi i Vänsterpartiet har i vårt arbete med frågan haft en något annan ingång, ungefär som Centern och Miljöpartiet har haft. Men vi ställer oss bakom förslaget. Det är ett steg framåt, och vi vill inte gå bakåt. Det vore ju väldigt märkligt. Nu har vi möjligheten.

Att kunna få uttrycka sin könsidentitet på sina egna villkor är en grundläggande mänsklig rättighet, anser Vänsterpartiet. Det är en rättighet som inte alltid respekteras i Sverige. Många transpersoner måste slåss inte bara mot fördomar, stigmatisering, diskriminering och stark transfobi utan också mot myndigheter och sjukvård.

Ett grundläggande problem har varit att man har fört ihop lagarna, att det har funnits en gemensam lag. Vi ställer oss väldigt positiva till att nu ändra det, så att det blir två separata lagar.

Könskorrigering är en del av hälso- och sjukvården och ska nu ligga på högspecialiserad vård. Det är jättebra. Men vår grundinställning är att detta ska styras av den enskildas behov. Individer är individer, inte bara en ålder. Vi tycker att det generellt är problematiskt att sätta en åldersgräns.

Däremot är det bra att professionen ska ta beslutet och inte olika domare, lagmän och andra eller vi som kallas allmänföreträdare i Rättsliga rådet. Det är en väldigt speciell upplevelse att sitta och läsa 20 ansökningar från människor med otroligt långa utredningar, och sedan ska vi avgöra om det är okej eller inte att de ska gå vidare.

Det har gått många år. Det här kommer professionen att ta hand om med varm hand. Det lovar jag.

Vården av transpersoner är väldigt ojämlig – det har många från olika läger nämnt här – och har sett olika ut i landet. Genom att man lägger det på högspecialiserad vård och förenklar hoppas vi att man gör det lite lättare.

Respekten för mänskliga rättigheter och rätten till bästa möjliga hälsa för alla är grundläggande. Därför måste också tillgången till och kvaliteten på den könskorrigeringens vården stärkas i hela landet. Det är inte så nu. Som vanligt när det gäller svensk sjukvård beror det på var du bor och vilka du möter.

Vänsterpartiet anser också att det är relevant att vårdkontakt regelbundet ska följa upp den som genomgår en medicinsk könskorrigering också utifrån psykiskt mående, precis som det är med stora ingrepp. Det är en självklarhet.

Det är bra att vi nu kan klubba det här i stor samsyn. Vi ställer oss förstas bakom lagförslaget. Det har väl framgått. Och vi avvisar återförvisningen av förslaget – det låter nästan som att man kan skicka ut det över gränserna; det brukar gänget på den andra sidan tycka är bra.

Jag måste säga att vi har haft ett fantastiskt samarbete i det lilla gäng som har bildats mellan sex partier med helt olika ingångar. Det har funkade alldeles utmärkt. Jag vill passa på att tacka. Det kommer jag kanske inte att få göra någon annan gång, annat än öga mot öga. Jag vill tacka Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och oss själva Vänsterpartiet, som har kämpat för det här i flera år. Att göra skillnad och att göra det tillsammans är stort.

Det är en fråga som rör en så liten grupp, men det är en grupp som på olika sätt diskrimineras och far illa sedan decennierna.

(Applåder)

Anf. 83 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att opinionsyttringar på läkaren inte är tillåtna.

Anf. 84 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Anmälda hatbrott mot transpersoner har ökat med 50 procent. I Europa införs hbtqi-fria zoner. RFSL Ungdom har tvingats avstå att delta i

Almedalen på grund av att de inte kan garantera sina deltagares säkerhet. Homofobiska kommentarer flödar i sociala medier. Läger för barn som är transsexuella ställs in av säkerhetsskäl. Unga transpersoner söker inte utbildning, för att undvika att få fel personnummer i betyget. Unga transpersoner söker inte arbete, för att undvika att visa att siffran i personnumret inte stämmer överens med könsuttrycket man har.

Varför ökar hatet? Varför ökar rädslan hos hbtqi-personer? Ett skäl tror jag är att alltför många i Sverige och i världen är rädda för det som är annorlunda. Man förstår inte att en persons val eller sätt att vara skapar rädsla hos den personen. På sociala medier vågar man kasta ur sig olika kommentarer, och i politiska sammanhang leder det till att motverka olika grupper, till exempel hbtqi-personers, rättigheter.

Men varför ska man bli så rädd på grund av att en person inte känner sig tillhöra det kön hen är född i? Det påverkar ju inte någon annan om en person, på grund av att personen har en annan könsidentitet, byter personnummer.

Fru talman! För mig och Centerpartiet är det en mänsklig rättighet att få vara den man är. Ingen ska särbehandlas på grund av kön, könsuttryck, etnicitet, religion, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning. Men det finns partier som inte sätter alla människors lika värde lika högt.

Jag är positiv till att processen för att fastställa det juridiska könet särskiljs från den kirurgiska processen. Det är ett stort och viktigt steg i rätten till självidentifikation. Jag ställer mig alltså bakom lagförslaget som ligger på bordet i dag.

Jag vill dock i sammanhanget tydliggöra att Centerpartiet egentligen vill något mer än det lagförslag som finns i dag. Av det skälet har vi lämnat ett särskilt yttrande. Centerpartiet anser nämligen att Sverige skulle ha gått samma väg som övriga nordiska länder: att det juridiska könsbytet ska bygga helt på självbestämmande.

Som centerpartister tror vi på individen och individens möjligheter att fatta beslut i sitt eget liv. Vi vill att ansökningsförfarandet tas bort och i stället ersätts av en anmälan till Skatteverket. Efter en fastställd tid ska den anmälande kunna ändra på egen begäran.

Men det förslag som ligger på bordet i dag är som sagt en kompromiss som sex partier står bakom, och det är ett förslag som förbättrar för den här gruppen människor i dag. Vi kan fortsätta arbeta för annat längre fram.

Fru talman! Det påstås att det här förslaget inte har utretts tillräckligt mycket, att det borde ha gått ut på remiss efter att ansvaret landade på socialutskottets bord, efter att Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna inte klarade av att stå upp för hbtqi-personers rättigheter.

Det är en fråga som har utretts på längden och på tvären under många år. Det är ett förslag som har remitterats och ändrats på vägen. Vissa har ansett att tidigare förslag har gått för långt; det är omhändertaget i detta förslag. Det har nästan blivit urvattnat, och den

största förändringen är att man inte behöver vänta tills man är 18 år för att kunna byta juridiskt kön. Man ska med sina föräldrars godkännande kunna göra det vid 16 år.

Jag vill göra en jämförelse med hur regeringen hanterar annan lagstiftning. Riksdagen har nyligen röstat igenom en lagförändring som påverkar våra rättigheter enligt grundlagen. Att införa visitationszoner gick på tre månader från förslag till beslut. Den lagen handlar om att ta bort skyddet mot kroppsvisitation, att ta bort en rättighet.

Här har vi en lag som har utretts i över tio år och som handlar om att lägga till rättigheter. Ändå menar Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna att det inte är tillräckligt utrett. Ska jag tolka det som att lagen om visitationszoner är otillräckligt utredd? Eller handlar det egentligen om något annat, om att man politiskt inte vill genomföra denna förändring?

Fru talman! Detta lagförslag innebär en viktig förändring för en liten grupp människor, men lagen är inte mindre viktig för det. Att som minoritet i samhället få rätt att leva det liv man vill är en av orsakerna till att jag blev medlem i Centerpartiet som 15-åring. Det är också ett av de största skälen till att jag i dag står i denna kammare och fortsätter att arbeta för de frågorna.

Transpersoner lever ständigt med hot och hat, eftersom de inte passar in i normen för hur vi ser på män och kvinnor. Att öppet visa upp sin legitimation i samband med att man ska hämta ett paket eller ska ut och resa gör att man riskerar att utsättas för direkta hot. Det gör att de här personerna inte kan leva det liv som de vill leva. Det är något som jag och Centerpartiet tycker är en mänsklig rättighet.

Att särskilja och göra det enklare att byta juridiskt kön innebär en förbättring, framför allt för individerna men också för den högspecialiserade vården. Den kommer nu att kunna lägga mer tid på vård och behandling för dem som behöver det i stället för att lägga tid på administration och intyg.

Fru talman! Jag litar på att vården kan ge rätt behandling till dem som behöver den. Jag brukar inte som lagstiftare ha synpunkter på vilken behandling som ska ges vid olika diagnoser, utan det är upp till professionen. Därför vill jag att den högspecialiserade vården ska få ägna sig åt just vård och behandling, inte administration.

Fru talman! Så här i slutet av mitt anförande vill jag bemöta några av de argument och fördomar som har lyfts upp i debatten här i kammaren och utanför kammaren.

Det handlar bland annat om att lagförändringen skulle öka antalet ansökningar radikalt. Om vi tittar på våra nordiska grannländer kan vi se att antalet ansökningar ökade initialt i samband med förändringarna. Det är klart att det fanns personer som väntade på en lagförändring och kunde då gå vidare i sin ansökan. Därefter har antalet ansökningar minskat och dalat ut. I Norge handlar det om cirka 1 500 personer och i Danmark cirka 2 000 personer.

Det sägs att byta juridiskt kön kommer att användas för att män ska kunna gå in i omklädningsrum för kvinnor. Jag tror inte det är en superstor risk. Det kan ske redan i dag eftersom det är möjligt att byta juridiskt kön utan att operera kroppen. Men det är inte så att du automatisk får tillgång till könsuppdelade utrymmen. Det funkar inte så i dag och inte heller i andra länder.

Men om jag byter personnummer för att komma in i ett annat omklädningsrum får jag leva med personnumret även när jag ska hämta ut paket på posten, när jag ska söka jobb eller att det står något annat i mina betyg. Det tror jag inte den personen kommer att se som något positivt, utan den personen skulle direkt drabbas av det hot och hat som transpersoner drabbas av i dag.

Fru talman! Kommer vi att få biologiskt födda män i kvinnofängelser? Den möjligheten finns redan i dag av samma skäl, nämligen att det är möjligt att göra denna förändring i dag. Men Kriminalvården säger att man är van att placera personer på olika sätt, och den här lagförändringen gör det lättare för Kriminalvården att placera på annat sätt än baserat på kön.

Den könsuppdelade statistiken och jämställdhetsarbetet kommer att påverkas negativt ur ett kvinnoperspektiv. Det är också något vi kan få höra. Men enligt SCB anser man inte att detta kommer att påverka statistiken eftersom vi pratar om en liten grupp. Jämställdhetsmyndigheten anser inte heller att detta kommer att påverka deras arbete för jämställdhet.

Sedan var det frågan om att byta personnummer i kriminellt syfte. Talare före mig har pratat om att personnummer kommer att vara sökbara, och så vidare. Även här vill jag påminna om att om jag byter personnummer i kriminellt syfte följer personnumret med när jag ska hämta paket på posten. Jag tror att mycket överväger att inte använda personnumret på det sättet. Men det är viktigt att regeringen följer upp att lagstiftningen används i rätt syfte, precis som all annan lagstiftning.

Fru talman! Jag uppfattar att de flesta argumenten mot lagen visar mer på fördomar, okunskap och miss-tankar om att vården inte kan ge rätt vård och behandling. Framför allt handlar det om att inte ge hbtqi-personer ökade rättigheter.

Jag och Centerpartiet anser att det lagförslag som vi tillsammans med fem andra partier lägger fram i utskottets förslag till beslut och i tillkännagivandena är en bra väg i rätt riktning. Det är att ta steg framåt. Vi behöver ta steg framåt för att ge dessa personer en möjlighet att leva det liv de vill leva, ge utrymme för förbättrad vård och behandling samt stärka hbtqi-personers rättigheter. Vi måste motverka det som sker i dag att hbtqi-personer får försvara sina rättigheter i stället för att driva dem framåt. Det är en mänsklig rättighet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag till beslut, och jag yrkar avslag på förslaget om återförvisning.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ulrika Heie, Emelie Nyman och Anders W Jonsson (alla C).

Anf. 85 MONA OLIN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Martina Johanssons för hennes anförande.

Jag har en del frågor att ställa om lagförslaget. Det är många i dag som anser att det handlar om en lag som vi tar ställning till, men det är ganska många lagar som ska förändras i och med detta lagförslag. En lag ska tas bort, och den ska ersättas av två nya lagar. Det gäller även steriliseringslagen, patientdatalagen, diskrimineringslagen, offentlighets- och sekretesslagen, fängelselagen och häkteslagen. Det är många lagar som berörs i det förslag som läggs fram i dag. Precis som min kollega Mikael Eskilanderesson lyfte fram berörs även många andra lagar, men de är inte med i dagens förslag.

Ledamoten Martina Johansson lyfte upp att det förmodligen är få som kommer att utnyttja rätten till att få tillträde till det nya omklädningsrummet. Jag vet inte ens vilket som är fel eller rätt omklädningsrum. Men den som har bytt kön, oavsett om det är kirurgiskt eller juridiskt, kan anmäla nekat tillträde till det motsatta könets omklädningsrum som diskriminering. Problem får lösas från fall till fall.

Ledamoten Martina Johansson säger att det är en så ytterst liten grupp kvinnor som påverkas av detta så att den är försumbar. Men den lilla gruppen som ska byta kön som ska få tillträde till omklädningsrum, hur ser ledamoten Martina Johansson på den saken?

Anf. 86 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Det är många lagar som berörs i olika skeden när vi fattar beslut i kammaren. Ibland är det mindre och ibland är det större förändringar. Det är samma sak i det här förslaget, det vill säga att det görs större eller mindre förändringar i de olika lagarna som fattas i ett och samma klubbslag, även om huvudpoängen i dag handlar om att en lag som hanterar två saker i en lag ska delas upp i två lagar.

Jag minns från förra mandatperioden när vi fattade beslut om att höja riktåldern för pensionsåldern. Det var otroligt många lagar som fanns med i det beslutet fast vi diskuterade bara en liten del av helheten. För mig är detta en viktig förändring ur ett lagperspektiv för hbtqi-personers rättigheter och allas människors lika rätt och värde.

Sedan var det frågan om omklädningsrum och könsuppdelade utrymmen. Det finns egentligen ingen lagstiftning i dag om hur detta ska hanteras, utan detta har byggts upp enligt tradition. Till exempel är fler och fler toaletter i dag inte uppdelade mellan män och kvinnor, utan man får gå på samma toalett. Det är ingenting som är styrt i lag på det sättet.

Det som har framkommit från andra länder när det gäller att få tillträde till könsuppdelade utrymmen är att man inte har vunnit överklaganden som har rört diskriminering. Det har varit fullt tillräckligt att man har blivit hänvisad till ett särskilt utrymme.

Anf. 87 MONA OLIN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Martina Johansson för svaret.

Samtliga kvinnoorganisationer begärde en jämställdhetsutredning förra gången frågan var remitterad. Nuvarande avsnitt är i princip identiskt med den ursprungliga texten. Det som fick kritik gällde det övervägande skyddet vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

Man skriver i den nya diskrimineringslagen att diskrimineringsgrunden kön omfattar även den som avser att ändra eller har ändrat antingen det kön som framgår av folkbokföringen eller har genomfört kirurgiska ingrepp.

Låt mig påminna ledamoten Martina Johansson om att även om män, kvinnor och icke-binära använder samma toaletter sker det i alla fall inte samtidigt. I ett omklädningsrum vistas man med människor, dessutom i en ganska utsatt position.

I lagförslaget talas om den som avser att ändra kön. Hur länge handlar detta ”avser” om? När det är två personer kvar i omklädningsrummet, en 13-årig flicka, alltså ett barn, och en kvinna med penis, vem är det som diskrimineras då?

(Applåder)

Anf. 88 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att finna ord till svar på ledamotens inlägg. Det som framförs visar mer en syn på att alla människor som inte är som en själv kommer att utnyttja alla andra i sin väg. Det är en väldigt hård syn på andra människor. Om en person på ett felaktigt sätt tar sig in i ett omklädningsrum och utsätter en annan person för hot är det ett brott, och då kan vi ringa polisen.

När det gäller en jämställdhetsutredning ser inte Jämställdhetsmyndigheten att detta påverkar dess arbete med jämställdheten. Det är alltså inget skäl till att ytterligare försena denna lagstiftning.

Jag kan inte låta bli att lyfta upp frågor som Sverigedemokraterna annars driver. I mitt anförande tog jag upp visitationszonerna, där man på tre månader lyckades gå från förslag till beslut i riksdagen. Om vi går igenom alla detaljer kan det förslaget verkligen ifrågasättas. Kommer alla poliser att agera helt korrekt och aldrig visitera någon på grund av en fördom? Om inte borde också det förslaget lagts i en utredningsmalpåse i över tio år.

(Applåder)

Anf. 89 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Fru talman! Låt mig inleda mitt anförande med några citat: ”En större chans att få ta min kandidatexamen med rätt juridiskt kön.” ”Att personalen inom transvården avlastas från onödigt krångligt administrativt jobb och att tiden i vårdköerna minskar.” ”Med en ny könstillhörighetslag skulle jag kunna visa leg utan rädsla för diskriminering.”

Jag tänkte att det var dags att några av dem som faktiskt berörs av denna lagändring fick höras i

debatten, och detta var några citat av transpersoner i ett inlägg som RFSL och RFSU gjorde på Instagram nu i veckan.

Vi debatterar nu en lagstiftning som många har påpekat är från 1972 – världens äldsta i sitt slag och då en stolthet men mycket präglad av den tiden föreställningar och idéer. Sedan drygt 15 år tillbaka har lagen också varit föremål för olika utredningar, och en hel del förändringar har också genomförts.

Den mest betydelsefulla förändringen hittills gjordes 2013, då kravet på att den som ändrade juridiskt kön skulle sakna fortplantningsförmåga togs bort. Det var alltså i praktiken ett krav på tvångssterilisering som stod inskrivet i den svenska lagen fram till för tio år sedan. Innan beslutet gick igenom i riksdagen hade också en dom redan meddelats av Kammarrätten i Stockholm med innebörden att steriliseringskravet bland annat bröt mot regeringsformen och Europakonventionen. Tyvärr ledde riksdagens senfärdighet, där Kristdemokraterna var det regeringsparti som hårdast motarbetade förändringen, till att ytterligare minst en person blev tvångssteriliserad i början av 2013, efter att domen trätt i kraft, eftersom hen inte informerades om att lagkravet hade strukits av domstolen.

Gällande lag är alltså en något förbättrad version av en 50 år gammal lag, och spåren av de utgångspunkter som präglade utformningen av lagen då finns fortfarande kvar. Kraven som ställs på den som vill ändra juridiskt kön har formulerats om något och förmildrats, och kraven på att sakna fortplantningsförmåga eller vara ogift har tagits bort.

Om man jämför med lagar från andra länder som har tillkommit betydligt senare än den svenska lagen syns skillnaden i ingång i denna fråga väldigt tydligt. Där den svenska lagen ställer upp krav på den person som vill ändra juridiskt kön betonar senare tiders lagar dessa personers rättigheter.

När Argentinas lag på detta område kom 2012 löd delar av den första paragrafen, i fri översättning: Alla människor har rätt till erkännande av sin könsidentitet, att fritt utveckla sin person i enlighet med sin könsidentitet, att behandlas i enlighet med sin könsidentitet och, särskilt, att identifieras på så sätt i dokument som visar en persons namn, bild och kön. Det skrivs också särskilt ut att det aldrig kommer att ställas några krav på att en person har genomgått någon form av psykologisk eller medicinsk behandling för att få ändra juridiskt kön.

År 2005 kom Maltas motsvarande lag på området, och här specificeras bland annat att ändring av juridiskt kön och namn ska kunna göras utifrån självbestämmande.

I den svenska statliga utredning som först föreslog en ändring av könstillhörighetslagen åt det håll som vi nu debatterar här, SOU 2014:91 *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, föreslogs bland annat att den gamla lagen skulle delas upp i två lagar och att ändring av juridiskt kön skulle baseras på självbestämmande. Utredaren konstaterade också att den juridiska delen

och den medicinska delen fortsatt var tätt sammankopplade trots att steriliseringskravet hade avskaffats.

Sedan denna utredning lämnade sitt förslag har det gått nästan tio år. Under denna tid har bland andra samtliga andra nordiska länder utom Färöarna genomfört förändringar av sina motsvarigheter till vår köns-tillhörighetslag så att ändring av juridiskt kön kan göras baserat på självbestämmande. Andra europeiska länder som enligt en sammanställning från 2020 av Europeiska kommissionen har lagar på området som baseras på självbestämmande är Belgien, Irland, Island, Luxemburg, Malta och Portugal.

I detta sammanhang är det för mig obegripligt och ovärdigt att vi i Sverige har fått en sådan debatt om det förslag som nu ligger på bordet. Det handlar inte ens om självbestämmande, som är det Miljöpartiet helst vill se, utan det är fråga om ett kompromissförslag med en förändring som kommer att göra livet lite lättare för transpersoner som vill ändra juridiskt kön. Det kommer inte att krävas en diagnos, åldersgränsen kommer att sänkas och icke-binära som vill ändra till ett juridiskt kön som passar bättre av de två som finns kommer att få möjlighet att göra det. Miljöpartiet hoppas att denna förenklade process också ska innebära en betydligt mindre omfattande prövning. Allt detta är positiva förändringar, men det är inte förändringar som är i linje med best practice internationellt, och det är definitivt inte förändringar som på något sätt motiverar de många märkliga debattutspel vi har fått ta del av de senaste veckorna.

Fru talman! Det är också märkligt att ta del av påståenden om att den nu föreslagna förändringen inte är tillräckligt utredd. Det handlar om ett flertal utredningar under tio års tid. Efter SOU 2014:91 har ytterligare utredningar på departementen gjorts, och två lagrådsremisser har presenterats.

Efter den första lagrådsremissen 2018 arbetades förslaget om. Ett utkast till lagrådsremiss skickades ut på extern remiss hösten och vintern 2021 till ett mycket stort antal remissinstanser. Efter detta arbetades synpunkter in, och den slutliga lagrådsremissen, som alltså är det förslag det nu presenterade förslaget bygger på, färdigställdes sommaren 2022. Det är dock inte identiskt med utkastet till lagrådsremiss eftersom man har arbetet in synpunkter från olika remissinstanser, bland annat är självbestämmandet borttaget, men det är ett förslag där man har tagit hänsyn till just olika åsikter. Eftersom dessa hänsyn har tagits är förslaget också avsevärt mindre långtgående än vad utkastets förslag var. Det nu presenterade förslaget liknar alltså gällande lag i högre utsträckning.

I den minst sagt hätska offentliga debatten har det bland annat getts uttryck för att denna lagändring skulle innebära en övergång till en helt ny syn på vad kön är. Några debattörer verkar vara helt obekanta med hela existensen av könsidentitet, men en syn på kön där könsidentitet ligger till grund för det juridiska könet har vi ju haft sedan 1972 då denna lag först infördes. Själva poängen med lagen är att möjliggöra ändring av juridiskt kön baserat på individens egen könsidentitet,

annars har man inte en sådan här lag. Det nya med lagförslaget är just att vissa krav tas bort. Synen på kön är densamma.

Andra farhågor som lyfts fram i debatten har bland annat varit att lagändringen ska användas av personer som har andra skäl att ändra juridiskt kön än att de vill få sin könsidentitet juridiskt erkänd. Här kan det vara intressant att ta del av erfarenheter från andra länder.

På mitt uppdrag har riksdagens utredningstjänst titat på vad som har hänt i de andra nordiska länderna. Utredningarna har fått fötter. Det är några som inte tror att det är jag som har lämnat in dem, för de har ilsket mejlat mig och bett mig att läsa dem. Det har jag alltså gjort.

I sammanfattningen skriver riksdagens utredningstjänst: Inga underlag har påträffats som visar att lagstiftningen skulle ha missbrukats av kriminella eller i övrigt av personer med ont uppsåt eller i syfte att kringgå till exempel skyldigheter enligt annan lagstiftning i något av de aktuella länderna, alltså samtliga andra nordiska länder utom Färöarna.

Jag vill också säga något om den internationella kontexten. I den offentliga debatten, som vi alla har följt de senaste veckorna, har det ibland låtit som om den syn på rättigheter som ligger bakom det förslag som vi nu debatterar är något helt nytt och obegripligt. Därför vill jag påminna om några av de dokument som varit betydelsefulla för många länder i sina processer för att förändra sina lagar på området.

Redan 2010 kom det en ministerrådsrekommendation från Europarådet, som hade skrivits under av samtliga medlemsstaters ministrar. Där stod det att länderna skulle säkerställa att deras processer för att ändra juridiskt kön skulle vara snabba, transparenta och tillgängliga. Staterna uppmanades också att ta bort ”kränkande krav”. Dokumentet var användbart för dem av oss som jobbade för att få bort tvångssteriliseringar av personer som vill ändra juridiskt kön, eftersom steriliserings-tvång onekligen måste beskrivas som ett kränkande krav.

År 2015 antogs en resolution i Europarådets parlamentariska församling. Här går man lite längre och uttrycker explicit att processerna för att ändra namn och juridiskt kön på alla relevanta dokument ska baseras på självbestämmande. Processerna ska vara tillgängliga för alla ”oavsett ålder, medicinsk status, finansiell situation eller status i belastningsregistret”, slår resolutionen fast. Detta röstade alla de närvarande svenska ledamöterna från S och M ja till 2015. Som ni har förstått är vi inte riktigt där ännu. Det är inte det förslaget som ligger på bordet.

Det förslag som ligger på bordet är en kompromiss, där hänsyn har tagits till olika intressen och olika partiers uppfattningar. Frågan är utredd under mycket lång tid, och synpunkter från remissinstanser och lagråd har arbetats in.

I dag hoppas jag att en majoritet i riksdagen röstar ja till förslaget, även om Miljöpartiet helst hade sett en lag baserad på självbestämmande. Transpersoner i Sverige förtjänar bättre än att fortsätta leva med en

könstillhörighetslag med tydliga spår av ett 50 år gammalt tankesätt. Transpersoner i Sverige förtjänar respekt och mänskliga rättigheter.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Annika Hirvonen och Jan Riise (båda MP).

Anf. 90 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! En stor del av Miljöpartiets anförande har handlat om självbestämmande, och säga vad man vill handlar även lagen till stor del om det. Det nämns till och med.

Inledningsvis är min fråga till Miljöpartiets företrädare, just med anledning av självbestämmande: Vad är en kvinna?

Anf. 91 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! En stor del av mitt anförande handlade just om att i svensk lag, som den är utformad nu, tar vi hänsyn till könsidentitet. För mig är det någonting som ligger till grund för vad en kvinna är.

Vi skulle inte ha den lagstiftning som vi har på det här området om man inte skulle erkänna könsidentitet. Det bygger helt på att det är möjligt att ändra juridiskt kön.

Kön har flera delar. Det finns biologiskt kön, juridiskt kön, könsidentitet och könsuttryck, alltså hur man ger uttryck för sin könsidentitet. Den som identifierar sig som kvinna är kvinna.

Anf. 92 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för det tydliga svaret att den som identifierar sig som kvinna är kvinna. Då har jag följande följdfrågor: Erkänner Miljöpartiet att den verklighet som kvinnor upplever i samhället också någonstans grundar sig i den biologiska verklighet som gäller? Med andra ord: Är det rimligt att biologiska män representerar kvinnor i diverse jämställdhetsstatistik för att de känner så? Är det rimligt att män tar plats i kvinnliga utrymmen och organisationer för att de känner så? Är det rimligt att män får en rättvis fördel inom idrotten på kvinnornas bekostnad? Det är nämligen precis vad det här lagförslaget och också Miljöpartiets så kallade feministiska politik stegvis leder till.

Jag tycker att detta är relevanta frågor.

Anf. 93 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågorna.

Det är inte detta som det här lagförslaget handlar om. Frågan har ju varit uppe bordet här tidigare flera gånger.

Kvinnor utsätts för ett könsbaserat förtryck. Det skulle vara helt idiotiskt att försöka förneka det. Självklart finns det ett förtryck av kvinnor. Kvinnor utsätts för våld, diskriminering, kränkande behandling och så vidare.

Vilken sorts förtryck och diskriminering som kvinnor utsätts för beror lite på hur personen uppfattas. Många transkvinnor diskrimineras ju också för att de är kvinnor och uppfattas som kvinnor. De blir nedlåtande behandlade precis som andra kvinnor kan bli. Sedan kan det vara olika situationer där det finns vissa sjukdomar som man inte kan få, till exempel om man inte är född med livmoder. Just då blir det ju en fråga för personer som är födda med livmoder och inte något som berör transkvinnor.

Frågan om diskriminering i idrott, som varit uppe tidigare, är det något som idrottsrörelsen får reglera. Jag tycker att det är rimligt. Det kan finnas fördelar av till exempel höga testosteronnivåer. Då får man titta på i vilka idrotter det spelar roll. Det spelar inte roll i till exempel schack. Trots det har Schackförbundet reglerat detta, vilket ju endast beror på transfobi.

Det finns dock idrottsgrenar där det spelar roll. Då är det upp till idrottsrörelsen att reglera och bedöma vad som är rimligt. Samma sak gäller med tillgång till utrymmen. Också där får man göra en bedömning. Det är inte alls så att transpersoners närvaro generellt ska målas upp som något slags skrämmande hot. Transpersoner har också rätt att vistas i omklädningsrum och andra gemensamma utrymmen. Om någon betar sig illa är det naturligtvis oacceptabelt, transperson eller ej.

Statistiken har också diskuterats tidigare. Statistiska centralbyrån säger att det inte i någon större utsträckning kommer att påverka deras arbete om vi gör den här lagändringen, och det stöder jag mig på.
(Applåder)

Anf. 94 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Det har nu varit möjligt att ändra könstillhörighet i Sverige i ett halvt sekel. För tio år sedan, 2014, tillsattes den moderniseringsutredning som har lett fram till vårt förslag till beslut här i dag.

Jag tycker att det är fint att få vara med när riksdagen prövar en lag som kommer att göra vardagen friare och mindre hotfull för ett litet antal människor i vårt land. Det är också en sorglig dag för mig, eftersom en del felaktigheter och missförstånd kring den här reformen har spridit så mycket rädsla. Men jag börjar med glädjen, fru talman.

Under 50 år har alltså transpersoner kunnat ansöka om att id-handlingarna ska stämma överens med den person som de är inuti. Det kallar vi juridisk ändring av kön. I dag tar detta uppemot sex år, och varje gång personen visar sitt legg riskerar hen förvirring, höjda ögonbryn, hån eller hot.

Stora studier, till exempel den i The Lancet Public Health som handlar om mer än 20 000 transpersoner, visar att de som har svårt att få ändra i sina identitetshandlingar mår sämre. De har fler mörka tankar och symtom på depression än den som slipper visa fel legg eller pass på banken, på konserter, på tågresor, när de hämtar ut paket och när de ska bo på hotell eller vandrarhem. Ja, ni förstår att det är klart att det är otroligt

tufft när det sker gång på gång, dag efter dag och år efter år.

Ändring av id-handlingar tar som sagt uppemot sex år. Det beror på att dagens lagstiftning ställer samma krav för ändring av legg, fru talman, som för ändring av kroppen, det vill säga medicinsk ändring av kön.

Syftet med lagändringen, som jag hoppas att vi ska kunna rösta om senare i dag, är att separera vårdens bedömning inför nytt legg från den långa utredningsprocessen inför eventuella förändringar av kroppen.

Det ska bli lättare att få legg och personnummer som stämmer med den man är. Det ska kräva vårdens bedömning, men det ska inte kräva en diagnos. Från 16 års ålder kommer vårdnadshavarna i samråd med tonåringen att kunna ansöka om en sådan bedömning, i enlighet med Barnläkarförningens rekommendation i deras remissvar. Psykolog eller läkare ska sedan avgöra om personen har ”insikt i vad ändringen kommer att innebära”. Psykolog eller läkare ska också uttala sig om framtiden, det vill säga om personen kan förväntas leva i könsidentiteten ”under överskådlig tid”. Vi vill att Socialstyrelsen sedan fattar beslut utifrån dessa bedömningar.

Detta är en försiktig ändring, kan man tycka, men den är betydelsefull. Den sparar årtal av rädsla, hån, hot och hat. Det är inte många människor som berörs, men de förtjänar en omtänksam lagstiftning. Och det ska vi ge dem.

Fru talman! Det finns en annan sak att vara glad över, som inte berörs av den lagstiftning vi debatterar i dag men har en nära anknytning. Det är att den psykiatriska utredningen inför eventuella förändringar av kroppen är kvalitetssäkrad sedan årsskiftet i år. Utredning och diagnostik utgör sedan den 1 januari nationellt högspecialiserad vård i Sverige och får bara bedrivas vid tre universitetssjukhus. Detta är otroligt viktigt för att säkra att rätt personer får rätt vård och att diagnostik och behandling inom ett svårt område verkligen ges med utgångspunkt i all den samlade kunskap som finns.

Jag bedömer att den medicinska och psykiatriska noggrannhet som nu införts är otroligt betydelsefull – och kanske extra betydelsefull för de allt fler tonåringar och unga kvinnor som uppfattar sig lida av könsdysfori. Vi har sett denna ökning i hela västvärlden de senaste två decennierna. Det krävs tung expertis för att avgöra vilka av dessa unga kvinnor som lider av könsdysfori och vilka som behöver annan hjälp. Att deras omhändertagande nu utgör nationellt högspecialiserad vård är viktigt för deras hälsa och för deras framtid.

Sammanfattningsvis finns det två saker som jag är väldigt glad över på det här området. Det ena är detta lagförslag, som gör det något lite enklare för transpersoner att ändra sina pass och legg och få en tryggare och mer rofylld och fri vardag. Det andra är den redan införda noggsammare och mer kunskapsstunga utredningen inför diagnos och eventuell kroppslig behandling.

Men jag sa ju, fru talman, att det också fanns sorgliga saker här i dag. Jag syftar då på att det har florerat

vilsledande uppgifter, missförstånd och rena felaktigheter kring denna lagändring sedan debatten tog fart för ett par månader sedan.

Ett av missförstånden är att detta är ett hastigt påkommet förslag, men faktum är att regeringen Reinfeldt tillsatte denna utredning för tio år sedan. Förslaget har varit på remiss hos över 150 aktörer, varav 96 svarade i februari 2022. Samtliga regeringspartier utlovade denna lagändring före valet. Lagrådet har sagt sitt om det förslag vi debatterar i dag, och lagförslaget var på väg till riksdagens bord i exakt denna form förra våren. Det var samma förarbeten och samma paragrafer från alla oss tre regeringspartier.

Dagens förslag är samma genomarbetade, remitterade, lagrådsgranskade förslag som då. Skillnaden är att KD ändrade sig och ryckte undan lagförslaget från regeringens propplista. I stället enades man med Moderaterna och Liberalerna om att vi skulle bära papperen över Strömmen till riksdagen, och det är också vad vi gjort.

En annan felaktig uppgift som förekommer är att några hundra ändrade personnummer skulle försämra vår könsuppdelade statistik i Sverige, som vi är stolta över och har ovärderlig hjälp av i jämställdhetsfrågor. Erfarenhet från våra grannländer visar att de inte har fått någon påverkan på sin statistik. Lagrådsremissen har till och med ett eget avsnitt om jämställdhet, där det konstateras att Statistiska centralbyrån och Jämställdhetsmyndigheten inte ser några problem.

Så till en allvarlig fråga. Det gäller, fru talman, minskad tillgång till trygga rum för kvinnor, till exempel omklädningsrum. Detta är ett verkligt problem, men inte på grund av lagförslaget. Lagförslaget inför inget nytt, och det finns dessutom inga lagar som automatiskt ger tillträde till ett omklädningsrum eller några andra utrymmen bara för att man ändrar kön.

Däremot är det otryggt att vara kvinna i vårt land i dag, och det måste tas på största allvar. Att vårt samhälle inte garanterar kvinnors trygghet är fullständigt oacceptabelt. Jag och mina kollegor tänker inte släppa den frågan.

Men tillbaka till transpersonernas frihet och lagstiftningsärendet här och nu, fru talman. När vi i Liberalerna började driva denna reform var Sverige det första landet i Norden som skulle kunna genomföra detta. När denna lag snart blir verklighet är vi sist.

Vi kommer i dag att rösta för en möjlighet att ändra i legg och pass, om läkare, psykolog eller Socialstyrelsen bedömer att beslutet är väl grundat och kommer att bestå under överskådlig tid. Vi hoppas att en liten grupp människor snart kommer att kunna leva sina liv lite friare och mindre orosfyllt och kommer att kunna visa upp sitt legg på tåget, banken och hotellet precis lika självklart som miljoner andra människor i Sverige gör i dag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 95 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Det är en viktig fråga som debatteras här i dag, och även jag har därför anmält mig för att kort säga några ord. Det mesta är redan sagt av mina kollegor som ställt sig bakom utskottets förslag och uppdateringen av denna lagstiftning. Det är dags och har egentligen länge varit dags att ta detta steg.

Jag vill säga äntligen – för det är verkligen på tiden att denna lagstiftning, som har över 50 år på nacken, nu uppdateras. Det är en viktig reform för att förbättra livsvillkoren och stärka friheten för transpersoner.

Men detta är också en mycket sorglig debatt, där så mycket desinformation fortfarande får så stort utrymme. De frågor och farhågor som har tagits upp här i dag har tidigare besvarats av remissinstanser, i den allmänna debatten och av mycket tålmodiga ledamöter i denna kammare. Ändå fortsätter ifrågasättandena. De som inte vill ha bättre förutsättningar för transpersoner fortsätter att upprepa frågorna och de felaktiga påståendena.

Många ledamöter har också tagit upp och svarat på frågorna och farhågorna, så jag kommer inte att lyfta dem igen. Men jag vill säga att jag känner mig helt trygg med att de bedömningar som samhällets olika aktörer har att göra kommer att göras bra, precis som i dag.

Jag förstår inte varför det ska vara så svårt och möta så stort motstånd att förenkla och förbättra för en grupp som vi vet känner sig utsatt i samhället, vilket också har tagits upp i dag – något som också ofta leder till stor psykisk ohälsa.

Jag tänkte bara ta upp ett par begrepp som jag har hört i debatten och reagerar starkt på.

Det första är försiktighetsprincip. Detta är något som ofta låter bra och som *är* bra att ta hänsyn till i väldigt många fall, kanske även i denna debatt. Men för vem vill vi ha en försiktighetsprincip? Ja, inte för de människor som i dag känner att de inte kan leva sina liv fullt ut utan hindras i så mycket som för oss andra är helt naturligt – något som ofta leder till ångest och psykisk ohälsa. Varför ska vi vara försiktiga med att ge människor en chans att lättare ändra sitt juridiska kön, när vi nu vet att de stora negativa konsekvenser som det har funnits farhågor för helt enkelt inte setts i andra länder? Varför kommer det att vara annorlunda i Sverige, som dessutom inte kommer att ha en lika långtgående lagstiftning?

Jag hörde också att det talades om människovärde. Det är också ett väldigt viktigt begrepp. Vi pratar ofta om mänskliga rättigheter, men det är klart att människovärde är ett viktigt begrepp. Men vems värde? Det finns ingen vars värde kränks av denna nya lagstiftning. Men de som berörs av uppdateringen får nog bara av denna debatt en känsla av att deras människovärde inte är så stort. Det tycker jag är sorgligt. Ska vi prata om människovärde är det mest naturligt att rösta för det här förslaget.

Den uppdaterade lagstiftningen är mycket välkommen för dem som berörs. Det är ett steg i rätt riktning.

Det ska helt enkelt bli enklare att leva som den en är och känner sig som.

Jag är stolt över förslaget, och jag ser fram emot att rösta för det. Jag ser också fram emot att kämpa för ytterligare förbättringar, mer mänskliga rättigheter och mer människovärde.

(Applåder)

Anf. 96 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Fru talman! Vem är jag som politiker att neka någon annan att själv få säga vem den är? Vem är jag som icke-transperson att tro mig veta att det inte är viktigt eller att det inte skulle vara möjligt att dela på juridiskt och medicinskt kön utan minst sex år av utredning?

Fru talman! Vem är jag, som inte är född i fel kropp, att säga till någon som är det att hen, som kanske har vetat sedan hen var fem år gammal att det som är här uppe inte stämmer överens med det som är här nere, att de fyra sista siffrorna i personnumret eller vad det står i passet inte är en av de viktigaste sakerna på jorden?

Fru talman! Vem är jag, som inte behöver bära på tankar om att det bästa vore om jag inte fanns och att detta liv inte är värt att leva, att säga att åren mellan 16 och 18 år är då du bara förväntas bita ihop och vänta – vänta tills staten säger att du själv får ha en åsikt om vem du är? Vem är jag att förpassa två av de kanske mest avgörande åren i en tonårings liv, som aldrig kommer tillbaka igen, att till de kanske sex år som en utredning för en diagnos i dag kan ta?

Fru talman! Vem är jag att säga att detta inte är en oerhört svår fråga, en komplex fråga där inget är svart eller vitt och där vi som människor har så helt olika både känslor och erfarenheter av en uppväxt fylld av psykisk ohälsa och människors illa bemötande?

Fru talman! Vem är jag att säga att den ökade skaran av unga flickor som upplever en oerhörd vilshenhet i sin sexualitet och identitet, påverkade av alltifrån en otrugg uppväxtmiljö till algoritmernas aldrig sinande ström av skrollande timme ut och timme in, för att sedan bli lämnade i en total vilshenhet – vem är jag att säga att de inte skulle behöva den absolut bästa högspecialiserade vården i vårt land?

Fru talman! Vem är jag att vifta bort människors otrugg och oro över att det i dag saknas alltmer av de trygga rum för kvinnor som förr var en självklarhet men i dag blir alltmer en bristvara och en sällsynthet?

Vem är jag?

Fru talman! Jag är någon som inte kommer att lämna dessa människor i sticket. Jag är någon som inte kommer att låta mig vikas ned av politiskt spel eller av krafter som under 17 års tid konsekvent och systematiskt har motarbetat den lilla grupp vars enda önskan är att själva få bestämma vem de är.

Jag är någon som har vandrat nära dessa människor i samtal och stöd i nästan 20 års tid och hela tiden har sett deras kamp, och därför kommer jag inte att sluta hjälpa dem förrän vi har kommit över målnöret.

Fru talman! Jag är någon som tillhör ett parti där många har gått före mig ända sedan 1972, innan jag

var född, och nu, när dessa kämpar har lämnat över stafettpippen, får jag vara med och tillsammans med många andra föra den in i mål.

Jag är någon vars parti inte kommer att sluta att bry sig om dessa frågor även när dagens debatt är slut och var och en har gått hem till sitt. Jag är någon som inte kommer att sluta kämpa för både transpersoners och kvinnors lika rättigheter och kanske snarare kommer att ännu mer lyfta alla människors rätt till frihet, för denna debatt visar att vi fortfarande har stora saker att ta itu med och göra upp med.

Fru talman! Jag är någon som vill yrka bifall till utskottets förslag i det här betänkandet och vid dagens votering kommer att rösta för en lag där vi äntligen flyttar makten från staten dit den hör hemma, till människors egna händer, att tillsammans med vården få bestämman vem de i sitt hjärta är.

Jag är någon vars partifärg i dag är alla regnbågens färger – färger av respekt och frihet – och det är jag oerhört stolt över.

(Applåder)

Anf. 97 DAN HOVSKÅR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka på ett återförvisande av betänkandet SoU22, som baseras på Moderaternas och Liberalernas utskottsinitiativ, till socialutskottet.

Det lagförslag som vi nu ska ta ställning till har många brister och hotar att förvärra situationen för barn och ungdomar. Lagförslaget innebär i praktiken att man tillåter alla personer att själva bestämma sitt kön. Kristdemokraterna säger bestämt nej till detta. Det är orimligt att ett barn som endast är 16 år ska kunna välja könstillhörighet trots att det inte finns en diagnos om könsdysfori i botten. Professorer och specialistläkare inom psykiatri varnar för att den upplevda könsdysforin förvärras med det lagförslag som en majoritet i socialutskottet nu vill förverkliga.

Min bakgrund är att jag har jobbat inom psykiatri i mer än 25 år. Jag har jobbat med barn och ungdomar mellan 16 och 25 år i mer än tolv år. Jag har träffat många i den grupp som vi talar om i dag – barn och ungdomar som mår psykiskt dåligt av olika orsaker. I min yrkesutövning har jag träffat många som brottas med sin identitet i dessa åldrar. Det kan vi nog alla känna igen oss i också från när vi själva var tonåringar. Det tillhör en normal utveckling.

Att vuxna i dag har så svårt att härbärgera ungdomars känslomässiga problem är en del av problematiken. När vi inte står ut vill vi kunna åtgärda det. Det är därför detta förslag inte är bra. Det är som att vi i stället lämnar över ansvaret till de unga att lösa ett ifrågasättande av sin identitet.

I alla tider har det funnits killflickor och tvärtom. Det är egentligen inte en politisk fråga. Det är en känslomässig fråga, och den ska man få hjälp med på olika håll, kanske främst genom sina föräldrar men när så behövs också av barn- och ungdomspsykiatri.

Fru talman! I det nya förslaget står det att det om man är under 18 år visserligen kommer att krävas

föräldrars medgivande och en sjukvårdskontakt, men man tar bort dagens multifunktionella vårdteam med flera professioner som gör en grundlig utredning, och kravet på en diagnos om könsdysfori tas bort.

Varför vill vi då inte sänka åldersgränsen när det gäller juridiskt kön? Vi befinner oss i ett läge där allt fler barn söker sig till vården på grund av könsdysfori, men vi vet inte varför. Samtidigt varnar professorer och specialistläkare inom psykiatri för att möjligheten att enklare byta juridiskt kön skulle kunna leda till att den upplevda könsdysforin förvärras och att det blir ett första steg mot irreversibla hormonbehandlingar och könskorrigeringar som kanske inte hade behövt göras, då könsdysforin kan läka ut med puberteten, och som många kan komma att ångra i vuxen ålder.

Kunskapsläget för när man bör sätta in denna typ av hormonbehandlingar har dessutom förändrats sedan frågan senast remitterades till expertmyndigheter. Socialstyrelsens kunskapsstöd säger numera att detta endast ska erbjudas personer så unga som 16 år i undantagsfall. Socialstyrelsen menar nu att riskerna väger tyngre än förväntad nytta med hormonbehandlingar för personer så unga som 16 år. Huvudargumentet för att sänka åldersgränsen finns alltså inte kvar. Vi måste då ta ansvar och låta försiktighetsprincipen råda.

Men sedan ska vi vara tydliga med att vi kristdemokrater ser att situationen för personer som får diagnosen könsdysfori och vården måste förbättras. Den psykiska ohälsan bland transpersoner är utbredd, och många får vänta alldeles för länge på att få det stöd de behöver. Svensk transvård lider av allvarliga brister – det ser vi inte minst i dagens vård – rörande tillgänglighet. Och det är brist på kunskap om vårdens resultat. Men om vi på riktigt vill förbättra vården och öka stödet och hjälpen till denna utsatta grupp, varav många är unga, är inte denna lag rätt väg att gå.

Försiktighetsprincipen har inte präglat hur förslaget drivits igenom i riksdagen. Förslaget till ny könstillhörighetslag borde ha remissbehandlats. Majoriteten inom socialutskottet borde ha respekterat minoritetsskyddet och skickat ut förslaget på remiss. Det gjordes inte.

Detta är ett nytt förslag som skiljer sig i förhållande till det som remissinstanserna senast fick tycka till om. Vårdpersonal borde få yttra sig om hur det påverkar deras möjlighet att göra en utredning om de inte får beakta hur länge någon har haft sin upplevelse och om de inte heller får ställa krav på könsdysforidiagnos.

Socialstyrelsen har ändrat kunskapsstödet när det gäller unga med könsdysfori sedan remissinstanserna fick tycka till. Det är svårt att motivera en sänkning av åldersgränsen för byte av juridiskt kön till 16 år, givet det nya kunskapsläget. Vi hade velat lyssna in professionen även i denna fråga.

Det handlar också om risken för missbruk. Det finns farhågor om att brottlingar skulle kunna använda denna möjlighet till enklare byte av identitet genom juridiskt könsbyte. Det hade vi också velat ställa

frågor kring – på Ekobrottsmyndighetens och Svenska Bankföreningens område.

Att det inte blev en remissrunda är ett svek mot medborgarnas rätt till en ordentlig lagstiftning. Lägg därtill att tiden för offentlig granskning endast blev 13 dagar! Det är inte bra.

Socialstyrelsen kom i december 2022 att publicera nya riktlinjer. Där manades till försiktighet med hormonell och kirurgisk behandling vid könsdysfori. Socialstyrelsen slog fast att vårdåtgärder måste ges utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet och utifrån principen att göra gott och inte skada. Det är en tvärbromsning jämfört med myndighetens riktlinjer från 2015.

Karolinska institutet, KI, hänvisar till internationella studier som visar att 80 till 90 procent av barn och ungdomar ångrar sig och att de i stället behöver erbjudas hjälp och psykologiskt stöd. KI hävdar dessutom att det inte finns någon evidens för att byte av juridiskt kön skulle upplevas som något annat än ett första steg mot en övergång till ett annat kön.

Det är en av seklets största skandaler. Det betyget uttalade Mikael Landén, som är professor och överläkare i psykiatri vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Evidens, trygghet och säkerhet är tre ledord som man arbetar efter i vården och även när man stiftar lag. Här är det olika delar som saknas, menar vi.

En majoritet av svenska folket är emot, och ett stort antal professorer och specialistläkare inom psykiatrin varnar för lagförslaget. Det finns många brister, och detta hotar alltså att förvärra situationen för barn och ungdomar.

Varje riksdagsledamot har nu ett ansvar. Jag hoppas att man tar det och att man lyssnar till sitt hjärta och också lyssnar på vad professionen säger. Framför allt är detta viktigt för våra barn och ungdomar i vårt land.

Det är viktigt att vi reviderar och återförvisar förslaget till socialutskottet. Om det inte görs kommer vi att rösta nej. Kristdemokraterna strävar efter att förbättra transvården och erkänner behovet av förbättringar. Men det aktuella lagförslaget är inte rätt väg att gå, tvärtom. Gör om! Gör rätt!
(Applåder)

Anf. 98 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, Dan Hovskär, för anförandet! Kristdemokraterna är inte kända för att stå upp för hbtqi-personers rättigheter. Tidigare har Kristdemokraterna motarbetat förslag när det gäller samkönade äktenskap och samkönade personers möjligheter att adoptera – detta även i en gemensam regering med Centerpartiet. Jag tycker att det visar på en historia av att ert parti inte står upp för hbtqi-personers rättigheter.

Av ledamotens anförande förstår jag att Kristdemokraterna inte kommer att rösta för detta förslag, oavsett argument, för Kristdemokraterna vill inte ge dessa personer denna möjlighet.

I anförandet pratar ledamoten om hormonbehandling från 16 år, men det är ingenting som regleras i den

här lagstiftningen. Det vi säger ska kunna ske från 16 år är byte av juridiskt kön – detta ska då göras tillsammans med vårdnadshavarna. Det handlar inte om att enväldigt själv bestämma vilken behandling det ska vara. Precis som i fråga om all annan vård och behandling tas det gemensamma beslut mellan läkare, psykologer, psykiatriker och patienten.

Frågan är: Finns det något argument när det gäller detta förslag som skulle kunna få Kristdemokraterna att ändra sig och ställa sig på hbtqi-personernas sida och ge dem ökade rättigheter?
(Applåder)

Anf. 99 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Martina Johansson, för frågorna! Vi har alltid ett anslag, att vi står på de svagas sida. Vi vill självklart titta på: Vad är det för frågor som är viktiga?

Här har vi använt perspektivet för barn och ungdomar, de som kanske inte för sin egen talan. Jag har själv jobbat i många år med just den gruppen. De känner att de har svårt med sin identitet och mår psykiskt dåligt. Då ska vi ge det bästa stödet för dem utifrån detta.

Vi tycker att vi ska ge utredningsmöjligheter. Man ska kunna få en könsdysfori utredd av ett team, som då också utreder det lite djupare. De som kommer fram till detta ska självklart få göra det, tycker vi. Vi tycker att dagens lagstiftning är bra.

Vi har barnens och de ungas perspektiv som utgångspunkt. Regeringen utvecklar också transvården vidare, och där har vi nu tagit ett större grepp och gjort den till högspecialiserad vård som kommer att specialiseras ännu mer på tre platser i landet.
(Applåder)

Anf. 100 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Att stå på de svaga personernas sida, att det är viktiga frågor och att det handlar om ett perspektiv för barn och unga – man kan ju vända och vrida på argumenten åt bägge håll, och det är just därför jag tycker att den här förändringen är viktig. Jag ställer mig på de svagas, minoritetens, sida. Jag ställer mig på barns och ungas sida, de som nu, tidigare än med dagens lagstiftning, får föra sin egen talan tillsammans med sina vårdnadshavare.

Den här förändringen i lagstiftningen ger precis det som ledamoten efterfrågar: ett större fokus på vård och behandling och högspecialiserad vård, eftersom vi ger dem möjlighet att kunna fokusera på detta i stället för att ägna sig åt administration. Utifrån hur lagförslaget ser ut vill jag därför påstå att ledamotens argument säger emot sig självt.

Jag tror inte att det spelar någon roll hur länge vi utreder frågan eller hur vi ändrar förslaget. Kristdemokraterna kommer ändå aldrig att ställa sig bakom det. Kristdemokraterna säger att man inte vill sänka åldern till 16 år för detta, men man är överens med övriga partier i Tidöavtalet om att se över om man kan sänka straffrättsåldern. I det fallet är helt plötsligt 16-åringar tillräckligt gamla för att ta de fulla konsekvenserna av

ett beslut, mer eller mindre medvetet. Men det gäller inte i frågan om att bekräfta sin egen könsidentitet. (Applåder)

Anf. 101 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Martina Johansson för frågorna!

Jag vill inte diskutera brottslingar ihop med en fråga av den här digniteten. Jag ser det som två olika delar.

Att vi säger nej till att sänka åldersgränsen nu är för att det finns så många frågetecken. Det finns många signaler från professionen som säger att forskningsläget är oklart. Många, bland annat KI själva, säger att 80–90 procent ångrar sitt könsbyte efter tonåren när de kommer in i mer vuxen ålder.

Vi måste vara rädda om varandra, och därför måste vi ha en försiktighetsprincip. Vi behöver titta mer på alla delar, och sedan ska vi självklart hjälpa dem på vägen framåt. Det är därför vi bygger ut psykiatrvården för att försöka få en helhet kring frågorna.

Anf. 102 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Angående vad KD säger nej till kom ett exempel om åldersgränsen. Jag tycker ändå att det är viktigt, fru talman, att vara tydliga med att vad KD säger nej till är att över huvud taget röra sig framåt.

Jag hade en stor förhoppning att vi tillsammans i regeringsställning skulle kunna ha lagt en proposition om en moderniserad lagstiftning. Jag konstaterar att när Acko Ankarberg Johansson från Kristdemokraterna stod i talarstolen här i riksdagen och hade en interpellationsdebatt i fjol sa hon att det har tagit lång tid att få på plats en ny lagstiftning: ”Den borde ha funnits färdig och lämnats till riksdagen för flera år sedan.”

Jag håller verkligen med. Det har dröjt alldeles för länge, men nu är vi äntligen här.

Jag tänker egentligen inte ha så mycket diskussion i sak med ledamoten Hovskär, för jag tycker att debatten går lite på repeat. Men det är ändå viktigt att klarlägga några saker om processen, för jag tycker ärligt talat, fru talman, att Kristdemokraterna inte är ärliga.

Kristdemokraterna sa nej till att över huvud taget påbörja ett beredningsarbete i utskottet. Efter fem månader säger man sedan att man vill ha en remiss. Varför, ledamoten Hovskär, kom inte detta yrkande direkt, om det nu handlar om att man är så intresserad av att på riktigt ta in nya synpunkter? Det är min första fråga.

Fru talman! Jag tycker vidare att det blir ganska intressant och märkligt att å ena sidan lyfta alla synpunkter som har framförts i remissprocessen tidigare för att å andra sidan i någon mening kritisera oss för att vi har lyssnat på remissinstanserna och ändrat förslaget. Då blir argumentationen att förslaget har förändrats och därför måste ut på ny remiss.

Fru talman! Det normala är att man har en remissomgång, tar in synpunkter, gör om förslaget och sedan lägger fram det och röstar om det. Varför är det inte en rimlig ordning, ledamoten Hovskär?

Anf. 103 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, Johan Hultberg!

Det är det som det handlar om: Man bygger ett lagförslag på olika delar. Vi tog det för en självklarhet att vi skulle ha en remissomgång när flera delar har förändrats och man, som du själv sa i ditt anförande, har jobbat om förslaget i grunden. Att sedan inte lägga ut det på remiss ser jag det som en stor brist.

Sedan man gjorde den förra remissomgången har Socialstyrelsen bland annat ändrat sitt kunskapsstöd när det gäller unga med könsdysfori. För oss är det självklart att när man gör ett lagförslag vill man jobba igenom det och låta experter vara med och tala om det. Detta blev vi faktiskt väldigt förvånade över, och det gäller även många i professionen.

Vi måste också ta upp de delar som vi inte tycker är bra och förenliga med ett lagförslag. Det är självklart därför som vi lyfter upp dessa argument.

Anf. 104 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Min poäng var alltså att Kristdemokraterna motsatte sig att vi över huvud taget skulle påbörja ett arbete med att försöka modernisera den här lagstiftningen. Det är ändå det som är utgångspunkten för Kristdemokraterna. Jag tror att det blir rätt uppenbart för alla som följer debatten att det egentligen inte handlar om någonting annat än att man försöker filibustra från Kristdemokraternas sida.

Detta beklagar jag. Jag tycker att det hade varit mer rakt och ärligt att säga nej till förslaget för att man tycker annorlunda. Det var där vi landade i regeringen: Vi var tre partier som i den här frågan tyvärr inte kunde komma överens. Vi har ett fantastiskt gott samarbete i regeringsställning mellan moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater för att göra Sverige bättre och tryggare, för att återupprätta arbetslinjen, för att få ordning på energikrisen och för att återupprätta kunskapskolan. Men i den här frågan kunde vi inte enas.

Jag tycker att det är beklagligt, och jag tycker att Kristdemokraterna borde ha nöjt sig där och inte agerat så som man har gjort. Vi har som sagt lyssnat på remissinstanserna och tagit deras svar i beaktande. Med Kristdemokraternas och ledamoten Hovskärs resone-mang blir det ju en evighetsmaskin. Vi skulle aldrig kunna komma till beslut, för så fort vi skruvar i förslaget utifrån vad remissinstanserna kan ha för synpunkter skulle vi ha en ny remissrunda och sedan en ännu en.

Det blir också märkligt att man argumenterar utifrån hur kunskapsstödet är för vården och att det är detta som ska styra om vi ska ha en ny remissrunda i riksdagen kopplat till den här lagstiftningen. Vi reglerar ju inte i detalj vilken vård som ska bedrivas. Det här förslaget handlar först och främst inte alls om vården utan om det juridiska könet. Det blir väldigt märkligt argumenterat: Nu har Socialstyrelsen ändrat sitt kunskapsstöd för könsdysforivården, så då måste vi ha en ny remissrunda om lagstiftningen som reglerar det juridiska könet.

Fru talman! Argumentationen håller helt enkelt inte.
(Applåder)

Anf. 105 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack, Johan Hultberg! Argumentationen tycker jag blir lite ihålig från din sida sett. Vi måste ju lyssna när argumentationen förändras från olika experters håll, när bland andra Socialstyrelsen ändrar sina kunskapsstöd och så vidare och när utvecklingen förändras. Man ser det på andra håll också.

Du pratade om att filibustra, men vi vågar ju ta de svåra frågorna, gräva lite djupare och se att många i den ökande grupp unga tjejer vi pratar om har en sam-sjuklighet. De har autism, depression och ångestsjukdomar. Då måste försiktighetsprincipen råda, tycker vi. Det är därför vi säger nej till sänkt åldersgräns.

Vi vänder oss mot idén att juridiskt kön är något som alla ska kunna bestämma själva även om det inte finns en diagnos om könsdysfori i botten. Det är de frågorna vi vill lyfta fram och det vi vill påpeka. Det handlar om forskning och evidens som vi vill ska råda.

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag vill bara påminna om att en ledamot i en debatt bör använda talar-ens för- och efternamn och till exempel inte säga du. Det är lätt att missa, så det var bara en påminnelse.)

Anf. 106 ULRIKA WESTERLUND (MP)
replik:

Fru talman! Uppgiften om att 80 procent ångrar sig har förekommit flera gånger i diskussionen. Jag tänkte att jag skulle läsa upp lite av vad som står på Socialstyrelsens hemsida om just det här. Det finns nämligen inte riktigt något enkelt sätt att mäta ånger. Studierna som inkluderas i påståendet om 80 procent baseras på väldigt blandade metoder. Det är också mycket olika vilka personer som finns med i underlaget.

Socialstyrelsen skriver på sin hemsida: ”Socialstyrelsen bedömer att det inte finns några enhetliga data för hur många som växer ur sin könsinkongruens. I de studier som finns har man undersökt olika saker, en del har undersökt barn som sökt vård men ej fått diagnos, andra som sökt vård och fått en diagnos efter utredning, eller barn som svarat på frågor i populationsenkäter.”

Det är alltså någonting annat. Det är inte bland de 16-åringar vi främst diskuterar här i dag – apropå att detta kopplas till sänkningen av åldersgränsen – som vi ser något slags samstämmighet i några stora studier om att 80 procent på något sätt skulle ångra sig. Den typen av uppgifter kommer från studier som dels är ganska gamla – några är till och med från 80-talet –, dels handlar om en väldigt bred grupp barn och ungdomar. Det är stor skillnad mellan små barn, alltså de som är förpubertala och sju åtta år gamla, och tonåringar, som är de som berörs av lagändringen vi diskuterar här i dag.

Jag undrar hur ledamoten ser på detta och hur ledamoten kopplar det till utredningen som gjordes av SBU

där de tittade på alla studier som finns om ånger eller så kallad detransition. De kom fram till att det med en väldigt bred definition handlar om 0–13 procent. Det inkluderade alla typer av ånger och detransition, även personer som kanske ångrar något visst ingrepp men inte hela processen och så vidare. Jag vill gärna höra en reflektion kring det.

Anf. 107 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Det finns många delar i detta, och man ska alltid vara försiktig med vissa siffror. Man kan se på olika utredningar, men man ska ta dem för vad de är. Karolinska institutet hänvisar ändå till internationella studier som visar att 80–90 procent av barn och ungdomar ångrar sig. Man får dock alltid ta det med en nypa salt. Det handlar om att många andra också understryker detta.

Många läkare specialiserade på barn- och ungdomspsykiatri menar att lagförslaget som ligger på bordet här ökar risken att omyndiga påbörjar sin könsbehandling alldeles för tidigt. Dessa läkare ser att risk föreligger för att många kommer att ångra sig framåt. Det finns även ett antal personer som har gjort dessa ingrepp som nu ångrar sig och varnar för den här lagen. Det finns alltså ganska många fler som man också ska lyssna på i denna fråga.

Anf. 108 ULRIKA WESTERLUND (MP)
replik:

Fru talman! Jag tycker absolut att man ska lyssna på olika erfarenheter, och jag är naturligtvis emot att människor blir felbehandlade. Det är ju viktigt när det gäller all typ av vård att vården ges baserat på evidens och kunskap för att säkerställa att den håller hög kvalitet och att alla får den vård de behöver, varken mer eller mindre.

Det kom upp i det tidigare replikskiftet att Socialstyrelsen har ändrat sina riktlinjer efter det att ny kunskap kommit in. Man har blivit lite mer återhållsam. Det är jättebra, och det har vården gjort själva baserat på forskning precis på det sätt som det är tänkt att fungera.

Påståendena om att en ändring av juridiskt kön på något sätt skulle vara en skadlig social transition som skulle leda in i behandling finns det inget stöd för. Senast i helgen, tror jag att det var, gjorde *Godmorgon världen* ett litet gräv. De hade pratat med Helsedirektoratet, alltså Norges motsvarighet till Socialstyrelsen. Där var det en person som sa att om man gör det enklare att ändra juridiskt kön innebär det att färre får behov av behandling och att om man kan identifiera sig med det kön man upplever att man har betyder det väldigt mycket och har väldigt många praktiska konsekvenser. Att man får detta på plats kan för många dämpa den könsdysfori man känner, säger den här personen.

Akademiska sjukhuset svarade i sitt remissyttrande att de tycker att det är bra om man får möjlighet att ändra juridiskt kön och att social transition är någonting som de uppmuntrar innan man ger sig in på

behandlingar som i vissa fall kan vara irreversibla, eftersom man då kan ångra sig.

Det är alltså viktigt att ta till sig alla dessa uppgifter och lyssna på en bredd av åsikter och kunskaper, gärna från myndigheter både i Sverige och i våra grannländer där det finns erfarenheter och kunskaper och där man har försökt samla ihop kompetensen, inte bara vad enskilda representanter för olika yrken säger i debatten. Det vill jag också gärna höra en reflektion kring. (Applåder)

I detta anförande instämde Annika Hirvonen (MP).

Anf. 109 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Vi kristdemokrater vågar ju lyssna på en stor bredd av delar. Det är därför vi har kommit fram till att det finns en hel del farhågor med lagförslaget. Vi har hört att många höjt sina röster kring att det finns tveksamheter. Därför säger vi att när man nu inte har gått ut och gjort en remissrunda där man lyssnat på professionen och de har fått säga sitt är det varnings-signaler som lyser. Vi hade gärna velat ta en runda till för att få detta mer belyst. Vi vill ju att forskning och evidens ska råda när vi fattar beslut om förslag som påverkar våra barn och unga. Det är därför vi säger nej bland annat till att sänka åldersgränsen till 16 år.

Anf. 110 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag SoU22. Mycket har sagts i debatten om utskottsinitiativet *Förbättrade möjligheter att ändra kön*. Denna fråga sträcker sig över så många områden att det fortfarande finns en del att säga. Enligt oss sverigedemokrater finns det också mycket kvar att ta ställning till och utreda innan lag ska stiftas.

Jag sa även i en tidigare replik att det inte bara är en utan flera lagar det handlar om. Två av dem är lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om fastställande av kön i vissa fall.

Det som har diskuterats mest här i dag är den juridiska könsdefinitionen, men jag tänkte säga några ord om de kirurgiska ingreppen i könsorganen. Tillämpningsområdet är att denna lag gäller för sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som utförs inom hälso- och sjukvården för att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten.

Förslaget säger att kirurgiskt ingrepp får göras på den som har fyllt 18 år om personen är folkbokförd i Sverige, sedan en lång tid upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet under överskådlig tid. Det finns ett tillägg att på en person som är under 23 år får dock könskörtlarna avlägsnas endast om det finns synnerliga skäl.

Vi har en steriliseringslag i Sverige, och enligt den ska man ansöka hos Socialstyrelsen för att få göra en sterilisering.

Enligt förslaget ska det inte längre krävas tillstånd för kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan och könskörtlar.

Först ändras alltså juridiskt kön, med förenklat underlag, och sedan tillåts könskirurgi utan någon ansökan eller tillstånd från Rättsliga rådet. Denna underlivskirurgi ska i stället föregås av de bedömningar som görs av hälso- och sjukvården utan att något formellt beslut fattas av Socialstyrelsen.

Den tidigare tillståndsprövningen har säkerställt en enhetlig tillämpning av lagstiftningen och medfört en kvalitetskontroll av de utredningar som läggs till grund för bedömningen av om underlivskirurgi ska genomföras. Det är alltså säkerhetsaspekten som lyfts fram. Ett beslut om underlivskirurgi är ju av stor betydelse för den enskilde, och det är irreversibelt.

Enligt nuvarande könstillhörighetslag är en av förutsättningarna för att få genomgå underlivskirurgi att personen sedan en lång tid ”upplever att han eller hon tillhör det andra könet”. Underlivskirurgi enligt könstillhörighetslagen är således endast möjlig för personer vars könsidentitet är antingen man eller kvinna.

Den nya lagen föreslås däremot vara tillämplig när en person sedan en lång tid upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten. Lagens tillämpningsområde är således inte begränsat till dem vars könsidentitet är antingen man eller kvinna, utan de ingrepp som regleras i den nya lagen ska syfta till att göra så att kroppen stämmer överens med könsidentiteten. God vård av vuxna med könsdysfori, det vill säga könsbekräftande vård inklusive underlivskirurgi, ska ges till alla med könsdysfori även om könsidentiteten är varken kvinna eller man.

Tanken att kirurgi ska genomföras på en frisk kropp för att skapa en icke-binär kropp är främmande. Man frågar sig vilken vetenskap och beprövad erfarenhet detta lutar sig mot. Men den frågan avhänds till hälso- och sjukvården utan några formella beslut av Socialstyrelsen, som säger att vård ska göra gott och inte skada.

Jag yrkar bifall till reservationen. (Applåder)

I detta anförande instämde Leonid Yurkovskiy (SD).

Anf. 111 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Förbättrade möjligheter att ändra kön, självbestämmande så långt det är möjligt och, som tidigare talare var inne på, könskirurgi för icke-binära – det är många ämnen som det här lagförslaget berör som man måste låta sjunka in ordentligt.

Jag har som jag var inne på tidigare faktiskt stor respekt för våra Tidökollegor i socialutskottet, oavsett ställning i den här frågan, och även för oppositionspartierna. De har visat ett genuint intresse och gedigen kunskap i flera ämnen. Det gör det svårt för mig att förstå att man är redo att gå vidare när det är så många frågor som fortfarande hänger i luften.

Debatten har pågått länge, som ni märkt. Mycket av det som behöver sägas har redan sagts, så jag vill bara säga följande.

När det gäller sänkt åldersgräns är det inte särskilt långsökt att tänka sig att det när 16-åringar tillåts byta kön i pass och handlingar blir svårare att neka behandling när de söker vidare vid 18 års ålder – vilket, ska tilläggas, också är väldigt ungt i sammanhanget. Samhället har då redan som man säger ”bekräftat” personens uppfattning om sitt rätta kön. Och även om läkare senare hittar andra troliga förklaringar till könsdysforin kan det bli svårare att säga nej till ingrepp.

Kombineras detta med avsaknaden av diagnoskrav för juridiskt könsbyte blir det ännu enklare för unga med psykisk ohälsa att trilla in på det här spåret. Det medför också en risk att de ungdomar som hade behövt få någon sorts diagnos just där och då inte får det – att de inte får den vård som de egentligen hade behövt.

Vi har också detta att det inte ska finnas något krav på Socialstyrelsens godkännande för kirurgi. Om man ska skära i minderåriga, bränna bort bröstvävnad på flickor eller de facto stympta friska könsorgan ska det väl rimligtvis vara fler instanser som behöver granska och ge sitt godkännande, inte färre?

Sedan en sak till. Det som borde ta mer plats för hela det här politikområdet – kanske inte just i den här debatten men för politikområdet – är inte frågan om hur vi ska göra det enklare att ändra personnummer eller operera bort vävnad på unga människor. Frågan borde vara varför vi ser en sådan drastisk ökning av personer med könsdysfori.

Enligt Socialstyrelsens statistikdatabas har vi haft en ökning med cirka 2 300 procent över tio år, fram till 2019. Det är säkert ännu högre nu. En stor del av oron för min del över det vi har pratat om handlar såklart inte om dem som det här en framgångssaga för, utan oron handlar om dem som ångrar sig.

Jag är tyvärr ganska övertygad om att om några årtionden, om inte tidigare, kommer vi att titta tillbaka på delar av den västerländska transvården och gripas av fasa över vad som tillåts ske. Vi ska se alla som ångrade sig i ögonen. De kommer att fråga er hur man kunde låta det ske att så gott som hela etablissemanget hejade på medan en på många sätt experimentell vård och politik utfördes på dem.

Nu röstar vi om en liten men viktig del av den här politiken. Även om lagen i sig inte berör just det här är det en viktig del av politiken, och i dag har vi möjlighet att välja om vi vill ha detta på vårt samvete eller inte. (Applåder)

Anf. 112 ERIC WESTROTH (SD):

Fru talman! Med respekt för kammaren och med tanke på hur lång debatten blivit väljer jag att avstå mitt anförande så att vi förhoppningsvis ska hinna votera under dagen som är.

Anf. 113 ALEXANDER
CHRISTIANSOON (SD):

Fru talman! En lång debatt börjar kanske gå mot sitt slut. Jag skulle ändå vilja lyfta in några aspekter som jag tycker är relevanta i sammanhanget.

Det är mycket statistik och många åsikter och känslor som florerar i den här debatten. Jag tycker att det är en sorg, faktiskt, att vi har hamnat där vi har hamnat. Jag skulle vilja lägga ut texten lite grann om hur jag ser på den utveckling som vi har, för jag menar att det inte alltid handlar om sakfrågorna utan att det kanske snarare är ideologi och sättet vi ser på vår samtid och vårt samhälle som lägger grunden för mycket av de åsikter vi har.

Statistiken från Karolinska institutet togs upp i tidigare replikskiften. Man pratar om att det är 80 eller 90 procent av de unga som upplever könsdysfori i tidig ålder som sedan växer ifrån den uppfattningen av sig själva. Någon sa att den statistiken inte stämmer. Men Karolinska institutet har gjort den här utredningen baserat på vetenskapliga artiklar och internationella studier.

Det finns i alla fall en stor grupp unga människor som växer ifrån sin uppfattning om sig själv. Det handlar inte bara om könsdysfori utan även om andra uppfattningar man har om sig själv. Jag har själv fyra söner, och jag vet vilka diskussioner man kan föra hemma om alla möjliga saker. Man ändrar uppfattning. Man följer olika influencers och tar del av olika uppfattningar online på nätet. Vi ser en tydlig uppgång av den här dysforin, inte minst sedan 2010. Sedan 2000 har den ökat med 2 300 procent.

Den ideologiska utveckling som vi ser i västvärlden i den här debatten är inte isolerad till Sverige. Vi ser den överallt: i USA, i Kanada, i Storbritannien och runt om i Europa. Den bygger på en postmodern idé om relativism: Det finns inte någon objektiv sanning, utan det du känner är rätt för dig. Jag vänder mig mot det. Jag menar att liberalismen ofta har en tendens att springa in i ett mörkt rum med huvudet före och hoppas att ingenting står i vägen. Som konservativ menar jag att det är mer vist att sakta gå in i rummet, känna sig för och leta efter en lampknapp som låter en ta realistiska och rationella beslut.

Det här förslaget har inte stöd hos befolkningen. Det är helt uppenbart. Demoskops senaste undersökning visade att 20 procent är för förslaget i dess nuvarande form. Då får man ta hänsyn till att debatten många gånger också skapar en viss desinformation eller missinformation. Men jag tror att svenska folket överlag ser detta som orimligt på många sätt. Det finns en stark lobbyism bakom de här förslagen, och det ser vi även i Europa. Jag sitter i Europarådet själv och springer på exakt samma tendenser där. Det är beklagligt. Man gömmer sig bakom värdeord som mänskliga rättigheter, social rättvisa och så vidare för att driva en ideologisk agenda. Jag tycker att det är mycket problematiskt.

Jag är kulturpolitisk talesperson och har blivit ombedd att ta upp idrottsfrågorna. Man säger i den här debatten att det här är upp till idrotten själv och att det inte är någonting som politiken ska lägga sig i. Man säger också att det inte kommer att bli någon anstormning av unga som vill ändra juridiskt kön. Men så säger man i samma mening att förslaget öppnar för fler att

just ändra juridiskt kön. Det finns alltså en viss paradox i resonemanget.

Jag menar att den utveckling som vi ser behöver tas på allvar. Vi har kvinnliga idrottare som måste tävla mot biologiska män i alla möjliga sporter: kampsporter, simning, tyngdlyftning, löpning – jag skulle kunna rabbla upp en hel radda med exempel. Det kanske mest beklagliga nämnde jag i ett replikskifte. Ett basketlag med unga tjejer valde att lämna walkover i kvartsfinalen för att de menade att det var helt orimliga villkor när de skulle möta biologiska killar. Jag tycker att det är fruktansvärt tragiskt.

Jag menar att det inte handlar om transfrågan över huvud taget utan om de här 80–90 procenten – eller om det nu är 60, 70 eller 50; det spelar ingen roll. Det handlar om en rad ungdomar som upplever sig vara i fel kropp men som sedan växer bort från den uppfattningen. Om det här lagförslaget går igenom och man underlättar för dessa unga människor att byta juridiskt kön kommer det också att underlätta för medicinska ingrepp, och det är läkare och barnpsykologer som menar att det är så.

Jag tycker att det är beklagligt att vuxenvärlden puttar på för den utvecklingen med den kraft man gör i den här kammaren. För mig som människa och som sverigedemokrat menar jag att det är helt orimligt. Jag kommer absolut att yrka på att vi återför detta till socialutskottet, för jag tycker att det behöver ses över en gång till.

Det är också beklagligt med den splittring som sker inom Moderaterna. Jag tycker att det är synd att den liberala falangen får så mycket utrymme i den här frågan, när det också finns så många inom det partiet som står upp för konservativa åsikter och värden. (Applåder)

I detta anförande instämde Mona Olin, Michael Rubbestad, Eric Westroth och Leonid Yurkovskiy (alla SD).

Anf. 114 ULRIKA WESTERLUND (MP)
replik:

Fru talman! Flera av de senaste talarna har lyft fram detta med underlivskirurgi. Jag vill fästa uppmärksamheten på en viss sida i betänkandet som förklarar lite vad det egentligen handlar om. På sida 153 står det att det med den föreslagna lagändringen blir möjligt att genomgå underlivskirurgi även för icke-binära personer. Det är inte det ordvalet som används, men det är den gruppen som åsyftas. Det ”finns emellertid inte tillräcklig evidens för underlivskirurgi som inte syftar till att göra könsorganet mer likt det andra könets”.

Det finns alltså inte evidens för att genomföra operationer som syftar till att skapa något slags mellanting eller ingenting, utan det handlar om att ge en grupp personer som med den nuvarande skrivningen inte kan genomgå underlivskirurgi tillgång till sådan. Det är inte så att vården i Sverige kommer att börja operera lite hur som helst för att någon vill det, utan det styrs som vanligt av Socialstyrelsens kunskapsstöd, som jag

är glad att det är så många här som pekar på vikten av. Evidensen kommer därifrån den ska komma. Ansvariga myndigheter tar fram kunskapsunderlag, och vården ska följa dem.

Det finns ingen som riktigt vet hur många personer som inte identifierar sig som män eller kvinnor och som kommer att vilja genomgå underlivskirurgi. Men det finns nu alltså en möjlighet, dock bara till ett av två alternativ, så att säga. Det är inte något fritt val, så att man får operera sig lite hur som helst – även om det finns sådana riktlinjer i länder med helt andra vårdssystem än det vi har här i Sverige.

Jag får återkomma lite mer till det här med idrotten, men jag tycker att det är intressant att betänka att Riksidrottsförbundet tyckte att det mer långtgående förslaget från 2001 var bra. Riksidrottsförbundet har väldigt mycket erfarenhet av att arrangera idrott för barn och ungdomar, även breddidrott. Vi kan återkomma till det, men först undrar jag vad Alexander Christiansson anser om det här med kirurgi och Socialstyrelsens roll i det hela. (Applåder)

I detta anförande instämde Annika Hirvonen (MP).

Anf. 115 ALEXANDER
CHRISTIANSSEN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Jag är inte läkare eller barnpsykolog, utan jag utgår från de åsikter som med kraft har riktats mot det här förslaget från de personer som finns inom de professionerna. Jag är helt med på ledamotens resonemang; som förslaget är utformat kommer det inte per automatik att leda till den typen av underlivskirurgi. Det man menar bland dessa röster är att det finns ett tydligt stigma i de här frågorna, något som ibland kanske kallas för deplattformering och så vidare. Det finns också en stark lobbyism bakom det här.

Om det är så att ett juridiskt könsbyte har godkänts i det första skedet blir det svårt för personer som jobbar inom vården att sedermera neka en sådan här åtgärd, även om man upplever att det inte är rätt väg att gå för en ung person som inte vuxit färdigt i sitt konsekvens-tänk. Enligt all vetenskap landar man inte i sitt konsekvens-tänk förrän man är 25. Det som jag upplever som bekymmersamt är att vetenskapen på det här området inte alltid anses så relevant; det är de ideologiska utgångspunkterna som man hör lyftas fram, och det tycker jag är problematiskt. (Applåder)

Anf. 116 ULRIKA WESTERLUND (MP)
replik:

Fru talman! Om man som läkare inte kan säga nej till en person som vill ha viss vård som läkaren bedömer inte är gynnsam för den individen tycker jag inte att man ska vara läkare. Jag tycker att man ska följa kunskapsstöden och följa de riktlinjer som finns för att ge viss vård. Socialstyrelsen betonar, som jag nämnt tidigare i diskussionen, att det oavsett personers

juridiska kön alltid görs en diagnostisk utredning innan behandling påbörjas. Så kommer det att fortsätta vara.

Vi har hört kommentarer här om att föräldrar inte kommer att kunna stå emot sina 16-åringars krav och nu då tydligen också att läkare inte kommer att kunna stå emot vad olika individer önskar ha för behandlingar.

I Sverige har vi ett system där läkarna är ansvariga för den vård som ges. Vi har inte ett system med *informed consent*, som vissa andra länder har. Ansvaret faller alltså tungt på den läkare som menar att en viss vård inte borde ha getts men ändå har gett den. Då tycker inte jag att man ska jobba som läkare. Det är väldigt allvarligt. Vården som ges måste vara baserad på evidens och den senaste kunskapen.

Tillbaka till det här med idrotten, som jag tycker är intressant. Nu är det flera av oss som har lyft att idrottsrörelsen själv bestämmer över hur man gör indelningar i kategorier. Riksidrottsförbundet är väldigt radikala i allmänna riktlinjer och menar att all barn- och ungdomsidrott egentligen inte ska göras indelat i kön. De tycker att det ska vara ambitionsnivå, kunskap och hur duktig man är på sin sport som ska styra indelningen.

Det kan man också verkligen diskutera, men jag tänker ändå att makten ligger hos idrottsrörelsen att bedöma att till exempel höga testosteronnivåer i en viss sport innebär en orättvis fördel och att man därför kör en reglering baserad på det. Vill man göra en sådan bedömning ska man kunna göra det och inte för att vi här har bestämt att den ska eller inte ska styras av juridiskt kön.

(Applåder)

Anf. 117 ALEXANDER
CHRISTIANSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag ska svara generellt, för jag tror att mitt svar lappar över samtliga av de här frågorna. Det gäller just det jag lyfte i mitt anförande, nämligen att jag tror att vi har ganska olika världsbild, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. Det har väl framgått i många diskussioner i den här kammaren under de år som vi har funnits med i riksdagen, och så kommer det även att vara den här gången.

När det gäller förnekelsen av ”deplattformering” – att bli anklagad för diskriminering – kommer det, oavsett om du är läkare eller om du är en liten fotbollsklubb i en kommun, att bli en mycket hård press. Det är det redan, för det finns en stark lobbyism i de här frågorna som jobbar väldigt aktivt. Ledamoten Ulrika Westerlund har ju själv suttit som vice ordförande i en av de kanske mer aktivistiska lobbyorganisationerna när det kommer till de här frågorna. Det är just därför jag menar att vi kommer att ha olika syn på det här.

Men de signaler man får i alla de mejl vi riksdagsledamöter får dagligen i den här frågan – men även i många andra frågor, såsom genusfrågor eller migrationsfrågor eller vad det än handlar om – är att det finns en stigmatisering som gör att man känner en hård press på sig att stå upp för ideologisk politisk styrning inom

de här fälten på ett sätt som jag tycker är mycket allvarligt.

Det hoppas jag att vi i vår regering ska kunna komma till rätta med. Det är någonting jag kommer att arbeta hårt för som enskild ledamot, och det är också en av de stora anledningarna till att jag engagerade mig politiskt. Jag menar på att den vänsterliberala ideologin som påverkar många av de beslut som tas i det här landet är problematisk. Därför kommer vi att ha helt olika syn på det.

(Applåder)

Anf. 118 MICHAEL RUBBESTAD (SD):

Fru talman! Under föregående mandatperiod hade jag förmånen att sitta som ledamot i utbildningsutskottet där jag primärt arbetade med förskola och annan pedagogisk omsorg. Under den tiden hade jag möjlighet att träffa en person som vi kan kalla Kalle, men som egentligen heter någonting annat.

Han berättade för mig om när han kom till förskolan en morgon som liten och redan på förhand hade bestämt sig för att han denna dag skulle vara Superman – eller Stålmannen, för oss som har några fler år på nacken. ”Men Kalle, skulle du inte vilja prova att vara en prinsessa i dag i stället?” ”Nej, jag vill ju vara Superman.” ”Men du, vi gör så här: Testa att vara prinsessa, och om det verkligen inte känns kul kan du byta om till Superman.” ”Okej.” Sagt och gjort – Kalle sätter på sig en rosa klänning i det här fallet; han har en strut på huvudet, och i handen har han en pinne med en stjärna. Efter några minuter byter han ändå om till Superman.

Någon dag senare kommer Kalle till förskolan och säger: ”I dag ska jag vara Batman!” ”Men Kalle, vad skulle du säga om att vara en ponny i stället?” Det blir samma sak igen: Kalle är en ponny en stund, och när personalen verkar nöjd får han byta om till Batman.

En dag när kommer Kalle till förskolan är både Superman- och Batmandräkten redan upptagna. Kalle får en idé. Han skulle kunna vara en westernhjärte. Han drar på sig hästdräkten och ger sig ut för att jaga banditer i korridorerna när förskolepersonalen fångar honom. ”Men Kalle, gud, vad kul! Du vill vara en ponny; du vågar testa något nytt – vad stolt jag blir över dig!”

Nu är det så att Kalle kommer från ett hem med total brist på kärlek och omtanke. Det förekommer våld, alkohol och droger. Kalle är i extremt behov av kärlek och omtanke. Frågan är då om han på förskolan kommer att fortsätta göra det han egentligen vill och det som faller honom naturligt när det alltid leder till att han blir ifrågasatt. Eller kommer han kanske att göra det som kanske inte faller honom naturligt men som leder till att han får beröm, blir sedd och får kärlek?

Kalle fortsätter på den här banan. Han växer upp och gör medvetna val som gör att han sticker ut och avviker från samhällsnormerna. Ju mer han sticker ut, desto mer beröm får han från sina vänner för sitt mod. Men Kalle mår inte bra. Det är någonting som känns fel.

Kalle blir lite äldre, och till slut behöver han psykologisk hjälp. Ganska snabbt kan det konstateras att de enda gånger han verkligen känt sig sedd och upplevt kärlek är när han avvikit från samhällets könsnormer och varit väldigt feminin. Kan det kanske vara så att han är född i fel kön och att han därför mår som bäst när han gör det som är feminint kodat?

Kalle försöker vara mer och mer feminin, och visst är det så att vänner, antalet likes på sociala medier och bekräftelsen blir starkare ju tydligare han är i sin identitet. Men han mår fortfarande inte bra. Kanske behöver han faktiskt fullt ut ta steget att bli kvinna för att äntligen må bra och trivas med sig själv?

Kontakten med vården fortsätter, och det råder ingen tvekan om att det rör sig om könsdysfori. Nyckelordet är bekräftelse. Men Kalle mår ändå sämre. Man försöker skynda på allt man kan, men för att påbörja den sista resan behövs dock en diagnos.

Då plötsligt händer någonting oväntat. Läkaren vill inte alls sätta den diagnosen på Kalle, trots att alla psykologer, lärare och alla andra vuxna han träffat har bekräftat det här. Ganska fort kan läkaren konstatera att det inte alls rör sig om könsdysfori. Anledningen till att Kalle lider av psykisk ohälsa är hans traumatiska uppväxt med våld, droger och brist på kärlek. Dessutom kan läkaren konstatera att Kalle lider av adhd, och det bidrar kraftigt till att han vantrivs i sin egen kropp.

I dag mår Kalle betydligt bättre och trivs med sig själv. Han får medicin mot sin adhd och samtal för att hantera sin traumatiska uppväxt. Bekräftelsen och hyllningarna på sociala medier har däremot helt försvunnit, eftersom ingen vill förknippas med en ”ångrare”.

Då är frågan: Vad hade hänt om den lag vi nu debatterar redan hade funnits på plats? Vad hade hänt om läkaren som ställde diagnos inte hade behövts utan Kalle själv utifrån självidentifikation hade fått avgöra sin könstillhörighet?

Konsekvenserna av att ta bort kravet på diagnos och även sänka åldersgränsen till 16 år ställer en väldigt tydlig fråga. Kalle är svaret på den frågan. Jag vill därför yrka bifall till Sverigedemokraternas och Kristdemokraternas gemensamma reservation.

Fru talman! I dag arbetar jag inte längre med förskola och pedagogisk omsorg utan fokuserar på jämställdhet och diskriminering. Utifrån perspektivet jämställdhet ser jag med mycket stor oro på vad det här förslaget innebär.

Jag vill dock vara väldigt tydlig med att vi har stor förståelse för att mer behöver göras för att förbättra situationen för transpersoner i Sverige. Men faktum är att ingen analys har gjorts av hur den nya lagen kommer att påverka flickors och kvinnors rättigheter och i förlängningen hela jämställdhetsarbetet. Det finns en tydlig oro i Sverige kring vilka konsekvenser en ny syn på vad kön är kan få för jämställdheten.

Jag menar att förespråkarna för förslaget behöver lägga prestige åt sidan och återförvisa förslaget till socialutskottet så att en normal remissomgång kan

hållas och synpunkter från alla samhällssektorer hämtas in.

Transpersoner är en skyddsvärd grupp i vårt samhälle, men det finns även andra skyddsvärda grupper att ta hänsyn till, såsom kvinnor och barn. Vi är skyldiga dessa grupper en noggrann utredning innan vi fattar beslut.

Jag vill därför också, precis som min kollega Carita Boulwén, yrka bifall till att ärendet i första hand återförvisas till utskottet för vidare beredning – utöver mitt yrkande på bifall till den gemensamma reservationen.

Fru talman! Jag menar att detta lagförslag sätter hela Sveriges jämställdhetsarbete på spel. Experterna varna, och hela kvinnorörelsen varnar. Det leder till ytterligare frågor. Det blir fler frågor än det finns svar.

Hur kommer detta att påverka hur vi definierar kön i framtiden? Hur påverkas könsstatistiken? Hur påverkas arbetet med mäns våld mot kvinnor? Hur påverkas föräldraledigheten eller kvinnligt företagande? Ska vi kalla biologiska män till bröstcancerscreening? Ska vi erbjuda biologiska kvinnor kontroll av prostatan? Hur påverkas kvinnors skyddade offentliga rum? Möjliggör personnummerbyten pedofiler på förskolan?

Om vi avslår förslaget är vi inte sist i Norden med att fatta fel beslut utan först med att fatta rätt.

(Applåder)

Anf. 119 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Mellan den 1 oktober 2022 och den 30 september 2023 mördades 320 transpersoner i världen. Mörkertalet är sannolikt större. Majoriteten av de mördade transpersonerna var mellan 19 och 25 år.

Hot, trakasserier, ofredanden och våld upplevs av många transpersoner även i Sverige som något som är en del av vardagen, något som är normalt. Det är något man tar med i riskbedömningen när man planerar sin vardag och gör sina dagliga livsval såsom att välja att boka en utlandsresa, legitimera sig på Systembolaget eller gå ut på krogen som ung.

Det är en liten grupp människor som far illa av dagens omoderna könstillhörighetslag. Jag menar att den debatt som har förts i politiken de senaste veckorna är ett lågvattenmärke. Transfobiska föreställningar har haglat, och fake news har fått ett helt nytt ansikte.

I dag har vi chansen att modernisera lagstiftningen och minska antalet gånger som transpersoner nervöst behöver darra med legitimationen i handen därför att de inte vet om de ska legitimera sig för en person som kommer att utsätta dem för hatbrott till följd av att varenda legitimering också är att komma ut som just transperson.

Att könstillhörighetslagen kanske redan i dag äntligen moderniseras är viktigt, kanske livsviktigt, för en liten grupp människor. Det är ett steg mot mer frihet och förverkligande av mänskliga rättigheter för några av samhällets mest utsatta – en grupp människor som återfinns bland dem som har högst självmordsstatistik och störst psykisk ohälsa i vårt land.

Fru talman! Det påstås så mycket trams i denna debatt, såsom att detta skulle handla om att vi nu ska kalla

män till prostatacancer oavsett om de är födda med en prostata eller inte eller kalla transkvinnor till bröstcancer screening även om de inte löper någon som helst risk att få bröstcancer. Självfallet vore det bäst om vården slutade med detta och om it-systemen moderniserades lite grann och uppdaterades enligt det system som vi faktiskt har haft för byte av juridiskt kön i 50 år och som nu blir lite mer modernt.
(Applåder)

Anf. 120 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Jag har under det senaste året rest runt till Sveriges samtliga distrikt. Inför varje besök har jag bett de lokala kristdemokraterna att ordna ett möte med barn- och ungdomspsykiatrien på orten. Alla de samtal som jag haft har gjort det kristallklart, men framför allt har de gjort mig mer beslutsam: Vi måste prioritera upp barns och ungdomars mående, och försiktighetsprincipen ska vägleda oss. Det är mot denna bakgrund som jag tycker att vi kristdemokrater har landat helt rätt i vårt ställningstagande: Gör om, gör rätt!

Fru talman! När Karolinska institutet i sitt remissvar från 2022 understryker att flera internationella studier visar att 80–90 procent av de barn och ungdomar som upplever könsdysfori inte längre vill byta kön i vuxen ålder ringer klockorna i alla fall hos mig.

Man kan para detta med att allt fler specialläkare inom psykiatrien varnar för det som vi såg i exempelvis SVT-dokumentären *Transkriget – tänk om ni har fel*. De menar att en ändring av ett juridiskt kön förstärker könsdysforin och innebär att det blir ett första steg mot hormonbehandling och så vidare. Då menar jag att vi som riksdag måste tänka till.

Min slutsats är att barn som har könsdysfori ska erbjudas hjälp. De ska erbjudas stöttning och psykologisk stöd, för om vi bryr oss om dessa barn är det där vi ska lägga vår kraft och exempelvis korta köerna till barn- och ungdomspsykiatrien, bup, vilket regeringen gör. Svaret är inte att förenkla juridiskt könsbyte.

Fru talman! I går fick vi riksdagsledamöter ett mejl från gruppen Nordiskt nätverk av professionella för en evidensbaserad vård av unga med könsdysfori. Bland dem som undertecknat mejlet till oss återfanns Christopher Gillberg, professor i barn- och ungdomspsykiatri, och Sven Román, specialläkare inom barn- och ungdomspsykiatri.

Jag nämner dessa två därför att jag har fått förmodligen att sitta ned och prata med dem, lyssna, problematisera och ställa kritiska frågor. Jag menar att dessa två personers gedigna kunskap och erfarenhet väger många gånger tyngre, i alla fall för mig, än de politiska inlägg som tillskyndare av lagändringen har levererat.

De avslutar sitt mejl med följande ord: Grunduppdraget för oss i vården är att erbjuda en så trygg och säker vård som möjligt. Förslaget riskerar att stjälpa och inte hjälpa barn och unga men även unga vuxna. Det bör inte hastas fram utan gå tillbaka till Regeringskansliet och remitteras i vanlig ordning.

Fru talman! Förslaget har inte stöd bland svenska folket. Utifrån alla samtal jag har haft går jag nog så

långt som att säga att jag betvivlar att det ens finns stöd här i riksdagen, om de ledamöter som sitter här röstar utifrån sin egen åsikt.

Jag avslutar med en vädjan till dem som sitter här inne men framför allt till alla riksdagsledamöter som jag vet sitter på sina kontor och följer debatten via tv-rutan: Rösta i enlighet med din övertygelse! Ännu finns chansen att göra om och göra rätt.
(Applåder)

Anf. 121 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Under debatten har jag suttit och gjort om mitt tal några gånger. Det hänger framför allt ihop med att det gör mig rätt så ledsen när man lägger ord i varandras mun. Jag noterar i en del tidningsartiklar och annat att det verkar finnas en irritation över kristdemokratin och Kristdemokraterna. Jag har all respekt för det, men jag och många med mig kan känna irritation.

Exempelvis ändrade vi uppfattning om abortpolitiken 1988, och vi står bakom den svenska abortlagstiftningen. Ändå påstår framför allt folk på vänstersidan att vi inte har ändrat oss. Ännu mer spännande är det att partier som vi tidigare har suttit i regering tillsammans med och partier som vi just nu sitter i regering med emellanåt försöker antyda att vi inte ändrade uppfattning 1988. Samma sak har skett här i rummet i dag när man generellt försöker hävda att Kristdemokraterna alltid är emot i hbtq-frågor.

Jag tar rätt illa vid mig, av det enkla skälet att jag satt i riksdagen 98–02 och var med och arbetade fram den lag som föreslogs i 1998/99:AU4 utifrån proposition 1997/98:180. Det är en lagstiftning som handlar om sexuella trakasserier och hbtq-frågor i arbetslivet. Om jag minns rätt var det M, C och FP som reserverade sig, medan Kristdemokraterna gjorde upp med S om den lagstiftning vi har i dag.

Något senare, i motion 2001/02:A227, drev vi i Kristdemokraterna på för att den lagstiftning vi införde skulle gälla även för studenter på universitet och högskolor. Vi tyckte nämligen att det var väldigt konstigt att man har ett skydd i arbetslivet men inte när man studerar.

Senare under samma mandatperiod röstade vi mycket riktigt om homooptioner, och ni kan kolla protokollet – jag, som hade ansvar för de här frågorna, var utkvittad. Vid det tillfället delade jag inte mitt partis uppfattning i fråga om homooptioner. Jag menade nämligen att alla skulle ha rätt att prövas.

Hans Eklind, en god vän till mig och för övrigt förbundsordförande i KDU före mig, var en av de första som besökte RFSU i rollen som KDU:s förbundsordförande. När jag var KDU:s förbundsordförande var jag den första att besöka RFSU.

Den bild man försöker sätta av att vi kristdemokrater rent generellt är emot hbtq-personer är helt enkelt inte sann. Jag kan fortsätta; det var någon som tog upp äktenskapslagstiftningen. Där ville vi kristdemokrater ha en helt annan lagstiftning – en civilrättslig lagstiftning som liknar den man har i bland annat Frankrike. Det förslaget fick stöd av bland annat RFSU. Vi ville

alltså skilja det civilrättsliga från det religiösa. Det kan kanske vara lite förvånande att just Kristdemokraterna ville det, men det var av respekt för både kyrkan och staten.

Jag tycker att den här debatten tyvärr har varit tråkig då man antyder saker och lägger ord i vår mun som helt enkelt inte är sanna. Att vi känner bekymmer och oro gällande just den här lagstiftningen, fru talman, handlar om de faktiska förslagen. Vi är tveksamma till att gå ned till 16 år därför att vi ser att ungdomar som befinner sig i puberteten tenderar att ändra uppfattning. Vi är också tveksamma till den särskiljning som uppstår.

Jag yrkar således på att lagstiftningsförslaget i första hand ska återremitteras och i andra fall avslås. (Applåder)

Anf. 122 DANIEL VENCU VELASQUEZ
CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Magnus Jacobsson för anförandet.

Jag betvivlar inte att det finns kristdemokrater som tycker att hbtqi-frågor är viktiga, men problemet är att det aldrig är Kristdemokraterna som trycker på rätt knapp när det väl gäller. I efterhand säger man: "Jag har alltid varit för det här, fru talman! Jag har alltid tyckt att det här är bra!" Men det är ju nu hbtqi-personer behöver kristdemokrater som trycker på rätt knapp, och jag kan bara konstatera att man inte kommer att göra det.

Det har tagits upp en rad felaktigheter i den här debatten. En av dem är något som har påståtts flera gånger, nämligen hur många det är som skulle ångra en könskorrigering. Det har hänvisats till Karolinska institutet och andra. Jag läser innantill från Socialstyrelsens hemsida, där man hänvisar till SBU – Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, för den som inte vet – och skriver:

"Socialstyrelsen bedömer att det inte finns några enhetliga data för hur många som växer ur sin könsinkongruens. I de studier som finns har man undersökt olika saker, en del har undersökt barn som sökt vård men ej fått diagnos, andra som sökt vård och fått en diagnos efter utredning, eller barn som svarat på frågor i populationsenkäter."

Jag skulle säga att Socialstyrelsen har, ganska välgrundat, bemött argumenten. Det kan alla ledamöter och åhörare ta del av, och ändå hävdas detta. Jag skulle vilja säga att det görs för att föra väljarna och lyssnarna bakom ljuset, fru talman. Det är ovärdigt, tycker jag. (Applåder)

Anf. 123 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Då fick vi återigen bevitna just det jag försöker beskriva.

Alltså: Det var jag som höll i debatten om 1998/99:AU4. Jag gjorde det som representant för Kristdemokraterna, och som representanter för Kristdemokraterna röstade vi, helt enigt, för den lagstiftning som infördes. Det var jag som höll i debatten 2001/02

om att även studenter skulle ha ett rättsligt skydd, och vi röstade för vårt förslag – enhälligt, som kristdemokrater.

Beskrivningen att kristdemokratin alltid, per definition, är emot stämmer alltså inte. Det är en nidbild. Först målar man upp denna nidbild, och sedan angriper man den. Är det inte bättre att vi försöker lyssna på varandra? Kan vi inte ha den respekten för varandra att vi lyssnar till varandras argument?

Jag har den största respekt för dem som känner att de vill underlätta för unga människor som befinner sig i en tung situation. Jag har respekt för det argumentet. Men jag har också respekt för dem i världen som säger: "Vänta lite nu – unga människor går igenom puberteten. Ge dem lite tid! Många av dem kommer att landa på ett annat sätt efter puberteten." Kan vi inte bara ha den respekten för varandra att vi ser varandras argument?

Utifrån en försiktighetsprincip, utifrån de argument vi har tagit till oss och utifrån det lyssnande vi har gjort har vi landat i att be om – till och med vädja om – en remissomgång till. Låt det gå tre månader till! Kan vi inte få in de nya underlagen? Tidigare talare har till och med sagt att det är en rätt stor förändring, samtidigt som det har hävdats att det är en liten förändring. Hur man får ihop de två argumenten vet jag inte riktigt, men de har i alla fall uttalats från talarstolen.

Kunde ni inte ge oss en återremiss så att vi får de sista argumenten, Daniel Vencu Velasquez Castro?

Anf. 124 DANIEL VENCU VELASQUEZ
CASTRO (S) replik:

Fru talman! Jag gör bedömningen att många här har bemött de argument som kommer från bland annat KD. Problemet är att det är felaktigheter.

Till och med när jag läser upp vad Socialstyrelsen har landat i och kommit fram till – inte utifrån vad de tycker utan utifrån evidens – säger man att det är flera som ångrar sig senare i livet, trots att det inte finns någon evidens för det påståendet. Det tycker jag är allvarligt. Att bemöta argument är exakt det vi gör, och att man sedan fortsätter att sprida felaktigheter har jag väldigt lite respekt för, fru talman.

Angående Kristdemokraternas stora engagemang i hbtqi-frågor, som jag är rätt övertygad om att väldigt få inom hbtqi-rörelsen känner, noterade jag att ledamoten i fråga konstaterade att han var den förste att besöka RFSL och RFSU. Jag tror inte att ledamoten var den första människan att besöka RFSL och RFSU, utan han kanske hänvisade till att han var den första kristdemokraten. Många andra har dock haft en dialog med de här organisationerna i flera år. Dessutom har folk från andra partier varit med och tagit initiativ till att *starta* den här typen av organisationer.

Med det sagt, fru talman, är Kristdemokraternas engagemang för hbtqi-personers rättigheter väldigt tvivelaktigt. Det är klart att man kan sälla fram vissa debatter och vissa lagförslag, men i det stora hela: Var stod Kristdemokraterna när samkönade äktenskap debatterades i den här kammaren? Nu är man för

samkönade äktenskap, och jag kan tänka mig att man om ungefär tio års tid kommer att säga att man alltid har tyckt att en moderniserad könstillhörighetslag var nödvändig.
(Applåder)

Anf. 125 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Retorik är något jag tycker är fantastiskt kul. Det är roligt. Men ibland blir retoriken så här: De gånger Kristdemokraterna eventuellt gör rätt, enligt ens egen uppfattning, bryr man sig inte om det. Det stör nämligen ens uppfattning om Kristdemokraterna. Därför bortser man från dessa fakta, eftersom man vill behålla sin bild av att Kristdemokraterna inte bryr sig. Att ägna sig åt den typen av retorik och att ha det förhållningssättet är faktiskt inte ärligt, fru talman.

Då kommer vi tillbaka till det jag försökte säga. Kan vi inte försöka lyssna på varandras argument? Jag delar uppfattningen att Socialstyrelsen har sagt det som Socialstyrelsen har sagt. Det är väl helt fantastiskt att Socialstyrelsen har sagt det som Socialstyrelsen har sagt. Men jag delar också uppfattningen att Karolinska institutet har sagt det som Karolinska institutet har sagt.

Så är det väl ibland i politiken. Man lyssnar och tar till sig. Man tar olika argument och prövar och väger dem mot varandra. I det här fallet har vi landat i olika uppfattningar.

Jag kan bara vädja till den här kammaren när vi är så oeniga i en sak som vi ändå är överens om. Jag tycker att alla här inne har försökt att säga att detta är viktigt. Det handlar om enskilda människor som har en djup inre känsla. Den ska vi ha respekt för.

Kunde vi då inte få dessa tre månader? Kunde man inte bara ge oss tid att lyssna lite till?

Tänk om det hade landat i att vi kunde hitta ytterligare någon kompromiss, exempelvis om ålder. Tänk om denna kammare kunde vara ännu mer enig efter en sådan remissrunda.

(Applåder)

Anf. 126 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Vi är ett land som har en stark demokrati. Denna demokrati har inte minst stärkts av alla de rättigheter som kommit människor till del genom hårt arbete som utförts av många som vågade gå före.

Min starka övertygelse är att alla människor ska få vara fria att diktera villkoren för sitt liv och vara den de är. Staten ska inte begränsa människors frihet att själva diktera villkoren för sitt liv. Tvärtom ska staten vara en möjliggörare för frihet, och vi som politiker har till uppgift att skapa en stat som bejakar människors frihet.

I Sverige blev transpersoner steriliserade fram till 2013. De tilläts inte ens att spara spermier eller ägg. På olika sätt har hbtqi-personer alltid blivit behandlade som sjuklingar som samhället behöver bota, inte som människor med lika rättigheter som alla andra.

Fru talman! Äntligen går en majoritet i den här kammaren samman och rättar till den orättvisa som framför allt transpersoner fått utstå under många år. Det är en rättighet som politiken förvägrat dem. Trots att Europarådet slagit fast att man ska bejaka transpersoners möjlighet till självidentifikation genom en enkel administrativ process har detta inte beslutats av denna kammare.

En av konsekvenserna av politikens tillkortakommanden i att stärka transpersoners rättigheter tycker jag exemplifieras allra tydligast av före detta skolministern Lina Axelsson Kihlblom. Hon säger att hon under flera år riskerade livet genom att behöva visa id-handlingar som inte visade det andra eller hon själv såg. Hot, hat och rädsla för den oförstående mobben fanns där dagligen. Hon säger vidare att dessa trauman ger henne en "upplevelse" som hon dagligen motvilligt hyser inom sig trots att hon har passerat 50 och som ingen annan ska behöva hantera.

Fru talman! Varenda gång en fråga som rör hbtqi-personer diskuteras tycks samhällsdebatten handla om alla andra än just dem. Det blottar den otroliga orättvisa som hbtqi-personer i allmänhet och transpersoner i synnerhet får utstå. Man behöver ha majoritetssamhällets godkännande för att få leva ett fullvärdigt liv. Det är inte värdigt en demokrati och ett rättvist samhälle som Sverige.

Fru talman! Jag är glad att vi kan gå fram med en moderniserad könstillhörighetslag som har ett brett stöd i den här kammaren. Detta är en glädjens dag. Det är en dag då Sverige blir friare och rättvisare, framför allt för alla som berörs av denna lagstiftning. Men det är år av kamp som ligger bakom den här lagstiftningen, likt alla andra lagstiftningar som rör hbtqi-personer, och jag vill verkligen tacka alla som gick före i decennier för att vi skulle komma fram till den punkt som vi är vid i dag.

Jag är demokratisk socialist. Jag är en del av en rörelse som har frigjort arbetare från inhumana arbetsförhållanden, varit med i kvinnokampen mot patriarkatets förtryck och stöttat frihetsrörelser världen över. Nu är jag en del av en rörelse som kommer att göra Sverige till ett lite friare och rättvisare samhälle för transpersoner. Det är fantastiskt, fru talman.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 127 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Sverige har världens första, och därmed också världens äldsta, könstillhörighetslag. En modernisering av lagen har utretts under mer än tio års tid, och det är bra att vi nu kan genomföra lagändringen.

Förslaget till lagstiftning väcker mycket känslor, vilket jag har stor respekt för. När lagstiftningen infördes första gången 1972 gjordes det inte heller utan motstånd. Det sprids myter om att det skulle bli farligare för kvinnor om det blir lättare att ändra juridiskt kön. Detta saknar belägg och är orealistiskt. Att missännkliga utsatta grupper genom att koppla ihop dem

med kriminalitet är olyckligt och riskabelt. Tolv medlemsländer i Europarådet, inklusive samtliga nordiska grannländer, och nio länder utanför Europa har infört självbestämmande. Inget land har rapporterat om de problem som målas upp.

De lagändringar som nu görs rör en liten grupp men är mycket viktiga för det fåtal personer de berör. Många transpersoner behöver leva och uppfattas i enlighet med sin könsidentitet snarare än det biologiska kön de föddes med. För att kunna göra det utan att riskera trakasserier, hot och våld behöver många av dem ändra det juridiska kön som tillskrevs dem vid födseln. Det är viktigt för att kunna legitimera sig korrekt och delta i det demokratiska samhället.

Vi menar att det är viktigt att transpersoner får möjlighet att snabbare och enklare ändra juridiskt kön. De ska ha samma möjlighet som alla andra att delta i det demokratiska samhället och bli sedda som sig själva av staten utan att man kräver en diagnos, eller en sjukdomsstämpel, för den sakens skull. Det tar i dag dessutom många år att få en diagnos.

Diagnoser är till för vård – de ska inte krävas för folkbokföringsändring. Rätten att ändra juridiskt kön är en mänsklig rättighet som är fastslagen på Europarättsnivå. Alla människor ska ha rätt att leva i enlighet med sin innersta identitet och respekteras som sig själva av staten. Därför är det också högst rimligt att förslaget utgår från en åldersgräns på 16 år, med målsmans tillstånd.

Fru talman! En av de saker som riksdagen nu beslutar är att regeringen måste ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt kunskapsstöd till sjukvården. Detta kunskapsstöd ska vara på plats senast när den nya lagen träder i kraft. För att det ska finnas tid att få fram ett sådant kunskapsstöd träder lagen i kraft först nästa sommar.

Jag tycker att det är bra att vi socialdemokrater, vänsterpartister, miljöpartister, centerpartister, liberaler och moderater förmår oss att ta ansvar för en modernisering av lagen, och det finns inget radikalt i detta. Lagen är utredd flera gånger sedan 2006, med två statliga offentliga utredningar och två departementspromemorior. Den ger transpersoner samma rätt som andra att bli sedda och respekterade som sig själva.

Fru talman! Transrättigheter är mänskliga rättigheter. Transrättigheter är feminism. Ingen människa är fri förrän alla människor är fria.
(Applåder)

Anf. 128 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! I denna debatt har många uttryckt farhågor för att möjligheten att ändra sitt juridiska kön skulle leda fram till att fler också söker könsbekräftande behandling. Ändå är erfarenheten från våra grannländer att det är tvärtom. När man på ett enkelt sätt kan ändra sitt juridiska kön har behovet av vård minskat.

Jag vill också minnas tillbaka till hur det var före den fria aborten. Kuratorer, socialarbetare, läkare och

psykologer skulle då nagelfara kvinnans situation och besluta om hennes liv. Det är dags att kuratorer, läkare och psykologer inte längre ska behöva nagelfara transkvinns situation och besluta om hennes liv.

Jag minns också debatten om könsneutrala äktenskap. Heterosexuella människor förfasade sig över samkönade pars rätt att befästa sin kärlek med äktenskap. Varningsropen var många, men varningsropen kom på skam och få är i dag mot könsneutrala äktenskap.

I dag är det cispersoner som är emot och varnar för vad som skulle kunna hända om transpersoner enklare skulle kunna ändra sitt juridiska kön, trots att en stor majoritet – i stort sett alla av dem som berörs – vill att denna lag ska införas. Det är kvinnor och män som under lång tid, kanske under hela sitt liv, haft ett juridiskt kön som inte stämmer överens med deras egen uppfattning om sitt kön och inte heller med hur de uppfattas i samhället. Det är kvinnor och män som har en legitimation som säger att de är ett annat kön än det som de uppfattas som, bara för att de nu måste vänta flera år för att kunna ändra sitt juridiska kön.

Det är politiker och debattörer som inte vill underlätta för transpersoner och som målar upp en massa problem om lagen införs. Det är problem som länder med självidentifikation inte upplever.

Jag skulle önska att riksdagen kunde besluta om självbestämmande. Men det finns i dag ingen majoritet för det. Det som sex partier nu har kommit överens om når inte ända fram i fråga om självbestämmande. Det beklagar jag. Men jag ställer mig ändå bakom utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 129 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! Det har varit en lång diskussion som har pågått under sex timmar. Jag har själv suttit i en helt annan diskussion i Försvarsberedningen. Men jag ville ändå komma hit och säga någonting.

Detta tycker jag är en viktig fråga och en fråga som engagerar. Det har vi alla också märkt. Det är också en speciell fråga där Göteborgs-Posten, Expressen, Svenska Dagbladet, S-kvinnor och många läkare manar till försiktighet och eftertänksamhet. De tycker att detta borde utredas mer.

Därför hoppas jag att det finns tillräckligt många riksdagsledamöter här som vid omröstningen om en stund antingen yrkar avslag eller yrkar på en återremiss. Det finns nämligen aspekter i denna fråga som inte är utredda.

Vi vill, särskilt när det gäller barn och unga, att det ska vara best practice, det vill säga att vi ska vara säkra på att detta är väl underbyggt.

Det finns någonting, som jag förstår har sagts flera gånger här i debatten, som vi kallar för försiktighetsprincipen. Och om det är någon gång som vi borde använda den så är det nu. Om det finns frågetecken och om det finns anledning att lyssna när experter varnar för saker och ting, då borde vi avvakta.

Det har sagts tidigare att könsdysforin har ökat, inte med 100 procent, inte med 1 000 procent utan med 2 300 procent de senaste tio åren. Det finns en samsjuklighet med olika typer av psykiska tillstånd och diagnoser som autism, ångest och ätstörningar. Vi talar alltså om de mest sköra bland våra barn och unga.

Det har framförts i flera olika SVT-program, exempelvis *Transkriget – tänk om ni har fel*, att ändring av juridiskt kön för barn kan förstärka könsdysforin och innebära ett första steg mot hormonbehandling, irreversibla konsekvenser och oåterkalleliga ingrepp i könsorganen.

Många läkare har pekat på flera risker med att ta bort diagnoskriteriet och att det skulle kunna skapa ett snabbspår för medicinsk behandling, då det blir svårt att neka den som har bytt juridiskt kön att fullfölja transitionen.

Expressens ledarsida har också varnat för att detta är någonting som skulle kunna vara ett problem när det gäller brottsbekämpning. Det är ytterligare en aspekt. Det har nämnts här tidigare att kvinnor har rätt till säkerhet och integritet. De har rätt till könsseparation på toaletter, i omklädningsrum och inte minst på kvinnofängelser. Detta är någonting som naturligtvis skulle utredas. Det borde skickas på remiss. Detta borde man nog ta reda på så att vi bygger på fakta.

Det finns också en stark opinion mot detta. Bland dem som stöder regeringsunderlaget är det bara 6 procent som stöder detta förslag. Hoppfullt är att Annika Strandhäll, som var en av dem som ledde detta förslag initialt, nu varnar för att kön inte längre kommer att ses som biologiskt utan bygga på känslor och självidentifikation. Hon vill pausa och avvakta detta tills det kommer fram ytterligare forskning som kan förklara denna ökning av flickor som har könsdysfori.

Många har hört av sig. Jag vill bara påpeka det som Per-Erik Hallin skrev till alla ledamöter senast i går. Han skrev: Jag vill uppmantra dig att i frågan om förändring av åldersgränser för byte av juridiskt kön följa den inre kompassen och övertygelsen framför partipiskan.

(Applåder)

Anf. 130 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Nu inledde visserligen Mikael Oscarsson sitt anförande med att erkänna att han inte har lyssnat på debatten som har pågått här i kammaren i sex timmar. Då är det inte konstigt att Mikael Oscarsson har tagit till sig mycket av de fake news som har florerat i debatten och inte hört när vi systematiskt från sex partier har brutit ned dessa argument och i stället presenterat fakta. Mikael Oscarsson upprepade så många av dessa missuppfattningar att jag inte hann skriva ned dem alla. Jag kommer inte heller under dessa replikminuter hinna bemöta dem alla.

Men låt oss ändå konstatera en sak, nämligen att detta lagförslag handlar om att modernisera en lag som Sverige har haft i 50 år. Det handlar om att göra det lite enklare att byta juridiskt kön. Det handlar alltså om att byta siffrorna i passet och en bokstav. Det handlar

alltså inte om att göra det lättare att göra olika typer av kirurgiska ingrepp – tvärtom. Lyssnar man på till exempel erfarenheterna från Norge kan denna förändring faktiskt leda till att fler som har könsdysfori mår bättre utan att behöva lika mycket kirurgiska ingrepp som de hade behövt om de inte hade fått tillgång till rätt juridiskt kön tidigt.

Jag hoppas därför att vi nu kan hålla oss till fakta och att den stora majoritet i kammaren som nu finns kan få gå till beslut och rösta ja till förslaget i socialutskottets betänkande.

(Applåder)

Anf. 131 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Ledamoten är upprörd. Man kan vara känslig, det är helt okej. Men det viktiga som jag har försökt att påvisa är att det finns så många sakliga skäl att vara försiktig och att tänka efter. Och jag vet att det finns många ledamöter här som är just försiktiga och eftertänksamma. Jag vill vädja till dessa ledamöter att lyssna på detta: Återremittera detta till utskottet och titta på det ett varv till! Det finns så många frågor.

Det som jag hänvisade till var det som togs upp i SVT:s dokumentär *Transkriget – tänk om ni har fel*. Där säger man just att ett ändrat juridiskt kön för barn kan förstärka könsdysforin och innebära ett första steg mot hormonbehandling.

Ledamoten vet säkert att det inte finns någon forskning i världen som stöder att det hjälper barn i välbefinnande att inleda den processen. Ledamoten vet också att är samsjuklighet. Jag tycker att ledamoten borde vara mån om att vara försiktig med tanke på att det är så många som har samsjuklighet.

Om det finns anledning, och experterna lyfter upp det, varför inte lyssna på Annika Strandhäll? Det var en ledamot, fru talman, som först lyfte fram detta väldigt starkt. Men nu varnar hon och säger att det finns ett nytt kunskapsläge. I den här kammaren tror jag att vi är intresserade av ett kunskapsläge. Hon säger att vi måste avvakta tills det kommit fram ytterligare forskning som visar varför det ökar så mycket.

Det finns nu många som pekar på att det är fel väg att gå. Låt oss anamma försiktighetsprincipen. Låt oss också rösta efter övertygelse. Vi har sett i många artiklar att det inte minst bland de borgerliga partierna finns många som tycker så här. Jag hoppas att de också röstar med sin övertygelse här om en stund, precis som Per-Erik Hallin som jag citerade alldeles nyss uppmanade alla att göra.

(Applåder)

Anf. 132 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! I Norge har man infört en könstillhörighetslag som helt och hållet bygger på självidentifikation. Nu tyder resultatet enligt Norges socialstyrelse på det faktum att du kan få det juridiska kön som motsvarar din könsidentitet att det faktiskt kan minska könsdysforin.

Jag tycker att det är intressant att Kristdemokraterna gärna hänvisar till den så kallade

försiktighetsprincipen när det gäller att vara försiktig med mänskliga rättigheter för hbtqi-personer.

Hade vi haft samma logik vad gäller att lyssna på enskilda debattörer som Kristdemokraterna vill ha i frågan om konststillhörighetslagen i till exempel klimatpolitiken hade vi inte kommit någonstans.

Vi lyssnar på vad den samlade professionen genom till exempel Läkarförbundet har sagt. Vi tar till oss av de rapporter som Socialstyrelsen har presenterat. Vi lyssnar på alla de länder i Norden och Europa som har gått före.

Vi har genom Ulrika Westerlund också begärt en genomgång. Har några av de farhågor som man hänvisar till, och som gör att man vill vara försiktig, besannats någon annanstans? Svaret är ett rungande nej.

Nu är det dags att ge transpersoner tillgång till mänskliga rättigheter. Det är en liten förändring. Vi i Miljöpartiet kommer att vilja gå längre. Men det är en viktig förändring, till och med livsviktig för en liten och utsatt grupp människor. Jag yrkar bifall till förslaget.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Anf. 133 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Det finns ett skäl till varför tidningen Expressens ledarsida, Svenska Dagbladet, Göteborgs-Posten och S-kvinnor gör så här och manar till eftertänksamhet. Försiktighetsprincipen är alltid viktig.

Men om det gäller barn och unga, fru talman, känner i varje fall jag att det är dubbelt så viktigt. Det finns ett skäl till varför självaste statsministern säger: Här blir det fel; 18 år vore en rimlig gräns. Det här är inget som minderåriga ska behöva ta ställning till.

Det var därför, fru talman, som jag gick ifrån försvarsförhandlingarna en liten stund. Jag tycker att det är så viktigt att vi tar detta ansvar. Det är inte farligt om vi tittar ett varv till på det, låter det gå på remiss och låter de frågor som finns besvaras.

Då kan vi kanske få en större enighet. I en sådan viktig fråga är det väldigt viktigt att gå till botten. Det finns också en anledning – välkommen, herr talman – att lyssna på den starka opinion som finns.

Herr talman! Jag tror att det beror på att det har varit så mycket uppmärksamhet. Det är ju så många som har trätt fram i många upprop, från alla möjliga samhällsgrupper och också experter. Det gäller exempelvis Margot Wallström och många andra. Det är för att det är viktigt. De gör inte det bara i största allmänhet. Det engagerar, och det är viktigt.

Herr talman! Jag hoppas därför på försiktighetsprincipen och att det är tillräckligt många som röstar för detta.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 7.)

§ 5 Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet

Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU7
Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet (prop. 2023/24:52)
föredrogs.

Anf. 134 LARS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till regeringens förslag till ändringar i kommunallagen vad gäller konstitutionsutskottets betänkande KU7 *Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet*.

Förslaget vi har att ta ställning till i dag är att mål och riktlinjer som i dag gäller för verksamheter som utförs av privata aktörer även ska gälla för verksamheter som bedrivs i kommunal och regional regi med målsättningen att det för alla dessa grupper ska ges likvärdiga förutsättningar och villkor att bedriva verksamhet.

Regering hävdar, och vi sverigedemokrater instämmer, att även om det finns ett nuvarande regelverk i kommunallagen som reglerar uppföljningen av den egna verksamheten i kommuner och regioner saknas den parameter som formulerar riktlinjer för den egna verksamheten likt rådande regelverk för de privata aktörerna.

Likaledes instämmer Sverigedemokraterna med regeringens bedömning att detta sannolikt och förhoppningsvis leder till ett ökat fokus på kvalitet för våra medborgare, som förtjänar att känna sig trygga med att uppföljningsarbetet för kommuner och regioner är likvärdigt med det som utförs av privata aktörer. Regelverket inkluderar endast de angelägenheter som fullmäktige har beslutat att privata aktörer ska kunna utföra, vilket naturligtvis är fullt rimligt.

Slutligen anser Sverigedemokraterna i likhet med regeringen att ett bifall till detta förslag endast i mycket liten utsträckning innebär en ökad administrativ börda, och det innebär en försumbar inskränkning av det kommunala självstyret. Det är viktigare att få på plats lika villkor för samtliga aktörer. Därför yrkar jag bifall till regeringens förslag.

Anf. 135 PETER HEDBERG (S) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater har noterat att det är flera remissinstanser som i sina svar gällande lagförslaget har framhållit de grundläggande skillnaderna mellan kommuner och regioner respektive ett privat företag.

Precis som Lars Andersson var inne på i sitt anförande verkar det övergripande syftet med förslaget att åstadkomma något slags konkurrensneutralitet mellan just kommunerna och privata utförare.

Där kan man resonera kring detta med försvarande omständigheter. Kommunnivån lyder under mer tvingande lagstiftning medan företag lyder under mer privaträttslig lagstiftning.

Kommunerna har dessutom en helt annan typ av insyn och ett huvudmannaskap. De har också ett samhällsansvar som gör att de följer upp sin egen verksamhet väldigt mycket kontinuerligt och på väldigt många olika sätt.

Utifrån hur vi socialdemokrater resonerar skulle vi vilja ställa en fråga om samma mål och riktlinjer i programmet för till exempel tillsyn ska gälla både verksamhet i egen regi och verksamhet i privat regi.

Ser inte Lars Andersson och Sverigedemokraterna risker för att kommuner och regioner kommer att tvingas bygga upp alternativa administrativa kanaler för att på så sätt tillgodose en tillsyn som de i mångt och mycket redan gör? Det kan bli ett ytterligare administrativt krav för att upprätthålla det program som man nu tvingas anta utifrån detta förslag.

Anf. 136 LARS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är sagt, som vi alla har läst, att det kommer att innebära en viss ökad administrativ börda men att denna är väldigt liten. Jag har inte gjort undersökningarna själv, naturligtvis, utan får förlita mig på de experter som har satt sig in i området och bedömt att den extra administrativa bördan är väldigt liten. Hade jag varit expert på området hade jag kanske haft en annan attityd, men jag har ingen anledning över huvud taget att ifrågasätta det beslutet.

Anf. 137 PETER HEDBERG (S) replik:

Herr talman! Frågan om expertis har varit frekvent förekommande under de föregående sex timmarna här. Det är definitivt inte det jag efterfrågar från Lars Andersson utan snarare en politisk bedömning.

Jag tycker att frågan är viktig också i delen om ansvarsutkrävande. Här blir det fullmäktige som ska anta ett program med mål och riktlinjer för både den egna verksamheten och den som utförs i privat regi. Samtidigt har nämnderna ett väldigt stort ansvar för sina verksamheter och formulerar också olika typer av verksamhetsmål och internkontrollplaner.

Jag skulle vilja fråga Lars Andersson om han ser någon problematik gällande ansvarsutkrävandet när fullmäktige på det här sättet indirekt ska instruera nämnderna i hur de ska sköta sin tillsyn.

Anf. 138 LARS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för följdfrågan.

Jag ser ingen större problematik i det, nej. Jag sitter själv fortfarande i kommunfullmäktige och har gjort det i ett antal mandatperioder. Jag har pratat med mina kollegor där om just detta förslag, och jag delar helt enkelt inte ledamotens uppfattning. Vi har kommit till olika slutsatser, och det är bara att respektera.

Anf. 139 SAMUEL GONZALEZ

WESTLING (V) replik:

Herr talman! Min fråga bygger lite grann på det som togs upp i det föregående replikskiftet. Det talas om att det ska vara likvärdiga mål och riktlinjer för

privat och kommunal verksamhet. Jag undrar lite grann hur man resonerar från Sverigedemokraternas sida med tanke på hur kommunal verksamhet fungerar. I min värld finns det lite olika förutsättningar och möjligheter att göra detta när man bedriver verksamheter. En privat näringsidkare har till exempel som huvudsyfte att gå med vinst, och en kommunal utförare får inte gå med vinst. Det är reglerat i lag. Då undrar jag lite grann hur man har resonerat i de fallen.

Man pratar också om att det innebär en väldigt liten administrativ börda att införa detta. Hur har man resonerat kring det? Jag kommer från en kommun som inte ens har 10 000 invånare i hela kommunen. Vi har väldigt få privata utförare av verksamhet som är kommunalt finansierad. Om man i den kommunala verksamheten ska följa de mål och riktlinjer som gäller för privata utförare blir det en ganska stor administrativ börda för dem.

Samtidigt tänker inte Sverigedemokraterna och regeringen skicka mer pengar för att finansiera detta. Men man vill jättegärna lägga den bördan på kommunerna.

Anf. 140 LARS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten för frågan!

Hur mycket den administrativa bördan ökar är jag inte, som jag förklarade i det tidigare replikskiftet, någon expert på att bedöma. Regeringen har dock kommit fram till att det ska vara en försumbar extra administrativ börda, och det får jag förlita mig på.

Ledamoten Gonzalez förklarar att det i hans värld ser ut på hans sätt. I min värld ser det, som vi båda vet, ut på ett helt annat sätt. Att konkurrensutsätta verksamheter ser jag nästan som en självklarhet, och att de då ska få likvärdiga både möjligheter och skyldigheter för att utföra sin verksamhet är också för mig en självklarhet. Vi är inte för att förstatliga allt och alla hela tiden. Det är en ideologisk skillnad mellan ledamoten och mig.

Anf. 141 SAMUEL GONZALEZ

WESTLING (V) replik:

Herr talman! Då har vi ändå fått ett svar på frågan varför man genomför den här typen av lagstiftning. Det är för att man ska underlätta för att privatisera kommunal och offentlig verksamhet. Det var det Lars Andersson just sa i talarstolen.

Man säger att man inte kan bedöma hur mycket den administrativa bördan skulle öka. Nu är det ändå Lars Andersson och de andra sverigedemokraterna i denna kammare som kommer att rösta igenom förslaget, och då tycker jag nog ändå att det vore på sin plats att man funderade över vad det kommer att få för konsekvenser för kommuner. Jag tror inte att jag ska behöva påminna om att en majoritet av Sveriges kommuner har färre än 20 000 invånare. Det kommer att bli en enorm ökad administrativ börda för alla de kommunerna.

Om man kommer från Södertälje kanske man inte tycker att det är särskilt problematiskt, men det är ju några tiotusental människor fler som bor i den

kommunen. Då kanske man har förutsättningar att göra de här sakerna.

Jag tycker ändå att vi i denna kammare ska representera hela Sverige. När hälften av landet består av kommuner med färre än 20 000 invånare borde man ta hänsyn till det när man ska fatta beslut.

Anf. 142 LARS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar återigen för följdfrågan.

Som jag poängterade förra gången: Den massiva administrativa börda som ledamoten Gonzalez ser framför sig kan han påvisa lika lite som jag kan påvisa att det är en försumbar administrativ börda. Det är någonting som utredningen har kommit fram till. Annars hade den förmodligen inte lagt fram det här förslaget.

Jag står absolut bakom att vi konkurrensutsätter och ger likvärdiga mål och riktlinjer åt alla. Jag förlitar mig på att grundarbetet har gjorts och att det inte kommer att bli den enorma administrativa börda som ledamoten ser framför sig. Jag är helt enkelt oenig.

Anf. 143 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Vi debatterar i dag konstitutionsutskottets betänkande nummer 7, *Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet*. Jag vill inledningsvis yrka avslag på propositionen och bifall till reservationen.

Man bör inte använda utrikiska ord när man har en adekvat inhemska svensk vokabulär, påstår Gunnar Sträng någon gång ha sagt. Gällande denna proposition har jag inte funnit något adekvat svenskt uttryck för att beskriva det jag nu vill uttrycka, så därför måste jag beskriva det här lagförslaget som a solution in search of a problem. Det är nämligen väldigt svårt att se vilka luckor, brister eller svagheter som denna lagstiftning ska täppa till eller råda bot på.

I dagsläget är kommunen skyldig att anta ett program med mål och riktlinjer för kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. Det vill nu Sverigedemokraterna och regeringen ändra och låta bli gemensamt för kommunen och de privata utförarna.

I propositionen förklaras att avsikten bland annat är att försöka åstadkomma så kallad konkurrensneutralitet mellan aktörerna. Det kan för all del låta vällovligt, men det är intressant att vi förväntas låtsas som att en kommun och en privat aktör har samma uppdrag. Det har de inte. Den ena är en demokratiskt styrd organisation med lagstadgade förpliktelser, den andra en privat enhet som svarar inför sina ägare. Det innebär naturligtvis inte att inte både kan utföra liknande eller samma typer av tjänster, men det är problematiskt att högerpartierna så ofta vill försöka likställa demokratiskt styrda organisationer med privata aktörer.

Herr talman! I betänkandet vi nu debatterar framgår också den skillnad som finns mellan den kommunala och regionala nivån och de privata utförarna, nämligen att styrningen av privata utförare i det här sammanhanget utgår från ett avtalsförhållande mellan kommunen och den privata aktören.

Det ska sägas till regeringens fördel att man i propositionen medger att mål och riktlinjer inte alltid kommer att kunna överlappa varandra på grund av just den skillnaden, men man hoppas ändå att detta ska leda till att de behandlas ”så likvärdigt som möjligt”.

Men tyvärr, herr talman, styrs ju en kommun eller region av politiska beslut och ambitioner som kan gå väl utanför det här programmet. Det kan vara genom olika former av satsningar eller lösningar uttryckt i budget eller för den delen i andra uppdrag. Dessa beslut träffar inte de privata utförarna på det sättet. Det bör de inte heller göra, eftersom det är två skilda typer av enheter.

Min poäng är snarare att visa på det som många remissinstanser har lyft fram: att det är ett onödigt, icke ändamålsenligt förslag som man inte riktigt ser nyttan med. Det ska sägas att en del remissinstanser absolut är positiva, som Svenskt Näringsliv, Almega och vissa borgerligt styrda kommuner.

Men om vi nu ska lyssna på något som liknar expertis eller så nära det som möjligt kan vi notera att SKR poängterar i sitt remissvar att detta kommer att leda till ökad administration och även gränsdragningsproblem. Regeringen är nämligen inte alls tydlig med vad man förväntas uppnå med förslaget, annat än konkurrensneutralitet. Därför är det väl inte en alltför osäker gissning att SKR kommer att ha en del arbete framför sig med väglednings- och styrningsunderlag till både kommuner och regioner för att de ska kunna implementera lagen.

Herr talman! Till sist vill jag påminna – jag tror att jag har gjort det två gånger tidigare i den här talarstolen – om det seminarium som KU anordnade den 6 mars i år för att uppmärksamma att regeringsformen fyller 50 år. I en tidigare debatt om kommunala och regionala frågor lyfte jag fram portalparagrafen i regeringsformen. Den lyder: ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.”

Apropå just kommunal självstyrelse, konstaterar Lagrådet följande i sitt yttrande över detta förslag: I lagrådsremissen konstateras att förslaget, som innebär en ny skyldighet för kommuner och regioner, utgör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Av lagrådsremissen framgår dock inte att de föreslagna lagändringarna är nödvändiga för att uppnå likvärdiga villkor för privata utförare och kommuner och regioner. Enligt Lagrådet innebär förslaget därför en otillåten inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Lagrådet avstyrker därför förslaget.

Den svenska folkstyrelsen förverkligas alltså bland annat genom kommunal självstyrelse. Vad som förverkligas genom det här lagförslaget verkar mest vara ytterligare steg mot marknadisering, privatisering och minskad demokratisk kontroll över våra viktiga

välfrädsverksamheter. Därför bör riksdagen avslå propositionen.

Anf. 144 LARS ENGSUND (M):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag i betänkandet om likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförande av kommunal verksamhet och avslag på reservationerna.

Betänkandet behandlar en proposition angående likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet. Detta innebär att kommunerna ska anta mål och riktlinjer för all verksamhet, oavsett om den utförs i kommunens regi eller i privat regi. Syftet är att det ska råda likvärdiga villkor för privat och offentlig verksamhet.

Enligt 5 kap. 3 § kommunallagen ska fullmäktige och regioner anta ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. I programmet ska anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoses. Syftet med bestämmelserna är att förtydliga kommunernas och regionernas ansvar för att systematiskt följa upp och kontrollera privata utförarens verksamhet.

I denna proposition föreslås att den skyldigheten ska gälla även den verksamhet som kommuner och regioner driver i egen regi.

Herr talman! En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på innehållet i propositionen. Bland annat anförs att förslaget främjar likvärdighet i kommunal verksamhet, oberoende av driftsform, och att det inte kommer att medföra några betydande konsekvenser för kommunens ekonomi eller administration, eftersom det ger kommuner och regioner ett stort utrymme att själva avgöra på vilken nivå styrningen och uppföljningen ska läggas.

Vidare anförs att förslaget inte inskränker den kommunala självstyrelsen i någon betydande omfattning, särskilt eftersom det inte inverkar på kommunens rådighet över nivån av uppföljning. Det anförs att förslaget främjar kommunernas och regionernas kvalitetsarbete och att det bidrar till att medborgarnas berättigade förväntningar på en god kvalitet uppfylls även för verksamhet i egen regi.

Konkurrensverket anser att förslaget kan bidra till att skapa bättre möjligheter för kommuner och regioner att bedriva ett strategiskt arbete med att följa upp och kontrollera sin verksamhet.

Herr talman! Det är viktigt att förstå att verksamhet som finansieras av kommuner och regioner i detta avseende ska behandlas så likvärdigt som möjligt, oavsett om verksamheten bedrivs av kommuner och regioner i egen regi eller av privata utförare. Då kan man öka fokuset på kvalitet genom utvecklad konkurrensneutralitet mellan de olika utförarna.

Sett ur ett medborgarperspektiv är det viktigt att medborgarna kan förvänta sig att kommuner och regioner bedriver ett likvärdigt uppföljningsarbete. På så sätt ökar medborgarnas tillgång till tjänster av god kvalitet.

Herr talman! Jag anser att likvärdiga krav på mål och riktlinjer bör gälla för samtliga utförare av kommunal verksamhet.

Anf. 145 SAMUEL GONZALEZ

WESTLING (V) replik:

Herr talman! Jag har en egentligen ganska enkel fråga till Lars Englund. Jag ska läsa direkt ur regeringens proposition och kan kanske få ett svar utifrån det.

”Förslaget bedöms således exempelvis inte ha någon betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för den offentliga servicen i olika delar av landet, för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen eller för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag. Förslaget bedöms inte heller medföra några effekter för sysselsättningen, miljön eller samhället i övrigt. Förslaget träffar vidare kvinnor och män på samma sätt och bedöms inte medföra några ekonomiska eller andra effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män.”

Vad är egentligen poängen med förslaget, om man lyssnar till regeringen?

Anf. 146 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! En viktig poäng är inte minst att kommunerna åläggs att se över sin verksamhet och får möjlighet att ha koll på det som genomförs både i egen regi och av privata utförare. Det är något som många av remissinstanserna har pekat på som en bra grej.

Anf. 147 SAMUEL GONZALEZ

WESTLING (V) replik:

Herr talman! Det stämmer inte riktigt att man skulle få större möjlighet att kontrollera sin egen verksamhet. Sverigedemokraterna konstaterade alldeles nyss att detta är ett led i att göra ytterligare privatiseringar av verksamhet. Det är därför man lägger fram det här förslaget. Det medgivandet fick vi höra alldeles nyss. Det är vad det handlar om.

Det blir snarare tvärtom; det blir svårare för kommunerna att hantera de olika uppföljningar som man gör redan i dag. Kommunerna gör ju uppföljningar av sina mål och sin styrning. Det är sådant kommuner sysslar med. Men det här är för att man vill likställa privat verksamhet med den offentliga.

Men till att börja med har de verksamheterna inte samma mål. Privat verksamhet har oftast som syfte att göra vinst. Och som vi redan har konstaterat i denna talarstol får det offentliga inte gå med vinst. Då måste var och en förstå att det är omöjligt att ha samma mål och styrning för dessa två verksamheter.

Anf. 148 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet är väl inte känt för att vara det mest marknadsliberala partiet i denna kamrere.

Men återigen: Att ha lika villkor för privata aktörer och kommunala aktörer ger kommunerna god

överblick över verksamheten, och den kan utvärderas utifrån likvärdiga krav, mål och riktlinjer.

Anf. 149 PETER HEDBERG (S) replik:

Herr talman! Det hör inte till vanligheterna att vi har replikskiften i KU:s debatter. Det är roligt och intressant att vi på ett bra sätt faktiskt kan diskutera hur vi ser på den kommunala nivån i förhållande till olika regelverk som rör privata aktörer.

Lars Englund nämnde, precis som det står i propositionen och i majoritetens förslag i utskottets betänkande, att förslaget ska rendera i likvärdiga villkor. Lars Englund nämnde frågan om allmänhetens insyn. Jag tycker att det finns en intressant aspekt, nämligen att som jag uppfattar förslaget blir det obligatoriskt för kommunerna att använda programmet för egna verksamheter och för privata utförare. Då det gäller allmänhetens insyn tar programmet bara sikte på de privata utförarna eftersom allmänheten är garanterad insyn genom offentlighetsprincipen.

Men det finns andra perspektiv som saknas i regeringens förslag och i betänkandet, nämligen att det inte bara är offentlighetsprincipen som garanterar medborgarna insyn. Ett viktigt inslag är den kommunala revisionen som granskar verksamheterna och är självständiga och oberoende. Jag är själv fullmäktigeordförande hemma i Kramfors, och jag vet att revisionerna många gånger kan vara en blåslampa på nämnderna. Men de kommer inte att träffa de privata utförarna så direkt som de gör gentemot de egna verksamheterna. Utifrån perspektivet om allmänhetens insyn skulle jag vilja fråga Lars Englund hur han och Moderaterna ser på frågan om det är en jämbördig insyn för allmänheten när det gäller kommunerna och de privata utförarna. Kan man tala om en jämbördig insyn?

Anf. 150 LARS ENGLUND (M) replik:

Herr talman! Givetvis är det så, som ledamoten vet, att offentlighetsprincipen gäller den kommunala verksamheten. För privata aktörer finns oftast ett avtal mellan kommunen och företaget i fråga. Det är klart att det givetvis finns begränsningar i den delen. Det medges – absolut.

Anf. 151 PETER HEDBERG (S) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att Lars Englund är tydlig, men vi kommer naturligtvis inte att nå en samsyn helt och hållet i dessa frågor i det här replikskiftet. Snarare är det som jag sa i min förra replik, nämligen att det är viktigt att skillnaderna åskådliggörs.

Jag vill ändå ta tillfället i akt i min sista replik att ställa en fråga om Lagrådet. Lars Englund tog i sitt anförande upp att han inte anser att förslaget skulle innebära någon större administrativ börda eller merarbete för kommunerna och regionerna. Precis som jag tog upp i mitt anförande har SKR pekat på att förslaget kan bli en administrativ börda, och Lagrådet säger att det innebär en otillåten inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Ger det upphov till några reflektioner från Lars Englund och Moderaterna?

Anf. 152 LARS ENGLUND (M) replik:

Herr talman! Hela poängen med propositionen är att ge kommunfullmäktige ökad kontroll och bättre insyn i hela verksamheten oavsett om den är kommunal eller privat. Det är viktigt.

Jag noterar Lagrådets kommentarer. Samtidigt kan man lyssna till remissinstanserna, och en majoritet av dem har varit positiva till förslaget. De ser inte problemet med en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Det framgår tydligt från remissinstanserna.

Anf. 153 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Herr talman! Vi kan konstatera att regeringens efterlevnad av Lagrådets rekommendationer inte är vad man skulle önska i övrigt.

Det vi avhandlar i dag är en proposition från regeringen som heter något så harmlöst som *Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet*. Det skulle man kunna tycka är rimligt och rätt, när man hör titeln. Innehållet i förslaget är dock något helt annat. Förslaget från regeringen påstås handla om att man ska förbättra allmänhetens insyn i de offentliga verksamheterna och att styrningen ska bli bättre. Sanningen är dock någon annan.

I grund och botten handlar förslaget om att ytterligare kratta manegen för fler privatiseringar och mer vinstintressen i vår gemensamt finansierade välfärd. När privata intressen, vars främsta målsättning är att tjäna pengar, som Almega och Svenskt Näringsliv, är odelat positiva till förslaget, samtidigt som Sveriges Kommuner och Regioner och LO ser stora problem, är det viktigt att dra öronen åt sig och fundera. För vem är det man egentligen gör det här?

I dag befinner sig sjukvården i kris. Tusentals jobb hotas efter varsel som en följd av regeringens ovilja att kompensera regionerna för de kostnadsökningar som följt efter inflationskrisen. Sjukvården i Sverige är satt på svältkur eftersom regeringspartierna och Sverigedemokraterna väljer att sänka skatterna. Detta sker trots att det finns en överväldigande majoritet hos det svenska folket att snarare höja skatterna, bara det skulle innebära att pengarna gick till välfärden.

Regeringen och Sverigedemokraterna verkar leva i ett parallellt universum, där folkviljan ska åsidosättas till förmån för ideologiska principer och ryggekliande av sina näringslivskompisar.

För det är ändå så, herr talman, att vi för inte mindre än två veckor sedan stod i den här kammaren och debatterade korrupktion och svängdörrar mellan politik och näringsliv. Det verkar onekligen som att den här regeringen är en hovleverantör åt näringslivet, i syfte att underminera offentligt styrd verksamhet till förmån för privata intressen.

Propositionen är ett dåligt underbyggt förslag vars syfte är att försvåra för kommuner och regioner att bedriva och kontrollera sin verksamhet. Man har helt enkelt för avsikt att jämföra äpplen och päron för att på så sätt motivera ytterligare privatiseringar av våra

gemensamma tillgångar, så att ett litet fåtal ska kunna skära guld med täljkniv.

Högerregeringen är inte ensam om att agera så. Vi ser mönstren. Högerstyret i mitt hemlän Gävleborg har exempelvis beställt en utredning vars förslag går ut på att alla offentligt drivna vårdcentraler snarare borde privatiseras. Det är så man agerar, när man inte förstår att det offentliga och det privata näringslivet har två helt skilda syften med varför man agerar i samhället.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet är inte emot privat näringsverksamhet. Tvärtom finns det vissa områden där det är den bästa driftsformen. Men det borde vara ställt bortom varje rimligt tvivel efter de senaste 30 årens marknadsexperiment att offentligt finansierad välfärd inte är en sådan verksamhet. Det finns helt enkelt inte särskilt många argument för att det är gynnsamt för samhället som helhet. Tvärtom visar erfarenheten att det slår sönder fungerande system och skapar ojämlikhet. Det har också öppnat för att kriminella gäng och aktörer har kunnat nästla sig in och använda sig av våra skattemedel till kriminell verksamhet. Det, herr talman, är inte i allmänhetens intresse.

Varför gör man så? Det är något som jag naturligtvis bara kan spekulera om. Men tänk på hur det har framkommit att samtliga fyra av partierna i regeringsunderlaget varit beredda att skapa avancerade upplägg för att undvika att redovisa anonyma bidragsgivare till deras respektive partier. Och vi har rena erkännanden från exempelvis Sverigedemokraterna om att de ändrade sig angående vinster i välfärden efter en bjudlunch från Svenskt Näringsliv. Det finns ministrar och statssekreterare som är handplockade från det privata näringslivet.

Var lojaliteterna hos regeringspartierna ligger är alltså något höljt i dunkel, men det är nog inte ett orimligt antagande att de definitivt inte i första hand ligger hos det svenska folket.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen och alltså avslag på propositionen.

Anf. 154 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Jag lyssnade på Samuel Gonzalez Westlings anförande och blev en smula förvånad eftersom vi är här för att debattera likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet men fick höra ett förstamajtal.

Jag studsade till på minst en fråga. Gonzalez Westling är inte känd för att vara marknadsliberal och vill säkert förstatliga det mesta som finns, men han lyfte samtidigt upp att det finns vissa verksamheter som lämpar sig för privata aktörer. Då skulle jag vilja veta vilka de verksamheterna i så fall skulle vara.

Anf. 155 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Det är sant att vi debatterar en proposition från regeringen om att det ska vara likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet. Men skälet till detta är väl i allra högsta grad rimligt att vi debatterar här. Vi befinner oss väl i

denna kammare för att diskutera olika typer av lagförslag och varför man vill genomföra dem.

Givetvis skriver regeringen inte rätt ut att den vill att dess kompisar ska tjäna mer pengar på offentlig verksamhet och skattemedel. Det vore inte särskilt smart eftersom svenska folket inte skulle uppskatta det. Men vi finns ju här för att lyfta upp det faktum att det är just detta som är regeringens avsikt.

Låt mig ställa en motfråga till Lars Englund: Vad tycker Lars Englund att kommuner borde ägna sig åt om det nu är privat verksamhet som ska göra allt?

Anf. 156 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Kommuner ska i första hand fokusera på medborgerlig service. Det är därför de finns. De ska se till att kommuninvånarna har en adekvat servicenivå som i möjligaste mån är likvärdig i hela landet.

Jag noterar att Gonzalez Westling inte svarar på min fråga. Vilka verksamheter inom exempelvis kommuner skulle lämna sig för privata aktörer? Svara gärna på det!

Anf. 157 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att de verksamheter som kommuner och regioner ägnar sig åt i dag är ganska lämpliga för kommuner och regioner att ägna sig åt. Jag tycker inte att det är rimligt att privata näringsintressen driver skola för att tjäna pengar. Jag tycker inte att man ska tjäna pengar på sjukvård eller på att människor är gamla och sjuka. Jag tycker inte man ska tjäna pengar på att människor har behov av stöd från samhället. Jag tycker att samhället bör ägna sig åt att se till att allt detta finns för alla människor.

Det är intressant att Lars Englund säger att kommunerna ska ge likvärdig service till alla i Sverige, för så ser det nämligen inte ut i dag. Regeringen vägrar ju att kompensera kommunerna för kostnadsökningarna till följd av inflationskrisen.

Det ser olika ut runt om i landet, och det hoppas jag att Lars Englund är medveten om. Skillnaden i skattesats kan vara så mycket som 6 kronor beroende på vilken kommun man bor i, och det handlar inte om att man får bättre service i kommunerna med högst skattesats. Jag bor i en sådan kommun. Den missköts inte på något sätt, men förutsättningarna att bedriva verksamhet är dåliga eftersom regeringen valt att inte kompensera kommunen allteftersom statens krav har ökat. Denna proposition är ännu ett exempel på detta eftersom den innehåller ytterligare saker som kommunerna ska ägna sig åt utan att de kompenseras med ett enda öre.

Anf. 158 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Här i Sverige är vi ju måna om att det ska råda likvärdighet och rättvisa villkor, och i och med dagens beslut tas ett viktigt steg för att uppfylla den ambitionen. När kommun- eller regionfullmäktige beslutar om mål och riktlinjer för sådan offentligt finansierad verksamhet som utförs av privata utförare

ska dessa mål och riktlinjer också gälla för kommunens eller regionens motsvarande verksamhet i egen regi. Det kan förefalla självklart, men det har tidigare inte varit så.

Ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare ska enligt kommunallagen antas för varje mandatperiod. Syftet är att förtydliga kommunens eller regionens ansvar för att följa upp och kontrollera den privata utföraren. Privata utförare kan se väldigt olika ut. Det kan vara ett företag, en enskild fysisk person, en idéburen organisation eller en kooperativ förening.

Även om kommunallagen redan i dag beskriver kommuners och regioners ansvar för att följa upp den egna verksamheten har det saknats en reglering om skyldighet att formulera riktlinjer för den egna verksamheten. Regeringen anser att det är viktigt att verksamhet som finansieras av kommuner och regioner behandlas på ett så likvärdigt sätt som möjligt oavsett om verksamheten bedrivs av kommunen eller regionen själv eller av privata utförare. Det är ett sätt att öka fokus på kvalitet genom utvecklad konkurrensneutralitet mellan de olika utförarna. Det är givetvis lika viktigt att kommunen eller regionen bedriver ett likvärdigt uppföljningsarbete. Det ökar den enskilda medborgarens tillgång till tjänster av god kvalitet.

I förslaget ingår också att kommun- eller regionfullmäktige ska anta övergripande riktlinjer för vilken insyn allmänheten ska ha i de privata utförarnas verksamhet när den gäller det aktuella verksamheten – detta eftersom offentlighetsprincipen inte omfattar privata utförare men allmänheten likväl har en rätt till viss insyn i offentlig verksamhet.

De mål, riktlinjer och kvalitetsindikatorer som tas fram ska gälla både för kommunens eller regionens egenutförda verksamhet och för privat utförd sådan. Uppföljningen kan bestå av att samla in information om verksamheternas resultat, analysera resultaten, återkoppla till de berörda enheterna och utkräva ansvar om inte målen uppfylls. Den processen ska vara så lika som möjligt oavsett vem som utför verksamheten. God ekonomisk hushållning ska också vara vägledande, och man kan mycket väl revidera eller uppdatera programmet mer än en gång per mandatperiod om det skulle bedömas nödvändigt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Anf. 159 JAN RIISE (MP):

Herr talman! I min hemkommun Kungsbacka finns sedan några år något som kallas kommunal utmaningsrätt. Det innebär att företag och andra som menar att de kan erbjuda samma verksamhet som i dag ordnas av kommunen men till lägre pris, med bättre kvalitet eller på något annat sätt mer fördelaktigt har möjlighet att få det prövat. Det ingår i en kommunal policy som går ut på att konkurrensutsätta så mycket som möjligt av kommunens verksamhet. För transparensens skull ska sägas att Kungsbacka sedan väldigt många år styrs av en moderatledd allians.

Jag ska återkomma till detta, men först några ord om det lagförslag som vi är här för att diskutera.

Herr talman! Fullmäktige i både kommuner och regioner har redan i dag en skyldighet att anta program med mål och riktlinjer för verksamhet som utförs av privata utförare. I programmet ska anges hur mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänheten ska få insyn. Skyldigheten syftar till att förtydliga kommuners och regioners ansvar att systematiskt kontrollera privata utförarens verksamhet. Nu föreslås det att den skyldigheten, det vill säga att anta ett program med mål och riktlinjer, också ska omfatta den verksamhet som kommuner och regioner bedriver i egen regi.

Civilministern har i ett pressmeddelande förklarat att det för regeringen är viktigt att det så långt som möjligt råder lika villkor för all kommunal verksamhet, oavsett om den bedrivs av en privat utförare eller i egen regi. Det ska öka transparensen och därmed bidra till en konkurrens på lika villkor. Det ska också, enligt samma pressmeddelande, bidra till att öka kvaliteten i all verksamhet oavsett utförare, dock lite oklart hur.

Från Miljöpartiets sida tycker vi att välfärdens tjänster inte kan hanteras som vilken marknad som helst. I förhållande till välfärdstjänsterna är vi medborgare, inte primärt kunder eller konsumenter. De resurser vi har ska användas så att tjänsterna har hög kvalitet och utförs med höga sociala, ekologiska och ekonomiska krav alldeles oavsett i vems regi de utförs och tillhandahålls. Men bland annat det faktum att styrning, ansvar och uppdrag skiljer sig åt mellan kommunal och privat verksamhet gör att vi säger nej till förslaget som det ser ut. Medan uppdraget i kommunen eller regionen går ut på att leverera så bra tjänster som möjligt inom givna budgetramar finns det utöver det ett krav på överskott i den privata verksamheten.

Detta, herr talman, måste man alltid komma ihåg. Det är skillnad på kommunal och privat verksamhet.

Jag vill också ta upp en annan aspekt här. Kommunalt levererade tjänster inom välfärden hanteras av en förvaltning som i sin tur styrs politiskt av en nämnd. De som arbetar inom exempelvis ett boende är anställda i förvaltningen, och det finns en tydlig och tillgänglig organisation för ansvar. Nämnden har att tillse att det sker utifrån fattade beslut. För granskning av verksamheten i nämnden finns kommunrevisionen med förtroendevalda och professionella revisorer. För den upphandlade verksamheten i privat regi finns det flera steg, och det blir mer komplicerat med ansvarsutkrävande.

Man ska komma ihåg att de politiskt engagerade i nämnder i allt väsentligt är fritidspolitiker som på ideella grunder och egen tid bidrar till kommunens verksamheter.

Herr talman! Lagrådet har uttalat sig om förslaget och, får man väl säga, är måttligt imponerade. Syftet med lagförslaget, säger Lagrådets erfarna jurister, är alltså att så långt som möjligt skapa likvärdiga villkor för privata utförare och kommuner och regioner. Lagrådet konstaterar att det i kommunallagen redan

finns bestämmelser som reglerar kommuners och regioners ansvar för att dels anta mål och riktlinjer, dels följa upp den egna verksamheten.

Det framgår inte att nuvarande ordning innebär några särskilda problem när det gäller likvärdiga villkor för privata utförare och kommuner och regioner.

Fördelen med förslaget tycks då egentligen bara bli att det finns ett dokument, ett program, där mål och riktlinjer för både privata utförare och kommuner och regioner har samlats. Lagrådet skriver att det därmed ser ut som att förslaget bara innebär en ökad administration för kommuner och regioner utan att något egentligt syfte eller någon förbättring uppnås.

Eftersom lagen då innebär en ny skyldighet för kommuner och regioner blir det också en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Enligt regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Enligt Lagrådet innebär förslaget därför en otillåten inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Herr talman! Vi anser inte att det finns skäl att göra de lagändringar som regeringen föreslår. Det är inte ändamålsenligt att kommuner och regioner omfattas av samma mål och riktlinjer som privata utförare, då det är fråga om verksamheter som skiljer sig åt när det gäller styrning, uppdrag och ansvar.

Vi anser dessutom, precis som Lagrådet, att förslaget är onödigt, eftersom det redan finns bestämmelser i kommunallagen som reglerar kommuners och regioners ansvar för att dels anta mål och riktlinjer, dels följa upp den egna verksamheten. Förslaget riskerar att leda till en ökad administration och ökade kostnader i ett läge där många kommuner och regioner redan har en ansträngd ekonomi. Vidare innebär det en oproportionerlig och möjligen också otillåten inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 7.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.55 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 6 Beslut om ärende som slutdebatterats den 11 april

SoU20 Äldreomsorg

Punkt 1 (Äldreomsorgslag och stärkt medicinsk kompetens i kommuner)

1. utskottet
2. res. 1 (S, C, MP)

Votering:
176 för utskottet
131 för res. 1
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 20 V, 17 KD, 15 L, 1 -
För res. 1: 92 S, 1 V, 21 C, 16 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD,
2 MP, 1 L

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 3 (Skrivelse om äldreomsorgens behov och utveckling)

1. utskottet
2. res. 3 (S, V, C, MP)

Votering:
156 för utskottet
151 för res. 3
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 17 KD, 15 L, 1 -
För res. 3: 92 S, 21 V, 21 C, 16 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD,
2 MP, 1 L

Punkt 4 (Kunskapsbaserad vård och omsorg)

1. utskottet
2. res. 4 (S, MP)

Votering:
198 för utskottet
109 för res. 4
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 V, 21 C, 17 KD,
15 L, 1 -
För res. 4: 92 S, 16 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD,
2 MP, 1 L

Punkt 13 (Äldrehälsovårdsprogram)

1. utskottet
2. res. 17 (S, C, MP)

Votering:
177 för utskottet
130 för res. 17
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 V, 17 KD, 15 L, 1 -
För res. 17: 92 S, 21 C, 16 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 8 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD,
2 MP, 1 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SoU22 Förbättrade möjligheter att ändra kön

Återförvisningsyrkande

Proposition ställdes först beträffande det av Carita Boulwén och Michael Rubbestad (båda SD) samt Liza-Maria Norlin, Dan Hovskär och Magnus Jacobsson (alla KD) under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

För bifall till yrkandet räckte det, enligt 11 kap. 5 § första stycket riksdagsordningen, att *minst en tredjedel av de röstande* anslöt sig till detta.

Votering:

94 för bifall

234 för avslag

21 frånvarande

Talmannen konstaterade att mindre än en tredjedel av de röstande hade bifallit återförvisningsyrkandet.

Kammaren hade således avslagit återförvisningsyrkandet.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 1 S, 72 SD, 1 M, 19 KD, 1 -

För avslag: 96 S, 58 M, 22 V, 24 C, 17 MP, 16 L, 1 -

Frånvarande: 9 S, 9 M, 2 V, 1 MP

Punkt 1 (Förbättrade möjligheter att ändra kön)

1. utskottet

2. res. (SD, KD)

Votering:

234 för utskottet

94 för res.

21 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 58 M, 22 V, 24 C, 17 MP, 16 L, 1 -

För res.: 1 S, 72 SD, 1 M, 19 KD, 1 -

Frånvarande: 9 S, 9 M, 2 V, 1 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU7 Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet

1. utskottet

2. res. (S, V, MP)

Votering:

176 för utskottet

130 för res.

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 21 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res.: 92 S, 21 V, 16 MP, 1 -

Avstod: 1 SD

Frånvarande: 14 S, 7 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

§ 8 Riksdagens arbetsformer

Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU14

Riksdagens arbetsformer

föredrogs.

Anf. 160 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! Riksdagens arbetsformer bygger på respekt och förtroende för innebörden i uppdraget att vara folkvald. Den enskilde ledamotens förutsättningar för att bedriva uppdraget är av största vikt för hur vår demokrati och parlamentarism fungerar.

I en tid när internationella mätningar visar att demokratin på tillbakagång är det, som jag ser det, angeläget att frågor om just det vardagliga praktiska politiska arbetet kan lyftas fram för publik belysning och på så sätt förhoppningsvis bidra till att skapa engagemang för ökad delaktighet i det demokratiska arbetet.

I regeringsformen slås i första kapitlet första paragrafen fast att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Det framgår att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt och att detta förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse. Så långt regeringsformens formuleringar.

För att lagstiftningsprocesser, beredningar och den fria åsiktsbildningen ska fungera i praktiken är arbetsformerna avgörande. Var och en som folkvald har också en uppgift att ta på största allvar och sköta sina åtaganden på bästa möjliga sätt. Arbetsformerna ska i sin tur vara tydliga och kunna förstås och följas av var och en medborgare. De kan bygga på väl utarbetad praxis och erfarenhet men behöver också innehålla en formell grund att utgå ifrån.

Konstitutionsutskottet har att hantera frågor som berör riksdagens arbetsformer. Det betänkande utskottet lägger fram för kammaren i dag innehåller ett trettio total motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2023/24 om dessa frågor. Knappt 20 av dem behandlas i så kallad förenklad form, då de har varit föremål för beredning även tidigare under mandatperioden.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag och därmed avslag på motionsyrkandena. Jag vill också passa på att redogöra för en del av ärendena och kommentera några av de överväganden som lett fram till besluten.

En kommittémotion från Vänsterpartiet innehåller en begäran om ett tillkännagivande om att i riksdagsordningen reglera antalet vice ordförande i utskotten. I detta sammanhang hänvisar vi till nuvarande bestämmelser om hur utskott tillsätts. Utskotten och EU-

nämnden väljer, allt enligt 12 kap. 16 § riksdagsordningen, inom sig en ordförande och en eller flera vice ordförande. Valet sker med acklamation eller, om någon ledamot så begär, med slutna sedlar. Av en kommentar till riksdagsordningen framgår också att ordförandeposterna i praktiken fördelas genom överenskommelser mellan partigrupperna inför beslutet i utskotten och i EU-nämnden. Om ordföranden hämtas från ett regeringsparti utses vice ordförande från oppositionen och vice versa.

I tidigare behandlingar av liknande motioner som den som Vänsterpartiet nu tar upp har KU avstyrkt motionsyrkandena. Utskottet är inte heller denna gång berett att ställa sig bakom ett sådant yrkande utan avstyrker motionsförslaget.

Herr talman! En annan motion, från Markus Selin, Socialdemokraterna, begär ett tillkännagivande om att utreda inrättandet av ett utskott i riksdagen för hantering av data och digitalisering. Ser vi till regeringsformen föreskrivs där att riksdagen inom sig utser ett konstitutionsutskott och ett finansutskott. Enligt 7 kap. 2 § riksdagsordningen finns också ett skatteutskott upptaget som ett obligatorium. I tillägsbestämmelser finns också en uppräknig av de 15 utskott som väljs för varje mandatperiod.

Om motionsförslaget kan tilläggas att frågor om data och digitalisering i högsta grad är aktuella ärenden. I likhet med många andra ämnesområden är det dock frågor som inte kan begränsas inom ett visst sakområde utan berör snart sagt alla samhällsområden, där kompetens och kunskap kan vara värda att beakta. Utifrån säkerhetsaspekter är försvarsutskottets kompetens i sammanhanget högst relevant, och i frågor om personlig integritet kontra offentlighet går det inte att komma runt KU:s grundlagsaspekter. Utskottet vidhåller därför sin tidigare bedömning att det inte finns skäl att ta något initiativ till förändringar i utskottsorganisationen.

I en motion inlämnad av Malin Björk, Centerpartiet, begärs en översyn av möjligheterna för förtroendevalda att kombinera uppdraget med arbete och familjeliv, med fokus inte minst på, vad jag förstår, utökade möjligheter för digital medverkan på möten i riksdagen.

I detta ärende kan sägas att en rad reformer genom åren har tagit fasta på just att främja kombinationen av föräldraskap och riksdagsuppdraget. Inte minst kan nämnas den avgiftsfria barnverksamhet som en ledamot har tillgång till för sitt eller sina barn till och med tolv års ålder. Det finns också möjlighet till föräldraleidighet.

När det gäller medverkan på distans kan framhållas att regeringsformen stadfäster att riksdagens sammanträden ska hållas i Stockholm. Här finns ändamålsenliga lokaler, och förutsättningarna är desamma för var och en. Den säkerhetsmässiga aspekten, såväl digitalt som fysiskt, är också viktigt att betona.

Riksdagens arbete under coronapandemin, där flera utskott hade distanssammanträden, har varit föremål för uppföljning av den parlamentariskt

sammansatta kommittén, som lämnade sitt betänkande i november 2021. Där redovisas ett antal för- och nackdelar med distansdeltagande. Konstitutionsutskottet underströk då betydelsen av fysiska möten för konstruktiva och tillitsfulla överläggningar och samtal ledamöter emellan och erinrade samtidigt om att möjligheten till distansdeltagande endast är aktuell i extraordinära situationer, typ den som rådde under coronapandemin.

I sammanhanget kan också nämnas att riksdagsstyrelsen i oktober 2023 beslutade att sammankalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att göra en översyn av stödet till den parlamentariska beslutsprocessen och ledamotskapet i riksdagen samt övriga frågor inom riksdagsarbetet och ledamöternas villkor. Kommitténs arbete pågår och kommer att slutredovisas senast den 31 mars 2025. Det arbetet bör inte föregripas, varför motionsyrkandena avstyrks.

Herr talman! Betänkandet innehåller också motioner om frågor om flaggor i plenisalen, programmet vid riksmötets öppnande, möjlighet till halva portioner i matsalen för att minska matsvinnet, programutformning i samband med riksmötets öppnande samt ett förslag om ett tillkännagivande, från Matheus Enholm, Sverigedemokraterna, om att ta fram speciella styrdokument för riksdagens interna och externa språkbruk. Motionären tror sig på detta sätt kunna bevara det svenska språkets särdrag och språktradition.

Utifrån detta vill jag hänvisa till gällande språklag. Svenska är enligt språklagen huvudspråk i Sverige. Enligt lagen är svenska samhällets gemensamma språk, som alla bosatta i Sverige ska ha tillgång till. Svenska ska kunna användas inom alla samhällsområden, och det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Svenska ska vara det språk som används i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ inom offentlig verksamhet.

Riksdagen har å sin sida egna skrivråd i både allmänna och riksdagsspecifika språkfrågor. Riksdagens skrivråd bygger främst på Myndigheternas skrivregler, Svenska Akademiens ordlista och rekommendationer från riksdagens språkvårdare. De råd och rekommendationer som ges är grundade på vetenskap och erfarenhet och avsedda att bidra till enhetlighet och ökad begriplighet.

Att språket förändras över tid är däremot ett faktum. Det räcker med att läsa litteratur från nutid och dåtid – även riksdagsprotokoll och annat – för att få en insikt om språkets föränderlighet. Utländska influenser är också en del av språkets utveckling.

I riksdagsmiljön råder det ingen tvekan om svenska språkets ställning. Däremot kan man som kund eller gäst i olika butiker eller restauranger i landet emellanåt fundera över engelskans utbredning. Språk- och skrivråd kanske också vore en sak för det privata näringslivet att fundera över.

I detta fall kan måhända de råd och rekommendationer som redan gäller för riksdagens arbete och våra myndigheter tjäna som inspiration. Därför menar jag att motionen ska avslås.

Anf. 161 VICTORIA TIBLOM (SD):

Herr talman! Vi debatterar i dag konstitutionsutskottets betänkande nummer 14, *Riksdagens arbetsformer*. Jag yrkar bifall till reservation nummer 3 om det svenska språket i riksdagen.

Konstitutionsutskottet har i betänkandet konstaterat att det är av stor vikt att det svenska språket vårdas, används och utvecklas som ett litterärt språk, vardagligt språk och myndighetsspråk. I praktiken är det regelverk vi har att utgå från på området inte tillräckligt för att säkerställa en sådan målsättning.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet regleras i språklagen. I 10 § står följande: Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska. I 12 § står det att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Därefter tar vägledningen slut.

I praktiken bygger språket i riksdagen mycket på innehållet i Svenska Akademiens ordlista, som vi precis hörde en ledamot säga, som uppdateras och utvecklas kontinuerligt. Ett bekymmer med den nuvarande lösningen är att allt fler låneord, framför allt från engelskan, letar sig in i Svenska Akademiens ordlista. Ofta saknas det en svensk motsvarighet. Jag menar att utan ett regelverk med riktlinjer som värnar om det svenska språket finns det en överhängande risk för att vårt språk på sikt kommer att ersättas av låneord.

Herr talman! För att bevara och säkerställa vårt språkliga arv är det därför av stor vikt att språkets ställning stärks i samhället och framför allt i riksdagen. Vår målsättning måste vara att använda och bevara ett rikt svenskt språk och att överföra det till kommande generationer. Som institution har riksdagen en unik möjlighet att ta till vara och påverka denna viktiga fråga. Riksdagsstyrelsen kan och bör utforma styrdokument för all intern och extern kommunikation samt se över hur det svenska språkets särart kan bevaras. Språklagen är i den bemärkelsen inte tillräcklig. Det behövs ett styrdokument som kompletterar befintligt regelverk. När det gäller att framställa ett sådant underlag kan riksdagen med fördel hämta inspiration från den isländska språkmodellen.

Herr talman! Sett utifrån ett ändamålsorienterat intresse måste den ändringen anses vara skäligen och påkallad i syfte att bevara något så värdefullt för vårt kulturella och nationella arv som det svenska språket faktiskt är.

Om vi slutar att betrakta vårt eget språk som en del av vårt kulturella arv, vår identitet och vårt ursprung är det givet att språket i dess nuvarande form inte kommer att kvarstå. Med ett rikt språk kan vi i stället ge kommande generationer bättre förutsättningar och undvika att låneord ersätter de svenska.

Anf. 162 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Precis som tidigare debattörer har anfört pratar vi om det betänkande som heter *Riksdagens arbetsformer*.

Herr talman! Vad gör vi egentligen här? Hur gör vi för att riksdagen ska fungera på bästa sätt, och hur bör arbetet se ut i framtiden? Vilka förutsättningar har vi? Vilka förutsättningar ska gälla för riksdagsledamöter och andra som arbetar i detta parlament?

Svaret, kanske i alla fall delvis, finns i detta betänkande. Det berör allt från förtroendevaldas arbetsvillkor till hur vi ska sitta och vilka flaggor som ska hänga i denna kammare. Ibland handlar det även om var talmannen ska bo någonstans. Det är minst sagt högt och lågt som berörs i detta betänkande. Ibland kan man förundras över den idériedom som finns hos ledamöterna kring deras egen vardag.

Man kan se att arbetet verkligen har förändrats under de senaste decennierna – från två kammare till en och från flytande voteringsstillfällen till bestämda tider. Det har också gjorts flera andra anpassningar, som tidigare talare har varit inne på, för att möjliggöra för fler medborgare i Sverige att kandidera och få förtroendet att vara riksdagsledamot, exempelvis genom barnpassning.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 1, som handlar om att riksdagens utskott inte ska kunna välja ett obegränsat antal vice ordförande i ett utskott. Förra mandatperioden valde många utskott att utse mer än en vice ordförande. Eftersom detta är ett uppdrag som också ger rätt till ett extraarvode blev det en oväntad och onödigt kostnadsökning för riksdagen på ungefär 1 ½ miljon per år. Även om detta inte har skett på samma sätt denna mandatperiod anser vi att det är en olycklig lucka som bör täppas till. Tyvärr verkar det bara vara vi i Vänsterpartiet som ser detta problem och som vill stoppa denna risk för slöseri med skattemedel.

Herr talman! Ett annat förslag som vi i Vänsterpartiet driver är förslaget om sänkta arvoden, eftersom vi anser att det är viktigt att vi som ledamöter inte lever i en helt annan ekonomisk verklighet än den verklighet som de vi representerar lever i. Men detta är ett av de yrkanden som i år bereds förenklat. Precis som tidigare talare har varit inne på har vi en sådan ordning i våra arbetsformer. Men jag vill ändå säga detta. Det är något som Vänsterpartiet motionerar om varje år. Det är också därför det är föremål för förenklad behandling.

De senaste 20 åren har riksdagsledamöternas arvoden stigit kraftigt. Det är nu 75 500 kronor per månad. Dessutom har flera andra skatteförändringar genomförts de senaste åren som gynnat höginkomsttagare, såsom oss riksdagsledamöter. Även det har gett flera tusenlappar extra per månad.

Herr talman! Vi anser också att regelverket som rör ersättningar för övernattningsbostäder bör stramas upp.

Jag vill säga något om det arbete som faktiskt pågår just nu. Förra året beslutade riksdagsstyrelsen att tillsätta en utredning, där samtliga partier ingår, som har i uppgift att göra en översyn av stödet till den parlamentariska beslutsprocessen och ledamotskapet i riksdagen samt vissa andra frågor kring riksdagsledamöternas villkor. Jag har förmånen att få representera mitt parti i utredningen. Det ska bli spännande att se vad vi

kommer fram till samt hur det kommer att tas emot av övriga ledamöter, förvaltningen och allmänheten. Jag kan dock konstatera att vi hittills har arbetat på bra och haft flera bra diskussioner och att vi alla är måna om att det ska finnas fortsatt goda förutsättningar att verka som riksdagsledamot under den tid – för de allra flesta är det en kort tid – som man har förmånen att vara det.

Under de senaste decennierna eller de senaste åren har vi sett en allt snabbare utveckling av vårt samhälle. Vi ser en digitalisering. Vi ser AI. Vi ser också att vi kan dra många lärdomar av hur vi tvingades förändra vårt arbete på grund av en pandemi. Riksdagen behöver givetvis anpassa sig till den verklighet som är runt omkring. Det är givetvis också viktigt att vi på olika sätt är än mer tillgängliga och anpassar denna verksamhet så att så många som möjligt har möjlighet att kandidera och bli valda till riksdagsledamöter.

Till sist, herr talman! Vad vi gör här i kammaren dokumenteras på väldigt många olika sätt, tack vare digitaliseringen. Vi har utmärkta stenografer, som ofta ser till att det vi säger i denna kammare blir rikare. Det blir ett rikare språk och begripligare för många utanför kammaren. Era insatser är givetvis väldigt uppskattade, som ni märker, speciellt när man, som jag, börjar babbla på lite grann.

Jag delar inte riktigt Sverigedemokraternas stora oro, men en sak vill jag ändå säga om språket. Jag var här i kammaren vid ett tillfälle förra mandatperioden när det var frågestund. En ledamot ställde en fråga på dialekten älvdalska. Det var faktiskt väldigt tydliggörande för mig. Jag förstod inte ett enda ord, och ledamoten blev också tillsagd att tala svenska – vilket han ju faktiskt gjorde.

Detta är en fråga som inte berörs i detta betänkande, men att älvdalskan ska vara ett språk är en fråga som Vänsterpartiet driver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

§ 9 Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU23

Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera (skr. 2023/24:56)

föredrogs.

Anf. 163 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar justitieutskottets betänkande *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera*.

Det är en ny, samlad strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism som omfattar arbetet hos myndigheter och olika samhällsaktörer och som ger en

lägesbild och pekar på politiska initiativ och olika målsättningar.

Av betänkandet att döma finns det inte några stora politiska skiljaktigheter mellan regeringen och oppositionen. Det finns dock två reservationer från Miljöpartiet, varav Socialdemokraterna har anslutit till den ena, och ett särskilt yttrande från Vänsterpartiet.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet menar bland annat att de saknar ”ett mer utförligt resonemang om de strukturella grundorsakerna till våldsbejakande extremism och terrorism samt förslag på åtgärder för att bekämpa dessa”. Man pekar på segregation och utanförskap som potentiella grundorsaker och vill ha med dessa grundorsaker för att kunna bekämpa extremisternas tillväxtmiljöer och rekryteringsbas – bra så.

Miljöpartiet har också en önskan om en ny blocköverskridande uppgörelse och pekar på den uppgörelse som skedde mellan den förra regeringen och den dåvarande oppositionen, vilket på den tiden exkluderade Sverigedemokraterna. Man blir inte riktigt klok på exakt vilken typ av uppgörelse de frågar efter, men det verkar vara enligt receptet ju fler kokkar, desto bättre soppa.

Jag håller av flera skäl inte med om den analysen. Jag håller inte heller med om att det finns något större behov av ytterligare analys av grundorsakerna till att vi har en tillväxtmiljö bland extremister och terrorister i vårt land, något som Socialdemokraterna och Miljöpartiet pekar på och vill ha.

Jag tycker att den analysen är ganska glasklar, och den finns också beskriven i dokument utanför just detta betänkande, bland annat i Säkerhetspolisens årsrapporter genom åren.

Vänsterpartiet har ett särskilt yttrande till detta betänkande, där man beskriver att man har en skiljaktig mening mot regeringen när det kommer till exempelvis ökad användning av hemliga tvångsmedel, fler möjligheter för myndigheter att dela information och ytterligare åtgärder för att förhindra spridning av terrorisminnehåll på digitala plattformar.

Man är alltså emot den typ av åtgärder som har gjort att Säkerhetspolisen får ett mer effektivt handlingsutrymme att bekämpa terrorism. Skulle vi ha accepterat Vänsterpartiets linje genom åren och låtit dem bestämma kan vi alltså på goda grunder säga att Säkerhetspolisen i de fall där de lyckats stoppa terrorattentat i vårt land genom sina underrättelseinhämtningar inte hade kunnat göra det. Sverige hade med Vänsterpartiets politik sannolikt fått uppleva fler terrorattentat.

Den samlade kritiken från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna är alltså att man vill se en större samlad kring grytan. Man vill ha en närmare analys, men jag menar att det redan är klart.

Sammanfattningsvis kan man säga, herr talman, att Vänsterpartiet är emot effektiva åtgärder i arbetet mot terrorism. Miljöpartiet vill släppa in utländska terrorhot i vårt land helt utan kontroll, och Socialdemokraterna vill bygga sitt regeringsunderlag på dessa två partier.

Så här är det: Det största hotet är islamism. Den främsta orsaken till det är invandring. Den bästa lösningen för att förebygga denna situation framåt är utvisning.

Så länge vi inte kan komma överens om den problembeskrivningen och den målsättningen för politiken finns det inget behov av att inkludera Socialdemokraterna eller Miljöpartiet i det gemensamma arbetet framåt mot terrorism.

Herr talman! Jag yrkar avslag på motionerna och bifall till att skrivelsen läggs till handlingarna. (Applåder)

Anf. 164 ANNA WALLENTHEIM (S):

Herr talman! Terrorism och våldsbejakande extremism fortsätter att vara ett överhängande hot mot vårt land och vårt sätt att leva. Redan i tidigare debatter har vi här i kammaren haft möjlighet att lyfta det faktum att Sverige har gått från att betraktas som ett legitimt mål för terrorattentat till att betraktas som ett prioriterat mål.

I en tid när klyftorna i Sverige ökar, när utanförskap gror och när framtidshopp har bytts mot pessimism krävs handlingskraft för att öka svensk säkerhet. I vår kommittémotion lyfte vi socialdemokrater att det behövs en uppdaterad nationell samling mot våldsbejakande extremism och terrorism, och här står vi nu i kammaren för att debattera regeringens skrivelse *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera*.

Hotet från våldsbejakande extremism och terrorism har under senare år förvandlats till en alltmer komplex och svårbekämpad utmaning: från våldsbejakande högerextremism till våldsbejakande islamism till enskilda terrorhandlingar som är svåra att förutse. Dessa har också letat sig in på nya arenor.

I ljuset av detta måste vi se hur den digitala eran har medfört en mångfald av plattformar där våldsbejakande budskap och terrorisminnehåll kan spridas skrämmande enkelt. Denna utveckling har gjort att hoten inte längre känner några gränser. De är numera gränsöverskridande till sin natur och utgör ett hot inte bara mot en nation utan mot demokratin i dess helhet.

Detta innebär att vi inte längre bara kan tala om extremism och terrorism i klassisk bemärkelse. Vi står nu inför ett bredare hot som består av aktiviteter som syftar till att underminera det demokratiska samhället och urholka förtroendet för våra institutioner. Detta kräver en strategi som är lika komplex som problemet i sig.

Herr talman! Under våra år i regeringen tog vi socialdemokrater fram 28 propositioner med lagförslag som just pekade på dessa områden. Vi har alltid tagit terrorist- och extremistfrågorna på stort allvar, vilket innebär att man bland annat tog fram en strategi kring terrorism och en strategi kring våldsbejakande extremism. Vi tog också fram en ny terrorbrottslag, förbud mot terrorresor, nya verktyg för Säkerhetspolisen med mera, allt för att göra skillnad.

De senaste årens våldsdåd gör också frågorna kopplade till våldsbejakande extremism ännu mer hotfulla. Därmed måste vi också se symbiosen mellan terrorism och våldsbejakande extremism. Detta gör att vi socialdemokrater i stor utsträckning välkomnar den nya samlade nationella strategin som ersätter de två tidigare strategierna *Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism*, och strategin *Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism*. Att vi nu får en samlad strategi ser vi som någonting positivt.

Herr talman! Vi kan inte förneka att Sveriges säkerhetsläge har genomgått en betydande förändring, tyvärr inte till det bättre. Terrorism och våldsbejakande extremism har blivit en skrämmande verklighet som ständigt påminner oss om den osäkerhet vi lever i, från de fruktansvärda händelserna i Stockholm 2017 till dödliga skolattacker, från Visby 2022 till attentatet mot svenska medborgare i Bryssel 2023.

Det här är några exempel på hur vårt land har drabbats av attacker som har skakat oss och gjort dessa frågor ännu mer komplexa. Dessa hot utgör inte bara en fara mot vår personliga frihet och trygghet utan underminerar som sagt hela demokratin.

I strategin från regeringen går det bland annat att läsa att vi i dag möter tre huvudsakliga parallella hot mot vår inre säkerhet. Det är terrorism och våldsbejakande extremism. Det är olika statliga aktörer som agerar fientligt mot Sverige. Och det är grov, organiserad brottslighet.

I en tid då hoten är många och omfattande är det avgörande att vårt svar är uthålligt och välplanerat. Vi socialdemokrater välkomnar alltså stora delar av den strategi som regeringen har presenterat och som bygger vidare på det arbete som vi socialdemokrater gjorde under våra år i regeringen. Vi menar att strategin blir ett viktigt verktyg för att fortsätta bekämpa extremismen och terrorismen. Genom att fokusera på att förebygga, förhindra, skydda och hantera hot både innan och efter ett attentat visar vi att vi står fast beslutna att skydda vårt samhälle och de principer det bygger på.

Vi måste också vara tydliga med att denna strategi inte är hela lösningen. Men den blir ett viktigt verktyg som kan vägleda myndigheter, institutioner och politiker i vårt gemensamma ansvar mot komplexa hot.

Vi socialdemokrater inser att det krävs ett långsiktigt engagemang och en samlad ansträngning från hela samhället för att effektivt bekämpa utmaningarna. Med socialdemokratiska värderingar som utgångspunkt, där vi i princip som med annan brottslighet menar att vi måste göra både och, är jag fast övertygad om att vi tillsammans kan skapa ett samhälle som är tryggt, mer inkluderande och rättvisare för alla.

Herr talman! Som jag sa är vi överlag positiva till regeringens skrivelse, men det finns vissa delar där vi önskar att man tydligare hade fokuserat och presenterat konkreta åtgärder. Ett exempel är behovet av fler insatser mot finansieringen av terrorism. Regleringen kring Polismyndighetens och Säkerhetspolisens

samarbete med andra myndigheter och privata aktörer är ett steg i rätt riktning, men det behövs tydligare vägledning och åtgärder för att effektivt bekämpa finansieringen av terrorism. Finansieringen från till exempel välfärdsbrott är något vi socialdemokrater aldrig kommer att acceptera.

Vi menar också att det behövs ett mer utförligt resonemang kring de strukturella grundorsakerna till våldsbejakande extremism och terrorism. Det är viktigt att strategin inte bara fokuserar på att bekämpa symtomen utan även adresserar roten till problemet. Åtgärder för att minska segregation och utanförskap och förbättra social rättvisa är avgörande för att förhindra att extremismmiljöer får fotfäste och kan rekrytera nya medlemmar.

Strategin bör lägga större vikt vid tidiga insatser för att förebygga radikaliserings och rekrytering, särskilt bland barn och unga. Det handlar om att fånga upp riskgrupper i skolan och ge socialtjänsten och vården rätt förutsättningar. Den digitala miljön måste fungera så att vi fångar upp de barn och unga som är på glid. Det kan också handla om stöd till föräldrar eller civilsamhällesorganisationer, som ju spelar en otroligt viktig roll i detta arbete.

Herr talman! Genom att adressera dessa brister och komplettera strategin med konkreta åtgärder kan vi säkerställa att vi arbetar effektivt mot våldsbejakande extremism och terrorism på alla fronter. De senaste årens allvarliga och grova brottslighet undergräver tilliten mellan människor och urholkar framtidstron. Så får det inte fortsätta. Samhället måste vara starkare än så. När en ungdom riskerar att dras in i kriminalitet eller extremism måste hela samhället gripa in med alla till buds stående medel. Vi socialdemokrater menar att hela samhället ska mobiliseras för att bryta segregationen, utanförskapet och de ökade klyftorna.

Det bästa sättet att motarbeta rasism, islamism och extremism är att stärka jämlikheten och se till att vi har en fungerande välfärd som når alla. För att lyckas med detta måste först och främst fler vuxna komma i arbete. Vi måste också bryta trångboddheten och den ekonomiska ojämlikheten, men det handlar även om att lärare, fältassistenter, idrottsföreningar, kulturföreningar och andra ska ha det stöd de behöver för att ge barn och unga framtidstro och mod att drömma.

Med de orden avslutar jag mitt anförande och yrkar bifall till reservation nummer 2.
(Applåder)

Anf. 165 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna har haft flera debatter genom åren på temat terrorism. Vi har också sett utvecklingen i vårt land när det kommer till de våldsbejakande miljöerna. Den våldsbejakande islamismen är som bekant av Säkerhetspolisen sedan tidigare betraktad som den största och snabbast växande. Så har det varit under en 10–15-årsperiod.

Socialdemokraterna säger i en reservation tillsammans med Miljöpartiet att det saknas ett mer utförligt

resonemang om de strukturella grundorsakerna till våldsbejakande extremism. Jag skulle vilja ställa en fråga till Socialdemokraterna och Anna Wallentheim. Kan de i dag erkänna – det har ju varit svårt hittills för dem – att den invandringspolitik som främst Socialdemokraterna haft ansvar för i sina regeringar har varit bidragande och grundorsak till att den våldsbejakande islamismen kunnat växa sig stark i vårt land?

Anf. 166 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Precis som Adam Marttinen nämner har vi stått i den här kammaren många gånger och haft olika typer av debatter om terrorism- och extremismfrågorna. Det är inte heller första gången jag och ledamoten får möjligheten att stå i ett replikskifte och diskutera vilken typ av extremism vi anser är grundorsak till problemen vi ser i samhället.

Jag vill återigen påpeka att vi socialdemokrater ser att detta är en positiv strategi som ska jobba på alla fronter. Det finns ett problem med högerextremismen. Det finns ett problem med islamismen. Det finns också ensamagerande personer som är svåra att placera i ett fack. Vi måste jobba med alla fronterna, och jag har påpekat att det är just grundorsakerna vi måste titta på.

Jag, till skillnad från ledamoten Marttinen, anser inte att det är den ökade invandringen som är problemet. Problemet är att vi har ett samhälle som dras isär på grund av att vi väljer att prioritera helt fel. Sverigedemokraterna samarbetar nu med en regering som faktiskt fortsätter att vidga klyftorna och som fortsätter att se till att barn behandlas olika beroende på var i Sverige de bor. Ni är med och finansierar den typ av utveckling som innebär att inte alla skolor och barn får rätt förutsättningar. Ni fortsätter att prioritera de rika i samhället i stället för att satsa på välfärden.

I grunden handlar detta om att rikta resurserna till förskolor, bryta segregationen och se till att människor kommer in i vårt samhälle. Vad är det som gör att Sverigedemokraterna inte ser den utvecklingen?

Anf. 167 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Grundorsaken till att vi yrkade avslag på Miljöpartiets reservation om en blocköverskridande samverkan är att samverkan är helt meningslöst om en part vägrar förstå de strukturella grundorsakerna till en viss typ av problematik, som ändå är tydlig och väl beskriven.

Det står i Säkerhetspolisens årsböcker att invandringen har bidragit till den våldsbejakande islamismens utbredning i vårt land. Men för en socialdemokrat sitter det långt inne att tillstå att man har haft ansvar för den tillväxten genom sitt regeringsinnehav. Av den anledningen vill jag påstå att det saknas grund för båda reservationerna. Det finns goda beskrivningar av de olika miljöernas tillväxt och orsakerna till den, och det finns även en tydlig koppling – tyvärr, får man väl säga – till Socialdemokraternas regeringsinnehav.

Slutligen finns det inget behov av någon samverkan eller blocköverskridande uppställning med de

resterande partierna i kammaren. Det skulle vara helt meningslöst och kontraproduktivt att föra samtal med partier som vill göra det svårare för Säkerhetspolisen att bekämpa terrorism och med partier som förnekar kopplingen till sakernas tillstånd.

Anf. 168 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Ännu en gång lyfts det här med grundorsakerna upp, och vi har helt olika syn på det.

Man kan läsa rapporter. Jag tänker inte svära, herr talman, men de rapporter jag läser önskar jag att Sverigedemokraterna kunde se med samma ögon som vi socialdemokrater och många andra partier i den här kammaren. Vi ser vad de här rapporterna pekar på är det som gör att människor hamnar i brottslighet, i kriminalitet, och att människor dras till extremism – det är ökad segregation och utanförskap.

Det finns inga rapporter som pekar på att det är en viss person med en viss religion eller en viss hudfärg. Rapporterna pekar på människor inte lyckas komma in i vårt samhälle, människor som inte lyckas i skolan, människor som inte får jobb, människor som inte lyckas bryta trångboddheten. Där har vi grundorsakerna till att brottsligheten ökar.

Det är som alltid uppenbart i den här kammaren att Sverigedemokraterna bara har en syn på brottslingar – att det är människor som inte ser ut som Adam Marttinen. Det tycker jag är ett otroligt stort problem, och jag vill lyfta fram det.

Om ni i stället kunde välja att titta på att det handlar om att vi måste bryta utanförskapet och segregationen skulle vi mycket lättare kunna hitta de blocköverskridande samarbeten som faktiskt krävs för att bryta extremismen och terrorismen som vi ser och som den här strategin handlar om – en strategi som både Adam Marttinen och jag nämnde här i kammaren att vi i princip står bakom. Det är viktigt att vi ser att vi ska både förebygga och förhindra, hantera och så vidare. Vi står ju bakom detta. Men grundorsakerna kommer vi tydligen inte att komma överens om.

Jag önskar att vi i framtiden och i kommande debatter kan hitta en mer gemensam linje där vi ser hur vi ska bryta segregationen och utanförskapet för att se till att bryta den utveckling vi ser.

Anf. 169 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Sveriges säkerhetsläge har förändrats och försämrats under en längre tid.

I dag möter vi tre parallella huvudsakliga hot mot vår inre säkerhet: terrorism och våldsbejakande extremism, olika statliga aktörer som agerar fientligt mot Sverige och grov organiserad brottslighet.

I augusti höjde Säkerhetspolisen terrorhotnivån från en trea till en fyra på en femgradig skala, från ett förhöjt hot till ett högt hot. Bakgrunden var det kraftigt försämrade säkerhetsläget och bedömningen att hotet kommer att bestå under en längre tid.

Terrorism har i modern tid utövats med många olika syften och med olika tillvägagångssätt – allt från flygplanskapningar till ensamagerande personer som

med skjutvapen eller fordon dödar civila urskillningslöst.

Under 1970- och 80-talen stod exempelvis separatistiska grupper som IRA i Storbritannien och Eta i Spanien för ett stort antal attentat. I mer närliggande tid har ett stort antal attentat utförts såväl i Europa som globalt av individer eller grupper med koppling till våldsbejakande islamism. Vi har också upplevt ett antal allvarliga attentat begångna med motiv kopplade till våldsbejakande högerextremism.

Gemensamt för alla former av terrorism är det systematiska och hänsynslösa användandet av våld och förstörelse för att därigenom injaga rädsla och försöka tvinga fram politiska förändringar. Våldet drabbar ofta människor slumpvis utifrån att de råkar vara på fel plats vid fel tillfälle.

Herr talman! Sverige ska präglas av öppenhet, goda värderingar, demokrati och respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Människor ska kunna röra sig tryggt och fritt, delta i sammankomster och uttrycka sina åsikter utan rädsla för att utsättas för hot eller våld. Arbetet mot terrorism är därför centralt för att skydda vårt sätt att leva i ett fritt, demokratiskt samhälle.

Den svenska lagstiftningen mot terrorism var länge eftersatt, vilket vi moderater i många år har kritiserat. Under senare år har dock viktiga steg tagits.

Efter många års väntan trädde den nya terroristbrottslagen i kraft 2022. Samtidigt trädde den nya lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar i kraft, vilket ökade möjligheten att hålla personer som utgör hot mot Sveriges säkerhet i förvar och under uppsikt.

Vi moderater välkomnade de nya lagarna men konstaterade samtidigt att flera problem kvarstod som olösta liksom att straffskalorna för flera brott var för milda.

För knappt ett år sedan kriminaliserades också deltagande i terroristorganisation. Det innebär att Sverige har en vidsträckt lagstiftning när det gäller terroristbrottslighet, men arbetet med att ytterligare stärka skyddet fortgår.

Terrorhotet varierar som sagt över tid i fråga om både aktörer och intensitet, men det har varit ständigt närvarande i Sverige och vår omvärld under de senaste decennierna. Många andra länder har levt med höga terrorhotnivåer under lång tid, men där har samhället i stort kunnat fortsätta fungera som vanligt. Det måste vi i Sverige också klara samtidigt som arbetet för att bekämpa terrorhotet pågår med oförminskad kraft.

Herr talman! Arbetet med att skydda samhället mot våldsbejakande extremism och terrorism måste därför vara uthålligt, långsiktigt och strategiskt. Att ha mål och inriktningar i en nationell strategi har varit en framgångsfaktor i det arbetet.

Den första nationella strategin mot terrorism togs fram redan 2008. Den har därefter förnyats 2012 och 2015. Men sedan dess har hotet från våldsbejakande extremism och terrorism blivit alltmer komplext och svårbekämpat. Det finns nu ett bredare hot mot Sverige som syftar till att urholka förtroendet för samhället och

dess institutioner och i förlängningen försvaga vår demokrati.

I samband med Folk och Försvar i Sälen tidigare i år presenterade regeringen därför en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Det är den skrivelsen från regeringen som vi nu debatterar.

Arbetet är inte avslutat i och med att regeringen har antagit en strategi. Arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism tar snarare ytterligare fart.

Regeringen har gett Center mot våldsbejakande extremism vid Brå samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen i uppdrag att vidta åtgärder för att införliva strategin i sina verksamheter. Regeringen har också gett Center mot våldsbejakande extremism i uppdrag att utveckla samordningen mellan den nationella, regionala och lokala nivån.

Det kan också vara värt att notera att skrivelsen som vi nu debatterar är just en strategi och som sådan ska vara tillräckligt omfattande och konkret för att ge en tydlig inriktning för Sveriges samlade arbete mot våldsbejakande extremism och terrorism. Men det måste också lämnas utrymme för regeringen och de ansvariga myndigheterna att i olika sammanhang kunna konkretisera och utveckla arbetet vidare.

Arbetet ska utgå från fyra strategiska områden: att förebygga våldsbejakande extremism och terrorism, att förhindra terroristattentat och andra ideologiskt motiverade brott, att skydda samhällets människor och funktioner och slutligen att hantera situationen under och efter ett attentat.

Det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism behöver integreras i det generella brottsförebyggande arbetet, där en rad aktörer har ansvar för att utveckla insatser på nationell, regional och lokal nivå. Kommunerna har genom sitt brottsförebyggande ansvar och med de verksamheter de bedriver nära medborgarna en viktig roll i detta arbete.

Det handlar om att skola, socialtjänst och polis ska stärka sin samverkan och utöka de tidiga insatserna för att minska radikaliserings och rekryterings av barn till extremistmiljöer. För att skapa förutsättningar för detta behöver nationella myndigheter ge bättre stöd till lokalt yrkesverksamma i form av information om lägesbilder och kunskap och vägledning om insatser i det förebyggande arbetet. Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen ska utveckla och kvalitetssäkra stöd och vägledning för insatser till avhoppare från extremistmiljöer.

Det har under senare år kommit flera rapporter om hur offentliga medel fördelas till verksamheter med koppling till våldsbejakande extremism eller andra antidemokratiska miljöer genom till exempel studieförbund, föreningar eller företag. Det är något som inte ska få förekomma i Sverige. Det pågår därför ett arbete med att stärka kontrollfunktionerna för att kunna stoppa denna typ av utbetalningar. Regeringen avser också att tillsätta en utredning om förbud mot utländsk finansiering av trossamfund och andra organisationer med koppling till islamism och extremism.

I arbetet med att förhindra terroristattentat och andra ideologiskt motiverade brott handlar det om att stärka arbetet för att stoppa finansiering av terrorism, minska tillgången till vapen och snabbare kunna upptäcka personer som utgör säkerhetshot för att förhindra attentat.

Rådet och parlamentet har nyligen kommit överens om ett nytt lagstiftningspaket på EU-nivå mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Det finns också en pågående utredning om detta i Sverige som snart ska överlämnas till regeringen. Regeringen har även vidtagit åtgärder för att skärpa regelverket kring växlingskontor och göra växlingskontor och pengaöverföringar tillståndspliktiga, vilket i praktiken kommer att förbjuda det hawalasystem som i stor utsträckning används för de kriminella nätverkens penningflöden men också för finansiering av terrorism.

Vi ser hur kriminella kan ha förankring inom både grov organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism. Det är särskilt farligt med tanke på den stora tillgången till vapen i den kriminella miljön. Den moderatledda regeringens arbete med att trycka tillbaka den grova organiserade brottsligheten har därför stor betydelse för att bekämpa våldsbejakande extremism och terrorism.

En central del i arbetet för att förhindra attentat är att upptäcka personer som utgör säkerhetshot mot Sverige. Det handlar då både om personer som redan befinner sig i Sverige och om att förhindra att personer som utgör säkerhetshot tar sig in i Sverige.

Arbetet med att skydda samhällets funktioner mot våldsbejakande extremism och terrorism syftar till att minska sårbarheten i samhället, bland annat genom olika säkerhetshöjande åtgärder.

Slutligen behandlar strategin också hur samhället ska hantera situationen under och efter ett attentat. Även om ambitionen med denna strategi är att förebygga, förhindra och skydda samhället mot attentat är det också nödvändigt att det finns en beredskap att hantera fullbordade terrordåd.

Beredskap finns bara om de som förväntas agera också har övat på olika scenarier. Det är därför av avgörande betydelse att personal från räddningstjänsten, polisen och hälso- och sjukvården genomför gemensamma utbildningar och tränar tillsammans för att förbättra förmågan att hantera det som inte ska hända.

Förhoppningen är att strategin kan medverka till att kraften i hela vårt samhälle kan mobiliseras – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt – för att effektivt bekämpa terrorism och våldsbejakande extremism.

Med det vill jag avslutningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 170 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! I somras höjde Säkerhetspolisen den så kallade terrorhotnivån från en trea till en fyra efter uppmärksammade koranbränningar. Som ett resultat av detta tillsatte regeringen och Moderaternas Gunnar Strömmer en utredning som ska se över ordningslagen

och huruvida polisen ska kunna säga nej i tillståndsgivningen, så att man inte får polistillstånd för att bränna en koran. Min fråga, herr talman, till Mikael Damsgaard är om Moderaterna tycker att en sådan möjlighet att neka tillstånd ska införas.

Anf. 171 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Rasmus Ling för frågan. Det är uppenbart att Sverige står inför många parallella hot. Det finns olika former av påverkanskampanjer som Sverige måste vara robust nog att stå emot. Vi har också sett hur det i Sverige genomförts aktiviteter som inte syftar till annat än att provocera.

Regeringen har tillsatt utredningen om översyn av ordningslagen för att kunna belysa vilka möjligheter som kan finnas att förbjuda eller säga nej till tillställningar enligt ordningslagen med hänvisning till Sveriges säkerhet. Utredningen kommer förhållandevis snart att överlämna sitt betänkande till regeringen. Jag ser ingen anledning att här föregripa resultatet av utredningen.

Anf. 172 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Jag och Miljöpartiet är helt emot koranbränningar som aktivitet och ser bara negativa saker med dem. Det är helt rätt som Mikael Damsgaard säger – det sker påverkanskampanjer och aktiviteter som bara syftar till att provocera. Det finns också sådana som vill samma sak – provocera – och som är högt uppsatta politiker i Mikael Damsgaards regeringsunderlag.

Herr talman! Med det sagt ser jag oerhörda risker med att gå fram med en sådan här lagstiftning, som innebär att polisen kan säga nej till exempelvis koranbränningar men också annat som skulle bedömas vara ett hot mot Sveriges säkerhet. Lagstiftningen skulle i sig vara en begränsning av yttrandefriheten. Som jag ser det skulle det vara väldigt riskabelt. Dessutom skulle det kunna ske en glidning.

Jag tror inte heller att vi skulle komma åt problematiken man vill åt och minska risken för terror. Jag tror att det här kan ske på andra sätt, utan polisens tillståndsgivning. Jag tror att det finns andra sätt att provocera för högt uppsatta politiker, islamistiska aktörer och andra som vill. Risken är också, herr talman, att det här snarare blir ett sätt för andra stater att idka utpressning mot Sverige med syftet att man ska vidta åtgärder för att begränsa företeelser som sker.

Herr talman! Jag tycker att Moderaterna och Mikael Damsgaard inte bör invänta detta utan ge besked om att man säger nej till ett sådant här förslag.

Anf. 173 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Som jag sa pågår det en utredning. Det finns anledning att invänta utredningens utfall innan vi meddelar några avsikter om hur regeringen har tänkt gå vidare med detta. Till syftena med att tillsätta utredningen hörde att öka kunskapen om tillämpningen av ordningslagen, att se vilka möjligheter som finns att hantera olika typer av situationer inom ramen

för ordningslagen och att skapa författningsberedskap för framtida situationer som skulle kunna vara ännu värre. Om en tid kommer utredningen att överlämnas till regeringen. Därefter kommer regeringen att meddela på vilket sätt man går vidare med förslagen.

Anf. 174 RASMUS LING (MP):

Herr talman! Att bekämpa terrorism och våldsbejakande extremism i alla former är en av statens allra viktigaste uppgifter. Att med våld försöka påverka samhället är både farligt och demokratihotande. Demokratien kan hotas på olika sätt. När ett terrorattentat sker är attentatet i sig en tragedi, men det sprider också vidare rädsla i samhället. Det finns också risk för att slutenheten ökar och att öppenheten i samhället minskar. Som jag nämnde i replikskiftet nyss kommer det förslag om att begränsa yttrandefriheten, och det kan vara ett sådant exempel.

Tidigare nationella strategier mot terrorism har tagits i större enighet över blockgränsen. Nu har regeringen valt att inte göra det. Det har argumenterats tidigare för varför, men jag tycker ändå att detta är beklagligt, herr talman. Jag tror trots allt att det blir bättre när fler är med på besluten. Visar det sig att man inte kommer överens när man förhandlar är det en sak, men att inte göra ett försök tycker jag är fel. Regeringen har dock valt att göra på det sättet.

Med det sagt är mycket i strategin bra. Det är absolut inte så att allt är dåligt. Det finns mycket i den som har gällt även sedan tidigare. Men det finns några punkter, herr talman, där jag tycker att man borde ha varit tydligare och mer konkret än vad man har varit. Det kanske viktigaste som jag saknar gäller kriminalvården. Kriminalvården omnämns i strategin, men den har en mindre framträdande plats än tidigare, när den i stället borde ta större plats.

Situationen i kriminalvården är, som åtminstone vi i justitiekottet men även allt fler utanför ser det, oerhört allvarlig. Det är fullt i fängelser och häkten. Kriminalvården mäktar inte med att leva upp till de lagstadgade krav som man har. Att dela cell blir allt vanligare. Enligt tidigare besked från justitieministern kommer det att bli det nya normala – det som man planerar för.

Vilken beredskap finns det då för situationer där våldsbejakande extremister – islamister, högerextrema eller andra – får dela cell med personer som har varit utanför den här miljön tidigare? Man kanske delar cell tio timmar per dygn, dag efter dag, vecka efter vecka, månad efter månad, kanske i flera år. Risken, herr talman, torde vara extremt stor att det i ett sådant fall inte är den våldsbejakande extremisten som påverkas till det bättre utan att det tvärtom är den som tidigare inte var radikaliserad som i stället blir det.

Jag har tidigare i en interpellationsdebatt med justitieministern adresserat den här problematiken. Beskedet från regeringen var att det finns positiva aspekter av att dela cell: Man får sällskap. Jag tycker, herr talman, att det är väldigt farligt och naivt att blunda för den här risken.

Miljöpartiet efterlyser i vår kommittémotion även fler konkreta åtgärder, exempelvis gällande finansiering av terrorism, som också avvisas av en riksdagsmajoritet här, vilket jag beklagar.

Jag vill yrka bifall till reservation 1.

Anf. 175 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Det pågår mycket på justitiekottets horisont nu. Vi har sju betänkanden inom några dagar. Flera i dag, ytterligare ett par stycken i morgon och ännu fler på måndag. Det är en hög takt som kommer plötsligt, och man kan också se att det finns risk för vissa misstag.

Jag vill inleda med att säga att vi från Vänsterpartiet vill ansluta till den motion som Miljöpartiet har formulerat och som Socialdemokraterna även har ställt sig bakom. Jag yrkar alltså bifall till reservation 2.

Samtidigt vill jag också hålla fast vid det särskilda yttrande som Vänsterpartiet har lämnat, där vi är oroliga för hur man hanterat de här allvarliga frågorna om terrorism och våldsbejakande extremism.

Vi ser självklart som andra partier med väldigt allvar på utvecklingen. Men det som skiljer oss från regeringspartierna, inklusive Sverigedemokraterna, är hur man ska kunna hantera detta på ett rimligt sätt. Allvaret finns, men tyngdpunkten för oss ligger på att förebygga och hantera de strukturella hinder som finns för att vi ska kunna få bukt med den allvarliga kriminaliteten, inklusive terrorismen.

Med det sagt vill jag också markera att det finns flera ordentligt positiva avsnitt i det här strategidokumentet som visar på ambitioner att hantera detta. Jag kan också uppskatta att jag antligen hittar ord om forskning och beprövad erfarenhet i texterna, vilket inte är så vanligt annars i produkterna från Regeringskansliet numera.

Jag tycker också att det är väldigt viktigt hur man markerar samverkan. Men ibland kan jag också fundera över hur en sådan här bred samverkan ska kunna hanteras – ibland räknas det upp myndigheter och organisationer som upptar nästan en halv sida text. Vi måste kunna bygga strukturer, men de måste bli medvetna.

Jag kan väl säga tack och lov men också beklaga den position som Centrum mot våldsbejakande extremism har fått för att som spindeln i nätet tillsammans med polisen kunna hålla ihop samverkan på olika sätt. Ambitionen är klok, och vi kan hoppas att det utvecklas kanaler som är rimliga för detta.

Jag har redan sagt att det här med att förebygga är den viktiga klossen. Vi måste också kunna stå emot när det väl inträffar allvarliga brott. Men på sikt får vi inte kontroll över detta om vi inte hanterat de förebyggande verksamheterna.

Jag kan se att regeringen också pekar ut flera områden som är dramatiska och farliga. Man nämner till exempel falska rykten. Där nämns LVU, men man nämner ingenting om koranbränningarna. Jag vet inte om detta är tillfälligheter eller om man väljer ut LVU som en mer acceptabel hotbild att leverera än det som

hänger ihop med koranbränningarna, där också flera politiska företrädare har ställt sig bakom att koranbränningarna ska få fortgå.

Nog om det! Det som man också gör i dessa texter är att peka ut vissa miljöer som extra farliga, och där ingår fängelserna. Jag håller verkligen med föregående talare om att vi där har en grogrund för radikaliserings, alldeles särskilt nu när det blir allt vanligare med dubbelbeläggningar och till och med nybyggnationerna kommer att innebära dubbelbeläggningar.

Det går nästan inte ens att bedriva ordinarie återfallsförebyggande arbete inom kriminalvården. Man har inte lokaler för utbildning eller för yrkesutbildningar och ibland inte ens besöksrum för att man måste använda allt till bostadsrum.

Risken är att denna starka fokusering på hårda och längre straff blir kontraproduktiv och att detta leder till en väldig bumerangeffekt så att vi kanske får ut farligare personer än vad vi satte in i fängelserna.

En miljö som också odlar det här är gejmingsvärlden. På flera håll i den här strategin lyfter man upp att vi måste kunna hantera det på ett annorlunda sätt. Här finns det finns forskning att bygga på. Ibland har var tionde person som är inne i gejmingsvärlden bland de yngre ålderskategorierna – man har undersökt personer mellan 12 och 20 år – fått påstötningar, försök till rekryteringar, från antidemokratiska rörelser.

Forskningsprogram har visat detta, och Expo lyfter också fram det i en rapport som de har gett den träffande titeln *Fulspel*. Vi skulle behöva webbpoliser där, men det handlar också om att vi måste rusta oss inom rättsväsendet för att kunna förstå och hantera dessa processer.

Detta är de två särskilda oroshärdar som lyfts fram i strategin. Det man ser som positivt och där jag tror att vi verkligen har samma syn är att en trygg och säker skola skulle kunna betyda mycket för att fullfölja vårt demokratiska uppdrag. Ju tidigare man börjar med förebyggande aktiviteter i skolan, desto fler skulle man kunna få till stånd.

Det har kommit rapporter ganska nyligen om lyckade projekt ännu tidigare än så, i samverkan med hälso- och sjukvården, till exempel Backa barnet, som särskilt är etablerat i Ystad, Kronobarnsmodellen i Kronobergs län, till exempel i Växjö, där barnvården går in tidigt med liknande breda projekt och sedan följer barnen. Där har man lyckats halvera omhändertagandet av barn. Det finns fina exempel på att det kan lyckas om man gör starka satsningar.

Det som också gör att vi i Vänsterpartiet uppskattar den reservation som lämnats av MP och Socialdemokraterna och som vi yrkar bifall till är att vi också ser de strukturella faktorerna i övrigt. Där får SD vara ensamma om att säga att det är invandringen och islamismen som är det enda onda i vårt samhälle.

Det finns strukturella situationer där enskilda individer, särskilt om de är unga eller till och med barn, har väldigt svårt att värja sig för lockelser som kan komma från starkt destruktiva krafter.

Det finns förstås det civila samhällets organisationer, som kan bli jätteviktiga, såsom Orostelefonen, som drivs av Rädda Barnen, Exit som drivs av Fryshuset och så vidare. Något som man också skulle vilja nämna brett där är avhoppbarverksamheterna. Där har vi från Vänsterpartiets sida tidigare, gång på gång, markerat att vi tycker att det måste till en nationell samordning. Som det är nu ligger det ansvarsmässigt framför allt på kommunerna och socialtjänsten, där man inte alltid har kapacitet att hantera det väl.

Alltför ofta upphandlar man också av privata företag. Det är inte rimligt att vi ska sätta ett lägstapris för den som ska få hantera en så allvarlig och extremt viktig verksamhet. Det finns däremot ideella organisationer som också har avhoppbarverksamheter med goda resultat men som inte alltid får uppdraget på grund av att de tar ut mer i ersättning då de har mer seriösa insatser.

Avslutningsvis vill jag nämna en strukturell faktor som jag tror att alla känner till men som vi nästan aldrig nämner – elefanten i rummet: Det är något med maskuliniteten och maskulinitetens destruktiva kopplingar till våld.

Här har Center mot våldsbejakande extremism bidragit till kunskapsdokumentation gjord av forskare som visar att maskuliniteten – populärt skulle vi säga machokulturen – är ett starkt inslag och en drivkraft i de miljöer som vi pratar om. Där kopplas maskuliniteten till våldet och stärks av det, samtidigt som där finns ett kraftfullt kvinnoförakt.

Man lyfter också fram att det har kopplingar till våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor och barn. Där har vi återigen forskning som visar att barn som upplever våld i hemmet riskerar att göra det också när de går ut i vuxenlivet, i sina relationer eller i relation till andra män. Det göder också organiserad brottslighet och terrorism.

Anf. 176 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Att Vänsterpartiet har en historik av att säga nej till i stort sett alla åtgärder mot terrorism som vi fattar beslut om här i Sveriges riksdag är väl känt, men jag tänkte inte uppehålla mig vid den frågan.

Däremot är det intressant hur Vänsterpartiet, som är en del av Socialdemokraternas tänkta regeringsunderlag, ser på kriminalvården. Att situationen inom kriminalvården är ansträngd är väl känt. Det är en följd av en accelererande grov brottslighet i kombination med att utbyggnaden av kriminalvården kom igång alldeles för sent.

Min fråga till ledamoten Nordborg är: Hur många intagna från fängelserna vill Vänsterpartiet att man ska släppa ut för att lätta på trycket i kriminalvården?

Anf. 177 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack, Mikael Damsgaard, för en väldigt intressant fråga! Jag kan inte säga ett antal, men det finns olika kategorier av intagna. Några skulle kunna gå på villkorlig frigivning med starkare kontroll än vad som finns i dag.

Fotboja kan användas i fler fall, vilket är en diskussion som Kriminalvården själv önskar. Gränsen för när intagna får avtjäna sitt straff med fotboja skulle kunna höjas under vissa förutsättningar. Det är ganska många krav som är kopplade till detta. Man ska ha bostad och någon form av sysselsättning och kunna finna sig i de ganska tuffa restriktioner som gäller. Det är alltså inte så hemskt mycket lättare, men de intagna hamnar i alla fall inte i en miljö som kanske odlar nya identiteter och lockar in dem i organiserad brottslighet eller terrorism.

Sedan vill jag säga att när Vänsterpartiet säger nej till de hårda reformer som regeringen har levererat på sistone är det för att vi markerar behovet av en starkare rättssäkerhet. Också där handlar det om att skydda våra demokratiska värderingar, som vi vill ska leva vidare.

Anf. 178 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag är inte heller främmande för tanken att fotboja kan användas i större utsträckning, men man behöver nog ändå vara realistisk. I och med att det ställs väldigt höga krav, även om gränsen skulle höjas, handlar det om förhållandevis få individer totalt sett. Det skulle inte innebära någon kraftfull minskning av kapacitetsbristen inom kriminalvården. För att verkligen lätta på trycket där krävs att Vänsterpartiet släpper ut fångar, och det vill vi naturligtvis inte.

Min andra fråga handlar om hur Vänsterpartiet ser på invandringens betydelse. Jag är absolut av den uppfattningen att invandringen verkligen inte förklarar allt. Det finns många andra förklaringsgrunder, men den segregation som har uppstått på grund av en långvarigt hög invandring är ändå avgörande för de bekymmer vi har med brottslighet men också kopplat till våldsbejakande extremism och terroristhot.

Vänsterpartiet säger också nej till en hel del förslag på invandringspolitikens område, där vi gör skärpningar. Min fråga är: Som en del av det socialdemokratiska regeringsunderlaget, hur stor invandring anser Vänsterpartiet att Sverige klarar av?

Anf. 179 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för ytterligare frågor, Mikael Damsgaard!

När det gäller det du säger om att släppa ut fångar handlar det ju om hur man riggar systemet från början. Jag är inte säker på att alla inom kriminalvården skulle fara bättre av att sitta tio år än av att sitta sex år, till exempel. Men det är egentligen en egen debatt.

När det gäller invandringen tycker jag att vi gör väldigt misstag när vi skyller allt på dem som kommer som invandrare. Jag menar att vi också gör stora misstag i vårt samhälle gällande hur vi tar emot invandrare och hur vi skapar möjligheter till utbildning och inlussning i arbete. Det finns nu många projekt som jag skulle kunna beskriva ytterligare och som berör dem som på grund av brister i systemen har stått utanför arbetsmarknaden länge. Med språkutbildningar och inlussning i arbete får också de fasta, ordinarie jobb.

Jag skulle kunna vända på frågan och säga: Hur kommer Sverige att klara sig *utan* invandrad arbetskraft? Hur kommer vi att klara hälso- och sjukvården? Hur kommer vi att klara industriexpansionen i norra Sverige, där jag bor? Där skriker man efter arbetskraft; man far utomlands och försöker få folk att komma hit. Det finns så att säga obalanser i samhällssystemet, och vi tar inte vara på människor som redan finns här på ett bra sätt. Vi skulle också kunna låta fler invandra hit och må bra allihop.

Jag skulle även vilja säga att de diskussioner som vi har här, där man pekar ut invandrare i allmänhet och bekännande muslimer i synnerhet som syndabockar, är med och driver på för ett väldigt fördomsfullt och på det sättet farligt samhälle.

Anf. 180 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Den våldbejakande extremismen och terrorismen utgör ett av vår tids största hot mot människors trygghet och i förlängningen mot vår demokrati.

Terrorhotet vilar tungt över många länder, och Sverige är inte på något sätt förskonat. Minns händelserna på Drottninggatan, där Akilov mejade ned oskyldiga flanörer, eller självmordsbombaren som utlöste sprängladdningen av misstag och orsakade sin egen död. Minns också att vi har personer födda och upp vuxna i Sverige som har anslutit sig till Islamiska staten och som har medverkat vid fruktansvärda terrorbrott i Paris och Bryssel.

Minns även Lars Vilks, som utsattes för mordförsök vid flera tillfällen därför att han dristat sig till att rita en karikatyr av Muhammed och därför måste ha livvaktsskydd under den resterande delen av sitt liv, fram till att han tragiskt omkom utanför Markaryd.

Herr talman! Sverige har i dag en förstärkt hotbild. Det beror till del på regimer i andra länder som agerar fientligt mot Sverige, men vi upplever även en radikaliserings och polarisering som stärker hotbilden. Det som ytterligare bygger på hotet är den nära kopplingen mellan våldsbejakande extremism och den organiserade brottslighet som har fått fäste i vårt land och som nu orsakar död och förödelse. Det här är påtagliga och konkreta hot mot enskilda människors trygghet, och de påverkar även näringsliv och offentlig sektor.

Herr talman! Regeringen har nu presenterat en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism, och den har fyra områden: förebygga, förhindra, skydda och hantera. Alla områden är självklart prioriterade, men primärt måste fokus ligga på att förebygga och förhindra brott med koppling till sådan brottslighet. Inom de områdena krävs insatser från samhällets alla aktörer. Alla kan och måste bidra efter förmåga.

Sett i ett större perspektiv krävs ett gott och nära samarbete över landsgränserna, och då särskilt inom ramen för det europeiska samarbetet i Europol och i samverkan med medlemsländernas säkerhetstjänster. Ett sådant samarbete är avgörande för framgång i det proaktiva arbetet.

Herr talman! Säpo, alltså Säkerhetspolisen, lyfter i dag fram tre grupperingar med koppling till

våldsbejakande extremism. Det rör sig om islamismen, högerextremismen och vänsterextremismen. Men det finns även andra former av aktivism med deltagare som kan radikaliserats och där det finns anledning att vara vaksam. En gemensam nämnare för samtliga av dessa grupper är att de använder digitala plattformar och ständigt anpassar sina budskap och metoder för att attrahera och rekrytera inte minst våra unga.

Herr talman! Det största och mest påtagliga hotet utgörs i dag av den våldbejakande islamismen. De senaste årens terrorangrepp har i stort sett samtliga varit kopplade till islamistiska grupper som IS, al-Qaida och al-Shabab. Hotbilden mot Sverige har även förstärkts genom händelser i landet som upplevts som provocerande angrepp på islam och muslimer.

Yttre händelser, som konflikten Israel–Hammas, har ytterligare spätt på och stärkt hotbilden, liksom ogrundade anklagelser mot Sverige och svensk socialtjänst. Koranbrändningar nämndes här, och det är givetvis också något som påtagligt har ökat risken för angrepp på olika sätt.

För att förebygga och förhindra vålds- och terrorbrott krävs som sagt insatser från alla goda krafter. Sverige har i dag ett 60-tal utsatta områden, varav drygt 20 anses vara särskilt utsatta. Områdena präglas av hög arbetslöshet, kriminalitet, dåliga skolresultat, andra värderingar och bristande integration. I den miljö utvecklas en form av parallellsamhälle med egna normer och regler.

Boende i dessa områden, inte minst unga, är särskilt påverkade och mottagliga för budskap från aktörer som vill angripa och skada vårt samhälle. Det är aktörer som ogillar eller rent av hatar vår livsstil och våra värderingar och som vill se ett annat samhälle baserat på en annan ideologi.

Herr talman! För att bryta detta krävs rejält ökade insatser och hög närvaro av såväl polis som andra aktörer. Skola, socialtjänst, näringsliv, föreningsliv och polis måste göra gemensam sak för att identifiera unga som visar tecken på radikalisering. Vi måste spåra upp, identifiera och hindra personer som underblåser hatet. Den subversiva verksamhet som förekommer i särskilt utsatta områden måste stoppas.

Informationsutbytet måste förbättras och förenklas. Personer som inte har rätt att vistas i vårt land ska omhändertaras och utvisas. Permanenta uppehållstillstånd bör återkallas om det finns grund för det, och det bör även bli möjligt att under vissa förutsättningar frånta personer medborgarskap. Mot bakgrund av det allvarliga säkerhetsläget är det anmärkningsvärt att det finns ett så stort motstånd mot den föreslagna anmälningsplikten, som har diskuterats här tidigare. Personer som saknar rätt att vistas i landet utgör en potentiell risk och ska utvisas.

Sammanfattningsvis: Vill vi förbättra och öka tryggheten är det en god start om vi lyckas förvandla de utsatta områdena till tryggare och mer välmående områden. Det kommer att ta tid och kräva stora insatser, men med goda krafter och rejäla insatser från både det privata och det offentliga kan vi nog fixa det.

Med detta sagt välkomnar jag regeringens skrivelse, som utgör en bra grund för det fortsatta arbetet för ökad trygghet, och yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 181 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! I mitt manus hade jag skrivit att jag önskar att alla ledamöter i Sveriges riksdag kan ta in att Sverige i dag lever med en allvarlig hotbild, men när jag hörde anförandena här blev jag faktiskt positivt överraskad. Från vänster till höger är alla insatta i att hotbilden mot Sverige i dag är allvarlig. Detta gäller utländska terroristorganisationer, våldsbejakande extremister och utländska stater.

Sverige är i dag inte bara ett legitimt mål – som landet varit under lång tid – utan ett prioriterat mål. Om man har jobbat med eller är insatt i terrorbekämpning förstår man vad det betyder att vara ett prioriterat mål. Det innebär att det nu sitter folk och planerar och förbereder attentat i Sverige.

Det här kan vi inte blunda för. Det finns inte utrymme för naivitet av det slag som vi har sett under så många år i detta rum, i detta hus och på andra sidan Strömmen när det gäller den inhemska kriminaliteten. Det vi ser i dag när det gäller skjutningar och sprängningar i Sverige är ett resultat av politisk passivitet och naivitet.

Det måste vi sluta med. När det gäller bekämpning av terrorism måste vi bli mer på tårna och mer framåtutlåtande. Vi måste från höger till vänster, över parti-gränserna, vara enade och klarsynta. Vi måste lyssna på dem som har kunskap – på dem som vet varifrån hoten kommer, när de kommer och var hoten finns. Vi måste ta till oss av fakta och kunskap. Vi kan inte ligga steget efter; vi har inte råd med det. Vi måste vara beredda när det händer, för det kommer att hända igen.

Det är en god tanke att alla människor är goda någonstans, men man får för den skull inte blunda för att det faktiskt finns människor där ute som är onda och som inte vill väl. Det finns personer som inte drar sig för att genomföra attentat, döda oskyldiga och ställa till med kaos. Det finns personer som vill sätta skräck i samhället. Nu pratar jag om terrorister.

Jag vill upprepa att de finns bland oss i detta samhälle nu, medan jag pratar om det här. Vi har redan sett flera terrorattacker, och vi har även hört om dem här. Några av dem har koppling till våldsbejakande extremism och islamism. Det finns även fall nere i söder där det kom från den högerextrema sidan.

Vi ska nog tacka de underrättelseenheter som finns i det här landet för att vi inte har sett fler attacker. Jag tycker därför att vi måste ställa oss positiva till vad dessa underrättelseenheter begär av oss politiker i form av redskap.

I sin årsrapport säger Säkerhetspolisen att Sverige inte ska vara en plattform för främmande makt eller våldsbejakande extremism. Detta är så självklart att det egentligen inte borde behöva sägas. Arbetet med att förhindra terrorattentat måste vara prioriterat.

I dag ser vi hur stater och grupperingar försöker försvaga det demokratiska samhälle vi lever i. De vill försvaga Sverige-bilden. Det gör de genom att påverka så att förtroendet för samhället, staten, myndigheter, institutioner och organisationer försvagas. De sprider lögn och konspirationsteorier, bland annat om att svenska staten kidnappar muslimska barn. Vi har också sett koranbränningar, som det talades om tidigare.

Det här bygger på den negativa Sverige-bilden utomlands, men det påverkar också grupperingar här i Sverige. Unga personer tenderar att radikaliseras på grund av dessa aktioner och lögner.

Jag är därför glad över att regeringen nu har tagit fram en ny samlad strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Tanken är att man mycket mer långsiktigt ska jobba för att förebygga våldsbejakande extremism och terrorism. Man ska förhindra terroristattentat och andra ideologiskt motiverade brott, skydda människor och samhällets funktioner samt hantera situationer under och efter ett attentat.

Rent praktiskt handlar det om att ge de aktörer som aktivt arbetar med de fyra punkter jag just nämnde i uppdrag att se till att man arbetar på ett än mer effektivt sätt. Det handlar om alltifrån att motverka radikalisering, bland annat inom kriminalvården, inom Sis och i skolmiljö, och att aktivt arbeta med motkampanjer för att möta den desinformation som sprids, inte minst digitalt, till att ha en polis som kan ingripa om det sker terroristattentat eller i bästa fall förhindra terroristattentat.

Vidare ska vi arbeta med att förhindra att brottslighet i Sverige finansierar terrorgrupper utomlands. Brottsbekämpande myndigheter måste bli mer uppmärksamma på att intäkterna från ekonomisk brottslighet och bedrägerier i dag går till att finansiera extremism utomlands.

Herr talman! Regeringen är med den nya strategin väldigt tydlig med att man vill se en mer effektiv bekämpning av terrorism och extremism på alla plan. Jag och Liberalerna har stort förtroende för alla de myndigheter som gemensamt jobbar för att göra vårt samhälle säkrare och för att förhindra terror.
(Applåder)

Anf. 182 RICHARD JOMSHOF (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att rikta mig till Anna Wallentheim och Socialdemokraterna med anledning av ett tidigare replikskifte här i dag. Om vi tittar på den accelererande segregationen och det accelererande utanförskapet är det tydligt att detta de facto är kopplat till den alldeles för stora invandringen till Sverige de 25–30 senaste åren. Vi ser det i förort efter förort och i kommun efter kommun.

Det är klart att skulden primärt ligger hos de partier och politiker som har skapat denna situation, men vi ska också vara medvetna om att det finns väldigt många människor i det här landet – i dessa förorter och kommuner – som inte vill vara en del av vårt samhälle, som medvetet väljer att isolera sig och som arbetar mot

vår demokrati och vår yttrandefrihet. De har kopplingar till muslimska diktaturer som tillåts pumpa in pengar i vårt land. Dessa pengar används för att bygga moskéer, och de pumpas in i kulturföreningar. Imamer och andra företrädare spyr ut sitt hat mot vår demokrati och vårt land. Dessa människor – dessa islamister – har dessutom lyckats infiltrera flera politiska partier.

Där har vi en förklaring till den stora segregationen, utanförskapet och splittringen. Det är inte bara där vi hittar förklaringen, men vi hittar en väldigt stor del av förklaringen där. Detta går inte att förneka.

Det enda sättet att motverka islamisterna, segregationen och det våld vi ser kopplat till islamisterna och deras antidemokratiska verksamhet är att bekämpa islamismen, kraftigt minska invandringen och utvisa dem. Det är så vi måste jobba. Detta löser vi inte med saft, bullar och fritidsgårdar; det ska vi ha klart för oss. Det här är farliga människor.

Jag vill även rikta mig till Rasmus Ling. I ett replikskifte pratade han om provokationer och säkerhets-hot. Jag förmodar att han syftade på mitt uttalande om att bränna hundra koraner till.

Detta är viktigt. Om islamister i vårt land eller utanför våra gränser säger att vi inte ska rita rondellhundar tycker jag att vi ska rita fler rondellhundar. Om islamister innanför eller utanför landets gränser säger att vi ska förbjuda Muhammedkarikatyrer och att vi inte ska rita sådana, då ska vi rita Muhammedkarikatyrer. Om islamister innanför eller utanför våra gränser säger att vi ska stänga ned tidningar som Charlie Hebdo ska vi stödja dessa tidningar, se till att de kan ges ut och låta dem verka fritt. Om islamister innanför eller utanför våra gränser säger att vi inte ska elda koraner, då ska vi elda koraner.

Det finns saker här som man kanske inte tycker om. Det kan finnas åsikter och åsiktsyttringar man inte gillar eller sätt att arbeta inom demokratins ramar som man inte uppskattar, men det är tillåtet. I min värld kan jag stödja saker även om jag inte uppskattar det som sägs eller metoderna som används.

Om man vill förbjuda dessa saker springer man islamisternas ärenden. Då bekämpar man vår demokrati och vår yttrandefrihet. Jag skulle aldrig kunna tänka mig att göra en sådan sak. Yttrandefriheten är det viktigaste vi har. Demokratin är det finaste vi har. Antingen är man för den i alla lägen eller så är man emot den.

(Applåder)

Anf. 183 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Argumentationen att om någon säger att man inte ska göra en sak så gör man tvärtom, tycker jag är barnslig. Det är en sak att upprätthålla fri- och rättigheter. Det tycker jag att vi ska göra. Jag tror att Richard Jomshof och jag har varit helt överens om att vi inte ska göra någon förändring i ordningslagen, till exempel att ge polisen möjlighet att neka tillstånd till koranbränningar.

Däremot är min uppfattning att man som företrädare i Sveriges riksdag faktiskt också har ett vidare

ansvar. Och om man uppmanar till denna typ av saker har man också ett ansvar för det.

Det är en sak att se till att en tidning har möjlighet att publicera det man vill. Men om man uppmanar till publicering får man faktiskt ansvara för det. Och jag tycker, herr talman, att det som Richard Jomshof gjorde i somras med sina uppmaningar var djupt ansvarslost.

Anf. 184 RICHARD JOMSHOF (SD) replik:

Herr talman! Mitt ansvar som folkvald politiker i demokratins Sverige är att värna vår demokrati och vår yttrandefrihet. Det gäller även i de lägen då jag inte gillar en viss åsikt eller en viss åsiktsyttring. Det innebär att jag kan vara emot till exempel koranbränningar men ändå säga att de ska vara tillåtna, och det är där vi är i dag. Jag tycker inte att man ska elda böcker över huvud taget, men jag värnar rätten att göra det eftersom det är tillåtet.

Ska man inte kunna ta denna fajt som politiker? Vem ska då göra det? Om inte vi kan försvara vår yttrandefrihet när islamister angriper den och vill inskränka och begränsa den, vem ska då göra det?

Det är trots allt tillåtet att bränna koraner. Och vi ser att det pågår bränningar även nu. Man ser på sociala medier att detta verkar pågå ett par gånger i veckan. Det kan man tycka vad man vill om. Men det är tillåtet. Men nu får det inte så mycket uppmärksamhet. Det är kanske för att man har blivit nöjd i Turkiet, vad vet jag. Men jag kommer aldrig att böja mig för islamister och antidemokrater. Jag kommer alltid att stå upp för vår demokrati och vår yttrandefrihet. Det är min förbannade rätt – ursäkta uttrycket – att göra det i alla lägen.

Anf. 185 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Yttrandefriheten ska värnas; det är inget snack om det. Däremot innebär en rätt att yttra någonting inte att man i alla lägen bör göra det. Och som jag sa, herr talman, tycker jag att det är en barnslig argumentation att säga att om någon säger att man inte ska göra en sak gör man precis tvärtom. Jag tycker inte att det är vuxet och ansvarsfullt.

Herr talman! Richard Jomshof sa tidigare att man bör elda koraner om någon säger att man inte ska göra det. Nu säger han att det är ett beteende som han inte tycker att man ska ägna sig åt. Han får faktiskt bestämma sig, herr talman. Är detta någonting som man ska göra eller inte ska göra? Att vi har yttrandefrihet och att vi ska värna den är för mig både självklart och någonting som jag kommer att fortsätta att kämpa för så länge jag är politiskt aktiv.

Anf. 186 RICHARD JOMSHOF (SD) replik:

Herr talman! Vi kan vara överens om en sak. Det är klart att man kan tycka att det finns saker som man inte bör göra. Det finns många saker som jag själv inte tänker göra trots att jag har rätt att göra det inom de ramar som vår demokrati, grundlag och yttrandefrihet ger oss rätt att verka inom. Det finns många saker som jag aldrig kommer att säga och göra eftersom jag inte

tycker att man ska göra det. Men det är ändå så att det finns saker som du får göra vad jag än tycker om det, och den rätten försvarar jag.

Än en gång: Om en antidemokrat verkar för att inskränka och begränsa det som vi har rätt att göra i Sverige ska vi stå upp för det. Sedan håller jag med om att det är betydligt smakfullare att rita en karikatyr än att elda upp till exempel en koran, som i detta fall. Men båda sakerna är tillåtna. Och jag tycker att det är problematiskt om vi låter oss begränsas av att en diktator, en halvdiktator, en islamist eller vem det än må vara riktar hot mot vårt land. Då ska vi stå upp för rätten att göra det i alla lägen, även om vi tycker att det kanske inte är någonting som man bör syssla med över huvud taget. Men så länge det är tillåtet är det tillåtet.

Sedan kan man alltid diskutera om denna rätt ska inskränkas. Det är en annan diskussion. Skulle man göra det och vi får en ny lag, då är det detta som gäller. Men oavsett vilket, det som man har rätt att göra inom de ramar som vår grundlag sätter upp kommer jag alltid att försvara, även i de fall då jag tycker att det är förkastligt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

§ 10 Våldsbrott och brottsoffer

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU18
Våldsbrott och brottsoffer
föredrogs.

Anf. 187 RICHARD JOMSHOF (SD):

Herr talman! Vi ska i dag debattera betänkandet *Våldsbrott och brottsoffer*. Det handlar om frågor som berör. Tittar man i Tidöavtalet ser man tydligt att detta är någonting som prioriteras inom ramarna för vårt samarbete.

Grundtanken med samarbetet är att vi ska göra allt vi kan för att försöka lösa de problem som mer eller mindre har exploderat i våra ansikten, inte minst den grövre gängkriminaliteten, den organiserade brottsligheten och allt det elände och lidande som detta för med sig.

Visst kan man känna en enorm frustration. Jag känner en jättestor frustration. Det är illa nog att de kriminella skjuter ihjäl varandra. Men varje gång som en helt oskyldig medborgare dödas gör det extra ont. Då är misslyckandet extra stort. De helt oskyldiga offren börjar bli många nu, vilket inte minst mordet i Skärholmen visar då pappan Mikael sköts i huvudet när han var på väg till badhuset med sin tolvåriga son.

Jag kan inte sluta tänka på den naivitet – så ser jag det – som har präglat svensk politik under så lång tid. Jag vill än en gång passa på att påminna om att Stefan Löfven under sin tid som statsminister vid flera tillfällen deklarerade att man skulle krossa gängkriminaliteten. Jag vill också påminna om att Morgan Johansson under sin tid som justitieminister återupprepade

samma tomma fras, att man var på väg att knäcka den organiserade brottsligheten. Det gick ju så där. Morgan Johansson sa till och med på fullt allvar att det är en liten risk att oskyldiga drabbas.

Säg det till Mikael, säg det till alla andra oskyldiga som har tvingats sätta livet till i vårt alltmer våldsamma, splittrade, segregerade och mångkulturella samhälle.

Jag känner dock inte bara frustration. Jag känner också ilska, till och med stor ilska ibland, över vad övriga partier har ställt till med, inte minst Socialdemokraterna, och att de medvetet, med berätt mod, har valt att rasera – det är så jag ser det – ett av världens tryggaste och bästa länder.

Hade man lyssnat på Sverigedemokraterna från första början – lyssnat på våra varningar och våra invändningar mot den förda politiken – i stället för att ägna sig åt att smutskasta, håna, ljuga, förneka och sopa problemen under mattan hade vi förmodligen inte hamnat i denna situation. Men nu är detta ett fullbordat faktum.

Herr talman! Nu har vi en ny regering, och vi har ett Tidösamarbete. Precis som det står i Tidöavtalet är målet att förebygga att fler unga dras in i kriminalitet, att fler brott utreds och leder till lagföring och att gängkriminaliteten och den grova organiserade brottsligheten bekämpas, men också att tryggheten ökar, att straffen blir mer rättvisa, att brottsoffer får upprättelse och så vidare.

Ser man till motionerna som har lämnats in rör de allt från hedersrelaterat våld och förtryck till våld i nära relationer och stärkt skydd för brottsoffer. Samtliga frågor är naturligtvis oerhört viktiga.

När det gäller brottsofferfrågorna har Tidöpartierna valt att påbörja en nödvändig och efterfrågad fokusflyttning från brottsling till brottsoffer. Jag vill påstå att allt i slutändan handlar om just brottsoffret. Utformningen av politiken måste ske utifrån brottsoffrets bästa, inte utifrån gärningsmannens bästa. För att återvinna en del av tryggheten och tilliten i samhället måste brottsoffer få upprättelse och samhällets fulla stöd. Det kan gälla allt från höjda skadestånd och en översyn av kontaktförbudslagstiftningen till regler om ett större hänsynstagande till brottsoffret vid permissivitet.

När det gäller frågan om kontaktförbud är tanken, som sagt, att det geografiska området för sådana förbud ska kunna utökas kraftigt vid en särskilt allvarlig hotbild. Det ska till och med kunna gälla hela kommuner. Detta är för att öka brottsoffrets skydd och rörelsefrihet. Denna fokusflyttning, alltså från brottsling till brottsoffer, är en central del i vår överenskomelse.

Det är också centralt att brottsoffer har full känedom om sina rättigheter och om vilka möjligheter man har till stöd och hjälp. Vi pekar också på behovet av riktade insatser för personer i en särskilt utsatt situation. Det kan vara barn, unga, äldre och personer som är utsatta för hedersrelaterat förtryck.

Jag vill peka på Brottsoffermyndigheten, som, vilket vi alla vet, har till uppgift att främja brottsoffers rättigheter och värna deras behov och intressen. Myndigheten har inte minst till uppgift att fungera som ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor. Nu har man fått i uppdrag att ta fram en plan för hur man kan utveckla den rollen och även säkra att stödet är likvärdigt i hela landet. Det handlar inte minst om stödet till den som är utsatt för våld i en nära relation.

Polismyndigheten har slagit fast att man ska intensifiera arbetet för särskilt utsatta brottsoffer. I regleringsbrevet anges tydligt att Polismyndigheten ska redovisa vilket utvecklingsarbete som bedrivs för att bekämpa inte minst mäns våld mot kvinnor men också hedersrelaterat våld och förtryck. Man ska också stärka kompetensen hos de anställda för att bättre kunna bemöta personer med psykisk ohälsa i ärenden som rör just brott i nära relationer.

När det gäller det hedersrelaterade våldet och förtrycket har en särskild utredare fått i uppdrag att analysera och ta ställning till exempelvis om straffskalorna för vissa hedersrelaterade brott ska skärpas, vilket jag tycker, och om fler kan hållas straffrättsligt ansvariga för barnäktenskap och äktenskapsresor. Detta är ett prioriterat och viktigt arbete där olika myndigheter bekämpar sådant våld och förtryck. Jag vill peka på att Jämställdhetsmyndigheten bland annat har fått i uppdrag att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte. Brottsoffermyndigheten har bland annat fått i uppdrag att genomföra riktade informationsinsatser för barn och unga gällande hedersrelaterat förtryck, och så vidare.

Herr talman! Som jag nämnde inledningsvis är detta prioriterade frågor. Vi kommer att göra allt som står i vår makt för att på allvar ta tag i alla de problem som vi står inför och brottas med i dag.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 188 SANNA BACKESKOG (S):

Herr talman! Saga, Joullnar, Ellinor, Jeanette, Carine, Caroline, Aida, Tally, Tova – alla är kvinnor som mördats av en man de har eller har haft en relation med. Det är bottenlöst och ofattbart. Dessa kvinnor har fått uppmärksamhet, men först när det har varit för sent. De har redan förlorat sina liv, och deras anhöriga och familjer har förlorat en nära. De här kvinnorna är den synliga toppen på det gigantiska, fruktansvärda isberg som utgörs av alla de kvinnor och barn som utsätts för våld i sin vardag i Sverige i dag.

Mäns våld mot kvinnor förblir ett misslyckande som etsar sig fast i alla delar och alla skikt av vårt samhälle. Det är ingen nyhet att våld, särskilt mot kvinnor, ofta uppträder i nära relationer.

Startskottet är ofta psykiskt våld. Våldet härstammar från en grundläggande maktstruktur där förövaren använder olika metoder för att upprätthålla kontroll över och bryta ned brottsoffret. Det kan handla om

psykiskt, fysiskt, ekonomiskt eller sexuellt våld, men oavsett uttryck skadar det offret och ger sår som tar tid att läka.

Eftervård är det begrepp som används om våld som mannen fortsätter att utsätta kvinnan för efter att hon har lämnat relationen. Det är alltså, begreppet till trots, ett högst pågående våld som ofta eskalerar och blir som farligast just när kvinnan flyr hemmet.

I Sverige lever cirka 14 000 kvinnor med sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring. Kvinnor och barn som lever gömda på flykt från en livsfarlig man tillhör samhällets allra mest utsatta. När hotet är hedersrelaterat kan situationen vara extra farlig då det kan handla om flera personer som brottsoffret behöver skydd från och all kontakt med alla familjemedlemmar ofta behöver brytas.

Många kvinnor som lever gömda vittnar om en mycket ensam och svår tillvaro där samhällets stöd brister på flera nivåer. Utredningar rapporterar också om uteblivna viktiga kallelser till vården på grund av skyddade personuppgifter samt att det som absolut inte får hända, att personuppgifterna blir röjda till förövaren, händer i alltför stor utsträckning.

Herr talman! En kvinna som lever gömd som jag träffade berättade för mig om hur det psykiska våldet eskalerade efter att hon lyckats ta sig och sin dotter från förövaren och fly till kvinnojourens skyddade boende. När han inte kunde komma åt henne direkt gjorde han allt han kunde för att skada på andra sätt, som genom förhalad bodelningsprocess och upprepade umgängestvister samt genom att systematiskt sprida lögn om henne till socialtjänst, till barnets skola, till det sociala nätverket och i sociala medier. Hon sa ungefär så här till mig: Att bevisa sin oskuld vid falska anklagelser och att smutskastas i sociala medier tar tid, kostar pengar och tär på den psykiska hälsan.

Herr talman! Den 31 januari släpptes Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar för 2022 och 2023, och rapporten visar på stora brister i samhällets skyddsnet och på att flera av de fruktansvärda morderna eller grova misshandelsfallen kanske hade kunnat förhindras. Majoriteten av offer och gärningsmän hade kontakter med till exempel socialtjänst, polis eller hälso- och sjukvård året innan brottet ägde rum, och här har man upptäckt ett trettiotal brister; exempelvis har riktlinjer och metodstöd inte efterföljts.

Låt mig vara kristallklar. Jag vill tydligt understryka att ansvaret för våldet alltid ligger hos förövaren. Men så länge det finns förövare måste samhället vara starkt för att stoppa gärningsmannen och ge stöd och skydd till brottsoffret. Här måste Sverige kunna bättre.

Nytt i årets rapport från Socialstyrelsen är att man har kunnat se en allvarlig koppling mellan fysiskt och psykiskt våld. Det finns flera ärenden där det enbart förekommit psykiskt våld innan ett mord begåtts. Rapporten visar att riskerna med psykiskt våld har underskattats, och det framkommer också i rapporten att våldsutövaren sällan uppmärksammas. Uppgifter om

till exempel kontrollerande beteende, stalkning och hot har inte tagits på fullt allvar.

Herr talman! Såväl Socialstyrelsen som Jämställdhetsmyndigheten och kvinnoorganisationer vittnar om att samhället har många verktyg och metodstöd som borde kunna reducera våldet mot kvinnor och barn. Under vår tid i regering har nya brottstyper tillförts i brottskatalogen, och flera straffskärpningar har gjorts. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tog fram en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck samt ett 99-punktsprogram.

Det finns riktlinjer för såväl socialtjänst som hälso- och sjukvård. Det finns forskning att vägledas av, och det finns evidensbaserade metoder för det förebyggande arbetet.

Men ett stort problem som många ser är implementeringen. Riktlinjer och metodstöd måste följas, och riskbedömningar ska göras på rätt sätt. Medarbetare som kan möta såväl våldsutsatta som förövare måste ha tillräcklig kunskap för att kunna agera. Samhället måste bli mycket bättre på att upptäcka barn som far illa hemma, och arbetet mot destruktiva maskulinitetsnormer måste växlas upp. Men för detta, herr talman, behövs resurser.

Herr talman! Ojämställda löner och pensioner i kombination med dagens bostadssituation försvårar för utsatta kvinnor att lämna en våldsutövare. Många kvinnor drabbas hårt ekonomiskt vid en separation eller kan över huvud taget inte separera från sin partner på grund av ekonomiska faktorer. Att arbeta mot de ökade klassklyftorna och för ekonomisk jämställdhet är alltså nödvändigt också ur ett våldsperspektiv.

Herr talman! Våld mot kvinnor är för oss socialdemokrater det yttersta uttrycket för ojämställdhet mellan män och kvinnor. Vi ser att det för att möta våldet är av stor vikt att öka jämställdheten i samhället. Vi är ett feministiskt parti, och med det menar vi att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och möjligheter. Kvinnor ska ha samma rätt till ett eget arbete och en egen försörjning och ha makten över sitt eget liv.

Herr talman! Många våldsutsatta kan vittna om vilket fantastiskt stöd kvinnojourer och Brottsofferjouren kan ge. Det finns en alldeles särskild kraft i civilsamhället, och dessa organisationer behövs verkligen här hos oss. De kan erbjuda stöd till den enskilda, de kan engagera och folkbilda och de är en väldigt viktig röst i samhällsdebatten.

Civilsamhället är en viktig del av vår grundläggande demokrati, men det behöver långsiktig och trygg finansiering.

Nu står flera livsviktiga organisationer inför kraftigt minskat anslag eller försämrade förutsättningar att bedriva sin viktiga verksamhet. Jag blir faktiskt både arg och beklämd när jag hos civilsamhället ser en uppgivenhet och en oro över utvecklingen, där frågan om mäns våld mot kvinnor får minskat utrymme i debatten och man upplever en oro över att tilltron till demokratin riskerar att undermineras.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga något om några av våra reservationer. Vi socialdemokrater ser att alltför mycket ansvar läggs på den utsatta: Hon ska våga lämna. Hon ska samla bevis och anmäla. Hon ska skydda sina barn, och hon ska leva som gömd. Samhällets skyddsnät måste vara starkare än så.

Satsningarna på polisen och deras specialistkompetens och samverkan med andra aktörer måste utvecklas, inte avvecklas. Polisen måste handlägga mäns våld mot kvinnor på samma sätt som alla andra allvarliga och grova brott. Det arbetssätt som används av till exempel Trygghetens hus i Bollnäs eller som användes av Stockholmspolisens verksamhet Igor ska inte läggas ned, utan de ska spridas till alla delar av landet.

Socialdemokraterna vill att kontaktförbud ska beviljas i större utsträckning och oftare förenas med fotboja. Kontaktförbudslagstiftningen skärptes under den förra mandatperioden. Men vi har också hört om brister i hur den tillämpas och att vi behöver skärpa lagstiftningen och utveckla den på flera områden för att fler våldsutsatta kvinnor och barn ska kunna leva i trygghet och frihet.

Den viktiga utredningen, som vi socialdemokrater tillsatte i regeringsställning, är presenterad, och remisstid pågår. Vi ser fram emot att regeringen lägger en proposition på området.

Herr talman! Vi socialdemokrater vet att samhället är som bäst när vi håller ihop. Alltför ofta känner brottsoffer ensamhet och att samhället inte tillräckligt står på deras sida. Brottsoffrets ställning och rättigheter måste stärkas. En ny brottsofferlag skulle kunna samla och förstärka brottsoffers rättigheter. Hela samhällets resurser måste finnas där för den utsatta. För oss socialdemokrater är det en fråga om upprättelse, respekt och rättvisa.

Herr talman! Jag ser att jag har dragit över min uppskattade talartid en aning. Jag ber om ursäkt för det.

Jag står bakom alla Socialdemokraternas reservationer och yrkar bifall till reservation 16 om en brottsofferlag.

Herr talman! Vi behöver en kraftfull kvinnofridspolitik och en barnrättspolitik som genomsyrar hela samhället – skolan, socialtjänsten, sjukvården, arbetslivet och rättsväsendet. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck får inte undanträngas. Det får inte ta paus. Det måste bedrivas i hela samhället på alla nivåer och i hela landet. Allt annat vore att svika Sveriges kvinnor och barn.
(Applåder)

Anf. 189 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Händelsen har etsat sig fast: En tolvårig pojke såg sin pappa bli mördad, skjuten till döds, för att pappan vågade säga ifrån till ett kriminellt gäng. Pappan visade civilkurage. Han sa ifrån men fick betala ett brutalt och fruktansvärt pris: sitt liv.

Våra tankar går till den modige tolvårige sonen, som själv fick ringa 112 i detta fruktansvärda läge och meddela: Någon har skjutit min pappa. Inget barn ska

behöva genomlida en sådan händelse och sedan få bära med sig den resten livet.

Så många är berörda av det som hänt. Det är sorg och chock. Våldet har blivit rårare och mycket mer hänsynslöst. Det verkar inte finnas någon hänsyn eller respekt för oskyldigas liv.

Många stannar upp och funderar på hur det kunde bli så här och uttrycker att det aldrig får hända igen. Rädsla, oro och upprördhet ombildas till kraft att förändra. Vi accepterar helt enkelt inte att en sådan händelse ska ske i vårt samhälle.

Jag tillhör dem som alltid uppmanat min omgivning, speciellt mina egna ungdomar, till civilkurage – att våga säga ifrån om man ser någon eller något, både till unga och vuxna människor, som betar sig olagligt eller felaktigt. Risken är stor att fler nu inte kommer att våga. Men rädslan får inte ta överhand. Då vinner de kriminella. Vi ska inte ge upp. Vi ska vinna över gängen. Rättsstaten ska agera mera.

Några uttrycker: Ni politiker har pratat så länge om detta – varför har det inte hänt något? Ni måste ta tag i detta nu! Kritiken om att regeringens beslut går för fort fram bleknar. För brottsoffren går det inte för fort.

Ett brott drabbar så många – inte bara den som blir utsatt för brottet utan också familj och vänner till offret. Svensk rättspolitik har trots detta ofta haft gärningsmannen i fokus för samhällets olika insatser, framför tryggheten och respekten för brottsoffren.

Våldet och otryggheten inskränker friheten och vardagen för allt fler. Nu ändrar vi på det. Regeringens politik innebär ett perspektivskifte. Nu sätts brottsoffrens behov i fokus.

Så kommer jag till betänkandet, med motioner som har grund i många av de förfärliga situationer som finns i vårt samhälle och har eskalerat år från år. De visar på vikten av att konkreta åtgärder måste till för att stötta, hjälpa och skydda. Därför är jag glad över att alla de mest angelägna motionsyrkandena här har omhändertagits eller omhändertags av regeringen, alltifrån lämnade propositioner till pågående utrednings- och beredningsarbete.

Men jag vill ändå belysa något: våld i nära relation. I dag känner sig alltför många otrygga, inte minst till följd av den gängrelaterade brottsligheten. Men våldet mot kvinnor och flickor är ett lika viktigt samhällsproblem som den gängrelaterade brottsligheten och ska bekämpas med samma kraft.

Jag läste nyligen att VKV – Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer – har bedrivit en studie om det dödliga partnervåldet i min region. Mellan 2000 och 2016 dödades 48 kvinnor och elva män av en nuvarande eller tidigare partner. Man har gått igenom samtliga kända fall. Det handlar om 48 män och tio kvinnor som varit förövare. I ett fall dödades en man två kvinnor. Många av dessa kvinnor och män hade sökt hälso- och sjukvård under lång tid innan men också i nära anslutning till dådet.

Studiens syfte var bland annat att identifiera riskfaktorer för att kunna bidra till att dödligt våld i nära relationer kan förebyggas och förhindras. Man ville

också identifiera eventuella brister i samverkan och rapportering mellan myndigheter och organisationer.

I de flesta fall av dödligt våld är det pappan som dödar mamman. Detta påverkar barnets hela livssituation på både kort och lång sikt. Det dödliga våldet påverkar och förändrar livet stort för även övriga anhöriga. Alla samhällsaktörer har ett ansvar för att förebygga dödligt våld.

Det hänsynslösa våldet måste få ett slut. Regeringen har hela tiden sedan man tillträdde varit tydlig med att frågan om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor är en prioriterad fråga. Det är viktigt att brottets allvar också speglas i brottets straff. Det handlar om att offret ska få upprättelse men också om att förhindra återfall.

Regeringen ser över om villkorlig frigivning enbart ska kunna beviljas om det finns särskilda skäl för det. Män med hög risk för återfall i vålds- och sexualbrott ska inte frigges villkorligt. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2024.

Det tas fram förslag för att våldsutsatta kvinnor ska få stärkt rätt till målsägandebiträde i hovrätten för en trygg och säker rättsprocess.

Män som slår kvinnor ska få hårdare straff, och upprepade sexualbrott ska kunna ge livstids fängelse.

Så till projekt Igor, det myndighetsöverskridande samverkansprojektet mot relationsvåld med en riktad arbetsgrupp. Målet var att förebygga upprepat partnervåld och förhindra att nya gärningar inträffar i pågående eller avslutade relationer som redan är kända av polisen eller socialtjänsten. Detta projekt såg till att göra skillnad. Igor har utvärderats som framgångsrikt med stöd av Brå och utlåtande av forskare om att det fungerade i praktiken.

Jag har förståelse för motionen om att Igors arbetsätt borde kunna användas runt om i landet. Men det är Polismyndigheten själv som ska bedöma vad som behövs var i sitt arbete. Jag förutsätter att goda exempel på arbetssätt tas om hand, verkställs och genomsyras där de behövs bäst. Allt annat vore tokigt och olyckligt.

Ett stort antal myndigheter har fått i uppdrag att arbeta med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringen kommer att göra en översyn av behovet av skärpt styrning och uppföljning av myndigheternas arbete mot mäns våld mot kvinnor. Regeringen har också påbörjat arbetet med att ta fram en ny nationell strategi och ett nytt åtgärdsprogram mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Det finns en motion om våld i hemmet som behandlas i betänkandet. Regeringen har nu överlämnat en proposition till riksdagen om stärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor. Det handlar om att förbättra förutsättningarna för en hyresgäst som utsatts för våld av en närstående att behålla lägenheten vid uppsägning och om att förstärka möjligheterna för den som utsatts för våld av en närstående att överta hyreskontraktet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Reglerna för bodelning ska också ses över för att förenkla situationen för kvinnor när det gäller att kunna lämna våldsamma relationer.

Sedan gäller det kontaktförbud och elektronisk övervakning. För Moderaterna är det viktigt att kvinnor som utsätts för våld får det skydd de behöver. Moderaterna vill därför att kontaktförbud ska användas i fler fall samt att elektronisk övervakning med hjälp av fotboja ska kunna användas i större utsträckning för att säkerställa att kontaktförbud följs. Vi vill att området för kontaktförbud i vissa fall ska kunna omfatta hela kommuner när hotbilden är särskilt allvarlig.

Regeringen tog i februari 2024 emot utredningen *En effektivare kontaktförbudslagstiftning*, där bland annat dessa åtgärder föreslås. Lagändringarna föreslås där träda i kraft den 1 juli 2025.

Herr talman! Utrednings- och beredningsarbete pågår. Propositioner ska behandlas. Jag ser fram emot när dessa förslag kan behandlas här i kammaren, så att man kan gå från ord till handling.

Med hänvisning till pågående arbete yrkar jag bifall till utskottets förslag om att riksdagen ska avslå samtliga motionsyrkanden.
(Applåder)

Anf. 190 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Vi diskuterar ett utskottsbetänkande om våld och offer. Först skulle jag vilja kommentera gängkriminaliteten. Där hävdade Jomshof att det gick så där för den förra regeringen. Jag tycker att det begreppet går att använda nu också. Vi har inte kunnat kupera våldet och begränsa det. Jag tror att det hänger ihop med att man inte gör rätt insatser.

Gängkriminaliteten är naturligtvis en oerhört allvarlig form av våld, men vi har också många andra former. Jag vill tacka tidigare kvinnor i talarstolen för att de har lyft frågor om mäns våld mot kvinnor och barn. Det vill jag också göra. Jag gör det genom att lyfta och yrka bifall till reservation nummer 3, som handlar om förundersökningar och polis och åklagares arbete när man väl har fått kännedom om mäns brott mot kvinnor och barn.

Sedan tycker jag att det är av intresse att se vad vi menar med våld. Vi har fysiskt våld. Jag tror att alla inser att det är våld; en del tycker att det stannar där. Sexuellt våld är ännu allvarligare. Det är för många kvinnor en form av inbrott i kroppen. Man kan prata om ekonomiskt våld och kanske till och med inkludera, som man gör i betänkandet, bedrägerier mot äldre personer. Vi har digitalt våld, som kan vara väldigt psykiskt påfrestande. Vi har det som vi uppfattar som hot och psykiskt våld eller psykisk misshandel. Det finns mycket som kan inkluderas i detta.

De värsta spåren bär offren inombords. Det handlar om att jag har blivit kränkt som person och i min personlighet. Jag har kanske också grova spår av angrepp på min kropp eftersom det även har varit fysiska övergrepp.

Det pågår mycket arbete inom våra myndigheter för att försöka hantera detta. Polisen försöker gång på

gång få till stånd en tidig bevisning, rekrytera fler medarbetare och så vidare. Men som redan har framkommit här i talarstolen ser vi ändå med jämna och ojämna mellanrum svarta och hårda rubriker om att ytterligare en kvinna är dödad. Den som är misstänkt är väldigt ofta en person som denna kvinna har eller haft en nära relation till. Det är någon hon har älskat och velat fortsätta älska men där kärlekskontraktet är kraschat och krossat med våld.

Vi vet en del om processerna i detta. Även om man skulle ha ekonomiska resurser för att kunna bryta upp är det oerhört svårt att klippa de känslomässiga banden, för många män är oerhört skickliga på att knyta an med både kärlek och värme och sedan bestraffningar. Växlingen mellan våld och värme skapar traumatiska band. Vi måste ha respekt för de kvinnor som måste försöka flera gånger innan de lyckas bryta upp. Det finns ännu inte tillräcklig kompetens och insikt hos våra myndighetspersoner när det gäller detta våld.

Vi vet när det är farligare än annars för den här kvinnan. Det är när hon vågar visa att hon troligen vill bryta upp eller kommer att göra det. Vi kan också se att kvinnan i regel på olika sätt har sökt hjälp tidigare hos hälso- och sjukvården eller socialtjänsten eller att hon har slagit larm till polisen. Men det är tyvärr ofta så att hon inte tas på tillräckligt allvar.

Vi upprörs nu med fog över att pappan Mikael dödades inför sin son. Det finns många barn i vårt land som har sett sin mamma misshandlas eller dödas och som kanske är den som larmar polis och ambulans från hemmet. Men vi har en väldigt dålig uppföljning när det kommer till hur vi ser på hemmet som brottsplats. Undersöker vi det på samma sätt som andra brottsplatser med teknik, filmning och tidiga förhör av offret – om den personen fortfarande lever – vilket kan vara kvinnan och/eller barnen? Förhör vi snabbt den som är misstänkt?

Här begås det många misstag. Man plockar inte heller alltid in den bevisning gällande vad som har skett tidigare, bevisning som kan finnas inom vården. Man har inte tillräcklig våldskompetens. Bemötandet brister, och man varken dokumenterar tillräckligt eller samlar in dokumentation.

Jag vill påstå att den här regeringen inte är kvinnovänlig, snarare tvärtom. En hel del av de insatser som vi har kunnat ta för givna tidigare reduceras. Kvinnojournerna rustas ned, och deras skyddade boenden stängs på grund av tillståndsplikter där man kräver saker som inte alltid är nödvändiga. Sådana kunde i sig vara positiva, men det kostar också mycket pengar både att söka och att upprätthålla anställningstider på helger och nätter.

Man drar undan resurser till skola, vård och välfärd som också är en del av ett extremt viktigt skyddsnetz för kvinnor och barn. Vi satsar alltför mycket på att argumentera om strängare straff. Vi skulle behöva en helt annan politik som skyddar välfärden och som skapar trygghet för kvinnor och barn också när de har blivit utsatta för mäns våld.

Det finns en del reformer på gång; det vill jag också erkänna och markera som positivt. Det handlar om starkare kontaktförbud och möjligheter till fotboja, och eventuellt kommer det också en framgång i form av att kvinnan får bo kvar i hemmet. Det som är tragiskt då är att mannen vet om adressen. Vad kommer att hända med hennes trygghet när han har avtjänat ett fängelsestraff och kommer ut igen? De här spelen är inte helt enkla.

Detta handlar, menar jag, om en genomgående kompetens och insikter i brottsoffers utsatthet inför en farlig man som kan framstå som oerhört charmig i möten med myndighetspersoner och som många gånger – det har jag sett exempel på – har lyckats dupera människor ända in i domstolen. Kvinnan kan framstå som trasig och lite förvirrad när hon inte minns alla detaljer efter det hon har utstått, så det som hon beskriver kan ju inte riktigt stämma.

Jag har följt många sådana här processer och kvinnoöden och även kunnat se hur en ganska krossad kvinna som brutit upp från en relation och frigjort sig från våldet har kunnat göra verkliga framsteg på sitt jobb eller skaffat utbildning och blivit en strålande person när energin gått till annat än att enbart överleva. Det är jätteviktigt att vi förstår och arbetar mycket mer med detta.

Jag vill också lyfta fram att Brå har gjort ett antal genomgångar av olika år gällande hur man har lyckats utreda mäns våld mot kvinnor och barn. Det är framför allt våld mot kvinnor som man har fokuserat på. Man ser stora skillnader mellan olika distrikt. Man kan se att det är väldigt olika hur man gör den första bevisupptagningen, om man över huvud taget förhör den som blir utpekad som misstänkt, vilken ytterligare dokumentation som man tar upp och om man använder filmning – något som är rekommenderat gällande både offer, förövare och brottsplats sedan 1995 men som inte alltid görs. Det handlar om hur man kan ha en brottsofferanpassad utredningsverksamhet som avlastar den som är offer så att personen kan få en ordentlig upprättelse och ytterst kanske också skadestånd.

Vi behöver därför upprepa en genomgång av hur förundersökningarna bedrivs i dag så att vi kan sprida goda exempel och reducera de brister som fortfarande finns.

Jag skulle också kort vilja kommentera Igor. Jag tror att sådana projekt verkligen behövs. Det behövs bredd i hela landet, men det behövs också spetskompetenser som kan driva nya frågor framåt. En brottsofferlag är inte fel, men den kanske framför allt är till för brottsoffret. Det är oerhört viktigt att vi har specialbestämmelser i polislagen, i socialtjänstlagen och så vidare så att varje profession vet vad den ska göra i sitt möte med brottsoffer.

Vi har väldigt mycket att göra på det här området, men vi har också väldigt mycket att vinna för trygghet för kvinnor och barn.

Anf. 191 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! För 18 månader sedan gick svenska folket till val för att utse sina företrädare i denna kammar. Brutala skjutningar, förnedringsrån och årtal av misslyckad migrationspolitik gjorde att tryggheten stod högst upp på agendan för väljarna och det med all rätt. Folket valde en ny regering i hopp om förändring.

En brutal påminnelse om varför det behövs en ny politik blev mordet i Skärholmen häromdagen, där en pappa sköts ihjäl framför ögonen på sin son av den enkla anledningen att han hade konfronterat ett ungdomsgång.

Civilkurage är en omistlig del i en fungerande demokrati. Men den brottsutveckling och det våldskapital som vi ser hos kriminella tystar människor. Flera boende i området som intervjuats efter mordet uppger att de aldrig kommer att våga säga till eller konfrontera något ungdomsgång igen.

Herr talman! Den brottslighet som vi ser har ett stort våldskapital som man är beredd att använda, cyniskt och likgiltigt inför konsekvenserna för oskyldiga människor. Goda normer och värderingar har lämnats helt till förmån för en gangsterkultur där det inte finns något rätt och fel, mer än rätten att utse sig själv till bödel.

Vid sidan om repression är det allra viktigaste förebyggande arbetet att börja bygga upp goda normer och värderingar från grunden igen i våra utsatta områden. Vi behöver också få ordning på migrationen och utvisa fler som begår grova våldsbrott. Utvisningshotet i sig är många gånger mer avskräckande än ett högt straff, och därför behöver vi arbeta mer proaktivt också med den lagstiftningen.

Herr talman! Kristdemokraterna och regeringen jobbar varje dag för att Sverige och vårt rättsväsen ska kunna flytta fram sina positioner mot det brutala våldet och vända brottsutvecklingen. Vi genomför den största kriminalpolitiska omläggningen i modern tid. Det är ett paradigmskifte i synen på våldsbrott och brottsoffer, i synen på upprättelse och rättvisa och i synen på gärningsmannen, och vi gör det på ett sätt som får reell effekt.

Vi ser till att bygga ut rättsväsendet och ge polis och åklagare fler verktyg.

Vi river sekreteshinder mellan myndigheter så att samhället kan arbeta mer samordnat och förebygga brott.

Vi utvidgar kontaktförbuden och skärper arbetet mot våld i nära relationer och hedersförtryck.

Vi förändrar straffen och kommer att avskaffa mängdrabatten i dess nuvarande form.

Vi slår mot gängens pengaflöden och den kriminella ekonomin, som ätit sig in i stora delar av samhällskroppen.

Vi ser över söktjänsternas publicering av personuppgifter för att stoppa bedrägerier mot äldre och utsatta.

Det har redan kommit straffskärpningar. Straffet för vapenbrott dubblerades exempelvis den 1 januari. Det görs också en total och fullständig översyn av

påföljdssystemet i syfte att skärpa straffen och få en straffmätning som fokuserar på upprättelse för brotts-offret snarare än rabatt och förmildrande omständigheter.

Från vänsterhåll hör vi ofta att skärpta straff inte hjälper. Det anser jag är fel. Skärpta straff kommer att ha en tydlig effekt när man klarar upp brotten så att vi får bort kriminella och farliga personer från gatan och förhindrar att de kan rekrytera nya barn och unga under tiden. Det handlar också om upprättelse och om vilken typ av samhälle vi ska leva i. Ska vi ha ett samhälle där straffen står i rimlig proportion till brotten, eller ska vi ha ett samhälle som i stort lägger sin omsorg hos gärningsmannen?

Herr talman! Socialdemokraterna talar plötsligt om att de vill ha hårdare tag i kriminalpolitiken. De har svängt i flera frågor, exempelvis ungdomsfängelser. Gott så, men ibland kan det upplevas som mycket snack och lite verkstad. Så sent som förra veckan röstade Socialdemokraterna nej till att införa säkerhetszoner. Argument som att den nuvarande polislagen är tillräcklig och att zonerna riskerar att innebära rasprofilering och diskriminering hördes här i kammaren. Det är bara att beklaga.

Herr talman! Jag vet att nya arbetssätt och metoder spelar roll. Lagen om preventiv avlyssning som infördes i höstas är ett exempel. Sedan lagen ändrades har över 30 personer gripits med hjälp av den. Flera skjutningar och sprängningar har kunnat stoppas. Flera boende har sluppit falla offer på det brutala vis som vi såg i Skärholmen.

Lagen om vistelseförbud för kriminella som infördes den 1 februari har redan visat sig ha positiva effekter i de områden där sådana har införts, exempelvis för att bekämpa öppen droghandel och återta områden. I helgen gjordes en stor samordnad insats vid Öresundsbron där polisen med stöd av den nya lagen om utökade polisiära metoder i gränsnära områden beslagtogs 20 miljoner kronor. Det var brottsvinster som skulle föras ut ur landet.

Nästa vecka kommer polisen att få säkerhetszoner som ytterligare ett verktyg i sin verktygslåda. Då kan vi på allvar få bort vapen från gatan, förebygga brott och öka tryggheten för boende i området. Dansk polis har använt säkerhetszoner sedan 2004 med goda resultat. Om vi hade haft detta på plats tidigare hade vi troligen förhindrat fler dödsskjutningar och brutala våldsbrott, då zonerna ger polisen betydligt större möjligheter att söka vapen och sprängämnen.

Herr talman! Kristdemokraterna och regeringen genomför den största omläggningen av kriminalpolitiken i modern tid. Vi arbetar intensivt med att steg för steg vända den brutala utvecklingen, stoppa våldsbrotten och ge brottsoffer ökad upprättelse.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 192 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi diskuterar i dag våldsbrott och brottsoffer, och i likhet med flera andra ledamöters går mina tankar till dem som i närtid och tidigare drabbats

av dödligt våld, av grovt våld och av våld av alla de slag. Det är helt oacceptabelt. Tankarna går till drabbade och anhöriga.

Centerpartiet välkomnar ett ökat och större fokus på brottsoffer och brottsutsatta. Vi ser positivt på den översyn av hela straffrätten som nu görs och på det sätt brottsoffer lyfts fram i direktiven. Det får dock inte ske på bekostnad av rättssäkerheten, vilket vi lyfter fram i flera andra betänkanden och ärenden.

Staten har en skyldighet att skydda sina medborgare från brott, men vi behöver göra det med rättsgarantier där de grundläggande fri- och rättigheterna respekteras. Vi ska förebygga, utreda och lagföra med en hög grad av säkerhet och precision. Vi måste klara av den balansgången och den avvägningen, särskilt när vi också vet att man i många miljöer ofta är både brottsoffer och förövare eller gärningsman. Allt är inte svart eller vitt.

Centerpartiets rättspolitik bygger på att ha brottsoffer i fokus, rättsstatens principer och att kunna se hela rättskedjan från polis, åklagare och domstol till kriminalvård. Vi har stått bakom de stora resursförstärkningar som gått till polisen och övriga rättsväsendet.

Både jag och landets medborgare förväntar oss en leverans i enlighet med regeringens utfästelser. Vi har under dagen här i kammaren hört hur evidensbaserade, vetenskapliga förhållningssätt och arbetssätt har lyfts fram av alla partier. Det bådär gott inför det stora brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete vi som land har framför oss.

Avseende brottsområden får grov organiserad brottslighet stor uppmärksamhet och ska så ha, men vi behöver även ta upp mäns ofta dödliga våld mot kvinnor, våldet mot barn och mångdbrott och vardagsbrott. Mycket av detta kräver ökad, stabil polisiär närvaro i hela vårt land. Där finns betydligt mer att göra från regeringens sida, och vi återkommer också till det i andra betänkanden som rör polisen.

I detta betänkande behandlas ett stort, brett område med många viktiga frågor. Jag väljer att nämna några av våra reservationer.

Bedrägerier har kommit att bli en av den grova organiserade brottslighetens stora nya inkomstkällor, och där är äldre särskilt drabbade. Banker och andra behöver förebygga detta mer. Vi anser också att brott mot äldre per automatik ska rubriceras som grova. Det finns förslag om detta, men de har ännu inte landat på riksdagens bord. De borde prioriteras högre.

Vad gäller spridning av barnpornografi – det som borde heta material med dokumenterade sexuella övergrepp mot barn – kan mycket mer göras. Verktyg för att identifiera, upptäcka och hindra spridning sådant material på internet behöver till exempel införas på alla offentliga datorer.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp frågan om skydd för vuxna med intellektuella funktionshinder. De har inte samma skydd som barn inom föreningslivet när det gäller att begära registerutdrag avseende ledare och tränare. Vuxna med intellektuell

funktionsnedsättning är en grupp som sällan lyfts fram i debatten men som är väldigt sårbar. Det är en grupp som i likhet med barn behöver utökat skydd och att vi aktivt minskar risken för övergrepp. Det är inte möjligt att kräva med nuvarande lagstiftning, och det anser vi är fel och borde åtgärdas.

Herr talman! För tids vinning yrkar jag enbart bifall till reservation 22 om registerutdrag.
(Applåder)

Anf. 193 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag tänkte ägna några minuter åt att prata om något som vi alla är överens om, nämligen att mäns våld mot kvinnor är förkastligt och vedervärdigt. Hela samhället måste jobba mycket mer mot mäns våld mot kvinnor. Därför är det viktigt att vi här inne som faktiskt kan påverka hur det arbetet kan bedrivas också gör det på ett bra och effektivt sätt.

När jag läser igenom de motioner som väckts i ämnet ser jag att det finns en samsyn över blockgränserna, och det är bra. Det visar att det finns en vilja att göra någonting åt något som inte fungerar riktigt bra. Samhället kan i dag inte skydda de kvinnor som lever i fruktan att bli dödade.

Det mördas i snitt 15 kvinnor varje år i Sverige, och det är flera tusen som lever under dödshot. Hur många som lever under fysiska och psykiska hot och våld i relationer vet vi inte. Mörkertalet är stort utöver de anmälningar som görs.

Det skydd som finns i dag för hotade kvinnor, förutom tekniska som skyddstelefoner och praktiska som skyddade boenden, är kontaktförbud.

Lagen om kontaktförbud har skärpts under åren, senast för ett par år sedan. Den här regeringen vill nu skärpa lagen ytterligare och få till en än mer effektiv kontaktagstiftning. Det är en utredning ute på remiss nu som gäller detta, vilket är bra.

Herr talman! En hotad kvinna ska inte löpa risk att möta den som hotar henne på bussen på vägen till jobbet eller i matbutiken eller på gymmet.

Att leva under dödshot innebär att du får din frihet och din möjlighet att röra dig fritt begränsad.

En hotad kvinna ska så långt som möjligt, trots omständigheterna, alltid kunna känna sig trygg i sin vardag.

Vi som lagstiftare har en skyldighet att se till att vi har lagar som fungerar, inte minst när det gäller att skydda hotade kvinnor. Men som det fungerar i dag tycker jag inte att det fungerar.

Låt mig dra i korthet hur kontaktförbud – eller låt oss kalla det besöksförbud, som lagstiftaren vill – fungerar i dag.

Ett besöksförbud innebär i dag att den som har hotat förbjuds att besöka, kontakta eller följa efter den som man hotar, skyddspersonen. Det är ett så kallat normalt besöksförbud.

I vissa fall kan den som hotar få ett utvidgat besöksförbud. Då får personen som hotar inte befinna sig i närheten av där skyddspersonen bor, arbetar eller

brukar vistas. Ett utvidgat besöksförbud kan även kopplas ihop med fotboja.

Men det stannar inte där. Vi har ett tredje alternativ, särskilt utvidgat besöksförbud. Det innebär att man lägger till ett område runt skyddspersonen, ett större område, där personen som hotar inte får vistas. De flesta sådana fall ska också kopplas ihop med fotboja.

I min värld får jag inte riktigt ihop det här att en person som till att börja med har hotat eller varit fysiskt eller psykiskt våldsam mot en annan person, brott av sådan allvarlig art att han utöver att dömas för våldet har dömts till besöksförbud, sedan ska få flera chanser innan han får fotboja och särskilt utvidgat besöksförbud. Jag förstår inte varför det är så.

Jag är glad över att det i den utredning som regeringen har beställt gällande effektivare kontaktagstiftning, som nu är ute på remiss, pratas om att man redan från början ska utdöma särskilt utvidgat besöksförbud. Jag hoppas att det så småningom blir så, för det kan inte vara som nu.

Först slår han. Det är inget bra – vi utdömer besöksförbud.

Han struntar i förbudet och åker hem och försöker slå in dörren. Det är inget bra. Nu kanske han får utvidgat besöksförbud och kanske fotboja, men det är inte säkert.

Han struntar även i det och åker en tredje gång hem och bankar på dörren och försöker slå sig in. Nu reagerar vi och sätter på fotboja och ger särskilt utvidgat besöksförbud – efter tre chanser.

Det är för mig obegripligt. Jag har inga problem med att en person som snattat en chokladkaka får en, två eller till och med tre chanser innan det smäller till och händer något allvarligt. Men en man som är våldsam mot en kvinna, så pass våldsam att hon fruktar för sitt liv, hennes tillvaro helt och hållet anpassas efter förövaren och hur han betar sig och hon inte kan styra över sitt liv – varför ska han, förövaren, få chans på chans? Det är hon som är den drabbade. Jag förstår inte detta.

Låt mig lite kort ta ett fall ur verkligheten som jag själv var med om för tre eller om det var fyra år sedan för att visa att den här lagen inte fungerar.

En person ringde 112 och uppgav att han befann sig i en lägenhet med en knivhuggen kvinna. Han var inneboende hos kvinnan och hade råkat öppna när det ringde eller knackade på dörren. Då rusade en man in med en kniv. Mannen sökte upp kvinnan som bodde i lägenheten och började hugga henne.

Jag var första polis på plats. När vi kom upp i lägenheten möttes vi av blod i hela köket. Det var blod på bänken, i diskhon, på väggarna. I sovrummet i anslutning till köket hittade jag kvinnan där hon låg. Hon hade blivit knivhuggen med fem hugg i kroppen. Hon var talbar och meddelade mig att det var hennes före detta pojkvän som hade tagit sig in i lägenheten och försökt döda henne.

Den före detta pojkvännen kunde efter en timme gripas av en annan patrull. Då kom det fram att kvinnan hade anmält den här mannen vid sex tidigare

tillfällen för överträdelse av besöksförbud. Han hade inte blivit frihetsberövad någon av gångerna och inte heller dömd.

Ingen av oss här kan nog föreställa sig den panik som den här kvinnan måste ha känt när mannen rusar in i lägenheten med kniv och börjar hugga henne, hugg efter hugg, i fullt raseri. Jag tror inte att någon kan sätta sig in i den skräck hon måste ha känt.

Varför fick då den här mannen sex stycken chanser? Varför låstes han inte in direkt? Han kunde åtminstone ha fått förbud att vistas i kommunen och fotboja – en fotboja som direkt börjar pipa och markera var han är någonstans så att polisen kan åka och hämta honom. Jag hoppas att det någon gång i framtiden blir så, herr talman.

Jag är såklart medveten om att vi måste ta hänsyn till både behovs- och proportionalitetsprincipen i de här fallen, absolut. Men jag tycker någonstans att om man har gjort någonting som föranleder ett besöksförbud har man redan klivit över en gräns, och då måste samhället reagera direkt. Därför vill jag se ett särskilt utvidgat besöksförbud med fotboja och eventuellt ett vistelseförbud.

Vi, samhället, måste verkligen reagera direkt. Ha i åtanke det sista jag säger nu: att alla mord på kvinnor som är utförda av ett ex eller en nuvarande pojkvän eller man har föregåtts av hot eller våld. Därför är det viktigt att vi tar hoten på allvar direkt, innan någonting händer. Och, herr talman, en man som ger sig på en kvinna genom våld eller hot om våld ska inte få en andra chans.

(Applåder)

Anf. 194 RASMUS LING (MP):

Herr talman! Det är i denna debatt mycket fokus på mäns våld mot kvinnor, och det är bra. Det får alltför lite fokus och uppmärksamhet vid de flesta andra tillfällen. I stället är det relativt mer fokus på att vi ska titta enbart på den allvarliga gängkriminaliteten.

Regeringen påstår ofta att man prioriterar mäns våld mot kvinnor lika mycket som gängkriminaliteten. För att ta ett exempel, herr talman, har Tidöavtalet som styr regeringens arbete tre och en halv sida om gängbrott medan mäns våld mot kvinnor är en punkt i en punktlista.

Vi måste fortsätta bygga ut Polismyndigheten. De polisiära resurserna räcker inte till som det är i dag. Men för att stävja mäns våld mot kvinnor måste också polisens arbetssätt utvecklas och förbättras, och det arbetet måste prioriteras.

Vi måste se att det inte bara är det direkta fysiska våldet det handlar om utan även kontrollerande beteende, psykisk misshandel och så vidare.

Straffen för sexualbrott har skärpts i omgångar. Vi ser positivt på att man fortsätter se över det. Det finns straffskärpningsgrunder som behöver höjas även i den situation som vi har nu.

Herr talman! Skyddet för de sexualbrottsoffer som finns måste stärkas. Vi kan inte heller här ha ett ensidigt fokus på straffskalan, utan vi måste se både hur

brott kan förhindras och hur de som utsätts ska få ett förstärkt skydd.

Herr talman! Jag har under debatten hört utvecklingar åt olika håll. Vissa ledamöter vill fortsätta att diskutera visitationszoner. Vi hade en debatt om dem under tre timmar så sent som i onsdags för en vecka sedan. Jag fortsätter gärna den diskussionen vid tillfälle. I den debatten ställde jag frågor som jag inte fick svar på, vilket jag hoppas kunna få framöver. Men här och nu nöjer jag mig.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nummer 19, som handlar om stärkt skydd för sexualbrottsoffer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

§ 11 Punktskatt och tull

Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU13
Punktskatt och tull
föredrogs.

Anf. 195 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Vi debatterar nu skatteutskottets betänkande nummer 13 *Punktskatt och tull*. Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i betänkandet. Vi har inga reservationer. Jag tänkte ändå ägna några ord åt hur vi ser på det här med skatt och tull. Det finns anledning att fundera över det av olika skäl. Den tid som vi i dag lever i är historiskt osäker. Vi har en ekonomisk kris. Vi har en kostnadskris för hushållen och välfärden. Vi har sysselsättningskris och sjukvårdskris. Bostadsbyggandet tvärbromsar, arbetslösheten ökar och tillväxten är negativ. Sverige och svenska folket blir fattigare. Jag ska återkomma till det uttrycket senare, fru talman.

En politik för full sysselsättning har under efterkrigstiden varit ett instrument för att åstadkomma ett mer jämlikt och jämställt samhälle. Denna politik har tillsammans med uppbyggnaden av den generella välfärden varit en av grundpelarna i den svenska folkhemsmodellen och är det alltiämt. Det är också en politik som har mycket starkt stöd i stora delar av befolkningen, men tyvärr inte i regeringen, för regeringen är i dag handlingsförlamad. Dess vårbudget för 2024 kommer inte att vare sig stoppa sjukvårdens nedskärningar eller öka bostadsbyggandet. Den kommer inte att hjälpa svenska barnfamiljer ur kostnadskrisen eller få stopp på våldet på gatorna.

Den ekonomiska politik som vi socialdemokrater hade genomfört om vi hade lett regeringen hade gått ut på att uppnå full sysselsättning för att finansiera vår gemensamma välfärd och viktiga samhällsinvesteringar och satsa på skolan, sjukvården, äldreomsorgen och rättsväsendet.

Det är här skattepolitiken kommer in, fru talman. Det är därför vi betalar skatt.

Om vi ska ha ett legitimt och rättvist skattesystem är det viktigt att skattereglerna är generella, med breda

skattebaser och skattesatser som är väl avvägda gentemot målen för den ekonomiska politiken. Utöver detta ska skattesystemet bidra till omfördelning, jämlikhet och jämställdhet. Ska vi uppnå det här är det viktigt med tydliga regler som bidrar till förståelse och legitimitet för skattesystemet och minskar utrymmet och riskerna för fel och fusk. Detta är någonting som vi måste slå vakt om.

Man kan dock tänka sig att vi gör avsteg från principen om generella skatteregler, och det gör vi. Det har vi i vissa fall motiverat med explicita krav på styrning eller samhällsekonomiska effektivitetsskäl. Genom skatter kan vi främja en stark välfärdsstat och bättre folkhälsa samt styra mot minskad miljöpåverkan. Men när vi pratar om den här typen av skatter är det också viktigt att komma ihåg att ett alltför stort fokus på optimering och styrning genom skattesystemet riskerar att göra skattesystemet komplicerat och på sikt urholka välfärdens finansiering. Det finns därför starka skäl för enhetlighet i skattesystemet. Det är vår grundläggande syn på skatter och vår syn på hur punktskatter kan användas.

När det gäller tullen och möjligheterna att stoppa gränsöverskridande brottslighet och införseln av vapen, narkotika och pengar i Sverige har Tullverket en helt avgörande verksamhet för att vi ska kunna genomföra kampen mot brottsligheten. Man ska också stoppa utförsel av stöldgods, knäcka den organiserade brottsligheten och öka tryggheten i vårt land. Ska man klara av de här olika uppgifterna behöver resurserna till Tullverket öka. Tullens befogenheter ska ses över och uppdateras för att man på det mest ändamålsenliga sättet ska kunna bekämpa kriminalitet.

Fru talman! När det gäller dessa konstateranden är det bekymmersamt att regeringen i sin budget inte anslår medel för att tullen ska kunna klara av det här. Vi socialdemokrater lade i vårt budgetförslag, som tyvärr förlorade här i kammaren i höstas, 100 miljoner extra utöver regeringens satsningar på Tullverket för att myndigheten skulle få större möjligheter att genomföra dessa viktiga samhällsuppdrag.

Nu kommer i alla fall den proposition som äntligen ska ge tullen möjligheter att genomföra alla de uppgifter som vi politiskt egentligen är överens om förhoppningsvis att gå igenom i riksdagen. Men det här är förslag som i princip låg färdiga på regeringens bord när finansministern och övriga regeringen trädde in i Regeringskansliet. Den utredning som i huvudsak ligger till grund för förslagen var klar i september 2022.

Vi socialdemokrater har flera gånger i kammaren och via motioner påpekat att det är dags att regeringen gör någonting och att man verkställer förslagen, så att tullen ska kunna få de här befogenheterna och utföra sitt uppdrag effektivare. Men regeringen har sölat och sölat. Vi har ställt krav. Vi har haft interpellationsdebatter. Regeringen har sölat. Det har varit ord, men det har inte varit någon verkstad.

Ett av argumenten som regeringen anfört för att inte genomföra de redan utredda förslagen har varit att man tyvärr hade ordförandeskapet i EU under en del

av tiden. Men att man ska ha ett sådant ordförandeskap är som alla känner till någonting som man vet i många år i förväg. Naturligtvis bemannar man Regeringskansliet för att klara av detta utöver den ordinarie verksamheten.

Exakt varför regeringen har sölat så här mycket får vi aldrig riktigt reda på. Jag har ställt den frågan till finansministern flera gånger. Men det kan i alla fall inte vara så att man har något brinnande intresse av att förstärka tullen.

Det utlovades att propositionen skulle komma i mars – den 19 mars tror jag att det var – och kunna behandlas under våren. Den 19 mars kom och gick, men ingen proposition lades fram. Nu har propositionen äntligen nått riksdagen, och vi ska förhoppningsvis kunna behandla den så att den kan träda i kraft hösten 2024.

Då är det viktigt att komma ihåg att förslaget i den utredning som överlämnades till regeringen var att detta skulle träda i kraft den 1 juli 2023. Under nästan ett och ett halvt år kommer alltså regeringens sölande att ha undanhållit tullen dessa möjligheter att förstärka sin verksamhet. Det här är naturligtvis ett stort problem.

När vi så småningom förhoppningsvis får igenom de här lagförslagen och de så småningom ett och ett halvt år för sent kan börja verka är det gott och väl. Då kan vi förhoppningsvis se resultat av de förstärkta befogenheterna. Men, fru talman, då kommer nästa problem. Då vill det också till att regeringen anslår medel för tullen, så att tullen får resurser och styrka att genomföra de nya uppgifterna. Det är någonting som vi kommer att bevaka. Vi kommer att jaga regeringen, så att man finansierar de nya befogenheterna och de nya verktygen.

När jag tog del av vårpropositionen, som regeringen lade fram häromdagen, kunde jag inte undgå att titta i den presentation som regeringen har av sin vårandringsbudget. Det är faktiskt nästan lite gulligt, om man får använda ett sådant uttryck i riksdagens talarstol, fru talman, att man på sista sidan skriver: ”Sverige ska bli rikare och tryggare.” Det är bara att stryka under och hålla med som socialdemokrat.

Det är klart att Sverige ska bli rikare och tryggare, men det innebär ju också att finansministern och regeringen erkänner att Sverige har varit fattigare och farligare. Det är ju det som vi socialdemokrater gång på gång har påpekat här i olika debatter – att Sverige under den moderatledda regeringens tid har blivit fattigare och farligare.

Om vi socialdemokrater får möjlighet att driva igenom våra förslag här i riksdagen, till exempel tullbefogenhetsutredningen, kommer Sverige kanske att bli lite mindre fattigt och lite mindre farligt. Men det återstår att se.

(Applåder)

Anf. 196 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Under anförandet som ledamoten Björck höll var det en sak som jag funderade lite på.

Jag höll med om ganska mycket när det gäller själva utgångspunkterna kring skattesystemet, inkomstskattedelen och punktskatterna, men resonemanget avtog efter ett tag. Principerna satt där, men när man kom till de enskilda delarna i punktskatterna tog resonemanget slut. Då gick man över i att klaga på regeringen.

Jag känner mig manad att ställa några frågor till ledamoten Björck om hur Socialdemokraterna ser på de punktskatter som kanske inte har blivit så utomordentligt bra, som kanske inte fungerar så utomordentligt bra.

Ledamoten Björck sa att det var väldigt viktigt att det fanns en bra acceptans och en bra funktion och att det var breda och enhetliga delar i skattesystemet. Tittar man då på kemikalieskatten och flygskatten har de ju inte blivit så träffsäkra. De har kanske inte uppnått sitt syfte när det gäller att styra. De kanske har uppnått sitt syfte när det gäller den fiskala delen, men styrningen har inte varit så perfekt.

Då har jag en liten kort fråga: Tycker Socialdemokraterna att vi ska avveckla flygskatten och kemikalieskatten, eller hur ser ni egentligen på dessa två punktskatter?

Anf. 197 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! När det gäller flygskatten tror vi att den ska vara som den är nu. Vi har inga förslag på att avveckla den. Däremot tror vi att det är viktigt att fundera på om man i EU-systemet kan se över om man kan hitta andra sätt att hantera beskattningen på flyget. Vi har i dag inga förslag om att avveckla flygskatten, men som sagt skulle man eventuellt via Europapolitiken kunna hitta bättre sätt att hantera detta.

Kemikalieskatten har vi inte heller några förslag på att avveckla – som ett direkt svar på frågan.

När det gäller de här olika skatterna som i någon mening bryter mot principen om att det ska vara enhetligt och enkelt finns det naturligtvis hela tiden också andra motiv till varför man beskattar. Då får man naturligtvis också hela tiden utvärdera och se över om de motiven fullt ut nås.

Sedan har vi också det problemet att vi i dag står inför en situation där vi behöver intäkter – det är väl bara att vara ärlig med det. Vi har enormt stora utgifter framför oss för att laga i välfärdssystemet, och det kommer även att vara kostnader när det gäller försvaret framöver. Vi behöver alltså se över och vara försiktiga när vi avsägar oss intäkter. Vi har inte riktigt den situationen i dag där vi kan vara ansvarslösa när det gäller intäkterna. Det är snarare tvärtom så att behoven framöver, både i välfärd och försvar till exempel, kommer att vara väldigt stora.

Anf. 198 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Man kan ju fundera, som ledamoten Björck gjorde i sitt inledningsanförande, över hur effektiva olika skatter är. Det var därför jag ville ställa den här frågan. Jag tolkar det som att ledamoten Björck och Socialdemokraterna tycker att även om syftet inte

har uppnåtts med någon av de här skatterna – syftet att styra till en lägre konsumtion, styra till bättre miljömedvetande, styra till omställning eller styra till alternativa bränslen eller alternativa funktioner – ska man ändå behålla en skatt för att den ger en fiskal intäkt.

Det är detta som inte riktigt gick ihop i det första anförandet. Det skapar ett system där man kan urholka legitimiteten för skattesystemet. Jag tycker i och för sig att det var ett bra svar från ledamoten Björck, men jag är ändå förvånad. När vi nu har den här typen av punktskatter som är till för att styra och huvudsyftet inte är fiskalt blir det ändå lite konstigt. Borde vi inte ta ett initiativ till att avskaffa eller förändra de här två skatterna?

Anf. 199 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har under en längre tid framställt behovet av en genomgripande skattereform. Socialdemokraterna är helt övertygade om att det, för att vi ska kunna klara av att göra en sådan, är viktigt att vi har en bred uppgörelse i Sveriges riksdag så att vi får ett skattesystem som håller över tid, där man inte petar in en plastpåseskatt ena dagen och petar ut den andra dagen, för att ta ett känt exempel.

Vi behöver en genomgång av alla punktskatter, kapitalskatter och inkomstskatter, av hur vi över huvud taget ska hantera förhållandet mellan inkomstskatt och kapitalskatt, hur vi omfördelar på ett sätt så att det blir ett rättvist skattesystem och framför allt hur vi får ett skattesystem som på lång sikt betalar alla de åtaganden som vi har gemensamt.

Det är nog svaret på ledamotens fråga, fru talman: en ordentlig genomgripande skattereform som ser över alla delar av skattesystemet och som rättar till eventuella felaktigheter och rättar till sådant som eventuellt inte styr åt rätt håll men som ändå ser till att intäkterna bevaras.

Det är klart att det kan finnas olika politiska uppfattningar om skattesystemen, men det är otroligt viktigt att man inte slarvar bort intäktssidan. Vi har alla i den här kammaren, tror jag, en förståelse för att vi står inför enormt stora utmaningar. Vi har en infrastruktur som har ett stort underhållsbehov, vi har som sagt försvarsutgifter och vi har sjukvårdskris. Vi måste alltså vara rädda om intäkterna.

Vi är absolut beredda att se över skattesystemet och göra en genomgripande skattereform som återför ett skattesystem som i dag är lappat och lagat till att vara mer enhetligt och mer generellt. Det är vår absoluta ambition.

(Applåder)

Anf. 200 ERIK HELLSBORN (SD):

Fru talman! Uppbörderna av punktskatt måste göras på ett sätt som uppnår syftet med skatten, det vill säga att styra konsumtionen eller investeringar i en viss riktning, med hänsyn till de effekter som man önskar uppnå. Punktskatterna är också en viktig inkomstkälla för staten.

Betänkandet behandlar de motioner som har kommit in under allmänna motionstiden.

Sverigedemokraterna står naturligtvis bakom alla sina reservationer i detta betänkande, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservation 15 rörande punkt 7.

Fru talman! Den sammantagna bedömningen av punktbeskattning är att den ofta träffar näringslivet, inte minst när det kommer till kemikalieskatten. Från den förra regeringen tycktes det inte heller finnas någon självkritik när vi tittar på de olika punktskatter som bara pumpades ut.

Syftet med punktskatter är att styra konsumtionen och investeringar i motiverbar riktning med hänsyn till folkhälsa, miljönytta eller andra effekter man önskar uppnå. Detta ska inte slå mot svenska företag eller svenska konsumenter på ett orimligt sätt.

Just kemikalieskatten infördes för att minska bland annat förekomsten av flamskyddsmedel i elektronik. Kemikalieskatten är svår att motivera utifrån ett miljöperspektiv, då den snarare hämmar utvecklingen mot önskvärdt mål och har fungerat som en straffskatt på hemelektronik utan att i någon större utsträckning bidra till att minska förekomsten av farliga kemikalier.

Den svenska marknaden är i ett globalt perspektiv en liten marknad för elektronikjättarna, vilket gör att en isolerad svensk straffbeskattning på elektronikprodukter har en begränsad inverkan på deras sortiment. Då det samtidigt råder global konkurrens sett till prisättning blir det naturligt att konsumenterna väljer att importera sin elektronik snarare än att vända sig till sin lokala elektronikhandlare, varpå jobb och momsintäkter går förlorade i Sverige.

Kemikalieskatten lönar sig med andra ord endast på marginalen för staten, och dess effekt på hälsa och miljö är och förblir osäker. Kemikalieskatten uppfyller därmed inte sitt syfte och är en belastning för näringslivet.

Fru talman! Sverigedemokraterna var redan före kemikalieskattens införande emot förslaget och har sedan den förra socialdemokratiska regeringen införde den verkat för att den ska slopas.

Den nya regeringen har tillsammans med Sverigedemokraterna vänt den negativa utvecklingen av ej motiverbara punktskatter.

Bland annat plastpåseskatten är en punktskatt som vi har varit emot och sedan även drivit på för att avskaffa, då den likt kemikalieskatten inte har haft den betydande miljöeffekt som den förra socialdemokratiska regeringen vid införandet påstod att den skulle få. Våra farhågor visade sig efter analys vara sanna, och vi har nu tillsammans med sittande regering beslutat att ta bort denna flopp till punktskatt.

Tillsammans med regeringen har Sverigedemokraterna även kommit överens om förslaget att husbilar inte längre ska omfattas av malusbeskattningen. Detta är naturligtvis ett glädjebesked inom husbilsbranschen, som tidigare har lagt fram klagomål mot beskattningen då de husbilar som omfattas av den bara körs i snitt 400 mil per år.

Förslaget innebär att den förhöjda fordonsskatten på husbilar nästa år kan slopas då den endast slår mot husbilsbranschen utan någon vidare miljönytta. Även detta är ett exempel på när Sverigedemokraterna driver en politik inom punktskatteområdet där verklighetens påverkan går före ej motiverbara beskattningar.

Nu föreslås även att punktskatten på cigaretter och snus ska ändras. En sänkning av snusskatten med 20 procent och en höjning av cigarettskatten med 9 procent är i linje med den hälsopåverkan som respektive tobaksort innebär för svenska folket.

Fru talman! Detta är bara några få av de många förslag som Sverigedemokraterna har lagt fram som har visat sig vara bättre förankrade i verkligheten än den tidigare regeringens förslag. Därför vill jag ännu en gång understryka att kemikalieskatten, tillsammans med resten av Sverigedemokraternas reservationer i betänkandet, har samma verklighetsförankrade syfte, nämligen att punktskatterna ska användas som ekonomiska styrmedel för att styra svenska intressen i önskvärd riktning, inte att slå mot näringslivet eller konsumenterna med straffbeskattning utan önskvärdt resultat.

Fru talman! I betänkandet har även tull infogats, och jag vill säga några ord om det också.

Tullverkets verksamhet har i många år, i stort sett sedan EU-inträdet 1995, varit underfinansierad. Tullpersonalen har utökats successivt de senaste åren, vilket har medfört att fler beslag av vapen och narkotika har kunnat göras. Detta räcker dock inte. Tullen är ofta underbemannad, och betydligt fler beslag och kontroller skulle kunna göras om Tullverket får mer resurser över tid för att kunna utbilda och anställa fler tulljästemän.

Både allmänhet och tullpersonal upplever frustration då de inte har befogenhet att stoppa fordon eller personer som lämnar landet, då det bara är polisen som har denna befogenhet. För att ge befogenhet till Tullverkets personal att genomöka fordon på väg att lämna landet behöver transport av stöldgods klassificeras som ett smuglingsbrott.

Sverigedemokraterna har ända sedan 2010 föreslagit kraftigt höjda anslag för Tullverket och fortsätter även i detta betänkande att lägga fram förslag som kan stärka Tullverkets oerhört viktiga verksamhet genom ökade befogenheter.

När det gäller de finansiella förutsättningarna och de juridiska befogenheterna har det visat sig att tidigare regeringars förslag är alltför klymt tilltagna för att vara i närheten av att lösa problemen, vilket Sverigedemokraterna tillsammans med regeringen nu vänder i rätt riktning.

Anf. 201 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Jag vill ställa två frågor till ledamoten från Sverigedemokraterna.

Mer resurser till tullen var ett uttalande från ledamoten. I höstas var det votering, och man kunde rösta på olika förslag. Man kunde rösta på Sverigedemokraternas förslag eller på Socialdemokraternas förslag. Socialdemokraterna hade 100 miljoner kronor mer till

tullen än vad Sverigedemokraterna hade. Då undrar jag: Hur ska man tolka detta?

Det verkar inte som att Sverigedemokraterna var så väldigt angelägna om att på riktigt ge tullen mer resurser, för då borde Sverigedemokraterna ha stött vårt förslag. Nu stödde man sitt eget förslag. Detta är inte helt ovanligt – det kan man i och för sig göra. Det var dock ett sämre förslag, så tullen fick inte mer resurser. Det är viktigt att folk hör och förstår detta.

Sedan har vi plastpåseskatten, som man naturligtvis kan fundera över lite grann. Sverigedemokraterna gör ändå ett val: De sänker skatter och struntar i sjukvården. Jag undrar, fru talman, hur Sverigedemokraternas ledamot tänker när han är ute i landet och träffar väljare och ska förklara att sänkta skatter, vare sig det handlar om plastpåsar eller något annat, är viktigare än att få sin höftledsoperation i tid eller få behandling när barnet blir sjukt.

Sjukvården fungerar inte riktigt så som man som svensk medborgare är van vid och som man faktiskt, tycker jag, skulle kunna begära. Det var viktigare för Sverigedemokraterna att sänka skatter – plastpåseskatten och andra skatter – än att sjukvården fungerar. Kan man få en kommentar om detta?

Anf. 202 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Det kan ledamoten absolut få. Vi kan börja med tullen. Låt oss först konstatera att tullen förstärks, att vi tillför mer medel och att tullen kommer att bli starkare nu än vad den har varit under de åtta år då Socialdemokraterna hade regeringsmakten.

Det är jätteroligt att Socialdemokraterna nu verkar ha fått väldigt bråttom att förstärka tullen, men det reser en naturlig följdfråga: Varför hade man inte så bråttom under de åtta år då man själv styrde?

Vi i skatteutskottet besökte Tullverket för inte alltför länge sedan, och vi ska komma ihåg vad de sa till oss, nämligen att de inte har kapacitet att växa hur mycket som helst inom sin nuvarande organisation. De har en maxgräns för hur många nya tullare de kan utbilda utan att det går ut över ordinarie verksamhet.

Att ösa massvis av pengar över dem på ett fat riskerar att leda till att pengar bara blir liggande, och det är inte ett ansvarsfullt sätt att hantera skattemedel. Tullen ska växa, men det är bättre att de växer år för år. Det hade varit önskvärt att de hade gjort det redan under de år då Socialdemokraterna hade makten.

Vad gäller plastpåseskatt kontra sjukvård kan man ifrågasätta om det ligger under detta ämne att prata om finansiering av sjukvård, men låt oss konstatera att huvudansvaret för sjukvården ligger på regionerna. Om ledamoten undrar hur samtalen går när jag talar med väljare i min hemregion kan jag säga att jag inte har något att skämmas över. Jag är hallänning och kommer från en högerstyrd region som rankas som en av de tre bästa sjukvårdsregionerna när det gäller i princip alla parametrar.

Ifall ledamoten tycker att det saknas pengar på många håll kanske finansieringen ute i de socialdemokratiskt styrda regionerna borde ses över när det gäller

vad man prioriterar och satsar på, eftersom det framför allt verkar vara socialdemokratiska regioner snarare än högstyrda som klagar på underskott.

Anf. 203 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Det var viktigt att de som lyssnar på denna debatt nu fick höra att det inte är så viktigt att ösa pengar över Tullverket. I sitt anförande i talarstolen sa ledamoten från Sverigedemokraterna att tullen behöver mer resurser. Det är två uttalanden som står lite grann emot varandra, kan jag tycka.

Under den socialdemokratiska regeringstiden satsade man pengar på och byggde upp tullen. I den senaste budgeten, som lades fram och som debatterades här i kammaren, hade vi dessutom 100 miljoner kronor mer. Detta är fakta.

Det är självklart att tullen, om de hade haft tillgång till dessa pengar, hade kunnat rivstarta med att genomföra och planera alla de nya uppgifter som vi förhoppningsvis kommer att klubba igenom här i kammaren. Om tullen hade haft tillgång till dessa resurser hade de haft möjlighet att till exempel, om de nu får nya befogenheter, ny beväpning och annat, se till att dessa frågor börjar hanteras.

Att tullen på något sätt inte skulle kunna använda medel när de vet att de står inför utökad uppdrag är en märklig beskrivning. Jag tror inte att tulltjänstemännen skulle känna igen det om man beskrev det på det sättet.

Huruvida sjukvårdsfinansiering hör hit eller inte kan man alltid fundera över. I det tidigare replikskiftet med den moderata ledamoten var vi ganska överens om att skatten också har en intäktsfunktion. Om man drar ned på intäkterna är det klart att man måste spara på något. I denna budget var det sjukvården.

Det som vi kan se fram emot att Sverigedemokraterna kommer att spara på i nästa budget är sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Då kommer man väl att sänka skatten för någon höginkomsttagare, och så kommer man att lämna över kostnaden på arbetslösa eller sjuka, till exempel de byggnadsarbetare som nu drabbas av byggnadskrisen.

(Applåder)

Anf. 204 ERIK HELLSBORN (SD) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att jag inte riktigt känner igen mig i den verklighetsbeskrivningen. I vårändringsbudgeten tillförs mer pengar till välfärden i regionerna, så att vi skulle nedprioritera det köper jag inte på något sätt och vis.

Sedan kan jag bara upprepa vad jag har sagt om tullen: Tullens resurser stärks. Budgeten växer, och den kommer att fortsätta växa. Man får dessutom bättre befogenheter och bättre utrustning. Vi stärker tullen, och det önskar jag att ni hade gjort redan när ni hade makten, Patrik Björck.

(Applåder)

Anf. 205 FREDRIK AHLSTEDT (M):

Fru talman! I dag diskuterar vi punktskatter och tull.

Punktskatter kan vara effektiva styrmedel för att främja en vara framför en annan vara. En punktskatt bör dock ha ett tydligt syfte om en viss vara ska ha en särskild beskattning. Jag tycker att det är en viktig princip när vi pratar om punktskatter. Vi kan dock konstatera att flera punktskatter i dag helt eller delvis har fått enbart fiskala syften. Det tror vi moderater inte är bra.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att värna intäktsbasen, men samtidigt måste syftet med punktskatterna vara tydligt. Vi har i dag skatter som inte längre styr mot det från början definierade syftet. Många av de punktskatter som har divergerat på det sättet saknar därmed legitimitet i dag, och det är en av de farligaste sakerna som kan inträffa i skattesystemet – att skatterna inte uppfattas som legitima.

Fru talman! Vi har i dag en flygskatt som belastar varje flygresa utifrån vart du flyger. Du får betala 76 kronor, 315 kronor eller 504 kronor ovanpå biljettpriset oavsett vilken bränsleförbrukning eller vilka utsläpp planet har. Denna straffskatt på flyget är orimlig. Det är en straffskatt för alla som flyger och inte en skatt som gynnar omställningen i flygbranschen.

Rätt väg borde i stället vara att avveckla vår flygskatt och använda oss av de system som vi har enats om inom Europeiska unionen. Vi borde ge utrymme för flygbolagen att ställa om här och nu, vilket kanske är särskilt viktigt det här året och de kommande åren eftersom även flygbranschen har haft kraftiga kostnadsökningar. Det ser inte heller bättre ut de kommande åren.

Fru talman! På samma tema: Vi har en kemikalieskatt på flamskyddsmedel i elektronik och vitvaror som på grund av sin utformning snarare liknar en produktskatt. Avdragsmöjligheterna är för de flesta konsumentprodukter nära noll då det är få produkter som tillverkas och anpassas för den svenska marknaden. Dessutom leder det här till en stor administrativ börda, och det har fått kritik av Kemikalieinspektionen för att inte vara anpassat till de utmaningar som finns i dag.

Kemikalieinspektionen och Skatteverket har varit tydliga med att skatten inte har minskat förekomsten av flamskyddsmedel. Syftet med kemikalieskatten har till stor del upphört, och kvar finns nästan bara den fiskala delen.

Fru talman! Från Moderaternas sida är vi tydliga: Vi vill avskaffa både flygskatten och kemikalieskatten. Vi tror att de har spelat ut sin roll, särskilt med den utformning de har i dag. Som flera tidigare talare har poängterat befinner sig Sverige just nu i en tuff ekonomisk situation, men när ekonomin blir bättre – när räntorna går ned och inflationen sjunker – finns det möjlighet och utrymme att genomföra de här angelägna skattereformerna.

Flera av de motioner som behandlas i detta motionsbetänkande berör just höjningar och införandet av nya punktskatter som antagligen skulle vara ineffektiva. Det är punktskatter i stil med vad som föreslås i Vänsterpartiets kommitté- och partimotioner, nämligen ett införande av avståndsbaseade och geografiskt

diversifierade vägskatter och fordonsskatter samt progressiva flygskatter. Socialdemokraterna har ett förslag om att införa en sockerskatt, och Centerpartiet har ett förslag om nya skattesubventioner för biodrivmedel, till exempel.

Jag tror att det är en farlig väg att gå att inte ha ett tydligt syfte och att den fiskala delen tar överhand över själva syftet med punktskatten. Punktskatter bör ha ett tydligt syfte att styra rätt; de bör inte ha enbart fiskala syften.

Fru talman! Jag ska också säga några ord om tullen. Även tullen drabbas av en del skadliga förslag i olika motioner som behandlas i betänkandet. Jag ska ge några exempel.

Gångkriminaliteten och det våld den föder växer sig allt starkare i Sverige, och en stor del av verksamheten kretsar kring smuggling av illegala varor som narkotika och vapen. Trots detta vill Miljöpartiet lägga ytterligare pålagor på de redan alldeles för få tulltjänstemännen, med ytterligare byråkrati i form av motiveringar och dokumentation vid samtliga ingripanden. Vidare vill Miljöpartiet ge Tullverket större befogenheter gällande utrotningshotade arter, inte bara vid vår gräns utan också inne i Sverige.

Vi gör allt vi kan för att utbilda fler tulltjänstemän, men det tar tid. Det har vi sett och hört när vi har varit och besökt de olika tullstationerna. Medan vi väntar på fler tulltjänstemän behöver man också prioritera inom tullen, och det kanske inte är läge att införa alltför många nya uppgifter. Vi kan inte införa nya uppgifter som tar fokus från arbetet med att stoppa den grova gängkriminaliteten, för där har tullen en väldigt viktig uppgift.

Centerpartiet fortsätter på samma verklighetsfrånvända linje. De vill till exempel avskaffa kravet på hamnar i Sverige att kontrollera innehållet i containrar som ankommer, lämnar tullager eller använder anläggning för tillfällig lagring. Det här kravet finns för att inget gods ska kunna försvinna under ankomsten eller lagringen. Det säkerställer för kunden, och inte minst för tullmyndigheterna, att inget gods har förts in i landet illegalt och utan att varorna har belagts med tull. Att avskaffa detta system utan att grundligt utvärdera konsekvenserna vore inte ansvarsfullt.

Fru talman! En fortsatt utbyggnad och satsning på tullen är viktig och nödvändig för att vi ska klara att arbeta mot den organiserade brottsligheten. Det kommer vi moderater att fortsätta att driva, och därför förstärker regeringen anslagen till tullen med 15 miljoner kronor i vårpropositionen.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag i motionsbetänkandet.

Anf. 206 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Jag tänkte bara för säkerhets skull, så att de som lyssnar får en korrekt uppfattning om vad det är vi gör i kammaren nu när vi debatterar SkU13 *Punktskatt och tull*, påminna om att jag inledde mitt anförande med att yrka bifall till förslaget i

betänkandet. Jag och ledamoten Ahlstedt är alltså överens i den här frågan, fru talman.

Det finns inget förslag från oss om att införa en sockerskatt, vill jag säga eftersom ledamoten tog upp det. Det är ändå viktigt att vi håller oss till det som faktiskt ligger på bordet. Sedan kan man ju fundera över om det hade varit en bra skatt att införa eller inte, och det kan vi väl göra i samband med den stora skattereform som vi förhoppningsvis ska sätta oss ned och diskutera så småningom – vad vet jag. Men det finns inget sådant förslag från oss socialdemokrater här i dag.

I det förra repliksiftet diskuterades skatter och att plocka bort intäkter när man är i en svår ekonomisk situation. Det får konsekvenser för vilka utgifter man kan dra på sig.

Fru talman! Som jag förstod ledamoten Ahlstedt ska ett reformutrymme – så fort ett sådant finns – användas för skattesänkningar. Det kan gälla flygskatten eller kemikalieskatten. Det finns säkert även många andra skatter som ledamoten Ahlstedt kan tänka sig att sänka. Detta är viktig information för väljarna. Det är inte sjukvården, försvaret, polisen eller tullen som i första hand hägrar när Fredrik Ahlstedt får ett reformutrymme, utan allt reformutrymme ska användas till att minska intäkterna, det vill säga till att sänka skatten. (Applåder)

Anf. 207 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Jag tror att det är väldigt viktigt att se att skattepolitiken har ett viktigt syfte. Varje skatt som sänks innebär att varje enskild medborgare, varje anställd, varje företagare och varje pensionär i Sverige får möjlighet att bestämma över sina egna pengar och resurser.

Det är därför det är viktigt att hitta en bra balans i skattetrycket för att finansiera de gemensamma åtagandena. De gemensamma åtagandena ska finansieras väl. Försvaret ska finansieras. Polisen ska finansieras. Tullen ska finansieras. Vägarna ska finansieras. Det är många saker som ska finansieras gemensamt, och det ska ske på ett ansvarsfullt sätt.

När man får ett reformutrymme ska man dock fundera på vad man kan göra för att se till att medborgarna får mer i plånboken. Medborgarna har ju haft det väldigt tungt de senaste åren. Därför är det viktigt att se till att medborgarna får mer resurser.

Det är också viktigt med en ansvarsfull finansiering, särskilt på de områden som vi behöver bygga ut. Det gäller framför allt rättsväsendet men också försvaret. Försvaret kommer att ta en allt större del av reformutrymmet de kommande åren; det vet vi. Där har ledamoten Björck helt rätt.

Det gäller att hitta balansen. Hushållen ska genom skattesänkningar få möjlighet att få det bättre, men vi ska också finansiera våra gemensamma åtaganden.

Anf. 208 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Fredrik Ahlstedt och jag är nog överens om att vi står för helt olika samhällssyn och att vi har olika idéer om hur samhället ska organiseras. Det

ska vara så; det är rimligt att en moderat har en syn och att jag som socialdemokrat har en annan. Jag ville bara uppmärksamma dem som lyssnar på detta på att sänkta skatter är det första Moderaterna tänker på när det finns ett reformutrymme.

Jag misstror inte ledamoten Ahlstedt eller Moderaterna på så sätt att jag tror att de kommer att lägga ned den svenska sjukvården eller det svenska försvaret, men detta är inte det första de kommer att tänka på när det finns ett reformutrymme. Det är ändå viktigt att smaka på den skillnaden, tycker jag. Det är heller inget konstigt, fru talman. Det ska finnas skillnader i politiken så att folk har någonting att välja mellan. Vill man ha sjukvård röstar man på oss. Vill man ha lägre flygskatt röstar man på Fredrik Ahlstedts parti.

Vi kan vara helt överens om att det är viktigt att medborgarna får bestämma över sina resurser. Det finns dock många sätt för medborgarna att förlora makten över sina resurser. Om man till exempel bor i ett land som har mycket högre inflation än alla andra länder i närområdet med liknande ekonomi och förutsättningar, eller om man bor i ett land där matprisökningarna är mycket större än i länder i närområdet med liknande förutsättningar, får man inte bestämma över sina resurser.

De som är ansvariga för att Sverige går sämre än andra länder är ju de som styr landet. Nu råkar det vara så att det är Fredrik Ahlstedts parti som leder regeringen. De gör det visserligen under Sverigedemokraternas bila, men det är ändå Fredrik Ahlstedts parti som innehar statsministerposten och finansministerposten. Där får inte medborgarna bestämma över sina resurser. (Applåder)

Anf. 209 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att tänka på att den kostnadskris, inflationskris och räntekris som vi går igenom nu – förhoppningsvis är vi på väg ur den – är skapad under lång tid. Vi har haft en väldigt svag, för att inte säga obefintlig, tillväxt i den svenska ekonomin, vilket har varit väldigt oroande de senaste åtta tio åren.

Om vi inte har tillväxt i ekonomin kommer vi inte heller att få mer resurser att fördela. Det är därför denna regering tillsammans med samarbetspartiet Sverigedemokraterna nu dels måste få ned inflationen och se till att räntorna sjunker, dels måste se till att tillväxten ökar. Utan ökad tillväxt kommer vi inte att få mer resurser att fördela. Då kan vi inte satsa på försvaret, satsa på sjukvården eller sänka skatten. Därför är tillväxtåtgärderna otroligt viktiga. Det finns också skadliga skatter som ska sänkas för att vi ska säkerställa att tillväxten kommer igång.

Det är så, ledamoten Björck, vi kommer att få ett både rikare och säkrare Sverige. (Applåder)

Anf. 210 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Fru talman! Ledamoten Fredrik Ahlstedt nämnde punktskatt på bränsle och, som jag tolkade honom, att

Centerpartiet har gått för långt när det gäller reduktionsplikten. Jag vill påstå att punktskatterna kan göra stor nytta för att förbättra miljön.

Ni har ju sänkt reduktionsplikten, Fredrik Ahlstedt. Det handlar dock inte bara om att ha balans i ekonomin, utan man måste också ha balans i miljön. Ni har fått hård kritik för att ni inte uppnår miljömålen. Punktskatter är ett utmärkt sätt att lyckas med det. Vi har inte sett så mycket av detta, fru talman, men att sänka reduktionsplikten gick bra.

Anf. 211 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Om man har rätt utformade punktskatter med rätt syfte och rätt målsättning – och om man tonar ned den fiskala delen av punktskatterna, som inte är den viktiga delen – tror jag att man kan få punktskatter som är väldigt effektiva.

Utmaningen – eller problemet, om man så vill – är att det i dag är precis tvärtom med många av våra punktskatter. Jag tog upp några exempel tidigare. Flygskatten var ett av dem. Vi har hamnat i en situation där den är kontraproduktiv. Den är tillväxthämmande och lever inte upp till sitt syfte utan är nästan enbart fiskal. Det tror jag är en väldigt dålig punktskatt. Om en punktskatt ska vara bra måste den ha ett tydligt syfte och vara genomtänkt. Det måste gå att förklara den för att skapa legitimitet. Den ska inte i första hand vara fiskal, för då får man genast ett problem.

Det andra jag tog upp var kemikalieskatten. Jag tror inte att det finns någon som tycker att den nuvarande utformningen av kemikalieskatten är bra. Jag tror dessutom att det finns många som tycker att hela punktskattesystemet kring kemikalieskatten har blivit helt fel och att man egentligen måste börja om från början. Man kanske måste göra det på EU-nivå eller på global nivå för att det ska bli konkurrensneutralt på ett helt annat sätt.

Dessa typer av punktskatter är naturligtvis väldigt skadliga. Det är därför vi tycker att de ska tas bort så fort som möjligt.

Anf. 212 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Fru talman! Jag hör att ledamoten Fredrik Ahlstedt duckar just för miljöeffekterna när man nu inte hantarer reduktionsplikten som den förra regeringen gjorde. Ni har en miljöbelastning, och ni har ett problem. Men ni har också en möjlighet att med en punktskatt nå en effekt.

Fru talman! Det är bekymmersamt att vi inte får ett besked om hur man ska få en miljö i balans. Det ligger inom detta område, och jag tycker att ledamoten Fredrik Ahlstedt måste svara på detta.

Anf. 213 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Våra skatter på bensin och diesel är bland de högsta. Vi har en väldigt hög punktskatt på dessa varor. Jag tror att denna punktskatt är bland de högsta om vi skulle jämföra med varans värde i förhållande till hur den procentuella skatten ser ut. Skatten fyller naturligtvis ett syfte. Skatten är ganska tydlig,

den är ganska enkel, den är bred och den har ett syfte att säkerställa att konsumtionen begränsas. Jag skulle säga att denna punktskatt fungerar alldeles utmärkt i dag. Sedan kan man diskutera om den är för låg eller för hög.

Men vi tycker snarare att vi också måste säkerställa att de personer som behöver använda bilen också kan göra det. Det är därför som vi inte kan ha för höga punktskatter på bensin och diesel.

I detta resonemang om vilka punktskatter som fungerar eller inte har vi inte föreslagit till exempel att punktskatten ska tas bort. Vi tycker att den fyller sitt syfte och att den har en funktion. Bensinskatten har dessutom delvis blivit fiskal, och vi får in väldigt stora intäkter på detta område. Men den fungerar som punktskatt i detta sammanhang. Detta tror jag att alla kan hålla med om i detta sammanhang.

Anf. 214 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Punktskatt och tull är viktiga områden, och punktskatter är viktiga som styrmedel. Vänsterpartiet har under motionstiden inte väckt någon motion som rör tull eftersom vi snart kommer att ta ställning till tullbefogenhetslagen. Men vi har motionerat om flera punktskatter utifrån ett klimat- och miljöperspektiv.

Sverige klarar inte EU:s utsläppsmål. Det visar en helt ny granskning från Naturvårdsverket. Bland annat måste utsläppen från transporter minska. Det är någonting som regeringen hittills har vägrat att åtgärda, trots att det finns många sätt att göra det. Till exempel är beskattningen av drivmedel ett viktigt verktyg för att minska transportsektorns klimatpåverkan. Men det är också ett exempel på ett trubbigt verktyg som inte gör skillnad på en höginkomsttagare med god tillgång till kollektivtrafik och en låginkomsttagare i glesbygd utan alternativ till bil.

Det är angeläget att styrmedel utformas för att minska klyftor mellan stad och landsbygd och att det vid behov vidtas kompensatoriska åtgärder för att beakta rättviseperspektivet när till exempel skatter ger negativa fördelningseffekter.

För att möta en ökad elektrifiering av vägtrafiken med stärkt regional rättvisa är det angeläget att inleda arbetet med en reform av vägtrafikbeskattningen. En differentierad vägbeskattning ger förutsättningar för en låg eller slopad vägskatt på landsbygden där alternativ till bil saknas och hög vägskatt i storstäder med tillgång till kollektivtrafik. Därför menar Vänsterpartiet att förutsättningar för en geografiskt anpassad vägskatt för personbilar bör utredas.

Den tunga lastbilstrafiken betalar i dag inte för den påverkan som den har på miljö och klimat och för slitage på vägarna. Flera utredningar förordar ett avståndsbaserat system med en geografisk differentiering för en mer rättvisande prissättning. Ett sådant system måste beakta glesbygdens villkor, där vissa branscher har långa transportsträckor och där alternativ saknas.

Förutom den klimatnytta som en sådan beskattning skulle kunna medföra finns det stora vinster med att svenska och utländska lastbilar beskattas på lika villkor och att myndigheter ges bättre möjligheter att upptäcka den illegala lastbilstrafiken. Därför menar vi i Vänsterpartiet att en avståndsbasead vägslitageskatt för tung lastbilstrafik bör införas.

Fru talman! Vi vet alla att resandet med flyg behöver minska kraftigt för att vi ska klara klimatmålen. Det är bara klimatförnekare som tror annorlunda. Ett sätt att minska flygets klimatpåverkan är att införa en progressiv flygbeskattning som innebär att resenärerna betalar mer skatt ju mer de flyger. En progressiv flygskatt behöver tillgodose högt ställda krav på personlig integritet samt vara utformad på ett sätt som innebär att den effektivt tjänar sitt syfte att minska flygandet. Det är någonting som vi i Vänsterpartiet anser behöver införas.

Det är också angeläget att Sverige, tills vi helt lyckas fasa ut kemiska bekämpningsmedel, får en bättre beskattning av bekämpningsmedel då dagens beskattning har en liten miljöeffekt. Exempelvis Danmark, Norge och Frankrike har en betydligt starkare lagstiftning där skatten ökar med medlets giftighet, vilket har lett till att lantbrukare bytt till mindre giftiga medel. Det finns ett stort behov av att införa en differentierad beskattning av växtskyddsmedel. Vänsterpartiet menar därför att en ny skatt på bekämpningsmedel bör differentieras utifrån bekämpningsmedlets olika miljö- och hälsorisker och att intäkterna från skatten återförs till lantbruket för att utveckla hållbara växtskyddsmedel.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer, men jag vill här yrka bifall till reservation 9.

Anf. 215 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! Vi behandlar i dag punktskatter och tull. Men för att göra det hela lite roligare ska jag i dag börja med tullfrågorna.

Tullverket har ett stort uppdrag att fastställa och ta ut tullar. De ska också övervaka att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs. Dessutom ska myndigheten förebygga och motverka brottslighet i samband med in- och utförsel av varor. Detta uppdrag kräver att myndigheten bedriver en omfattande kontrollverksamhet.

Tullverket bidrar till ett välfungerande samhälle och ska utföra sina uppgifter på ett sätt som är rättssäkert, kostnadseffektivt och enkelt för allmänheten och företagen att följa. Tullverket har också befogenhet att bedriva brottsbekämpande verksamhet när det gäller tullbrott, smugglingsbrott, narkotikasmuggling, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor.

Regeringen har stora ambitioner på den brottsbekämpande delen, där man framför allt vill komma åt den organiserade brottsligheten. Vi ser allvarigt på smuggling och annan brottslighet i samband med in- och utförsel av varor. Därför ger vi nu Tullverket utökade befogenheter inom kontrollverksamheten och

den brottsbekämpande verksamheten. Bland annat får Tullverket utökade rättigheter att stoppa fordon, kroppsvisitera personer och öppna fler försändelser än de får göra i dag. Dessutom kommer den uniformerade personalen i yttre tjänst under vissa omständigheter att få vara beväpnad med tjänstepistol.

Fru talman! Nu ska jag gå över till punktskatterna. Vi behandlar punktskatterna på el, bränsle, fordon, kemikalier, alkohol, tobak och flygresor. Det finns väldigt många olika skatter på en mängd olika områden. Gemensamt för många av dem är att de syftar till att styra våra beteenden. Vi ska dricka mindre, röka mindre, spela mindre och flyga mindre.

I en del fall är skatten kanske också rätt verktyg. I andra fall är det mer tveksamt. Vi kan ifrågasätta om syftet är rätt, om en skatt är rätt verktyg och om skatten är utformad på rätt sätt. För oss kristdemokrater är det viktigt att de punktskatter som finns uppfyller sitt syfte och inte får orimliga konsekvenser.

Fru talman! Jag ska nämna något om de olika skatterna. Energiskatten på el är delvis en så kallad fiskal skatt. Samtidigt är den ett styrmedel för att uppnå målet om en effektivare energianvändning. Skatten kan också användas för att gynna fossilfri energi. Vi har lägre energiskatt för att gynna tillverkningsprocessen i industriell verksamhet samt jord-, skogs- och vattenbruksverksamhet medan tjänstesektorn betalar samma energiskatt som hushållen.

Fru talman! Under de senaste åren, i synnerhet efter Rysslands invasion av Ukraina, har oljepriset och därmed drivmedelspriserna stigit. Sänkningen av energiskatten på bensin och diesel har behövts för att motverka ökade pumppriser och mildra inflationens konsekvenser samt inte minst för att konkurrenskraften inom svensk livsmedelsproduktion ska kunna förbättras. Detta har också motiverat den sänkning av skatten på jordbruksdiesel som regeringen genomfört.

Fru talman! Punktskatterna på alkohol och tobak har effekt. Ett högre pris har sänkt konsumtionen, särskilt bland unga. Vi kan konstatera att allt tobaksbruk är ohälsosamt. För Kristdemokraterna är det angeläget att förbättra folkhälsan genom att förebygga att människor börjar röka och underlätta för rökare att sluta. Men det behövs en avvägning mellan behovet av att minimera de negativa skadeverkningarna och risken för att höga skattesatser leder till ökad smuggling, illegal handel och annan brottslighet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 216 ANDERS KARLSSON (C):

Fru talman! I dag ska vi debattera tull och punktskatter, SkU13.

Punktskatternas syfte är självklart att få in skatt och täcka våra gemensamma kostnader, men en viktig del är också att styra i den riktning man vill. För att få till stånd denna styrning är det viktigt att skatten är rimlig så att man får förståelse och acceptans från konsumenterna.

När man använder instrumentet punktskatt är det väldigt viktigt att man inte går fel. Vi har exempelvis varit inne på detta med bekämpningsmedelsskatten. Från införandet fram till i dag har den ökat med ungefär 750 procent, från 4 till 34 kronor. Effekten av den skatten på styrningssidan är i stort sett noll. Jag delar uppfattningen hos den ledamot som uttryckte att man också ska titta på farligheten, vilket kan göra att man ska ha olika typer av beskattning. Men i dag har vi ingen effekt av den skatten över huvud taget. Däremot får vi dyrare livsmedel, så det är egentligen på konsumenterna den får effekt.

Vi har också varit inne på bonus malus-systemet. Att styra med en punktskatt för att uppnå en miljönytta är, som jag ser det, ett utmärkt sätt att få just den effekten. Jag hörde ledamoten Erik Hellsborn ta upp malusdelen för husbilar. Ja, den delen gav en kraftig effekt som behövde regleras. Men bonusdelen borde kanske ha varit kvar för att styra mot fler eldrivna husbilar. Det rör sig om ganska stora och tunga bilar, som påverkar miljön.

Över huvud taget, fru talman, var neddragningen av bonusdelen i bonus malus-systemet ett problem och har gjort att vi i dag har fått en klart större miljöbelastning. Vi fick ett hack i kurvan för elbilsförsäljningen. Man satsar pengar på utbyggnad av laddinfrastrukturssystemet, men det ges inte möjlighet att få ut större volymer elbilar på marknaden tillräckligt snabbt.

Jag vill yrka bifall till reservation 4 under punkt 2, Skatt på drivmedel m.m. Jag ställer mig självklart bakom även de andra reservationerna.

När det gäller klimatnyttan handlar det om stora pengar på drivmedelssidan. Det är viktigt att man får effekt när det gäller klimatnyttan. En tydlig del för att uppnå detta är punktskatterna. Det finns säkert andra sätt att komma framåt, men här hade vi ett fungerande system.

Vi hade också en inhemsk produktion av biodrivmedel. I dag har vi en etanolproduktion som skulle täcka hela behovet i Sverige. Av etanolen från samma fabrik går i dag 5 procent till Sverige; resten går ut i Europa. Fabriken hade skalats upp maximalt för de behov som fanns i Sverige. Denna ryckighet är inte bra för trovärdigheten eller för framtida satsningar för att nå klimatnyttan.

När det gäller tullen är de ökade befogenheter som vi kommer att besluta om lite längre fram utmärkta. Det är ett bra verktyg som tullen kommer att få. Jag ser detta som ett bra sätt att få ordning och reda i Sverige när det gäller otrygghet och den problembild vi har med kriminella som får in både vapen, narkotika och illegala pengar i systemet.

När tullen nu fått dessa verktyg krävs dock också att man får mer personalresurser för att kunna ta sig an just dessa problem. De behövs nu – det är nu vi har problemen. Det handlar inte bara om personal. Även andra resurser behövs, exempelvis narkotikahundar som skulle kunna vara ute på terminalerna, inte minst postterminaler, för att stävja droginförseln.

Mycket positivt sker alltså, men får vi inte de resurser som behövs men som inte finns med i budgetarna från regeringen just nu blir detta, som jag ser det, tyvärr lite grann slag i luften. Men gör vi rätt saker med tullen och jobbar med dessa saker skulle det kunna göra att vi får ett tryggare och säkrare Sverige. Detta är en pusselbit som är viktig.

Anf. 217 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Som flera talare före mig har påpekat här i talarstolen använder vi punktskatter delvis för att styra konsumtion och beteenden. Vi har till exempel punktskatt på koldioxidutsläpp för att få mindre av dessa utsläpp och i stället få företag och privatpersoner att satsa på fossilfria och miljövänliga alternativ.

Vi har punktskatt på alkohol som ska leda till att människor dricker mindre och därmed också i längden motverka missbruk. Ett ytterligare exempel på punktskatt är den vi har på el. Denna anser däremot Liberalerna att man bör ompröva med anledning av den snabba förändring som nu pågår med den gröna omställningen här i Sverige och i stora delar av omvärlden. Det behövs nu när företag och privatpersoner ställer om från fossila bränslen till ren el.

Motiven för att ha en skatt på el har skiftat genom åren. Det har handlat om alltifrån oljekriser till energieffektivisering, och inget av dessa är väl särskilt bra om det riskerar att bli sämre tillgång på el, som då också blir dyrare på grund av till exempel kärnkraftsveckling eller annat. Då blir ju inte problemet mindre om man har en särskild skatt på el, som gör den dyrare. Den negativa miljöpåverkan som elen för med sig löses ju bäst genom skatt på utsläpp eller liknande.

I dag står vi inför en nödvändig och brådskande elektrifiering av samhället och industrin för att möta klimatkrisen och fasa ut utsläppen. Den omställning som sker inom transportsektorn, bland annat från fossila bränslen till elektricitet, är här avgörande. Därför borde elskatten sänkas, eftersom den motverkar denna elektrifiering av vårt svenska samhälle.

Fru talman! Vi hörde här tidigare att flygskatten nämndes som en dålig skatt. Här kan jag och Liberalerna bara stämma in i klagokören. Att ha beskattning av flyg på svensk nivå är ganska dåligt, och skatten är i dag utformad så att den sker på basis av antalet passagerare och inte på själva utsläppen. Det blir ju rätt tändlöst i längden.

Att beskatta flyget på nationell nivå är komplicerat, och i längden riskerar det att inte bli något annat än symbolpolitik. Men flyget ska självklart liksom andra transportslag stå för sina klimatkostnader. Därför vill jag hålla med den som framhöll att lösningen är att vi borde driva på för en europeisk flygskatt, så att flyget internationellt betalar för sina klimatkostnader. På så sätt kommer vi ju till rätta med problemet att flyg rör sig över gränser, precis som utsläpp. Man kan därmed inte längre slippa undan sitt ansvar.

Fru talman! Låt mig bli allvarlig för en stund. Vi befinner oss i en väldigt svår och omvälvande tid. Det är mycket som händer, både i vår omvärld och här

hemma. Kriget i Ukraina fortsätter med full kraft utan några som helst tecken på att mattas av. Det pågår ett krig mellan Israel och Hamas, och natten mot söndagen utförde Iran en attack med drönare och raketer mot just nämnda Israel. Resten av världen håller andan för att se vad som blir svaret från Israels sida och vad det kommer att mynna ut i.

På vår egen hemmaplan har vi gängkriminaliteten och det fruktansvärda våldet, som tidigare sågs som ett storstadsproblem men numera har spridit sig till alla delar av vårt land. Den organiserade brottsligheten och det våld den för med sig är en parasit på vår samhällskropp. Gängen sätter skräck i hela bostadsområden och gör hederliga människor till fångar i sina egna hem. Människor känner att de inte kan gå ut efter ett visst klockslag och särskilt inte när det är mörkt.

Det gäller också att vara extra vaksam om man är förälder. De hänsynslösa gangstrarna saknar ju helt och hållet empati och drar sig inte för att vare sig värva eller att tvinga barn och tonåringar att utföra illdåd i dessa organisationers namn.

Min födelseort Norrköping har sedan en tid tillbaka drabbats hårt av flera allvarliga våldsbrott. Det handlar om flera sprängningar, skottlossningar och mord. Så sent som i söndags kväll blev en 16-årig pojke kallblodigt avrättad mitt emellan två bostadshus. En vanlig måndagsmorgon skulle han egentligen i sedvanlig ordning gå upp på morgonen, äta frukost, borsta tänderna, klä på sig kläder och gå till skolan. Han hade stora planer inför framtiden. Han hade redan börjat tänka att han skulle bli elektriker eller ingenjör, men först skulle han gå klart gymnasiet som han skulle börja till hösten. För honom växlade dock den ljusnande framtiden till evigt mörker. Det är ofattbart svårt att ta in, men vi får aldrig börja vänja oss vid situationer som denna.

Fru talman! Denna utveckling är skrämmande men också möjlig att vända. Ett antal brottsförebyggande åtgärder genomförs nu eller föreslås av regeringen. Satsningar på skolor och socialtjänst för att minska rekryteringen till gängen är viktiga, liksom ökade resurser till polisen, vårt rättsväsen och kriminalvård samt straffskärpningar.

Då är det också av yttersta vikt att vi lyckas minska tillgången på narkotika och vapen i vårt samhälle. Det är ju ingen hemlighet att en majoritet av alla dessa uppgörelser mellan olika kriminella gäng har sin utgångspunkt i narkotikahandeln, som är oerhört lukrativ och en stor intäktskälla för gängen och finansierar deras verksamhet.

Här är Tullverket, som man kan se som Sveriges sköld i försvaret mot denna organiserade brottslighet, väldigt effektivt och slog under föregående år ut 22 kriminella nätverk och beslagtogs över 11 ton narkotika, en dubblering mot föregående år. Tullverket ska ges bättre förutsättningar för att förbättra dessa siffror och öka beslagen.

En del i arbetet för att besegra den organiserade brottsligheten handlar om att slå hårt mot gängens organisation och strypa deras ekonomi. Här är som sagt Tullverket en nyckelspelare. Deras resurser har de

senaste åren förstärks, vilket har möjliggjort att återuppbyggnaden av tullen har kunnat fortskrida och rekryteringen av fler tulltjänstemän kunnat inledas. Men mer har efterfrågats för att tullen ska kunna bedriva sin verksamhet, och därför måste man fortsatt få förbättrade förutsättningar.

Här har vi en bred samsyn både från regeringsunderlaget och från oppositionen. Vi verkar vara överens om förslag för att öka tulltjänstemännens trygghet och stärka deras kontroll och brottsbekämpande verksamhet. Sammantaget är detta viktigt för att ge en sammanhållen strategi som bidrar till en säkrare gräns och i längden en ökad säkerhet i det svenska samhället.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 218 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Det här betänkandet handlar bland annat om punktskatter. En viktig punktskatt som Miljöpartiet har drivit under lång tid är trängselskatten, som underlättar för trafiken. Den har dock fortfarande vissa problem, och det har att göra med att kommunerna inte har tillräcklig rådighet över trängselskatten. Hade kommunerna haft det skulle de kunna använda trängselskatten på ett betydligt mer konstruktivt sätt, bland annat för att styra över trafiken till andra trafikslag.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom Miljöpartiets samtliga yrkanden, men jag yrkar bifall till reservation 12.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 18 april.)

§ 12 Ekonomisk familjepolitik

Socialförsäkringsutskottets betänkande

2023/24:SfU12

Ekonomisk familjepolitik
föredrogs.

Anf. 219 ELEONORE LUNDKVIST (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Nu ska vi debattera ekonomisk familjepolitik. Familjen är ju själva hjärtat i vårt samhälle. Det är där vi får kärlek, lär oss ansvar, formar våra värderingar och skapar minnen som följer oss genom livet. Moderaternas familjepolitik bygger både på frihet och på ansvar. Det handlar om att ge föräldrar de möjligheter och den flexibilitet de behöver för att kunna vara närvarande för sina barn samtidigt som de upprätthåller en stabil ekonomi. Det handlar om att ge alla barn förutsättningar för en trygg uppväxt, och det är precis vad den här regeringen gör.

Sverige har sedan länge haft ett av världens mest generösa ersättningssystem för föräldrar. 50 miljarder kronor läggs på föräldraförsäkringen, och 33 miljarder betalas ut i barnbidrag varje år. Få länder erbjuder så goda möjligheter att vara hemma med sina barn.

Vi har ett ansvar att förvalta det systemet men också att förnya och förbättra det. En förbättring som vi genomför är dubblingen av de så kallade dubbeldagarna – från och med den 1 juli. Det går från 30 till 60 dagar. Båda föräldrarna ges möjlighet att vara hemma samtidigt under den första känsliga tiden efter förlösningen. Mamman har kanske fått komplikationer och behöver extra stöd. Man behöver kanske vara två vuxna hemma och stötta varandra. Det finns studier som visar att dubbel dagar har minskat den psykiska ohälsan och vårdbehovet hos förstföderskor. Det finns också rapporter om att par som använder dubbel dagar tenderar att ha ett mer jämställt uttag.

Fru talman! En annan förbättring för ökad frihet i den ekonomiska familjepolitiken är att regeringen gör det möjligt att överlåta föräldrapenningen till en annan person. Det handlar om 45 dagar för föräldrar med gemensam vårdnad och upp till 90 dagar för ensamstående. Det är ett förslag som ökar friheten för exempelvis ensamstående. Det ökar friheten för stjärnfamiljer, för företagare och andra personer som i dagsläget har arbeten som kan göra det väldigt svårt att vara hemma. Det är inte familjerna som ska anpassa sig till systemet, utan nu anpassar vi systemet efter familjerna.

Fru talman! Det har lagts fram förslag från vänsterpartierna om att öka antalet reserverade dagar i föräldraförsäkringen. Det är förvisso goda intentioner, att öka jämställdheten, och det är inte ovanligt att folk i det privata kommenterar hur andra familjer gör och beter sig. Men politiskt, fru talman, måste vi hålla oss på en högre nivå. Då ska vi inte peta alltför mycket i hur familjer ska se ut och hur de väljer att fördela sina dagar.

Den frihet som finns i dag, med möjlighet att själv fördela 390 av de totalt 480 dagarna med föräldrapenning, är en väl avvägd bestämmelse. Den friheten vill Moderaterna bevara. Moderaterna förslår därför inte några förändringar på den punkten.

Fru talman! I en tid då det är ekonomiskt tufft för många är det också tid för ansvar. Inflationen har drivit upp levnadsomkostnaderna i samhället, och det slår hårdast mot de redan utsatta hushållen. Till följd av den extraordinära situationen har regeringen tidigare förstärkt och nu också förlängt det tillfälliga tilläggsbidraget för barnfamiljer inom bostadsbidraget. Det är en träffsäker satsning för att de familjer som har det allra tuffast ska få ett extra stöd.

Vänsterpartierna föreslår höjda barnbidrag, vilket också skulle innebära höjda bidrag för höginkomsttagare. Det är en något märklig prioritering.

Fru talman! Det är omöjligt att beröra detta motionsbetänkande utan att nämna arbetslinjen. Arbetslinjen går ut på att det alltid ska vara lönsamt att arbeta, för bidrag kommer inte att vara vägen till ekonomisk frihet. Bidrag ska stötta och hjälpa tillfälligt, inte varaktigt. Inga bidragshöjningar kan ersätta känslan av att ha ett jobb att gå till. Därför har regeringen tillsatt en utredning om att införa bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll, just för att öka incitamenten för arbete.

Regeringen vill också föreslå en modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare. Detta görs för att stärka drivkrafterna för personer som kommer till Sverige att snabbt komma i arbete och egen försörjning, för att motverka utanförskap och för att motverka långvarigt bidragsberoende. Det är att ta ansvar för en stärkt arbetslinje som omfattar alla som befinner sig i vårt land men också dem som funderar på att bosätta sig här.

Fru talman! Låt mig nämna något om de invändningar som oppositionen har lyft i tidigare debatter! Jag reagerade när jag lyssnade på budgetdebatten gällande ekonomisk familjepolitik, då Socialdemokraterna framställde reformen om överlåtelse av föräldradagar som en möjlighet för kriminella att utnyttja systemet.

Fru talman! Den här regeringen blev i mångt och mycket vald på just frågan om att bekämpa kriminaliteten. Det görs med full kraft i utskott efter utskott. Samtidigt får inte de kriminella sätta hela den politiska dagordningen, för det har de inte förtjänat. Vi får inte av rädsla låta bli att genomföra reformer som underlättar för barnfamiljer eller företagare, utan vi måste hålla i takt pinnen. Vi måste styra landet, inte låta oss styras.

Självklart ska vi vara vaksamma – den naiva vänsterpolitikens dagar har vi lämnat bakom oss. Därför har vi inrättat en utbetalningsmyndighet. Därför river vi sekreteshinder och förändrar dataskyddslagstiftning. Därför är vi noga med regleringsbrev till myndigheter när det gäller uppföljning.

Brottslingar ska lagföras. Systemluckor ska täppas till. Men vanliga barnfamiljer ska vi fortsätta att underlätta för. Det är dem som vi företräder i debatten om ekonomisk familjepolitik. Det är för deras skull vi lägger många timmar varje vecka på att bearbeta förslag, debattera, besluta och verkställa. Det är att ta ansvar på riktigt.

(Applåder)

I detta anförande instämde Magnus Resare (M).

Anf. 220 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet! Jag vill fråga ledamoten vad Moderaterna vill med bostadsbidraget på lite längre sikt. Om man inte justerar inkomstnivåerna för bostadsbidraget kommer antalet hushåll som är berättigade till bidraget att fortsätta att minska varje år. Att hyresnivåerna inte heller justeras när det gäller bostadsbidraget gör att allt mindre av hyran täcks av bostadsbidraget – det minskar för varje år.

Detta gör såklart att människor tvingas in i trångboddhet om de är i behov av bostadsbidrag. Jag vill fråga ledamoten om Moderaterna tycker att det är en bra utveckling.

Att regeringen tillfälligt har förlängt höjningen av bostadsbidraget är nödvändigt. Men antalet personer som är berättigade till bostadsbidraget minskar för varje år som går när man inte höjer inkomsttaket i förmånen. Även när den akuta ekonomiska krisen är över

kommer de med små marginaler att ha det fortsatt tufft. Den utjämnande effekten av den ekonomiska familjepolitiken har minskat över tid, då flertalet ersättningar inte är indexerade.

Regeringen har flera gånger under den ekonomiska krisen påpekat att bostadsbidraget är ett träffsäkert bidrag som man vill använda för att stötta svagare hushåll. Men om inte bostadsbidraget ska tappa sin funktion behöver det justeras även när det gäller nivåerna på inkomstsidan. Jag vill fråga ledamoten hur man ser på bostadsbidragets utveckling.

Anf. 221 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Mixter, för frågan! Boendekostnaden är ofta den allra största utgiftspost som en barnfamilj har. Just därför tycker vi att det är viktigt med det förlängda förstärkta tilläggsbidraget inom bostadsbidraget för barnfamiljer.

Precis som ledamoten påpekar hävdar vi att detta är väldigt träffsäkert eftersom det når just dem med lägst inkomster, i motsats till det som ledamotens parti ofta lyfter. Det gäller till exempel höjningar av andra bidrag, såsom barnbidraget, som ju träffar alla inkomstgrupper, inklusive höginkomsttagare.

Därför har vi fokuserat just på att förstärka bostadsbidraget till barnfamiljer. En barnfamilj kan få ungefär 2 000 kronor extra i månaden. Vi tror att i en tuff ekonomisk situation där vi ändå är på väg att få bukt med inflationen är det väldigt viktigt att fokusera just på dem som har det allra tuffast och inte riskera att elda på inflationen genom bredare bidragshöjningar, indexeringar och andra förslag som finns i detta motionsbetänkande.

Just nu fokuserar vi på dem som har det allra tuffast med en väldigt träffsäker reform. I övrigt behöver vi se till att inte elda på inflationen och att värna arbetslinjen.

(Applåder)

Anf. 222 ISABELL MIXTER (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaret! Tyvärr får jag inte riktigt svar på min fråga om hur Moderaterna ser på utvecklingen av bostadsbidraget på sikt.

Antalet förmånstagare inom bostadsbidraget har minskat med ungefär hälften från 1997 till i dag, och om man inte justerar inkomstgränsen kommer bidraget i princip att successivt fasas ut av sig självt eftersom det krävs så låga inkomster för att man ska få ta del av bostadsbidraget.

Jag hör att regeringen anser att det fungerar bra som det är i dag, men jag tycker ändå att politikerna måste ta detta på allvar. Vi måste se till att de ersättningar som finns faktiskt följer med kostnadsutvecklingen, annars tappar de helt sitt syfte. Man vill nästan ställa frågan: Vill ni över huvud taget ha kvar det här som ett bidrag eller inte?

Ledamoten nämnde också barnbidraget och att det inte är en träffsäker reform. Moderaterna återkommer ofta till att det är ett problem att barnbidraget också når höginkomsttagare. Problemet är att jämförelsen med

skatter verkligen haltar. Barnbidraget är ett nominellt belopp, vilket gör att 400 kronor för en låginkomsttagare betyder otroligt mycket mer procentuellt sett än för en höginkomsttagare. Skattesänkningar, som Moderaterna gillar att ägna sig åt, fungerar precis tvärtom, det vill säga det har en omfördelande effekt åt andra hållet. Den som har mest får också mest procentuellt när man sänker skatterna.

Ni ägnar er åt en omfördelningspolitik som tar från dem som faktiskt skulle behöva det mest och ger till dem som har mest i dag. Jag undrar därför fortfarande hur ledamoten ser på utvecklingen av bostadsbidraget på sikt.

Anf. 223 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:

Fru talman! Den stora skillnaden när vi diskuterar bidragshöjningar kontra skattesänkningar är att skattesänkningar ökar drivkraften både att faktiskt ta ett jobb och att jobba mer, vilket gynnar tillväxten i Sverige. Det i sin tur gynnar alla, för då får du in mer skattemedel också till att bekosta välfärden och utveckla den.

Just skattesänkningar har därför väldigt många fler positiva effekter än bara för den enskilda individen. Det är något som gynnar hela samhället och även den välfärd och de olika socialförsäkringssystem som vi alla är en del av. Jag skulle därför vilja säga att just det att få fler i arbete är otroligt centralt även för dem som står utanför arbetsmarknaden i dag.

Vad gäller bostadsbidraget och dina frågor om det finns det inget system som är helt perfekt. Vi har en rad frågor och förslag som just nu bereds i Regeringskansliet, men utifrån föreliggande motionsbetänkandet har vi i dagsläget valt att fokusera på dem som har det absolut tuffast och rikta insatser gällande bostadsbidraget mot dem. Nu kommer det på plats, och vi ser fram emot att följa effekterna.

(Applåder)

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag vill påminna om att alla ska tala via talmannen och inte använda ord som du, dig och dina.)

Anf. 224 SANNE LENNSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Välkommen, ledamoten Lundkvist, till socialförsäkringsutskottet och våra debatter!

Jag förstår att ledamoten, Moderaterna och regeringen kanske inte vill lyssna så mycket på oss i oppositionen angående kritiken om att överlåtelse av dagar skulle kunna leda till väldfärds kriminalitet. Men kanske skulle ni vara lite mer intresserade av att lyssna på vad Ekobrottsmyndigheten, LO och TCO har att säga. De är alla instanser som har påpekat att det finns en överhängande risk att överlåtelse av dagar skulle kunna öppna upp för väldigt mycket väldfärds kriminalitet.

Jag kan därför lova här i kammaren i dag att vi socialdemokrater kommer att följa den reformen väldigt noga efter att den har införts i sommar, för vi ser verkligen den risk som har plockats upp av dessa olika instanser.

Därför har jag en väldigt kort och konkret fråga till ledamoten här i dag. Kan ledamoten garantera att Socialdemokraterna, TCO, LO och Ekobrottsmyndigheten har fel och att detta inte kommer att leda till välfärds kriminalitet? Ja eller nej passar bra som svar.

Anf. 225 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Lennström, både för välkommandet och för inlägget!

Överlåtelse av föräldradagar är en reform för att ta ansvar för att barnet ska få en lugn och trygg start och en möjlighet att knyta an till de vuxna som kommer att finnas i barnets liv. Ofta är det inte bara föräldrarna, utan det finns andra med i bilden, exempelvis när det är fler än två som väljer att skaffa barn tillsammans eller när någon får barn på egen hand. Då har man ibland också behov av extra stöttning från någon i ens närhet som både vill och kan vara med, vara där och ge barnet trygghet.

Låt oss ta ansvar. Låt oss ge dessa familjer den ökade friheten så att framför allt barnet få en extra trygghet.

Fru talman! Vi måste också, tänker jag, ha utgångspunkten att föräldrar vill vara hemma med sina barn. Det här är en möjlighet att överlåta en del av föräldrapenningen för dem som behöver det.

Jag tycker att det är bra att Socialdemokraterna vill att reformen följs upp. Det vill också Försäkringskassan. Det är väldigt tydligt inskrivet i regleringsbrevet för 2024 att de ska följa upp utnyttjandet av överlåtelse av föräldrapenning. En första redovisning ska lämnas senast den 30 januari 2025, och Försäkringskassan ska också redovisa hur man arbetar med att motverka felaktiga utbetalningar vid överlåtelse av föräldrapenning. Sedan ska det ske en andra redovisning där man även, så långt det är möjligt, ska analysera effekterna för jämställdheten.

Svaret blir att det här kommer att följas upp. Det kan vi se genom regleringsbrevet till Försäkringskassan.
(Applåder)

Anf. 226 SANNE LENNSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Ledamoten talar väldigt gott om alla fördelar som regeringen och Moderaterna ser med förslaget, men jag hör inget svar på min fråga om den kritik som Ekobrottsmyndigheten har riktat mot det.

När man genomför en förändring i lagstiftningen måste man också se till konsekvenserna. Man kan inte bara hoppa och hoppas att man landar mjukt. Man måste hela tiden se över vad konsekvenserna skulle kunna bli, och då måste man lyssna på väldigt viktiga instanser som Ekobrottsmyndigheten. Men det har man inte gjort. Man har inte haft något svar på den kritiken.

Jag får heller inget svar på min fråga. Ledamoten pratar väldigt gärna om ansvar, men var finns ansvaret för välfärds kriminaliteten? Var finns ansvaret för svenska folkets skattepengar, som här skulle kunna

hamna i kriminellas händer? Detta är vi väldigt oroliga för.

Ja, reformen kommer att följas upp, och det kommer vi i oppositionen också att se till att den gör. Jag vill dock fortfarande ha svar på min fråga: Har Ekobrottsmyndigheten fel?

Anf. 227 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att den här regeringen verkligen prioriterar kampen mot kriminaliteten. I utskott efter utskott genomför vi reform efter reform för att komma åt kriminalitet. Socialförsäkringsutskottet är inget undantag – tvärtom.

Det är nu som det stora skiftet sker. Utbetalningsmyndigheten inrättas. Sekretesslagstiftning förändras. Dataskyddslagstiftning förändras. Vi tillför resurser till rättsväsendet. Försäkringskassan får 450 miljoner extra i vårbudgeten, varav en mycket stor del går till just arbetet mot bidragsbrott.

Vi ser till att det finns ett tydligt regleringsbrev där det lyfts fram att vi ska vara vaksamma på alla typer av risker. Inget system kommer att vara perfekt, men vi måste också se till de ensamstående och stjärnfamiljerna som behöver den här reformen och till barnen som faktiskt kommer att ha andra vuxna i sin närhet. Är inte ledamoten beredd att ge dem den extra trygghet som den här reformen kan innebära?

(Applåder)

Anf. 228 SANNE LENNSTRÖM (S):

Fru talman! ”Maten vi numera har råd med är sämre, mindre näringsrik. Aldrig grönsaker eller frukt. Inga fritidsaktiviteter som kostar är aktuellt längre. Mitt mående som förälder påverkar barnen absolut.” Det här är ett citat från en förälder i samband med att Rädta Barnens rapport om barnfattigdom kom.

Putins aggressiva krig mot Ukraina är en faktor som lett till att vi har en kostnadskris som drivit helt nya grupper in i ekonomiska problem som påverkar barnen som växer upp just nu.

Dagens betänkande handlar om ett politikområde som går rakt in i Socialdemokraternas kärna. Det spelar nämligen stor roll i vilken familj du föds. Från första stund har vi väldigt olika förutsättningar att klara oss i livet, nå våra drömmar och ha en trygg barndom.

Vi måste skapa ett Sverige där alla barn får trygghet, vågar drömma stora drömmar och får verktyg för att förverkliga dessa drömmar. Det är politikens jobb att se till att barn inte behöver låtsas bli sjuka för att man inte har råd att följa med på friluftsdagen. Det är politikens jobb att se till att barn inte har ont i fötterna för att föräldrarna inte har råd med nya skor. Politiken har ett ansvar att se till att hjälpa dessa barn – för deras skull, men också för det framtida samhällets skull.

I dag tänkte jag ta mig friheten att repetera de krav på åtgärder Rädta Barnen förde fram vid sitt seminarium om barnfattigdom. Jag gör detta för att det ger en bra lägesbild av flera frågor i dagens betänkande.

Det första kravet är att vi permanent måste höja stödet till barnfamiljerna via bostadsbidraget.

Bostadsbidraget är fördelningspolitiskt träffsäkert, vilket betyder att vi hjälper dem som har det tuffast. Det handlar också om att utjämna skillnaderna i boendestandard. Sverigedemokraterna och Moderaterna var de enda partierna i seminariets panel som var emot detta. Det kan handla om upp till 2 000 kronor för en ensamstående mamma. Vi kan inte låta barnen betala priset för kostnads krisen vi just nu har i vårt land.

Det andra kravet är sprunget ur att allt fler föräldrar uppger svårigheter med att ha råd att köpa kläder till sina barn när det blir ny säsong och barnen växer: Höj barnbidraget! Det är något vi socialdemokrater har försökt göra i flera olika former. Här var alla regeringspartier utom Kristdemokraterna emot. Matpriser, hyror och andra kostnader drar iväg, och barnbidraget är något som kan få ekonomin att gå ihop för en barnfamilj, som ledamoten Mixter nämnde tidigare.

Det finns även ett tredje krav som handlar om kostnadsfria fritidsaktiviteter. Det är också något vi socialdemokrater ställer oss bakom.

Det fjärde handlar om gratis kollektivtrafik för barn. Man skulle kunna börja med ett sommarlovskort, så att barn kan ta sig till sina första sommarjobb eller åka och bada. Även här ger Sverigedemokraterna och regeringspartierna negativ övervikt.

Det femte och sista kravet handlar om att en av tre sammanboende föräldrar säger att de har svårt att köpa näringsrik mat. Bland ensamstående är det varannan. Gratis skolfrukost är såklart kravet här. Återigen är det negativ övervikt på grund av regeringspartierna; SD, M och KD säger nej.

Rädda Barnen nämner även att ensamstående i många avseenden har det tuffast av alla. Här behövs insatser som exempelvis höjt underhållsstöd.

Politik handlar om att prioritera, och vi socialdemokrater prioriterar vanligt folk och inte minst barnfamiljerna, som drabbas hårt av den kostnads kris vi ser just nu. Vi prioriterar barnfamiljer framför bankdirektörer, höginkomsttagare, lyx-rot och plastpåskatt.

Fru talman! En annan del av dagens betänkande handlar om vab, tillfällig föräldrapenning. Det finns en hel del reformer som skulle kunna göra föräldraskapet mycket tryggare, exempelvis om det fanns möjlighet att använda vab för att introducera skolpersonal till ett barns mediciner.

Vi skulle också behöva ett betydligt starkare socialförsäkringsskydd för gravida. Därför är det min förhoppning att regeringen vill gå vidare med Kristina Nilssons utredning på detta tema. Det skulle göra att gravida kvinnor kunde få bättre ersättning, vara hemma med ersättning utan att behöva söka sista veckan och få större rättigheter till omplacering på sin arbetsplats. Det är viktiga kliv mot ett jämställt arbetsliv och ett jämställt föräldraskap.

Avslutningsvis, fru talman, skulle jag också vilja säga något om vår föräldraförsäkring. Vi socialdemokrater tycker att det är mycket olyckligt att det snart öppnas en möjlighet för föräldrar att ge bort dagar ur föräldraförsäkringen till vem man vill. Det hade varit en reform av godo för den som behöver lösa livspusslet

som ensamstående. Det gick vi med på. Men regeringen har hastat fram förslaget och inte lyssnat på farhågor från LO, TCO och Ekobrottsmyndigheten om att reformen riskerar att öppna för både fusk och välfärdskriminalitet.

Vi kommer att få följa detta väldigt noga, för vi vill ha en jämställd föräldraförsäkring som ger trygghet, förutsägbarhet och tid tillsammans med barnet. Detta kan också ge oss ett jämställt arbetsliv och i slutändan även mer jämställda och bättre pensioner. Det finns en hel del att göra för att nå dit. En sådan reform är att avskaffa den så kallade snabbhetspremien.

Snabbhetspremien i föräldraförsäkringen skapar i dag ekonomiska incitament att öka barntätheten. Den genomfördes på 80-talet, men vi har sedan dess sett negativa hälsoeffekter och ekonomiska effekter för kvinnor på grund av denna reform. Risken för förlösningsskador har ökat. Risken för för tidig födsel har också ökat. Detta är inget staten borde uppmuntra till ekonomiskt. Snabbhetspremien bör i enlighet med utredningen om en modern föräldraförsäkring avskaffas, och därför yrkar jag bifall till reservation 15.

(Applåder)

Anf. 229 CAMILLA RINALDO MILLER (KD):

Fru talman! I Sverige pågår just nu en försäljning av blommor – blommor som gör skillnad på riktigt. Jag pratar såklart om majblomman.

En av årets majblommor saknar ett av sina tio blad. Jag vet inte om ni har uppmärksamats på detta, men jag blev uppmärksammad på det i går. Det är en påminnelse om att en av tio lever i barnfattigdom.

Majblomman har gjort skillnad för barn sedan 1907. Grundaren Beda Hallberg drevs av ett starkt engagemang för barn och unga och ville ge alla möjligheten att bidra till ett bättre och starkare samhälle. Blomman blev ett kvitto till dem som hade skänkt pengar. Vad blir ditt och mitt kvitto som visar att vi varit med och bidragit till ett bättre och starkare samhälle?

Fru talman! Jag vill direkt yrka bifall till utskottets förslag till beslut, det vill säga avslag på samtliga motioner.

Familjen är den viktigaste byggstenen i samhället och den samlevnadsform som har störst möjlighet att vara den lilla, nära gemenskap som behövs för att människor ska växa. Fungerar inte familjen som en bas fungerar inte heller samhället. Familjen är en bärande pelare för ett fungerande samhälle. I de flesta fall klarar familjer att ekonomiskt stå på egna ben då båda föräldrarna har fasta inkomster och en stabil ekonomi. Men det ser inte ut så för alla familjer.

Därför behöver vi ha en ekonomisk familjepolitik som kan gå in och stötta extra där behov finns. I mina och Kristdemokraternas ögon är familjen den allra viktigaste pelaren i samhällsbygget.

Utgångspunkten i familjepolitiken är att stärka barnhushållens ekonomi och bidra till ett jämställt föräldraskap. Familjepolitiken ska öka möjligheterna för män och kvinnor att kombinera familjeliv och

arbetsliv, och familjepolitiken ska minska skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan hushållen.

Barnfamiljers ekonomiska standard har förbättrats under många år. Jag kan bara jämföra med min egen uppväxt och de ekonomiska förutsättningar som mina föräldrar hade på 60- och 70-talen.

Men det är viktigt att komma ihåg att alla hushåll inte har upplevt den positiva ekonomiska förbättringen. Det har inte gått någon förbi att inflationen drivit upp levnadskostnaderna i samhället. Det har framför allt drabbat redan utsatta hushåll, och den nuvarande regeringen tar detta på största allvar.

Fru talman! För de särskilt utsatta hushållens skull är jag lättad över att Kristdemokraterna och regeringen beslutat om ytterligare förlängning året ut av bostadsbidragets tilläggsdel, vilket presenterades i vårandringsbudgeten nu i veckan.

Tilläggsbidraget betalas ut automatiskt till barnfamiljer med bostadsbidrag. Under 2023 höjdes tilläggsbidraget från 25 procent till 40 procent av det preliminära bostadsbidraget. Höjningen innebar att tilläggsbidragets maximala belopp ökade till 2 100 kronor per månad i stället för 1 325. Det har ni redan hört.

Bostadsbidraget och tilläggsbidraget beräknas nå i snitt omkring 103 000 barnfamiljer varje månad under 2024. Det är 103 000 barnfamiljer som får förbättrad ekonomi, varav en stor majoritet är ensamstående kvinnor. Kostnaden för att förlänga det tillfälliga tilläggsbidraget under denna sexmånadersperiod beräknas bli ungefär 650 miljoner kronor.

Fru talman! För Kristdemokraterna är ett föräldraskap där barn får tid med sina föräldrar en avgörande faktor för det som jag inledningsvis var inne på – att familjen är den viktigaste hörnstenen i samhället. Familjepolitiken ska därför ge fler verktyg och utrymme för flexibilitet, exempelvis när det gäller föräldraförsäkringen. Det har positiva effekter såväl för barn som för kvinnor och män.

Ett exempel på en mer flexibel föräldraförsäkring är att antalet dubbeldagar från den 1 juli är dubblat till 60 stycken. Detta ger föräldrar möjlighet att båda två vara hemma med barnen, dela på ansvaret och avlasta varandra. Det är särskilt viktigt i perioder när det kan vara extra tufft för familjen.

Samtidigt införs en möjlighet att överlåta 90 föräldradagar till en närstående. Det har vi också hört tidigare. För visst är det som talesättet säger: Det behövs en hel by för att uppfostra ett barn. Att släkt och vänner kan hjälpa till och ge avlastning är en bra möjlighet för alla föräldrar men, återigen, kanske särskilt för ensamstående föräldrar. Med tidiga insatser där vi stöttar familjer kan vi förhindra problem och i stället förebygga.

Kristdemokraterna välkomnar dessa förändringar men kommer självklart att fortsätta kämpa för en helt fri föräldraförsäkring.

Fru talman! Mina barn är numera stora och står snart helt på egna ben. Men som förälder slutar man aldrig att bry sig om sina barn. Jag hoppas att de upplever att de haft en trygg och någorlunda

välfungerande uppväxt. Det är något jag önskar att alla barn i Sverige ska få känna. Det bygger vårt samhälle starkt.

Som kristdemokrat kommer jag alltid att arbeta för en familjepolitik som ger föräldrar de bästa förutsättningarna att få tid med sina barn.

(Applåder)

Anf. 230 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill meddela att vi sverigedemokrater står bakom alla våra reservationer.

Den svenska föräldraförsäkringen är internationellt sett mycket generös och flexibel, särskilt med tanke på att ledigheten även innebär rätt att komma tillbaka till samma arbete och möjligheten att sprida ledigheten över en längre tid.

Familjen är den grundläggande gemenskapen i samhället där barnens välmående och trygghet byggs upp. Att vara förälder innebär ett särskilt ansvar, och det är av yttersta vikt att det finns perioder av ledighet för att vara med sin familj.

Merparten av alla föräldrar värderar ledig tid med familjen högt. I ett internationellt perspektiv har Sverige en hög andel föräldradagar, och det visar verkligen att samhället värderar tiden med familjen.

Vi vet att familjekonstellationer ser olika ut, att varje familjs vardag är unik och att utmaningarna för barnfamiljer kan vara många. Att kombinera yrkesliv med familjeliv och få livspusslet att gå ihop kan ibland vara svårt.

Vi sverigedemokrater ser gärna att familjerna har fler valmöjligheter. Familjer ska vara fria att själva fatta beslut om sin vardag.

Fru talman! Familjepolitiken har börjat ändra kurs från tvingande reformer som begränsat handlingsutrymmet till att lägga fokus på mer valfrihet så att man lättare ska kunna organisera arbetslivet kring familjen och barnens behov snarare än efter politikernas önskemål.

Vi sverigedemokrater menar att fler valmöjligheter och flexibilitet minskar stressen att få ihop familjepusslet.

Vi har sett till att antalet dubbeldagar nu utökas till 60 dagar, vilket blir verklighet i sommar. Det är något som vi sverigedemokrater haft med i vår familjepolitik i många år. Det handlar om att öka flexibiliteten för barnfamiljerna. Det har ju visat sig att dubbeldagarna bidrar till ökad jämlik närvaro av båda föräldrarna i hemmet och att de har haft positiv effekt på mammors hälsa.

Det här tycker jag är en jättebra möjlighet som bygger på frivillighet snarare än på tvång och begränsningar.

Fru talman! Vi sverigedemokrater vill även se över möjligheten att öka antalet dagar vid barns födsel som till vardags kallas pappadagar. Detta skulle stärka familjen och möjliggöra för den att knyta band under den första tiden efter förlossningen.

Att bilda familj är något som kommer att kännas av ekonomiskt. Man behöver ha en föräldraförsäkring som minskar inkomstbortfall.

Det finns en pågående utredning om ett modernare socialförsäkringskydd för gravida. Det ska bli intressant att se vad den mynnar ut i.

I skuggan av inflationen har många en tuff ekonomisk sits.

Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag för dem med låga inkomster har förlängts och även höjts. Det är ett verktyg som är oerhört viktigt i arbetet med att hjälpa de familjer som har det allra svårast just nu, och det är glädjande att denna möjlighet förlängs till och med den 31 december.

Fru talman! När det gäller punkten i betänkandet som handlar om reserverade dagar vill jag härmed informera om att vi i Sverigedemokraterna i första hand kommer att yrka på vår reservation nummer 8 i de förberedande voteringarna. I det fall vår reservation faller avser vi att stödja utskottets förslag i huvudvoteringen.

I det förslag som Socialdemokraterna och Miljöpartiet står bakom vill man ha en mer individualiserad föräldraförsäkring, det vill säga fler reserverade dagar. Det är något som också Vänsterpartiets föreslår.

Detta är motsatsen till vad vi sverigedemokrater vill. Vi är måna om att barnets bästa och varje barns unika behov ska vara centralt i utformningen av föräldrapenningen, och vi vill därför avskaffa de reserverade dagarna i föräldrapenningen för att ge tillbaka valfriheten till familjerna. Föräldrar ska ges fullt förtroende att disponera föräldradagarna fritt.

Anf. 231 SANNE LENNSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Det är ju så att matpriserna har skenat enormt i vårt land med någonstans mellan 25 och 30 procent.

Det här har gjort att många, inte minst barnfamiljer, numera har svårt att ha råd med mat – framför allt frukt och grönt.

Ledamotens partiledare Jimmie Åkesson har sagt till de svenska hushållen att de ska handla hos den som har bättre priser. Så märkligt att barnfamiljerna inte hade tänkt på det tidigare! Jag kan för min del svara att jag har sju mil till mataffärer som skulle kunna ha bättre priser. Det finns alltså ganska naturliga svar på det.

Jag vill från Socialdemokraternas håll vara väldigt tydlig med att vi i alla fall anser att det är politikens ansvar och inte barnfamiljernas att se till att barnfamiljerna har råd att handla mat och tillgodose sina mest basala behov. Flera länder som liknar Sverige har vidtagit olika åtgärder för att se till att begränsa utvecklingen av matpriserna. Vårt parti har till exempel föreslagit en matpriskommission. Det här nämndes också under ett seminarium nyligen.

Min fråga till ledamoten är helt enkelt: Håller ledamoten med Jimmie Åkesson om att problemet med att barnfamiljer inte har råd med bra mat handlar om att man ska handla i billigare matbutiker?

Anf. 232 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Sanne Lennström för frågan.

Jag tycker att frågan är mer komplex än så. Regeringen har under den här tiden också bekämpat inflationen ganska hårt. Vi börjar nu se att inflationen går åt rätt håll. En annan del som vi har prioriterat i budgeten är att bekämpa den utveckling som skett av drivmedelspriserna. Det underlättar också för familjer, inte minst familjer som bor på landsbygden, och transporterna av framför allt livsmedel och andra produkter som familjer behöver blir billigare. Det kommer att hämma kostnadsutvecklingen. Men till stor del har det handlat om att vi måste bekämpa inflationen. Som sagt börjar vi se ljusningar där.

Frågan är komplex. Har man valmöjlighet att handla i andra affärer är det bra, men det finns många barnfamiljer som bor på landsbygden, som Sanne Lennström säger. Då är bilen ett alternativ som vi försöker underlätta för barnfamiljer att nyttja bättre, när man inte har kollektivtrafik.

Anf. 233 SANNE LENNSTRÖM (S) replik:

Herr talman! För oss socialdemokrater är det här en fråga som handlar om ansvar, som jag nämnde tidigare – ansvar för och omsorg om barnfamiljerna. Man ska ha råd att ge sina barn bra mat, vilket är väldigt viktigt för att de till exempel ska kunna klara av sin skolgång.

Det handlar om ansvar, men det handlar också om prioriteringar – det är vad precis allt i den här kammaren handlar om. Politik handlar om prioriteringar. Vill vi ha lyx-rot och borttagning av plastpåskatt, eller vill vi se till att barnen har råd med kollektivtrafik för att kunna ta sig till sitt första sommarjobb? Vill vi ge bankerna ännu mer övervinster, eller vill vi höja barnbidraget? För mig som socialdemokrat är svaren på de här frågorna enkla. Frågan om föräldrar ska kunna sätta bra mat på bordet åt sina barn är grundläggande.

Jag skulle vilja veta varför Sverigedemokraterna var ett av de partier som sa nej till absolut flest förslag av dem som nämndes under Rädda Barnen-seminariet. Tycker ni inte att politiken och ni som största parti i regeringsunderlaget har ett ansvar? Vad tycker ni är den viktigaste åtgärden för att våra svenska barnfamiljer ska ha råd med bra mat på bordet?

Anf. 234 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Sanne Lennström för hennes kompletterande fråga.

Samarbetspartierna presenterade i vårändringsbudgeten en förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget. Det tycker vi har en bra träffsäkerhet. Vårt att nämna är också att vi förstärkte det här bidraget under föregående år och att det ligger kvar innevarande år. För en barnfamilj kan det innebära upp till 2 100 kronor extra per månad. Tilläggsbidraget beräknas nå omkring 103 000 barnfamiljer i snitt varje månad under 2024. Detta tycker vi är ett bra verktyg för att stötta familjer i den ekonomiska sits vi nu befinner oss i.

Anf. 235 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet, där jag hörde valfrihet för barnfamiljer nämnas. Då undrar jag om valfrihet för Sverigedemokraterna är att man ska välja mellan att äta havregrynsgröt eller nudlar. Det är nämligen så verkligheten ser ut för väldigt många barnfamiljer i dagens Sverige. I SD:s och den här regeringens Sverige är det verkligheten.

Inte på decennier har hushållen tappat så mycket i disponibel inkomst. Matkassans pris har stigit med 25 procent sedan 2021, boendekostnaderna med 26 procent. Er regering gör ingenting för att stötta hushållen. Orättvisa skattesänkningar och höjt rutavdrag hjälper knappast den ensamstående undersköterskan.

Det som ni däremot har gett människor är otrygghet. Barnskötaren som blir sjukskriven på grund av förslitningsskador blir snart utförsäkrad. Byggarbetaren som blivit arbetslös på grund av den nu kraschade bostadsmarknaden kommer snart att få lägre ersättning.

Jag undrar, ledamoten: Varför gör SD ingenting för att hjälpa barnhushållen genom krisen?

Anf. 236 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Isabell Mixter för frågan.

Jag tycker ändå att den här regeringen gör en hel del för barnfamiljerna. Som jag tidigare framhållit är inflationen någonting som vi har bekämpat. Den är på väg åt rätt håll. Hade vi inte bekämpat inflationen hade barnfamiljerna kunnat drabbas mycket värre.

Som jag nämnde tidigare förlänger vi det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljerna, och det ska gälla året ut. Vi har också tagit upp kampen för att försöka pressa ned drivmedelspriserna, vilket kommer att underlätta för många barnfamiljer. Förhoppningsvis kan även kostnaderna för livsmedel och andra varor bli lite lägre när vi pressar priserna på drivmedel. Det är också värt att nämna att riksnormen för försörjningsstöd för 2024 räknats upp med 8,7 procent jämfört med föregående år. För 2023 var den siffran 8,6 procent. Det sker alltså många förbättringar.

Sedan pratar ledamoten om trygghet. Trygghet kan definieras på väldigt många olika sätt. Den här regeringen har satt fullt fokus på att göra så att oskyldiga människor inte drabbas av det hänsynslösa våld vi ser. Det behöver tas krafttag mot utvecklingen i samhället med grovt våld som drabbar oskyldiga människor, även barnfamiljer, som vid det hemska dåd som begicks för bara några dagar sedan. Vi gör alltså mycket för tryggheten på andra sätt också.

(Applåder)

Anf. 237 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Det är tydligt att Sverigedemokraterna tycker att den ena sortens trygghet är väldigt viktig men att den andra sortens trygghet, som man också har lovat sina väljare, inte betyder någonting när man väl har makten. Ni har lovat era väljare att kämpa för

sjukförsäkringen och a-kassan, men när ni sedan har makten är det inte så viktigt.

Även för Vänsterpartiet är det självklart oerhört viktigt att vi får stopp på den kriminalitet som nu gör människor extremt otrygga i deras vardag. Men det kan inte betyda att man samtidigt ska göra människor ekonomiskt otrygga. Jag tycker att det visar en extremt märklig och bedräglig inställning från Sverigedemokraterna att man först lovar att man ska göra vissa saker när man får makten men sedan gör någonting helt annat.

Men åter till frågan som det här handlar om! Regeringen skyller väldigt ofta på inflationen och säger att det är den som har gjort det svårt. Samtidigt sätter man rekord i att inte göra någonting för att bekämpa inflationen och underlätta för barnhushållen. Andra länder i Europa gör saker för att bekämpa bankernas övervinster, pressa ned matpriserna och se till att elpriserna inte skenar, men den här regeringen har inte gjort någonting. Det drabbar såklart hushållen och barnfamiljerna.

Det som regeringen aktivt har gjort är andra saker. Man har höjt rutavdraget och sänkt skatterna. Det är pengar som hade kunnat läggas på att till exempel höja bostadsbidraget mer och se till att det når fler personer än i dag eller höja barnbidraget. Men ingenting av det har ledamotens regering gjort. Jag undrar fortfarande vad ni ska göra för att stötta hushållen i krisen.

Anf. 238 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Isabell Mixter för hennes kompletterande frågor. Gällande sjukförsäkringen finns det en utredning som nu ska skickas ut på remiss, så det finns inget förslag på bordet.

Visst, det är ett tufft ekonomiskt läge, men ibland kan jag tycka att man i Vänsterpartiet stirrar sig blind på just bidrag – att just det kommer att kunna hjälpa alla ur den här krisen, men man lär ju se detta på andra sätt.

Vägen till att få en stabil ekonomi är att man får ett arbete. Vi lär alltså se på detta på ett annat sätt; vi lär försöka få ut föräldrar ut i arbete. Det är den långsiktiga lösningen.

Självklart ska det finnas ett bra skyddsnät, och i förra repliken redogjorde jag för vad regeringen och Sverigedemokraterna satsar på, men det måste också löna sig att arbeta. Det finns exempel på när bidragsberoendet blir alldeles för permanent.

Det måste finnas incitament för att gå från bidrag till arbete. Det är någonting alla tjänar på. Det är så vi långsiktigt måste ta oss ur den här krisen.

(Applåder)

Anf. 239 MAURICIO ROJAS (L):

Herr talman! Jag vill inleda mitt anförande med några funderingar över de motioner som vi behandlar i dag i ett specifikt avseende, nämligen föräldrars frihet att bestämma över hur de disponerar föräldraförsäkringen. Sedan kommer jag att kort presentera Liberalernas förslag på detta område.

Herr talman! Den lagstadgade fördelningen av de så kallade reserverade dagarna har varit en av de mest omdebatterade delarna av vår föräldraförsäkring, och detta av huvudsakligen två anledningar.

Den ena är att en politiskt bestämd fördelning av dessa dagar inkräktar på familjens bestämmanderätt, något som för somliga är en oacceptabel inblandning i familjens liv.

Den andra anledningen är att det uttalade målet för familjepolitiken – att bidra till ett mer jämställt föräldraskap – inte alls verkar vara på väg att uppnås. Det gör att de som är beredda att offra familjens valfrihet för jämställdhetens skull gärna vill gå mycket längre vad gäller politikens inblandning i familjernas liv.

Herr talman! I de motioner som vi diskuterar i dag finns dessa två helt motsatta ståndpunkter tydligt representerade. Sverigedemokraterna vill i kommittémotionen *En trygg familjepolitik med barnets bästa i fokus* avskaffa all politisk reglering på detta område. Därför vill de helt enkelt avskaffa de reserverade dagarna för respektive förälder och på det viset, som det står att läsa i motionen, ”ge tillbaka valfriheten till familjerna”.

Motionärerna är väl medvetna om att en sådan valfrihet skulle kunna leda till ett bakslag för jämställdheten, men i det avseendet påpekar de att ”valfriheten för familjen är för oss prioriterad”.

Den rakt motsatta ståndpunkten står Vänsterpartiet för. I kommittémotionen *En starkare ekonomisk familjepolitik* föreslår partiet att man ska ”göra om föräldraförsäkringen så att den delas lika mellan föräldrarna, utan möjlighet att överlåta dagar”. Denna frihetsfientliga linje är inte alls förvånande för ett parti med den bakgrund som Vänsterpartiet har.

Herr talman! Ännu mer förvånande är att samma frihetsfientliga ståndpunkt förs fram av en framträdande socialdemokrat, nämligen före detta social- och socialförsäkringsminister Annika Strandhäll i motionen *Individualiserad föräldraförsäkring*. Ledamoten Strandhäll menar att en helt ”individualiserad föräldraförsäkring är en av de viktigaste jämställdhetsreformerna för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män”.

Det är ett eko från en annan tid – den tid då man trodde att staten ovanifrån kunde ordna det rätta livet åt medborgarna. På den tiden skulle människans frigörelse uppnås genom politikens, statens och den sociala ingenjörskonstens omsorg. Så skulle individen göras fri från sina egna tillkortakommanden på ett sätt som påminner om Jean-Jacques Rousseaus ord i *Om samhällsfördraget*: den person som motsätter sig den allmänna viljan skulle, som han säger, tvingas att bli fri, det vill säga bli befriad från sin egen viljas ofrånkomliga brister.

Herr talman! I flera andra av de motioner som vi behandlar i dag förs en försiktigare linje i samma anda fram, där man vill öka den politiska inblandningen utan att helt och hållet utradera all valfrihet för familjerna.

Det handlar om att utöka de reserverade dagarna genom att dela föräldrapenningdagarna i tre lika stora delar, där en tredjedel skulle knytas till vardera föräldern och den resterande tredjedelen skulle vara fri för båda föräldrarna att disponera över. Det är detta som förespråkas i socialdemokraternas och miljöpartisternas respektive kommittémotioner, men också, till min förvåning, i den motion som presenterats av Martin Ådahl, Centerpartiets ekonomisk-politiska talesperson och ledamot i verkställande utskottet. Jag lyfter upp detta eftersom ett sådant förslag inte stämmer överens med partiets officiella ståndpunkt och inte heller med Centerpartiets kommittémotion, där det betonats att partiet inte vill ”detaljstyra människors privatliv”.

Herr talman! Regeringen är, som det står i budgetpropositionen för 2024, fullt medveten om att ”föräldraledighetslängden är mycket ojämnt fördelad” men föreslår inga ändringar gällande fördelningen av de av föräldraförsäkringen ersatta dagarna. Att ytterligare minska familjernas valfrihet för att uppnå en högre nivå av jämställdhet är givetvis ingen självklarhet.

Herr talman! Låt mig nu övergå till Liberalernas sätt att närma sig detta genuina dilemma mellan föräldrarnas frihet och strävan efter ett mer jämställt utnyttjande av föräldraförsäkringen.

Vi är övertygade om att man kan uppnå både mer valfrihet och mer jämställdhet, men då måste vi vara beredda att tänka utanför ramarna för det nuvarande systemet. Alltför länge har debatten om föräldraförsäkringen handlat om förändringar inom ramen för dagens system, trots dess uppenbara tillkortakommanden inte minst vad gäller jämställdhetsaspekten. Enligt vår mening är det just därför viktigt att på längre sikt åstadkomma större förändringar som kan leda till ett både friare och mer jämställt föräldraskap.

Herr talman! Föräldraförsäkringen infördes 1974 och har sedan dess varit förändrad i sin grundkonstruktion. Det som har förändrats har varit försäkringens längd och ersättningsnivå samt att vissa perioder har öronmärkts för respektive vårdnadshavare. I övrigt har de grundläggande komponenterna varit bestående, trots jämställdhetsbristerna och trots att stora samhällsförändringar har inträffat sedan införandet.

Därför är det dags att tänka nytt vad gäller föräldraförsäkringen. Vi liberaler har redan tidigare i denna kammare berört de idéer som skulle kunna vägleda ett långsiktigt reformarbete på detta område. I vår kommittémotion från riksdagsåret 2021/22 *Liberala principer för en modern, flexibel och jämställd föräldraförsäkring* lyfter vi fram följande principer som skulle kunna utgöra en lämplig utgångspunkt för en moderniserad föräldraförsäkring:

För det första borde föräldraförsäkringen utgå från barnets behov av trygghet och anknytning under den första viktiga tiden. Föräldraförsäkringen finns för att över huvud taget göra det möjligt för föräldrar att stanna hemma så att barnet får en trygg anknytning till föräldrarna under de allra första åren.

För det andra borde föräldraförsäkringen ge inkomstskydd när föräldrarna är hemma den första tiden

och sedan underlätta en trygg återgång till arbetsmarknad och förvärvsarbete.

För det tredje borde föräldraförsäkringen underlätta och stimulera ett jämställt föräldraskap med stor valfrihet för familjerna.

För det fjärde borde föräldraförsäkringen ta hänsyn till familjernas olikheter och till en postindustriell ekonomi där några är anställda på ett traditionellt sätt medan många andra är egenföretagare, frilansare eller kombinatörer.

Herr talman! Utifrån dessa principiella utgångspunkter har vi skisserat grunderna för en moderniserad föräldraförsäkring där man i stället för att ha en mycket lång föräldraförsäkring med partiellt inkomstskydd borde inrikta sig på en kortare försäkring med mycket bättre inkomstskydd.

Vi vill också öppna möjligheter för helt nya former av flexibilitet och valfrihet. Vi vill även komma till rätta med de mekanismer som skapar en deltidsfälla för kvinnor. Vi vill dessutom stärka drivkraften för jämställt ansvarstagande genom en mer generös vab-ersättning.

Herr talman! I konkreta ordalag vill vi stärka inkomstbortfallsprincipen så att föräldraförsäkringen verkligen blir vad den är tänkt att vara: en försäkring för förlorad inkomst. Därför ska de 90 så kallade lägstadagarna tas bort.

De skattemedel som används till 90 dagar på lägstanivå bör i stället användas till att ge den sjukpenninggrundande inkomsten under en betydligt kortare tid. I klartext betyder detta en kortare föräldraförsäkring men med mycket bättre inkomstskydd. Det stärker familjernas ekonomi under föräldraledigheten samtidigt som föräldrarnas anknytning till arbetsmarknaden stärks.

Vi vill också utgå från att barnfamiljerna är olika och har olika behov och prioriteringar. Medan vissa föräldrar vill vara hemma lång tid med barnen vill andra kunna återgå till förvärvsarbetet lite tidigare. Men dagens föräldraförsäkring ger lika många dagar till alla föräldrar, oavsett om de efterfrågar just det antalet eller ej.

Vi vill i stället öka barnfamiljernas valfrihet genom att inspireras av den norska modellen. I Norge kan föräldrarna välja nivån på ersättningen, vilket i sin tur påverkar antalet föräldradagar. Norska föräldrapar kan välja mellan att få 100 procent av lönen i ersättning i 49 veckor eller 80 procent av lönen i 59 veckor.

Vårt förslag är att en liknande valfrihet ska införas i Sverige. Vårt riktmärke är att ersättningsgraden ska vara 100 procent i det kortare spåret och 70 procent i det längre. Erfarenheterna från Norge tyder på att en kortare men generösare föräldraförsäkring stärker kvinnors anknytning till arbetsmarknaden och därmed förbättrar den ekonomiska jämställdheten.

Herr talman! Den enda valfrihet som finns i dagens föräldraförsäkring är att föräldrarna har möjlighet att fördela ett visst antal dagar mellan sig. Vårt förslag ökar flexibiliteten på ett nytt sätt och stärker därmed familjernas valfrihet.

Samtidigt vill vi i Liberalerna förkorta den tidsperiod då föräldrapenningen kan utnyttjas. Vårt förslag är att merparten av föräldrapenningdagarna kan användas fram till dess att barnet fyllt två år. Återstoden ska kunna användas till utgången av det år då barnet blivit skolpliktigt, det vill säga sex år, i och med att förskoleklassen nu är obligatorisk. Att vi vill skärpa tidsgränserna beror på att vi vill satsa resurserna under den tid då de behövs mest.

Herr talman! Liberalerna var initiativtagare till att öronmärka en viss tid till vardera vårdnadshavaren och har också medverkat till att stegvis utöka denna öronmärkning. Antalet öronmärkta dagar är i dag 90 dagar per vårdnadshavare.

I vårt förslag ingår inte att öka antalet öronmärkta dagar ytterligare.

Herr talman! Dessa är några av grundsatserna i den liberala vägen mot en reformerad föräldraförsäkring, som på längre sikt kan bidra till ett mer jämställt och friare samhälle. Vi hoppas att detta kan leda till ett givande samtal om behovet av en moderniserad föräldraförsäkring nu när vårt gamla system fyller 50 år.

Sist men inte minst vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 240 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Mauricio Rojas, för 15 minuter av intressant föreläsning om tankar kring föräldraförsäkringen!

Mycket av det överensstämmer med det som Centerpartiet har föreslagit, och där finns också motioner från vår sida. Jag konstaterar dock att Mauricio Rojas yrkar avslag på Centerpartiets samtliga förslag, inklusive hur föräldraförsäkringen ska anpassas till företagare, så att det blir lättare att vara företagare samtidigt som man är förälder, och inklusive möjligheten att ta bort lägstadagarna och så vidare.

Det är bara en sak som jag studsar rejält på, och det är att Liberalerna tydligen föreslår att vi ska förkorta dagens föräldraförsäkring. Först säger Mauricio Rojas att det är viktigt att den utgår från barnens behov. I dag räcker föräldraförsäkringen till att vara hemma med sina barn i ungefär ett år, men detta tycker alltså Liberalerna är alldeles för långt. I stället ska den ekonomiska ersättningen höjas och föräldraförsäkringen förkortas.

Min första fråga till Mauricio Rojas är: Hur mycket ska den förkortas? Ska den ned till nio månader, sex månader eller kanske bara tre månader? Det vore väldigt intressant att höra hur funderingarna har gått.

Vi har här fått lyssna till en lång rad krav på förändringar av föräldraförsäkringen. Många av dem är väldigt intressanta, men jag konstaterar att ingen av dem återfinns i vare sig regeringsförklaringen eller Tidöregeringens reformagenda. Då blir min andra fråga: Föreslog inte ni i Liberalerna allt detta när ni satt där på slottet och förhandlade, eller blev ni helt överkörda och fick alla era bra förslag om att reformera föräldraförsäkringen strukna?

Det vore intressant att få svar på dessa frågor, tycker jag.

Anf. 241 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Ledamoten, eller det parti som ledamoten representerar, vill också minska föräldrapenningdagarna. Vi är överens om att de 90 lägstadagarna ska bort. Detta står i Centerpartiets motion, så där är vi överens.

Det som Centerpartiet kanske inte har funderat på är att förändra systemet i grunden. Vi kan se att den norska modellen har gett mycket stora vinster vad gäller jämställdhet. Om jag inte minns fel tog 45 procent av männen ut lika många dagar som kvinnorna, och detta är fantastiskt i jämförelse med den svenska verkligheten.

Det som jag pratade om i 15 eller 14 minuter var vårt långsiktiga sätt att se på föräldraförsäkringen. Det ingår inte i det som regeringen föreslår i dag, men vi skiljer mellan det och vår långsiktiga vision, där det givetvis finns mycket som sammanfaller med Centerpartiets idéer.

Det vi har uppnått är det som står i budgetpropositionen, men vi vill gärna gå en annan – lite längre – väg än de andra partierna. Jag tror att det vore mycket möjligt för Centerpartiet att gå den vägen med oss.

Anf. 242 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det märkliga blir ju att stå i kammaren i denna sena timme och beskriva det här som en utveckling av föräldraförsäkringen samtidigt som man yrkar avslag på samtliga förslag som skulle styra kortiktigt i den riktningen.

Dessutom är det tydligt att man inte har drivit det här i regeringsförhandlingarna alls, för vi ser ju inte ett spår av förändringarna om vi tittar på regeringsförklaringen eller de dokument som kommer från regeringens sida. Min fråga kvarstår därför. Antingen kan man yrka bifall till de förslag som ändå går i Liberalernas riktning på ett antal områden, eller också får man driva det via regeringen. Men där är det tydligen tvärstopp, för ingenting av det som Mauricio Rojas har föreslagit återfinns i regeringens politik över huvud taget.

Det kan som jag ser det bero på två saker, herr talman. Det ena är att det här var ett högtidstal som man håller i kammaren, där man beskriver hur man på många, många års sikt vill förändra föräldraförsäkringen, men inte någonting man driver skarpt i regeringsförhandlingar. Det andra är väl att Liberalerna även i den här frågan har lagt fram sin politik och att Sverigedemokraterna sedan har sagt nej så att det inte blev någonting av den.

Det vore intressant att höra hur Mauricio Rojas ser på det här. Det var ett intressant anförande han höll, men hur stämmer det med dagspolitiken och möjligheten att göra verklighet av idéerna?

Anf. 243 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågor och invändningar.

I denna sena timme är vi i alla fall överens om att både Centerpartiet och Liberalerna vill förkorta föräldrapenningdagarna genom att eliminera de 90 dagarna med lägst ersättning. Vi vill använda dessa pengar till att minska inkomstbortfallet under de andra föräldrapenningdagarna.

Det är väldigt tydligt att det i dag inte finns en majoritet bildad av Centerpartiet och Liberalerna i denna riksdag. När den finns ska vi säkerligen kunna göra mycket mer av det här. Så länge det inte finns någon majoritet måste vi bejaka den politiska verklighet som finns. Det finns andra partier som bildar regering och utgör regeringsunderlag, och inget annat parti i kammaren skulle stå bakom en så genomgående reformering av föräldraförsäkringen.

Det är dock en idé vi lyfter så att det kanske i framtiden uppstår en öppning där man inser att vårt nuvarande system verkligen har mycket stora problem. Det har inte hjälpt särskilt mycket vad gäller jämställdheten. Föräldraförsäkringen är väldigt lång, men den utnyttjas på ett sätt som det egentligen inte var tänkt. Meningen var nämligen att skapa en mycket mer jämställd föräldraförsäkring, och det har vi inte uppnått. Vi vill inte heller gå den väg som Vänsterpartiet och andra partier vill gå, det vill säga att ännu mer inskränka föräldrarnas valfrihet.

Jag tror alltså att vi är ganska överens med Centerpartiet, men vi får vänta tills vi får en bastant majoritet här i riksdagen.
(Applåder)

Anf. 244 ISABELL MIXTER (V):

Herr talman! Elisabeth Svantesson menar att regeringen stöttar de svagaste barnfamiljerna genom att förlänga den tillfälliga höjningen av bostadsbidraget, men det är också det enda som den här regeringen gör för att stötta barnfamiljerna. Regeringen och Sverigedemokraterna sviker de svenska barnfamiljerna.

Regeringen vill se bidragstak och en återgång till massutförsäkringar i sjukförsäkringen. Man sänker a-kassan och tittar på när byggandet stört dyker och arbetslösheten går upp. När föräldrar blir fattiga blir barnen också fattiga. Regeringen måste slå något slags rekord i att göra så lite som möjligt för hushållen i den ekonomiska krisen. När andra europeiska länder har agerat mot de höga elpriserna, matpriserna och övervinsterna för bankerna har den här regeringen passivt stått vid sidan av.

Herr talman! Hur ser det då ut för hushållen? Närmare 1,7 miljoner människor i Sverige bor i hushåll som saknar kontantmarginal, det vill säga förmåga att betala en oförutsedd utgift på minst 13 000 kronor. Det är 20 procent av samtliga hushåll i landet. Av ensamstående kvinnor med barn var det en så stor andel som 57 procent som saknade kontantmarginal. Mer än en fjärdedel av ensamstående kvinnor med barn har inte råd att åka på en veckas semester eller spendera en mindre summa på sig själv.

I en undersökning som gjordes i år av Rädda Barnen, Röda Korset, Hyresgästföreningen och

Majblomman kan vi ta del av hur situationen för barnfamiljer och familjer med lägre inkomster ser ut i dag. I undersökningen anger 42 procent av de ensamstående föräldrarna att de har behövt låna pengar för att kunna betala grundläggande utgifter de senaste sex månaderna. Det är en kraftig ökning från förra året.

Undersökningen visar att 41 procent skulle klara av ökade utgifter på som mest 1 000 kronor innan det blir svårt att betala räkningarna, vilket också är en kraftig ökning jämfört med förra årets undersökning. Av de ensamstående föräldrarna har 46 procent inte haft råd att köpa näringsriktig mat varje dag i veckan, och 20 procent har inte haft råd att äta sig mätta vid något eller flera tillfällen de senaste sex månaderna. Sammantaget visar dessa siffror på en extrem situation för många familjer – en situation som dessutom har förvärrats under året.

Den tillfälliga höjningen av bostadsbidraget infördes under pandemin. Nu har det gått fyra år, och höjningen presenteras fortfarande som en nyhet i budgetpropositionerna. Det är ju fascinerande i sig. Det är i dag cirka 170 000 hushåll som nås av bostadsbidraget. År 1997 var det 365 000. Antalet som får bidraget minskar för varje år eftersom inkomstnivåerna inte automatiskt justeras. Fattas inga beslut om att höja inkomstgränsen kommer snart ingen att vara berättigad till bostadsbidrag.

Detta sker samtidigt som vi har sett rekordhöjningar av hyresnivåer och bostadskostnader. Bostadsbidraget behöver därför indexeras både när det gäller bidragsnivåer och inkomstnivå. Vänsterpartiet vill se en ny modell för bostadsbidraget. Kostnaden för boende har ökat kraftigt, och många hushåll är ekonomiskt pressade. Bostadsbidraget behöver höjas permanent och konstrueras så att andra inkomster, till exempel försörjningsstöd, inte automatiskt sänks när bostadsbidraget höjs.

Vidare bör en högre bidragsgrundande inkomst godtas så att fler kan få rätt till bidrag och till högre bidrag. Även den övre gränsen för vilken bostadskostnad som är bidragsgrundande behöver höjas. I dag har den absoluta majoriteten av mottagarna bostadskostnader som överstiger den övre gränsen, vilket gör att de endast kompenseras med en liten del av bostadskostnaden. Dessutom bör beloppen för den bidragsgrundande inkomsten och bostadskostnaden indexeras efter pris- och inkomstutvecklingen så att värdena inte urholkas.

Även hushåll utan barn menar vi bör kunna få bostadsbidrag. De kraftiga hyreshöjningarna kombinerat med ett mycket lågt byggande gör att allt fler har svårt att ha råd med sitt boende. Det är en politisk uppgift att ta ansvar för det.

Herr talman! Jag blev väldigt glatt överraskad när sex av åtta riksdagspartier svarade att de vill att bostadsbidraget ska följa kostnadsutvecklingen. Det här var på en konferens som anordnades av just Röda Korset, Rädda Barnen, Hyresgästföreningen och Majblomman den 20 mars. Därmed finns det ju en majoritet för detta i Sveriges riksdag, och därför föreslog jag

ett utskottsinitiativ om det i utskottet och förutsatte att vi lätt skulle kunna enas i denna fråga. Tyvärr kan jag konstatera att partierna – Vänsterpartiet och Miljöpartiet undantagna – inte stod fast vid vad de lovat och sagt till organisationerna.

Herr talman! I år fyller den svenska föräldraförsäkringen 50 år. Det är en reform att vara stolt över. Den har möjliggjort för kvinnor att både vara föräldrar och förvärvsarbete. Det är en frihetsreform för kvinnor.

Men vi kan inte vara nöjda. När kvinnor får barn uppstår ett inkomstglapp mellan kvinnor och män som består till dess att barnet blir nio år. Inkomstgapet innebär att kvinnor i snitt förlorar 50 000 kronor per år. Det finns såklart flera orsaker till inkomstglappet, men en betydande del är att kvinnor tar ut större delen av både betald och obetald föräldraledighet.

Utvecklingen mot ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen går långsamt. I dag tas 30 procent ut av män om man räknar de betalda föräldraledighetsdagarna. Tar man hänsyn även till obetalda dagar ser det mer ojämnt ut. Sedan 2018 har utvecklingen i princip stått stilla.

Att män fortfarande tar ut en så liten andel av föräldrapenningen spelar roll för kvinnors inkomster, löneutveckling och framtida pensioner. Det är dags att efter 50 år med föräldraförsäkringen ta nästa steg och individualisera föräldrapenningen.

Den 1 juli införs regeringens nannyreform, som innebär att 90 föräldradagar kommer att kunna överlåtas till någon annan person. Många remissinstanser har varit mycket kritiska mot regeringens lagändring och pekat på att detta riskerar att göra att vi backar längre ifrån målet om jämställdhet, att det öppnar upp för en marknadsivering av föräldraförsäkringen och att det kan leda till ökat fusk.

Förslaget som regeringen genomfört kommer från en större utredning om föräldraförsäkringen. Nu har regeringen valt att gå vidare med ett förslag från utredningen och helt struntat i de andra förslagen, som går i riktning mot ökad jämställdhet. Det är bara att gratulera alla välbeställda som nu kommer att kunna hyra in en nanny för pengar från föräldraförsäkringen.

Herr talman! Sedan 2000 har antalet barnhushåll med låg ekonomisk standard dubblats. Det beror bland annat på familjeersättningarnas minskade omfördelningseffekt. Barnbidraget och bostadsbidraget behöver prisindexeras. Barnbidraget har i samband med de snabba prisökningarna på basvaror urholkats. I höstbudgeten föreslog Vänsterpartiet en höjning av barnbidraget med 400 kronor per barn. Detta skulle för en ensamstående mamma med två barn innebära 800 kronor mer i månaden. Det skulle göra stor skillnad för henne och andra föräldrar som nu kämpar för att få ekonomin att gå ihop.

Det handlar om prioriteringar. Regeringens budskap har varit att man ingenting kan göra för att stötta hushållen, då det är inflationsdrivande. Samtidigt har vi sett hur andra länder agerar för att stötta hushållen. Det har också gått alldeles utmärkt för regeringen att sänka skatten och höja rutavdraget. Dessa pengar hade

kunnat användas till annat, till exempel höjt barnbidrag och bostadsbidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 25.

Anf. 245 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:
Herr talman! Tack, ledamoten Mixter, för anförandet!

Jag reagerade när jag hörde de osakliga anklagelserna mot vår finansminister och uttryck som att regeringen skulle svika barnfamiljer och att det enda som görs är att förlänga tilläggsbidraget inom bostadsbidraget.

För det första är tilläggsbidraget inom bostadsbidraget för barnfamiljer inte så ”bara”. Det handlar om över 2 000 kronor extra i månaden för en familj. Regeringen har också en rad reformer och framför allt ett starkt fokus på att bekämpa inflationen, vilket är helt avgörande om man ska kunna få stopp på de prisökningar som ledamoten nämnde, som sätter många i en tuff situation. Ska man få bukt med detta måste regeringen få fortsätta att bekämpa inflationen, och det är man på god väg att lyckas med.

Utöver detta med bostadsbidraget har regeringen gjort en historisk uppräknings – med över 8 procent – när det gäller riksnormen inom försörjningsstödet både 2023 och 2024. Man har också sett till att genomföra reformer för sänkning av bränslepriser, vilket många barnfamiljer påverkas av.

Det handlar inte minst om arbetslinjen. Barn förtjänar att se sina föräldrar gå till jobbet. Att ställa krav är också att bry sig, ledamoten Mixter.

Med tanke på detta vurmande för bidragslinjen måste jag fråga: Tycker ledamoten Mixter att Sverige har för många personer som arbetar?
(Applåder)

Anf. 246 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Lundkvist, för frågorna!

Vänsterpartiet tycker verkligen inte att Sverige har för många som arbetar. Det är därför vi ser med väldigt stor oro på att arbetslösheten nu stiger. Det är också detta vi kritiserar regeringen för – man står totalt handfallen i den konjunktur som Sverige nu befinner sig i. Sverige är på väg in i en lågkonjunktur. Byggnadsstörtdyker, och vi ser att väldigt många fler av dem som är anslutna till exempelvis Byggnads har gått ut i arbetslöshet. Det är en regerings ansvar att se till att det kommer investeringar som gör att människor kan gå till ett arbete.

Jag tycker att ledamoten Lundkvist har en väldigt märklig inställning när hon menar att de som nu behöver till exempel bostadsbidraget bara måste gå och jobba lite mer. Det är ju inte så verkligheten ser ut. Extremt många ensamstående kvinnor sliter dag ut och dag in. De kanske jobbar som undersköterska på ett sjukhus som nu tvingas varsla massvis med personal för att er budget till regionerna inte räcker till. De sliter och jobbar hårt, och det de får tillbaka är att ni säger

att de ska jobba mer. Jag tycker att det är fruktansvärt kränkande.

Vi ser nu att majoriteten av de ensamstående föräldrarna inte har råd med de grundläggande saker som behövs för att de ska kunna ta hand om sina barn. Då är det ju någonting i systemet som är trasigt. Det kan inte vara så att 57 procent av de ensamstående föräldrarna behöver jobba mer för att detta ska lösa sig. Det måste till politiska reformer för att underlätta för barnfamiljerna. Vad vill ledamoten Lundkvist göra för dem?

Anf. 247 ELEONORE LUNDKVIST (M) replik:

Herr talman! Jag börjar med regionerna. Regeringen tillför i vårbudgeten 6 miljarder extra till regionerna i det tuffa ekonomiska läge som råder. Där finns det ett stort tillskott för att möta utvecklingen. Sedan behöver varje region göra ett jobb – även vänsterstyrda regioner.

Vänsterpolitiken med höjda bidrag är ju varken något nytt eller något bra. Tvärtom riskerar den att göra oss alla fattigare om den eldar på inflationen.

Ledamoten nämnde konjunkturen. Om man ska lyckas vända konjunkturen måste regeringen få fortsätta med sitt hårda arbete för att bekämpa inflationen, och man är på väg att få bukt med den. Det är dock verkligen dålig tajmning för bidragslinjen just nu, och det kommer att vara så även framöver.

Vi måste fortsätta att öka drivkrafterna till arbete. Det handlar absolut inte om att folk skulle vara lata, utan det handlar om att vi hela tiden måste se om det lönar sig tillräckligt mycket att arbeta. Lönar det sig att ta ett jobb och att jobba de där extra timmarna?

Som jag nämnde tidigare är detta viktigt för hela välfärden. Ska vi kunna öka skatteintäkterna och få in mer pengar så att vi kan fortsätta att stärka sjukvården och skolan – kärnverksamheten, helt enkelt – måste mer skattepengar komma in, och då måste fler arbeta.
(Applåder)

Anf. 248 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja påminna ledamoten Lundkvist om att utskottet har ett gemensamt mål för området ekonomisk familjepolitik. Det är att utjämna ekonomiska skillnader mellan barnfamiljer och dem som inte är barnfamiljer.

Det ställer vissa krav på oss som politiker att leva upp till det. Nu ser vi hur skillnaderna ökar och hur allt fler barnfamiljer har svårt att sätta mat på bordet till sina barn. De har svårt att ha råd med hyran, de har svårt att köpa kläder som är anpassade efter säsong och de har svårt att betala fritidsavgifter.

Det måste vara politikens uppgift att se till att människor får vardagen att funka när de har gjort allt som de kan och när de har ett arbete, eller för den delen om de inte kan arbeta. Om de råkar ha blivit sjuka av sitt arbete måste det fortfarande finnas förutsättningar för att alla barn i detta land ska kunna växa upp med rimliga förutsättningar. Om regeringen och Moderaterna inte tycker det tänker jag att det är ett väldigt stort

problem. Om de tycker att det är okej att barn får växa upp i fattigdom i detta land, då tycker jag att vi har ett väldigt stort problem i denna kammare. Men om de tycker att det är rimligt att alla barn ska få goda förutsättningar att få en dräglig uppväxt måste de se till att de ersättningar som vi har i våra system, som barnbidraget och bostadsbidraget, faktiskt följer med i utvecklingen. Det är inte indexerade bidrag, vilket gör att de urholkas. Och om man inte gör någonting kommer de om ett par decennier att vara helt meningslösa.

Moderaterna behöver kanske fundera på om de tycker att det är okej med barnfattigdom eller om de tycker att den inte ska finnas. Där finns det ett ganska tydligt val.

Anf. 249 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Att barnen är vår framtid upprepas så ofta att det låter lite grann som en klyscha. Men det är ändå svårt att argumentera mot den. Det är just därför som den ekonomiska familjepolitiken, skolan, barnsjukvården och socialtjänstens familjeomsorg är så otroligt viktiga byggstenar för en stark framtid i ett land.

Många länder i världen har sedan länge kämpat med stora utmaningar i sjunkande födelsetal. Sverige har legat på en hög nivå, även om den nu tyvärr sjunker även hos oss. Det finns många förklaringar till att vi har haft förhållandevis höga födelsetal. En svensk kvinna har fött nästan två barn. Men det är klart att barnbidraget och föräldraförsäkringen är viktiga delar. Barnbidraget ger alla en grundtrygghet, och föräldraförsäkringen i kombination med en utbyggd förskola har gjort att svenska kvinnor inte behöver göra det som kvinnor i många andra länder behöver göra, nämligen att välja mellan å ena sidan arbete och å andra sidan familj och barn.

Så här är det inte i andra länder. Stora delar av OECD-området har sedan lång tid tillbaka haft låga födelsetal. Jag vill minnas att Japan är ett av de hårdast drabbade länderna, där man till och med har räknat ut när den sista japanen kommer att avlida. Låga födelsetal är helt förödande för ett land. Det innebär få i arbetsför ålder som ska bära en allt större äldre generation, inte bara ekonomiskt utan också i vård och omsorg.

Jag skulle vilja säga att den ekonomiska familjepolitiken i Sverige till stora delar fungerar väldigt bra. Det finns några områden där det är helt uppenbart utifrån debatten här att det finns olika ideologiska uppfattningar. Det finns också ett antal områden där man borde göra mindre korrigeringar.

Den första motsättningen gäller förstås om föräldrapenningen ska kvoterats eller inte. Vi i Centerpartiet är väl medvetna om att den skeva fördelningen av uttag av föräldrapenning får konsekvenser för jämställdheten. Kvinnor får generellt en lägre livsinkomst och därmed också en lägre pension. Men, herr talman, vi vill inte lösa det genom kvotering. Kvotering griper in i familjens rätt att fatta avgörande livsbeslut och kan

tyvärr, inte minst för barnen, få oönskade negativa konsekvenser.

Det är också fullt möjligt utifrån dagens regelsystem att dela exakt lika på antalet dagar mellan föräldrarna. Vad är det då som styr att det blir så ojämnt? En del hävdar att det är regelverket. Men det är också den kollektiva värderingen både hos många män och hos många kvinnor att det ska se ut som det gör. Om man hade andra värderingar skulle män och kvinnor förstås vara hemma lika mycket.

Centerpartiet vill påverka detta genom en jämställdhetsbonus till de föräldrar som delar föräldrapenningen 40/60. I motioner som behandlas i detta betänkande föreslår vi också en jämställdhetsbonus när det gäller den tillfälliga föräldrapenningen. Vi tycker också att det är viktigt att Försäkringskassan använder moderna metoder för att ge föräldrar korrekt information när de ska välja hur de ska göra uttag av föräldrapenning, eller för den delen av vab, och vilka ekonomiska konsekvenser detta får för framtiden när det gäller löneutveckling och pension.

Herr talman! Att ta ut föräldrapenning kan vara särskilt svårt för en grupp, och det är de som driver ett företag. Vi står fast vid vårt krav att det måste vara möjligt för företagare att under föräldraledigheten bedriva viss begränsad administrativ, styrande verksamhet i sitt företag utan att för den skull förlora föräldrapenningen. Syftet med föräldrapenningen är nämligen att underlätta familjelivet när man har små barn och att man inte ska vara borta för länge från arbetsmarknaden, eftersom det påverkar både livsinkomst och löneutveckling. Det är ett av skälen till att Centerpartiet tycker att 80 procent av föräldraledigheten ska tas ut redan under barnets tre första levnadsår, inte fyra som det är i dag.

När det gäller bostadsbidraget, som är en annan viktig byggsten, borde några förändringar också göras. Den förra regeringen hade kunnat, och den nuvarande regeringen kan, vara snabbare med att lägga fram förslag på en månadsavstämning av bostadsbidrag, så att vi inte riskerar att försätta barnfamiljer i skuld. Den mamma som är arbetslös under våren, och då får bostadsbidrag, men under hösten lyckas få ett jobb kan när avräkning görs årsvis riskera att bli återbetalningskyldig och därmed hamna i skuld. De som har störst behov av bidrag och stöd för att klara sitt uppehälle riskerar alltså på grund av regelverket att hamna i skuld.

Barn kan också ha särskilda, dedikerade, tillgångar som arv, som inte kan disponeras före 18 års ålder, eller brottsofferersättningar. Det är inte rimligt, herr talman, att dessa ekonomiska medel ska minska ekonomiskt utsatta familjers möjlighet att få bostadsbidrag.

Ett tredje sådant område handlar om att de ungdomar som lever i familjer som är bidragsberoende måste uppmuntras att försöka få jobb. Därför måste de som får sitt första arbete kunna tjäna på det. Familjen måste också tjäna på det. Därför måste vi tillåta att ungdomars inkomster i dessa lägen inte spelar lika stor roll vid beräkningen av bostadsbidraget.

Det finns frågor som skapar konflikter i familjer som har levt lyckliga ihop så att de sedan av någon anledning går isär. Här finns delar i bostadsbidraget att hantera, till exempel hur många dagar ett barn ska bo hos den ena eller andra föräldern för att bostadsbidraget inte ska påverkas. Återigen: Familjen med de sämsta ekonomiska förutsättningarna tvingas räkna på antalet dagar för att klara sitt uppehälle. Detta skapar helt onödiga konflikter.

Herr talman! Slutligen vill jag säga några ord om barnbidraget. Under 1930- och 1940-talet var Centerpartiet pådrivande för att införa det allmänna och lika barnbidraget. Det var och förblir en väldigt viktig del i grundtryggheten. Men, herr talman, det lämpar sig sämre när det handlar om att tillfälligt kompensera familjer i ekonomiskt svåra tider. En aldrig så liten höjning av barnbidraget, låt oss säga med 100 kronor per barn och månad, kostar mer än 1 miljard kronor. Därför måste man i dessa lägen använda mer träffsäkra instrument som kan användas för den lilla grupp som har det riktigt svårt. En tillfällig höjning av bostadsbidraget är därför en klok väg att gå.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation 3.

Anf. 250 MATS BERGLUND (MP):

Herr talman! Förra veckan gick 40 000 barn över hela landet ut på gatorna och torgen och runt mellan husen för att sälja majblommor. Vi är nog många som har en liten samling där hemma eller som kommer ihåg hur det var att själva sälja majblommor som barn. Årets blomma är lila, eller violfärgad. Den är formgiven av 16-åriga Alexis, som har en bästa vän som heter Viola, som hon träffade på ett teaterläger. Jag har den på kavajslaget i dag.

Majblomman ger barn i familjer med små marginaler en möjlighet att få det där lilla extra, en barndom utan fattigdom. Den här blomman har tio blad. I år säljs också majblommor med bara nio blad – ett blad saknas. Det bladet symboliserar alla de barn som lever i fattigdom.

Ett av tio barn i Sverige lever i ekonomisk utsatthet. Det är inte så vi ska ha det i ett välfärdsland. Det är upp till politiken och oss politiker att förändra detta – att med alla medel bekämpa barnfattigdomen. Det är vi skyldiga barnen, och det är också lagstadgat genom FN:s konvention om barnets rättigheter, som ju är svensk lag sedan ett par år tillbaka.

Enligt artikel 27 i barnkonventionen har alla barn rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Ändå lever tusentals barn i ekonomisk utsatthet i Sverige i dag, enligt Rädda Barnen.

Rädda Barnens senaste rapport är från 2021. Den visar att även om barnfattigdomen avtar, om än svagt, ökar de ekonomiska klyftorna i Sverige. Svenska Röda Korsets rapport om grundläggande humanitära behov i Sverige kom tidigare i år. Budskapet är att den ekonomiska utsattheten i Sverige ökar, framför allt i

grupperna ensamstående föräldrar med barn – främst kvinnor, naturligtvis – och barnfamiljer med låg inkomst.

Detta är varningsklockor som dånar in i den här kammaren. För det är vi som sitter här just nu, ledamöter i socialförsäkringsutskottet, kanske med speciell inriktning mot den ekonomiska familjepolitiken, som har tillgång till de verktyg som behövs för att motverka att barn i Sverige far illa.

Man kan också konstatera att regeringen i en ganska ny rapport från Riksrevisionen – den kom för bara en månad sedan – får kritik för att det brister i insatserna för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen.

För att motverka barnfattigdomen och de växande klyftorna i samhället skulle vi naturligtvis behöva en ny skattepolitik och en ny ekonomisk politik. Detta är på sikt. Men vi behöver akut en kriskommission för att bekämpa barnfattigdomen.

Miljöpartiet har förslag i detta motionsbetänkande. Vi vill säkra och stärka skyddet för dem som har små marginaler. Vi vill höja nivåerna för barnbidraget, underhållsstödet och bostadsbidraget. Vi behöver permanenta det tillfälliga tillägget i bostadsbidraget för barnfamiljer. Det är inte tillräckligt att bara förlänga det termin efter termin på det sätt som görs nu. Familjerna behöver en långsiktig trygghet.

Dessa stöd behöver naturligtvis också inflations-säkras. De behöver fästas mot index så att de räknas upp automatiskt i takt med prisökningarna. Och för att de ska få effekt och träffsäkerhet måste höjningen skyddas så att den inte räknas av mot försörjningsstödet.

Vad gäller bostadsbidraget i stort väntar vi också på att regeringen följer BUMS-utredningens förslag och inför tätare, till exempel månadsvisa, avstämmningar av bostadsbidraget så att vi inte skuldsätter människor och familjer i onödan.

Herr talman! Föräldraförsäkringen möjliggör för föräldrar, mammor och pappor, att vara hemma med sina barn. Men framför allt möjliggör den för barnen att vara med sina föräldrar och få en trygg och bra första tid i livet. Detta ska vi värna.

Men föräldraförsäkringen har också ett syfte när det gäller jämställdheten: ett jämställt föräldraskap. Den är också en nyckel till ett jämställt arbetsliv och jämställda liv.

Vi måste få ett jämnare uttag av föräldradagarna. Vi behöver ett regelverk som säkerställer att papporna tar en större del av ansvaret. Vi behöver fortsätta individualisera föräldraförsäkringen så att barnen i mamma-pappa-familjerna får tillgång till båda sina föräldrar under sina första år i livet och så att fler barn får en nära relation till sina pappor.

Detta är också det enda fungerande sättet att åstadkomma jämställda pensioner. Vi vet att mäns och kvinnors löner följs åt genom livet, fram till första barnet. Där tappar kvinnorna i löneutvecklingen och kommer aldrig i kapp männen genom hela arbetslivet – med en lägre pension som följd.

En mer individualiserad föräldraförsäkring handlar inte om att minska valfriheten, tvärtom. Kvinnor tar ut ungefär tre gånger så lång föräldradedighet som männen. Räkna vi dessutom in obetald ledighet blir glappet ännu större. Handlar detta om valfrihet, eller handlar det om normer och socialt tryck från arbetsgivare, kollegor, vänner och bekanta och om förväntningar? Ja, självklart! Det handlar om normer, och lagstiftning styr normer. Det har vi sett många exempel på, inte minst när det gäller föräldraförsäkringen. Individualisering och jämställt föräldraskap är inte ofrihet, utan det öppnar tvärtom för en frihet som är bra för männen och kvinnorna, mammorna och papporna, samhället och barnen, som behöver båda sina föräldrar – eller alla sina föräldrar i de fall de inte är bara just två.

Miljöpartiet vill därför tredela föräldraförsäkringen. Föräldradagarna bör örönmärkas så att minst en tredjedel används av vardera föräldern medan en tredjedel ska kunna användas fritt av vårdnadshavarna eller överlåtas till en annan vuxen som är en del av barnets familj. Men detta behöver göras på rätt sätt. Regeringens politik, som tillåter överlåtelse till snart sagt vem som helst, riskerar att bli ett haveri. Jag är relativt ny, eller nygammal, i det här utskottet, men jag har följt debatten. Det har talats om både nannytjänster och barnvakter som själva är barn men också om att detta öppnar dörren för omfattande fusk och sårbarheter. Regeringens reform för överlåtelse riskerar, som det ser ut nu, att inte se till vare sig barnperspektivet eller jämställdheten.

Herr talman! Den nya lagen ska träda i kraft vid halvårsskiftet, vad jag förstår. Den bör dras tillbaka eller åtminstone kompletteras så att den säkerställer att det inte blir några nannytjänster och att systemet inte öppnar för kriminalitet.

Snabbhetspremien i föräldraförsäkringen bör också tas bort. Det systemet har visat sig ha en del negativa hälsoeffekter.

Herr talman! Jag ska också säga några ord om en fråga som kanske inte direkt omfattas av det här betänkandet men som ändå har stor betydelse för ett fungerande familjeliv och för att mammor och pappor ska kunna spendera tid med sina barn, nämligen kortare arbetstid. Det är en fråga som har följt Miljöpartiet ända sedan dag ett i partiets historia, tror jag. Och äntligen ser vi att den lyfter. Många aktörer pratar just nu om kortare arbetstid.

Spenderar man mindre tid på jobbet men ändå förmodligen får lika mycket gjort får man mer tid till annat: vila, fritid, familj. Men det är också ett effektivt verktyg för att minska stressen. Arbetsrelaterad stress är den vanligaste orsaken till sjukskrivning. Det är en kostnad som måste bäras av våra socialförsäkringssystem. Det är dåligt för arbetsgivarna, den enskilde som drabbas och hela familjen.

Bland de yrkesgrupper som drabbas hårdast hittar vi personalen i vård och omsorg. Trots statsministerns löften ser vi nu runt om i landet att regionerna gör sig av med personal i vården. Pressen på dem som blir

kvar blir naturligtvis ännu hårdare, med ytterligare stress och sjukskrivningar som följd.

Vi behöver göra dessa yrken – vårddyrkena, kontaktyrkena – mer attraktiva och locka fler till vården, inte ge dem som är där sparken på grund av regeringens snåla budget. De 6 miljarder som presenterades i vår budgeten i måndags räcker ju inte alls.

Herr talman! Jag ska avsluta med att ta upp några delar från Miljöpartiets motion om att stärka rättigheterna för barn som flyr till Sverige. En ambition från Sverigedemokraterna som drevs förra mandatperioden och nu har tagit sig in i Tidöavtalet är att medborgarbasera förmåner som i dag är bosättningsbaserade och att nyanlända ska kvalificera sig in i välfärden.

I Miljöpartiets Sverige har alla familjer som är skrivna i Sverige rätt till välfärden, också flyktingar och skyddsbehövande. Det gäller rätten till exempelvis föräldraförsäkring, barnbidrag, flerbarnstillägg och bostadsbidrag, men också merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag för barn med funktionsnedsättningar.

Att skapa lagar som utestänger är något som bygger på ett grundläggande människofientligt tänkande som Miljöpartiet tar kraftigt avstånd ifrån.

Det är också en farlig väg att gå att skicka signaler om att Sverige är ett fientligt land och att svenskar är ett fientligt folk – för att ”minska tilldragningsfaktorerna”, som det står i Tidöavtalet.

Sverige har gått från att vara ett av Europas mest öppna länder till att bli ett av de mest flyktingfientliga länderna i Europa, detta samtidigt som fasansfulla krig blossar upp i vår närhet och samtidigt som människor dör i små båtar på Medelhavet.

Jag själv är flykting i andra generationen. Min mamma flydde som fyraåring tillsammans med sina föräldrar – alltså mina morföräldrar – och två yngre systrar i en liten båt över havet. De kom till Sverige 1944 som en av de ungefär 30 000 ester, letter och litauer som flydde Sovjetunionen. I dag är det väl ingen som skulle föreslå att vi skulle utvisa människor till det kommunistiska Sovjet. De var inte krigsflyktingar utan politiska flyktingar. De blev snabbt etablerade i det nya landet Sverige. De fick det bra här. Någon kanske skulle säga *för* bra, att de var ekonomiska flyktingar.

Med den högerkonservativa regering som Sverige i dag har skulle de ha nekats tillgång till välfärden. Etableringen skulle ha försvårats, och antagligen skulle de dessutom ha skickats tillbaka när den humanitära skyddsgrunden begränsas och listan över säkra länder överförs från myndighet till Regeringskansliet.

Herr talman! I en tid där varningsklockorna dånar har vi en regering vars politik gör fler, inte färre, barn fattiga.

Jag står bakom samtliga Miljöpartiets motionsyrkanden men nöjer mig nu med att yrka bifall till reservation 4.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 april.)

§ 13 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Redogörelse
2023/24:RR4 Riksrevisionens redogörelse för granskningen av Årsredovisning för staten 2023

Motion
med anledning av prop. 2023/24:108 Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden
2023/24:2844 av Gudrun Nordborg m.fl. (V)

av tredje vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 232 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 16 april

2023/24:699 Skolpersonal som upprätthåller hedersnormer

av *Sara Gille* (SD)
till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2023/24:700 Benämningen på Taiwan

av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 april

2023/24:807 Eldning på tomten

av *Kerstin Lundgren* (C)
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2023/24:808 Eldning av trädgårdsavfall

av *Stina Larsson* (C)
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 22.12.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 4 anf. 21 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 4 anf. 50 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 4 anf. 77 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 4 anf. 94 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 4 anf. 133 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 9 anf. 169 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med därefter till och med § 10 anf. 194 (delvis),

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 3 Ärenden för bordläggning	2
§ 4 Förbättrade möjligheter att ändra kön.....	2
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU22.....	2
Anf. 1 YASMINE BLADELIUS (S)	2
Anf. 2 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	4
Anf. 3 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	4
Anf. 4 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	4
Anf. 5 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	4
Anf. 6 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik	4
Anf. 7 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	5
Anf. 8 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik	5
Anf. 9 YASMINE BLADELIUS (S) replik.....	5
Anf. 10 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	5
Anf. 11 YASMINE BLADELIUS (S) replik	6
Anf. 12 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	6
Anf. 13 YASMINE BLADELIUS (S) replik	6
Anf. 14 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik	6
Anf. 15 YASMINE BLADELIUS (S) replik	7
Anf. 16 MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik	7
Anf. 17 YASMINE BLADELIUS (S) replik	7
Anf. 18 CARITA BOULWÉN (SD).....	7
Anf. 19 KARIN RÅGSJÖ (V) replik.....	9
Anf. 20 CARITA BOULWÉN (SD) replik	9
Anf. 21 KARIN RÅGSJÖ (V) replik.....	10
Anf. 22 CARITA BOULWÉN (SD) replik	10
Anf. 23 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	10
Anf. 24 CARITA BOULWÉN (SD) replik	10
Anf. 25 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	11
Anf. 26 CARITA BOULWÉN (SD) replik	11
Anf. 27 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	11
Anf. 28 CARITA BOULWÉN (SD) replik	11
Anf. 29 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	11
Anf. 30 CARITA BOULWÉN (SD) replik	12
Anf. 31 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	12
Anf. 32 CARITA BOULWÉN (SD) replik	12
Anf. 33 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	12
Anf. 34 CARITA BOULWÉN (SD) replik	12
Anf. 35 JOHAN HULTBERG (M).....	13
Anf. 36 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik.....	14
Anf. 37 JOHAN HULTBERG (M) replik	14
Anf. 38 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik.....	15
Anf. 39 JOHAN HULTBERG (M) replik	15
Anf. 40 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	15
Anf. 41 JOHAN HULTBERG (M) replik	15
Anf. 42 LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	16
Anf. 43 JOHAN HULTBERG (M) replik	16
Anf. 44 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	16
Anf. 45 JOHAN HULTBERG (M) replik	16
Anf. 46 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik.....	17
Anf. 47 JOHAN HULTBERG (M) replik	17
Anf. 48 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	17
Anf. 49 JOHAN HULTBERG (M) replik	18
Anf. 50 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	18

Anf. 51	JOHAN HULTBERG (M) replik	18
Anf. 52	TALMANNEN	18
Anf. 53	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	19
Anf. 54	JOHAN HULTBERG (M) replik	19
Anf. 55	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	19
Anf. 56	JOHAN HULTBERG (M) replik	19
Anf. 57	ERIC WESTROTH (SD) replik	20
Anf. 58	JOHAN HULTBERG (M) replik	20
Anf. 59	ERIC WESTROTH (SD) replik	20
Anf. 60	JOHAN HULTBERG (M) replik	20
Anf. 61	MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik	21
Anf. 62	JOHAN HULTBERG (M) replik	21
Anf. 63	MICHAEL RUBBESTAD (SD) replik	21
Anf. 64	JOHAN HULTBERG (M) replik	22
Anf. 65	HANS EKLIND (KD) replik.....	22
Anf. 66	JOHAN HULTBERG (M) replik	22
Anf. 67	HANS EKLIND (KD) replik.....	22
Anf. 68	JOHAN HULTBERG (M) replik	22
Anf. 69	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	23
Anf. 70	JOHAN HULTBERG (M) replik	23
Anf. 71	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik	23
Anf. 72	JOHAN HULTBERG (M) replik	24
Anf. 73	LIZA-MARIA NORLIN (KD)	24
Anf. 74	ANDERS W JONSSON (C) replik	25
Anf. 75	LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	25
Anf. 76	ANDERS W JONSSON (C) replik	26
Anf. 77	LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	26
Anf. 78	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	26
Anf. 79	LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	27
Anf. 80	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	27
Anf. 81	LIZA-MARIA NORLIN (KD) replik.....	27
Anf. 82	KARIN RÅGSJÖ (V).....	27
Anf. 83	TREDJE VICE TALMANNEN	29
Anf. 84	MARTINA JOHANSSON (C)	29
Anf. 85	MONA OLIN (SD) replik	31
Anf. 86	MARTINA JOHANSSON (C) replik	31
Anf. 87	MONA OLIN (SD) replik	32
Anf. 88	MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	32
Anf. 89	ULRIKA WESTERLUND (MP).....	32
Anf. 90	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik.....	34
Anf. 91	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	34
Anf. 92	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik.....	34
Anf. 93	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	34
Anf. 94	LINA NORDQUIST (L).....	34
Anf. 95	JANINE ALM ERICSON (MP)	36
Anf. 96	JAKOB OLOFSGÅRD (L)	36
Anf. 97	DAN HOVSKÄR (KD).....	37
Anf. 98	MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	38
Anf. 99	DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	38
Anf. 100	MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	38
Anf. 101	DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	39
Anf. 102	JOHAN HULTBERG (M) replik.....	39
Anf. 103	DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	39
Anf. 104	JOHAN HULTBERG (M) replik.....	39
Anf. 105	DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	40
Anf. 106	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	40
Anf. 107	DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	40
Anf. 108	ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	40

Anf. 109 DAN HOVSKÄR (KD) replik.....	41
Anf. 110 MONA OLIN (SD).....	41
Anf. 111 LEONID YURKOVSKIY (SD)	41
Anf. 112 ERIC WESTROTH (SD).....	42
Anf. 113 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD).....	42
Anf. 114 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	43
Anf. 115 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	43
Anf. 116 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik.....	43
Anf. 117 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD) replik.....	44
Anf. 118 MICHAEL RUBBESTAD (SD).....	44
Anf. 119 ANNIKA HIRVONEN (MP)	45
Anf. 120 HANS EKLIND (KD)	46
Anf. 121 MAGNUS JACOBSSON (KD).....	46
Anf. 122 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	47
Anf. 123 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	47
Anf. 124 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik.....	47
Anf. 125 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	48
Anf. 126 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S).....	48
Anf. 127 SOFIA AMLOH (S)	48
Anf. 128 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	49
Anf. 129 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	49
Anf. 130 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	50
Anf. 131 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik.....	50
Anf. 132 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	50
Anf. 133 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik.....	51
(Beslut fattades under § 7.)	51
§ 5 Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet	51
Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU7.....	51
Anf. 134 LARS ANDERSSON (SD)	51
Anf. 135 PETER HEDBERG (S) replik	51
Anf. 136 LARS ANDERSSON (SD) replik	52
Anf. 137 PETER HEDBERG (S) replik	52
Anf. 138 LARS ANDERSSON (SD) replik	52
Anf. 139 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	52
Anf. 140 LARS ANDERSSON (SD) replik	52
Anf. 141 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	52
Anf. 142 LARS ANDERSSON (SD) replik	53
Anf. 143 PETER HEDBERG (S)	53
Anf. 144 LARS ENGSUND (M).....	54
Anf. 145 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	54
Anf. 146 LARS ENGSUND (M) replik.....	54
Anf. 147 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	54
Anf. 148 LARS ENGSUND (M) replik.....	54
Anf. 149 PETER HEDBERG (S) replik	55
Anf. 150 LARS ENGSUND (M) replik.....	55
Anf. 151 PETER HEDBERG (S) replik	55
Anf. 152 LARS ENGSUND (M) replik.....	55
Anf. 153 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V).....	55
Anf. 154 LARS ENGSUND (M) replik.....	56
Anf. 155 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	56
Anf. 156 LARS ENGSUND (M) replik.....	56
Anf. 157 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik.....	56
Anf. 158 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	56
Anf. 159 JAN RIISE (MP)	57
(Beslut fattades under § 7.)	58
Ajournering	58
Återupptaget sammanträde	58

§ 6 Beslut om ärende som slutdebatterats den 11 april	58
SoU20 Äldreomsorg	58
§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	59
SoU22 Förbättrade möjligheter att ändra kön	59
KU7 Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för utförare av kommunal verksamhet	59
§ 8 Riksdagens arbetsformer	59
Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU14	59
Anf. 160 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	59
Anf. 161 VICTORIA TIBLOM (SD)	61
Anf. 162 JESSICA WETTERLING (V)	61
(Beslut skulle fattas den 18 april.)	62
§ 9 Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera	62
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU23	62
Anf. 163 ADAM MARTTINEN (SD)	62
Anf. 164 ANNA WALLENTHEIM (S)	63
Anf. 165 ADAM MARTTINEN (SD) replik	64
Anf. 166 ANNA WALLENTHEIM (S) replik	64
Anf. 167 ADAM MARTTINEN (SD) replik	64
Anf. 168 ANNA WALLENTHEIM (S) replik	65
Anf. 169 MIKAEL DAMSGAARD (M)	65
Anf. 170 RASMUS LING (MP) replik	66
Anf. 171 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	67
Anf. 172 RASMUS LING (MP) replik	67
Anf. 173 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	67
Anf. 174 RASMUS LING (MP)	67
Anf. 175 GUDRUN NORDBORG (V)	68
Anf. 176 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	69
Anf. 177 GUDRUN NORDBORG (V) replik	69
Anf. 178 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	69
Anf. 179 GUDRUN NORDBORG (V) replik	69
Anf. 180 TORSTEN ELOFSSON (KD)	70
Anf. 181 MARTIN MELIN (L)	71
Anf. 182 RICHARD JOMSHOF (SD)	71
Anf. 183 RASMUS LING (MP) replik	72
Anf. 184 RICHARD JOMSHOF (SD) replik	72
Anf. 185 RASMUS LING (MP) replik	72
Anf. 186 RICHARD JOMSHOF (SD) replik	72
(Beslut skulle fattas den 18 april.)	73
§ 10 Våldsbrott och brottsoffer	73
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU18	73
Anf. 187 RICHARD JOMSHOF (SD)	73
Anf. 188 SANNA BACKESKOG (S)	74
Anf. 189 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	75
Anf. 190 GUDRUN NORDBORG (V)	77
Anf. 191 TORSTEN ELOFSSON (KD)	78
Anf. 192 ULRIKA LILJEBERG (C)	79
Anf. 193 MARTIN MELIN (L)	80
Anf. 194 RASMUS LING (MP)	81
(Beslut skulle fattas den 18 april.)	81
§ 11 Punktskatt och tull	81
Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU13	81
Anf. 195 PATRIK BJÖRCK (S)	81
Anf. 196 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	82
Anf. 197 PATRIK BJÖRCK (S) replik	83
Anf. 198 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	83
Anf. 199 PATRIK BJÖRCK (S) replik	83
Anf. 200 ERIK HELLSBORN (SD)	83

Anf. 201	PATRIK BJÖRCK (S) replik	84
Anf. 202	ERIK HELLSBORN (SD) replik	85
Anf. 203	PATRIK BJÖRCK (S) replik	85
Anf. 204	ERIK HELLSBORN (SD) replik	85
Anf. 205	FREDRIK AHLSTEDT (M)	85
Anf. 206	PATRIK BJÖRCK (S) replik	86
Anf. 207	FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	87
Anf. 208	PATRIK BJÖRCK (S) replik	87
Anf. 209	FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	87
Anf. 210	ANDERS KARLSSON (C) replik	87
Anf. 211	FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	88
Anf. 212	ANDERS KARLSSON (C) replik	88
Anf. 213	FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	88
Anf. 214	ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	88
Anf. 215	CECILIA ENGSTRÖM (KD)	89
Anf. 216	ANDERS KARLSSON (C)	89
Anf. 217	PATRIK KARLSON (L)	90
Anf. 218	MATS BERGLUND (MP)	91
	(Beslut skulle fattas den 18 april.)	91
§ 12	Ekonomisk familjepolitik	91
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2023/24:SfU12.....	91
Anf. 219	ELEONORE LUNDKVIST (M)	91
Anf. 220	ISABELL MIXTER (V) replik	92
Anf. 221	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	93
Anf. 222	ISABELL MIXTER (V) replik	93
Anf. 223	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	93
Anf. 224	SANNE LENNSTRÖM (S) replik	93
Anf. 225	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	94
Anf. 226	SANNE LENNSTRÖM (S) replik	94
Anf. 227	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	94
Anf. 228	SANNE LENNSTRÖM (S)	94
Anf. 229	CAMILLA RINALDO MILLER (KD)	95
Anf. 230	DANIEL PERSSON (SD)	96
Anf. 231	SANNE LENNSTRÖM (S) replik	97
Anf. 232	DANIEL PERSSON (SD) replik	97
Anf. 233	SANNE LENNSTRÖM (S) replik	97
Anf. 234	DANIEL PERSSON (SD) replik	97
Anf. 235	ISABELL MIXTER (V) replik	98
Anf. 236	DANIEL PERSSON (SD) replik	98
Anf. 237	ISABELL MIXTER (V) replik	98
Anf. 238	DANIEL PERSSON (SD) replik	98
Anf. 239	MAURICIO ROJAS (L)	98
Anf. 240	ANDERS W JONSSON (C) replik	100
Anf. 241	MAURICIO ROJAS (L) replik	101
Anf. 242	ANDERS W JONSSON (C) replik	101
Anf. 243	MAURICIO ROJAS (L) replik	101
Anf. 244	ISABELL MIXTER (V)	101
Anf. 245	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	103
Anf. 246	ISABELL MIXTER (V) replik	103
Anf. 247	ELEONORE LUNDKVIST (M) replik	103
Anf. 248	ISABELL MIXTER (V) replik	103
Anf. 249	ANDERS W JONSSON (C)	104
Anf. 250	MATS BERGLUND (MP)	105
	(Beslut skulle fattas den 18 april.)	106
§ 13	Bordläggning	107
§ 14	Anmälan om interpellationer	107
§ 15	Anmälan om frågor för skriftliga svar	107
§ 16	Kammaren åtskildes kl. 22.12.	107